

De Witte Revolutie

1. Spiegel

‘Elke herinnering, is een vorm van ontmoeting.’

De indringende stem van José Conrado Rodríguez doet het geroezemoes in de afgeladen Sint-Ritakerk aan de Avenida Quinta in Havana verstommen.

‘Vijf jaar geleden, op die noodlottige 14de oktober 2011, overleed Laura Inés Pollán Toledo in onopgehelderde omstandigheden.’

De geblokte priester raakt onmiddellijk een gevoelige snaar.

‘Haar fysieke verschijning komt ons minder scherp voor de geest omdat de tand des tijds ongenadig zijn werk doet. Maar de hunker om die uitzonderlijke vrouw opnieuw te ontmoeten, brengt ons hier vandaag samen. Als christenen vertrouwen we er op dat wanneer ook onze weg ten einde loopt, we Laura zullen terugzien.’

Op zijn gelaat verschijnt een guitige glimlach. Want ook nu komt zijn zin voor humor bovendrijven.

‘Ik wil sommigen geruststellen. De pastoor van deze parochie is door omstandigheden weerhouden.’ Hij kucht. ‘Daarom heeft de familie gevraagd om voor te gaan in deze viering. En een gunstige wind heeft mij van mijn ballingsoord in Trinidad naar de hoofdstad gebracht.’

Op de eerste rij zit Héctor Maseda Gutiérrez, de weduwnaar van Laura. De man heeft kort haar en scherpe blik. Hij draagt zijn beste kostuum. Naast hem hebben zijn stiefdochter Maria Labrada, de dochter van Laura uit een vorige relatie, haar nicht Celia en diens dochter Azahara plaats genomen. Na de dood van Paula, de tweelingzus van Laura, stond deze laatste in voor de opvoeding van Celia. De drie vrouwen dragen een witte T-shirt met de beeltenis van de overleidenleidster van de Damas de Blanco, de bekende vrouwelijke oppositiebeweging in Cuba. Als jongste telg van de familie valt Azahara op door haar extravagant kapsel, gelnagels, geëpileerde wenkbrauwen, ringen en grote oorbellen.

In de kerk zitten wel honderd vrouwen in het wit. Conrada gooit een knipoog naar enkele bekende gezichten. Even fixeert zijn blik op een man met een baard en grijze haren achter Celia, met naast hem een jongeman met zwart haar en een snor. “Die ken ik niet”, mompelt hij binnensmonds.

De voorganger legt zijn handen op de lezenaar. Zijn opengesperde vingers staan strak gespannen en de groeven op zijn gelaat tonen de sporen van zijn jarenlange eenzame strijd tegen het sociale onrecht en de inperking van de vrijheden. Als idealist verwoordt de “kardinaal van het volk” in scherpe woorden wat velen alleen heimelijk denken.

‘De goedlachse Laura. Die letterlijk kleine dame met spichtige groene ogen en blonde haren was groots in haar eenvoud. Ze hield van haar katten en verzorgde elke dag haar planten. En ze deed haar job aan de hogeschool vol overgave. Duizenden leerlingen bracht ze de liefde bij voor de Zuid-Amerikaanse literatuur. Gabriel García Márquez, de grootmeesters van het magisch realisme, kleurde haar leven. Tot de Zwarte Lente in maart 2003 los bastte. Dat was de zwartste bladzijden uit onze recente geschiedenis. 75 mannen ...’

Een vrouw op de tweede rij schudt het hoofd. José Conrado kijkt Martha Beatriz Roque in de ogen.

‘Sorry, Martha. 74 moedige mannen en één moedige vrouw werden veroordeeld tot 1.500 jaar opsluiting. De wereld van Laura stortte in toen haar man Héctor tijdens een showproces twintig jaar kreeg. Die meedogenloze vervolging verhardde haar zachte stem. Door elke dag dat onrecht aan te klagen, werd haar tong zo scherp als een mes. Maar wat vermag één vrouw tegen een repressieapparaat dat alomtegenwoordig was en is?’

José Conrado neemt enkele geheime agenten in het vizier. Die zitten verspreid in de kerk en dragen eveneens een witte T-shirt. Zoals vele aanwezigen herkent hij hen aan hun verkrampde houding. De man die notities maakt, stopt zijn boekje heimelijk in zijn achterzak. Rustig, maar zelfverzekerd gaat de voorganger verder.

‘Met een handvol lotgenoten richtte Laura de Damas de Blanco op. Haar woning aan de Calle Neptuno 963 groeide uit tot het hoofdkwartier van de beweging en het toevluchtsoord voor sympathisanten uit heel het land. Elke dag stond haar voordeur wijd open. Steevast in het wit gekleed, verwelkomde Laura haar bezoekers met een brede glimlach. En op zondagmorgen zat ze hier op de eerste rij. Na de mis nam ze de leiding van een stille mars naar het nabijgelegen park onder de slogan *Todos Marchamos – Wij trekken samen op*. Zij en haar collega’s waren alleen gewapend met een gladiool.’

José Conrado spreekt een toon luider. ‘Geen schreeuw klinkt evenwel zo luid als de stilte. Die moedige vrouwen zijn wel honderd keer opgepakt. Maar hoe harder de repressie toesloeg, des te meer bewondering wekten die vreedzame marsen in de hele wereld.’

Door zijn indringende stem en bezielende kracht hangen de toehoorders aan zijn lippen.

‘De vrijlating van Héctor betekende echter niet het einde van Laura’s strijd. Ze bleef een keitje in de schoen van dit harteloze regime omdat ze zich vereenzelvigde met de vrouwen van alle gewetensgevangenen. “Onze strijd gaat voort tot de laatste is bevrijd”, was haar levensdevies. Paus Franciscus zou haar een warm hart toedragen omdat ze barmhartigheid heeft getoond door elke dag opnieuw te strijden voor gerechtigheid en solidair te zijn met mensen die lijden en wiens rechten worden geschonden. Maar wie had durven denken ...’

José Conrado krijgt een krop in de keel.

‘... dat ze wegens een eenvoudige infectie van de luchtwegen het ziekenhuis niet levend zou verlaten.’

Zijn boosheid neemt opnieuw de bovenhand. ‘Het is noodzakelijk om onbevangen en *a calzon quitado – zonder ondergoed* te spreken. Want op de lippen van eenieder branden nog altijd de vragen: “Wat is er fout gelopen?” en “Kon ze worden gered?”’ Hij verheft andermaal zijn stem. “Wilte dit regime wel dat ze overleefde?”

Zijn harde taal beroert de gemoederen, maar hij maant met beide handen de aanwezigen aan tot kalmte, terwijl hij zijn blik hemelwaarts richt.

‘Ik bemerk op Laura’s gezicht hierboven opnieuw haar eeuwige glimlach bij het weerzien van al haar geliefden. Het lijkt alsof de witte gladiolen op het altaar nog altijd treuren om haar heengaan. Gladiolen. Dat waren de lievelingsbloem van Laura en van de Damas de Blanco wegens hun prachtige vorm en symbolische betekenis. Het Latijnse woord *gladius* betekent zwaard. Bloemen als zwaarden in een vreedvolle strijd voor gerechtigheid. Ook is de liturgische kleur in deze viering wit. En *La Santa Mambisa*, het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid van El Cobre in de linker zijkapel, draagt een mantel van goud en wit. Als de samenvoeging van de kleuren van het kleurenspectrum, verzinnebeeldt het wit niet alleen Christus, het Licht van de wereld, maar ook de maagdelijkheid en onschuld van Maria, die onze

overledene zo na aan het hart lag. En het symboliseert de goedheid, de waarheid en boven alles de liefde die Laura ons in overvloed heeft gegeven.'

Zijn stem weergalmt in de kerk. De paraboolvormige bogen van dit imposante gebouw, waarbij de horizontale betonnen balken de aandacht op het altaar richten, versterken de kracht van José Conrado's woorden. Wanneer hij een adempauze inlast, doorbreken alleen het monotone geluid van de ventilatoren en de voorbijrazende auto's op de Quita Avenida de stilte op deze zwoele avond.

'Laura droomde er van om op een dag wakker te worden in een vrij land. "Wat Cuba nodig heeft is echte verandering, echte vrijheid en echte democratie", zei ze keer op keer. Ze koesterde dezelfde gedachte van José Martí, onze vader des vaderlands. Die bundelde een eeuw terug de krachten om Cuba op een vreedevolle manier te ontdoen van het Spaanse koloniale juk, net zoals Laura en haar Damas de Blanco. Maar Martí greep ten slotte naar de wapens.'

Even is de priester in gedachten verzonken.

'Bij mijn aankomst dacht ik terug aan de woorden van dichter Pedro Luis Boitel die ook in deze kerk kind aan huis was: "Zij gebruiken de brute kracht, maar ik heb de morele kracht". Veertig jaar terug stierf Pedro na een hongerstaking. Orlando Zapata Tamayo volgde zijn voorbeeld. Toen ik hem kort voor zijn dood bezocht, zei hij: "Wanneer ik sterf zullen anderen mijn actie voortzetten." En zo is ook geschied.' De onderlip van de voorganger trilt. 'Wilman Villar Mendoza was de volgende.'

'En Payá?' vraagt iemand hardop.

'Neen, ik ben Oswaldo niet vergeten. Hoe zouden we hem ooit kunnen vergeten?'

Payá is het boegbeeld van de pacifistische Christelijke Bevrijdingsbeweging MCL, een dissidente partij die ijvert voor politieke veranderingen in Cuba. In een poging om een referendum af te dwingen over de vrijheid van meningsuiting, pers, vereniging en godsdienst, verzamelt zijn Varela-project 25.000 handtekeningen. Volgens de grondwet volstaan 10.000 handtekeningen, maar wat volgt, is de Zwarte Lente. Veertig van de 75 veroordeelden zijn lid van de MCL. En de *Dirección General de Inteligencia*, de gehate Geheime Dienst DGI, vermoordt Payá bij een geënceneerd auto-ongeval.

'Laura, Pedro, Orlando, Wilman en Oswaldo zijn de martelaren van onze tijd.'

José Conrado buigt het hoofd.

'Laten we bidden dat ze rusten in vrede en in vrijheid.'

Hij wacht even.

'Op weg naar de hoofdstad was ik in de ban van de vraag wat er geworden is van Laura's erfenis. De manier waarop is omgegaan met haar stoffelijke resten heeft me diep geraakt. De ene helft bevindt zich bij haar familie in Havana en de andere helft in Manzanila, haar geboortestad. Pas na lang zoeken vond ik op het kerkhof haar anonieme graf met de letters LIPT, de initialen van haar naam.'

Er klinkt verbetenheid in zijn stem. De voorganger heeft zichtbaar moeite om zijn boosheid in te tomen.

'Maar wat mij nog het diepste raakt, is dat er van haar destijds bezielde beweging alleen een schim rest.'

Een verwijtende blik gaat van links naar rechts.

‘Laten we ons in deze herdenkingsviering bezinnen over de vraag of wij de gedachtenis aan Laura wel hebben geëerd’, vervolgt hij tergend langzaam. ‘En dat doen we met muziek.’

José Conrado geeft een teken aan de man met een gitaar in de deuropening van de sacristie. Van onder de grote zonnebril en zwarte muts van muzikant Carlos Varela verschijnen zijn stilaan grijzer wordende baard, snor en lange haren. Veel aanwezigen reageren verrast, want door de verdoken kritiek in zijn liedteksten mag hij in Cuba niet optreden. De man hangt de gitaar over zijn schouder en zegt ingetogen: “Voor Laura. Een heilige vrouw van onze tijd.”

Bij het eerste akkoord barst een spontaan applaus los. *Una palabra* is een van zijn bekendste liederen. Hoewel dat taboe is op de staatsradio en tv, kennen velen de tekst uit het hoofd. Varela’s muziek worden vaak gedraaid op radio en tv *Martí* in Miami. Anderen kennen die van *El Paquete – Het Pakket* of *El Paketito – Het Pakje*. Dat zijn USB-sticks met muziek, films, amusement en tv-series en materiaal dat is gedownload van *You Tube* of andere sociale netwerken en die die op de zwarte markt circuleren.

Met zijn schorre stem brengt Varela een emotionele vertolking.

<i>Una palabra no dice nada</i>	<i>Een woord zegt niets</i>
<i>Y al mismo tiempo lo esconde todo</i>	<i>Maar verbergt op hetzelfde moment alles</i>
<i>Igual que el viento que esconde el agua</i>	<i>Zoals de wind het water verbergt</i>
<i>Como las flores que esconde el lodo.</i>	<i>En de bloemen de modder.</i>

<i>Una mirada no dice nada</i>	<i>Een blik zegt niets</i>
<i>Y al mismo tiempo lo dice todo ...</i>	<i>Maar zegt op hetzelfde moment alles ...</i>

<i>Una verdad no dice nada</i>	<i>Een waarheid zegt niets</i>
<i>Y al mismo tiempo lo esconde todo ...</i>	<i>Maar verbergt op hetzelfde moment alles ...</i>

<i>Si un día me faltas no sere nada</i>	<i>Wanneer je mij op een dag nodig hebt, zal ik niets zijn</i>
<i>Y al mismo tiempo lo sere todo</i>	<i>En op hetzelfde moment alles</i>
<i>Porque en tus ojos estan mis alas</i>	<i>Omdat in uw ogen mijn vleugels zijn</i>
<i>Y esta la orilla donde me ahogo,</i>	<i>En de kust is waarin ik verdrink</i>

José Conrado ziet hoe een agent van de DGI, na oogcontact met zijn collega’s, naar buiten gaat. Dat voerspelt weinig goeds.

Na het laatste akkoord daveret het kerkgebouw op zijn grondvesten. Door zijn natuurlijk charisma doet de priester met wijde gebaren de rust terugkeren.

‘We luisteren naar twee Bijbelteksten die Laura na aan het hart lagen. De eerste is genomen komt uit de *Brief aan de Galaten* van de apostel Paulus.’

Het is voor de vrijheid dat Christus ons vrij heeft gemaakt. Blijf dan standvastig en laten we ons geen nieuw slavenjuk opleggen.

José Conrado kijkt op en herhaalt vastberaden. “Christus heeft ons vrij gemaakt opdat wij vrije mensen zouden zijn.” Hij knikt naar Carlos Varela. Die herhaalt de eerste strofe van *Una palabra*. De tweede lezing komt uit de *Tweede brief van de heilige apostel Paulus aan de gelovigen van Korinthe*.

We zijn wel in moeilijkheden, maar door Zijn kracht zitten we nooit helemaal klem. We hebben wel raad nodig, maar door Zijn kracht zijn we nooit wanhopig. We worden wel vervolgd, maar door Zijn kracht laat God ons nooit in de steek. We worden wel vertrapt, maar door Zijn kracht staan we telkens weer op.

Hij buigt, kust de tekst en legt de Bijbel op de lezeraar.

‘De woorden die we, beminde gelovigen, zopas hebben gehoord, dateren uit de vroegste jaren van het christendom. Toen werden de eerste gemeenschappen zwaar vervolgd.’

Door het trillende timbre van zijn stem, wordt het muisstil.

‘De vervolging van het geloof is van alle tijden. Daarom klinken die teksten ook ons zo vertrouwd in de oren. Christus geeft ons de moed om de grote uitdaging, die zich eveneens in ons land aandient, aan te gaan. De eerste lezing vertelt waarover het wezenlijk gaat. Christus wil dat iedereen de vrijheid geniet.’

Hij verheft eens te meer zijn stem. ‘Voor onze onvoorwaardelijke en niet aan banden te leggen vrijheid is Christus gestorven, is Hij verrezen en heeft Hij ons zijn Heilige Geest gezonden.’

José Conrado wacht even om die woorden dieper te laten doordringen.

‘En iedereen herkent de tweede lezing. Ja, we worden beproefd en in verlegenheid gebracht. Ja, we worden vervolgd en vertrapt. Maar nooit zullen we worden vermorzeld, tot wanhoop gedreven of in de steek gelaten, omdat we ten allen tijden kunnen rekenen op de kracht van God. Dat wapen kan niemand ons afnemen.’

De voorganger neemt almaar minder een blad voor de mond.

‘Al zestig jaar lang wordt elke vorm van vrije meningsuiting de mond gesnoerd. Wie in ons midden is nooit gearresteerd, gefolterd of opgesloten?’

Velen knikken instemmend.

‘Alleen uitzonderlijk zwichtte iemand voor dit regime. Zelf ken ik geen enkele gelovige die achter de tralies zijn geloof heeft verzaakt. Wel integendeel. En zelf wanneer iedereen hier aanwezig in de gevangenis zou worden gegooid, zat dit regime nooit slagen in zijn opzet. Waarom?’

Zijn stem weergalmt in de kerk.

‘Omdat het geloof het meest onzichtbare, maar krachtigste wapen is op aarde. En wij Cubanen, hebben nog een bijkomend wapen: La Santa Mambisa.’

Hij wijst opnieuw naar het Mariabeeld in linker zijkapel.

‘Onze heilige paus, Johannes Paulus II, zei bij de herdenking van de vierhonderdste verjaardag van de ontdekking van Onze-Lieve-Vrouw van El Cobre: “Totus Tuus – Ik ben geheel en al van U”. Telkens wanneer we worden vervolgd of wanneer leugens als waarheid worden vermomd, zijn *La Santa Mambisa* en God onze rots in de branding, onze steunpilaar en houvast in de hemel.’

De priester gooit een knipoog naar Varela. De verraste muzikant neemt zij gitaar en zingt het bekende lied *Colgando del cielo*. Ook nu zingen velen het refrein:

*Yo he visto al bien con los ojos del mal
como un ciego feliz en la oscuridad
nena no se lo que va a pasar
si la mentira se disfraz como la verdad*

*Ik heb het goede gezien met de ogen van het kwaad
als een blinde gelukke man in de duisternis
een klein kind dat niet weet wat er gaat gebeuren
als de leugen als waarheid is vermomd*

*Pero Dios, pero Dios
sigue siendo tu anzuelo
colgando del cielo.*

*Maar God, maar God
volg uw houvast
in de hemel*

José Conrado die een twintig gewapende agenten ziet aan de hoofdingang schakelt een versnelling hoger.

‘God zal ons ook nu niet in de steek laten. Maar om de woorden van Paulus werkelijkheid te doen worden, moeten we onze krachten bundelen. De vraag is of dit wel kan in een land waar altijd anderen onze problemen hebben opgelost. Eerst waren dat de Spanjaarden en na de onafhankelijkheid de Amerikanen, de Sovjets, de Chinezen en de Venezolanen. Vandaag staan we voor de uitdaging om zelf ons lot in handen te nemen. Maar dat is niet eenvoudig in een land waar alles wordt gecontroleerd en waar iedereen permanent in angst leeft om te worden opgepakt en om zijn job en huis te verliezen. Of erger nog: de angst dat ook hun ouders en kinderen worden geslachtofferd. De waarheid is dat dit regime al jaren op een dood spoor zit. Dat stond al in 2009 in mijn Open Brief aan Raúl Castro. Op korte termijn is een keerpunt onafwendbaar.’

De man balt zijn vuisten.

‘Ik kan alvast het lijden van mijn volk en de toenemende onrechtvaardigheden niet langer aanzien. En ieder weldenkend mens deelt die mening. De Italiaanse schrijver Dante Alighieri schreef lang geleden in zijn *Goddelijke komedie* dat de negende cirkel of de diepste put van de hel is voorbehouden voor de verraders: zij die zich in tijden van crisis afzijdig houden en zwijgen. Welnu, ik wil niet in de hel terecht komen, maar in de hemel.’

José verdappert opnieuw.

‘Er staat heel wat te gebeuren in ons land. Maar hoe dan ook kan u rekenen op mijn onvoorwaardelijke steun en die van alle bezielde kerkmensen. Het antwoord op de vraag “waarom?” is eenvoudig. Omdat daarin de kern ligt van het christen-zijn. Als Goede Samaritanen moeten priesters solidair met iedereen die opkomt voor vrijheid en gerechtigheid, die lijdt, die hulp nodig heeft en die zondigt. De kerk zal in de komende omwenteling dan ook een bondgenoot zijn van het Cubaanse volk. Want wat zich onafwendbaar aandient, is een spirituele strijd tussen het goede en het kwade, tussen God en de duivel. Velen hebben een bijzondere verering voor de heilige Rita van Cascia, de patrones van deze kerk, wiens beeltenis u achter mij ziet. Zij is, zoals u kunt lezen op het vaandel, de *advocaat van het onmogelijke – abogado de lo imposible*. Maar de strijd die wij voeren, is niet onmogelijk. Met de positieve medewerking van eenieder kunnen we een betere samenleving tot stand brengen.’

De voorganger neemt een briefje uit zijn gebedenboek.

‘José Martí schreef in 1875’:

Een volk begint onafhankelijk te zijn wanneer het ideeën over het leven verkondigt die radicaal tegengesteld zijn aan de slaafse gewoonten van het verleden.

Juntarse: ésta es la palabra del mundo – Zich verenigen, is het belangrijkste woord ter wereld.

‘De twee sleutelwoorden zijn: *Cubanos Unidos – De Cubanen verenigen.*’

Het lijkt alsof een bom inslaat. De emoties van zoeven maken plaats voor een ijzige stilte. Op verwijtende toon vervolgt José Conrado ingetogen: ‘Mijn hart weent bij de toenemende verdeeldheid binnen de oppositie. Niet alleen bij de Damas de Blanco, maar ook tussen de ontelbare groepen van de voorstanders van een geleidelijke overgang naar een democratie en zij die radicaal komaf willen maken met het regime.’

De aanwezige oppositieleiders die zichtbaar verraste zijn, kijken elkaar vertwijfeld aan.

‘Ikzelf koester geen enkele politieke of andere ambitie. Ik wil alleen helpen waar nodig als een man van God en een man van de mensen, want beiden zijn voor mij onverbrekkelijk met elkaar verbonden. Maar zijn de persoonlijke ambities van sommigen niet belangrijker dan het streven naar het geluk voor het hele Cubaanse volk?’

Zijn oog valt opnieuw op de man met de grijze baard achter Celia die volmondig instemt.

Slaan en zalven tezelfdertijd. De voorganger gebruikt die beproefde techniek om mensen tot een dieper inzicht te brengen.

‘Elke herinnering is een vorm van ontmoeting’, vervolgt hij met zachte stem.

Hij wijst naar een foto van Laura op een statief in de middenbeuk.

‘Graag nodig ik u uit voor de offerande. Wij kunnen niet alleen uitdrukking geven aan onze waardering voor Laura door een buiging of haar foto aan te raken, maar ook het kruis kussen om ons respect, devotie en liefde voor alles wat Jezus voor ons heeft gedaan door middel van het kruis. Omdat Laura’s foto achter glas steekt, wordt onze beeltenis weerspiegeld in de hare. Die spiegel confronteert ons met de vraag of wij in haar voetsporen zijn getreden.’

Een instrumentaal nummer van Varela begeleidt de offergang. Overmand door een vreemd gevoel weten velen niet goed welke houding aan te nemen. En bij de vredeswens drukt José Conrado de aanwezigen op de eerste rij de hand, maar veel aanwezigen voelen zich gegeneerd en ongemakkelijk bij de gedachte om de hand te drukken of een vredeskus te geven aan mensen doe er een andere mening op nahouden. En van een toenadering tussen de twee groepen van de Damas de Blanco is geen sprake. Maria Labrada met haar aanhangers in de rechterbeuk en Berta Soler met haar volgelingen in de linker zijbeuk gunnen elkaar geen blik.

Tijdens de communie zingt Carlos Varela het lied *Cambia – Verandering*.

<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>La desilusión, la noche, el día.</i>	<i>De teleurstelling, de nacht, de dag</i>
<i>Te hace mal no reír</i>	<i>Je voelt je slecht om niet te lachen</i>
<i>Y te hace mal que otros se rían.</i>	<i>En je voelt je slecht omdat anderen met zichzelf lachen</i>
<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>Los diarios, la televisión,</i>	<i>De kranten, de televisie,</i>
<i>Las viejas profecías.</i>	<i>De oude voorspellingen</i>
<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>La ciudad que no fue</i>	<i>Omdat de stad niet is</i>
<i>Como el sueño que una vez tenías.</i>	<i>Zoals in de droom die je eens koesterde.</i>

<i>Cambia</i>	<i>Verandering</i>
<i>Cambia de color, de gurú, de chamán</i>	<i>Verandering van kleur, van goeroe en van sjamaan</i>
<i>Cambia el norte, cambia el sur</i>	<i>Verander het noorden, verander het zuiden</i>
<i>Y hasta cambia el mar</i>	<i>En verander zelfs de zee</i>
<i>Y verás que va cambiando todo lo demás</i>	<i>En je zal bemerken dat al het overige gaat veranderen</i>

Terwijl na afloop de roep *Cambia* almaar luider klinkt, heeft José Conrado de toestand niet meer onder controle. Gewapende ordetroepen stormen langs de zijbeuken in het gelid naar voren en blokkeren de zijingangen. Een golf van gekrijs en gegil gaat door de kerk. De voorganger die zijn ciborie schoonmaakt, herkent hun gezagvoerder: directeur-generaal Jesús Camilo Losaja, het hoofd van de Geheime Dienst GDI.

De priester grijpt de micro. ‘Hoe meer wapenstokken van haat en revolvers van lafheid tegen ons worden gebruikt, hoe sterker onze stem zal klinken.’

De misdienaars houden de agenten staande die hem het woord willen ontnemen. ‘Hoe meer rancune ons deel wordt, hoe meer liefde we geven. Hoe meer worden vertrappt, hoe meer respect we tonen. Hoe meer geweld ons treft, hoe meer we vrede ...’

De agenten overmeesteren José Conrado en slaan hem in de boeien. Verlamd van angst steekt Carlos Varela zijn gitaar in de lucht. Ook hij wordt handhandig afgevoerd, terwijl een agent zijn gitaar stuk slaat.

Een schelle fluittoon galmt door de luidsprekers wanneer Losaja de microfoon bijna in zijn mond steekt. ‘Het gebouw wordt ontruimd en de identiteit van de aanwezigen wordt gecontroleerd. Wie de bevelen niet opvolgt, vliegt drie maanden achter de tralies. Artikel 204 van het Strafwetboek’, voegt hij daar grijnzend aan toe.

Angstig verschuiven de mensen de zitbanken om te voorkomen dat ze naar buiten worden gesleurd. En wie dat lot te beurt valt, biedt weerstand. Terwijl Maria Labrada probeert te ontkomen, neemt de man met de witte baard Celia bij de arm. Die rukt zich in paniek los.

‘Ik ben het. José Espinosa Chepe. De professor.’

Celia wijst hem eerst af, waarna ze uitroept: ‘De professor?!’

‘Ik heb me vermomd’, probeert hij haar te overtuigen. Hij opent zijn hemd en toont de amulet van Onze-Lieve-Vrouw van Barmhartigheid van El Cobre. ‘Gezegend door de paus. Je hebt me die bezorgd in opdracht van Laura.’

Celia staat aan de grond genageld.

‘La Santa Mambisa heeft me altijd beschermd’, vervolgt de professor die angstig rondom zich kijkt. ‘En dat zal ze nu ook doen. Maar we moeten onmiddellijk weg. Er rest nog één uitweg: de sacristie!’

Celia neemt haar stiefvader en dochter bij de arm en volgt Gonzalo, de eveneens vermomde kleinzoon van de professor die zich een weg baant in die richting. Wanneer een agent op de trede van het koor de voet van de professor grijpt, duwt hij de man weg. Die verliest zijn evenwicht en valt. De professor ziet in een flits hoe andere agenten in hun richting komen wanneer hij als laatste de sacristie binnenstormt. Gonzalo vergrendelt de deur en met vereende krachten wordt die gebarricadeerd met de loodzware kast. Langs de aangrenzende pastorie en parochiezaal vlucht het gezelschap naar het aangrenzende park. Van achter de tropische bomen zien ze hoe de Avenida Quinta in de richting van Miramar is gebarricadeerd. Om de hoek naar de Avenida Tercera vliegt Celia de professor om de hals.

‘Eindelijk ontmoet ik de man waarover ik mijn hele leven heb horen spreken.’

Maar de professor reageert gereserveerd. ‘Ik had geen andere keuze dan mij te vermommen, want het is nog altijd niet toegestaan om uw familie te contacteren.’

Celia weent van geluk. ‘Nu ga jij met ons mee. Wij hebben elkaar zoveel te vertellen.’

De professor die aarzelt, stelt zijn kleinzoon voor en gebiedt hem om een taxi staande te houden. Even later stopt een Chevrolet uit de jaren 1950 waarvan in Havana nog zo’n tienduizend exemplaren rondrijden.

‘Waarheen’, glimlacht de man.

‘Calle Neptune 963’, antwoordt Celia enthousiast.

‘Neem vooraan plaats.’ De professor opent de deur voor Héctor. ‘Uit respect voor alles wat jij en uw vrouw hebben gedaan.’ Vervolgens maant hij de anderen aan tot spoed. ‘Of wachten we op onze arrestatie?’

Azahara kruipt op de schoot van haar moeder, waarna Gonzalo en de professor instappen. Hij gebiedt de chauffeur om twee blokken verder de Avenida Quinta in de tegenovergestelde richting op te rijden. Op die manier kunnen ze aan de overkant van die brede laan zien wat er in de kerk gebeurt. Om de hoek van de Calle 26 leiden honderden ordestrijdkrachten de kerkgangers met harde hand naar bussen met een draaiende motor. José Conrado incasseert rake meppen en iemand trekt aan het haar van Varela. Ook Maria Labrada, Laura's dochter, wordt afgevoerd. En een oude vrouw, die niet snel genoeg gaat, incasseert slagen van gummiknuppels. Ondertussen maakt een ploeg van Cubaanse televisie opnamen.

‘Een *acto de repudio*’, walgt de professor. ‘Die verstotingsactie krijgt de steun van paramilitaire eenheden. Voor zo ver ik kan zijn dat studenten van de universiteiten en hogescholen. Die zijn voor geld nog gemakkelijk manipuleerbaar.’

‘Dat is. Vijftig pesos of twee CUC per avond’, weet Azahara.

De professor kijkt haar recht in de ogen.

‘Ik heb daar nooit aan deelgenomen’, zegt ze verontwaardigd, ‘hoewel ik het geld hard nodig heb. Ik werk nog liever voor een hongerloon als afwasser in een staatsrestaurant waar Transtur busladingen toeristen aanvoert.’

‘Wedden dat in het politiekantoor van Miramar alles in gereedheid is gebracht voor de registratie van de arrestanten’, zegt Gonzalo zakelijke. ‘En de borden en spandoeken, die bij elke verstotingsactie worden gebruikt, komen uit het depot van de Geheime Dienst. Vooraf krijgen de jongeren onbepert rum, waarbij intriganten de rivaliteit aanwakkeren. En wie het hardst scheldt, krijgt na afloop een fles extra.’

Azahara kijkt hem staalhard aan. ‘Hoe weet jij dat?’

De jonge man aarzelt niet. ‘Ik werk voor de DGI.’

‘Wat? Zitten wij met een verrader aan boord? Bij jij de organisator van die *acto de repudio*?’

Gonzalo, die een hekel heeft aan mensen die hem domineren, schudt het hoofd. ‘Ik heb daarmee niets te maken.’

‘Dat zou er nog aan mankeren!’

‘Ik werk als ingenieur op de afdeling logistiek. En datt is niet de job van mijn leven’, fluistert hij.

‘Ik heb die alleen aanvaard om grootvader te plezieren.’

De professor wil tussen beide komen, maar Azahara is hem te vlug af.

‘Het is zijn schuld zeker’, reageert ze cynisch. ‘Hoe oud ben jij?’

Onmiddellijk verandert Celia van onderwerp. ‘Zie jij die kinderen in hun rode T-shirt.’

‘Zij stonden hier toch al voor de viering’, zegt Azahara met een lange lip. ‘Hoe oud zijn zij? Zeven of acht.’

‘Jonger’, oordeelt Celia. ‘Vijf, maximaal zes.’

‘Kijk: worden zij beloond met snoep?’

‘Ik stel dat voor het eerst vast’, zegt Gonzalo verwonderd.

‘Kinderen als informanten gebruiken. Proficiat!’ spuwt de jonge vrouw.

‘Azahara!’, komt Celia streng tussenbeide.

De vrouw wil dat het gekibbel stopt om de sfeer niet nog meer te bederven. Want de ontmoeting met de professor in wiens ogen ze staart, maakt haar diep gelukkig. Maar de man bewaart afstand.

Héctor die als enige nog geen woord heeft gezegd, staart wezenloos voor zich uit. Hij moet nog bekomen van die brutale inval en vertoeft in gedachten bij zijn overleden vrouw.

Ondertussen kijkt de chauffeur zenuwachtig over en weer. De woorden van de professor en het bekvechten tussen die jonge kemphanen maken hem nerveus. Door zijn achteruitkijkspiegel houdt hij angstvallig Gonzalo in het oog. Die man van de Geheime Dienst vertrouwt hij voor geen haar. Want naast hem ligt een stapeltje cd's: illegale opnamen die hij met een forse winstmarge slijt aan toeristen.

De professor die de chauffeur een teken geeft om verder te rijden, brengt het gesprek opnieuw op gang.

‘Het persagentschap Prensa Latina zal overuren kloppen. *Contrarevolutie in de kiem gesmoord of Poging tot staatsgreep verijdeld*. Zijn dat geen mooie titels voor het tv-journaal van vanavond en de voorpagina van de partijkrant *Granma*?’

Met een cynische lach voegt daar aan toe: ‘De website *Juventud Comunistas* van de Unie van Jonge Communisten zal triomferen, nu de jeugd andermaal met succes de idealen van de Revolutie heeft verdedigd.’

Verwonderd kijkt Celia hem recht in de ogen.

‘In dit land brengen de media geen verslag uit over wat er gebeurt, maar prenten ideologische propaganda in de geesten van de mensen.’

‘Hoeveel arrestaties nu weer?’

Door zijn melancholische ondertoon zwijgt iedereen wanneer Héctor het woord neemt. ‘Na de Zwarte Lente wordt dit de Zwarte Herfst van 2016.’

Gonzalo die stiekem naar Azahara gluurt, vraagt aan de chauffeur: ‘Hoeveel voor de rit?’

‘Honderd pesos.’

‘Hallo?’ roept hij ontdaan.

‘Jullie zijn wel met vijf.’

‘En dat voor een illegale taxi? Uw nummerplaat is al genoteerd. Nu nog uw naam.’ Gonzalo neemt uit zijn binnenzak het legitimatiebewijs. ‘*Dirección General de Inteligencia*.’

‘Car ...lito’, stamelt de man.

‘Paspoort!’

De man panikeert. ‘Ik heb een vrouw en twee kinderen en verdien maar 490 peso’s per maand. Voor de nieuwe Chinese koelkast die het Comité ter Verdediging van de Revolutie me heeft verplicht te kopen betaal ik 56 pesos. En de afbetaling van de bouwmaterialen voor de herstellingen aan mijn woning bedraagt vijftig pesos. Sinds de invoering van de sociale zekerheid gaat daar elke maand nog eens 25 peso’s van af. Ik kan geen gezin onderhouden met 359 pesos. Ook omdat alles elke maand duurder wordt en mijn vrouw ernstig ziek is.’

Gonzalo kijkt hem ongelovig aan.

‘En dan is er nog mijn moeder’, vervolgt de chauffeur emotioneel. ‘Ze kan onmogelijk rondkomen met haar pensioen van 250 pesos. Zonder mijn steun kan ze zich maar één maaltijd per dag veroorloven. En voor nieuwe kleding of schoeisel is er helemaal geen geld, hoewel ze die dringend nodig heeft. Wij hebben geen Yuma in de familie die elke maand dollars opstuurt.’

‘En uw *libreta* dan?’

‘Niemand kan rondkomen met de gerantsoeneerde hoeveelheid rijst, brood, bonen, tomatenpuree, olie, suiker en melk. Mijn buurman geeft de *compañera* in de winkel een fooi om zijn *libreta* niet af te stempelen. Maar wij kunnen dat niet.’

Het angstzweet staat op het gezicht van de man. ‘Toen mijn vrouw nog uit werken ging, bereidde ze elke dag tien porties *moros y cristianos*, haar specialiteit. Ze verkocht heimelijk die bereiding

van varkensvlees met zwarte bonen en rijst aan de personeelsuitgang van het ziekenhuis waar ze werkte. Nu dat extraatje is weggefallen, speel ik 's avonds taxichauffeur.'

'Van wie is die auto?' vervolgt Gonzalo streng.

'Een ... vriend.'

'Hoeveel voor de sleutel?'

'Veertig CUC tot 24.00 uur', antwoordt hij bevend. 'Vroeger dertig. U weet ook hoe sterk de benzineprijs is gestegen.'

'Waar haalt uw vriend de benzine vandaan? Op de Zwarte Markt?'

Hij haalt zijn schouders op.

'Zijn beroep?'

'Chauffeur bij Cimex.'

'Steelt hij benzine?'

De man trilt op zijn benen. Maar ook de ogen van Azahara spuwen vuur.

Gonzalo wacht even. 'Volstaan vijftig pesos voor de Calle Neptuno?'

'Tachtig', antwoordt hij. 'Ik heb vanavond nog niet veel verdiend. Ik moet hoogdringend wat buitenlandse toeristen oppikken. Want die gebruiken alleen convertibele pesos en betalen zonder verpinken het tienvoudige van de gewone Cubanen.'

Nu schiet Azahara uit haar krammen. 'Nu heb jij je al genoeg aangesteld.'

De kleinzoon dient haar van antwoord. 'Wie stelt zich hier aan?'

Maar de jonge dame snoert hem de mond. 'Wat? Wie het dubbele verdient van een gewone werknemer heeft gemakkelijk praten.'

'Genoeg!' Opnieuw komt Celia tussenbeide.

De vrouw zet haar tanden op elkaar wanneer de wagen langs een metershoog bord met de slogan *De Revolutie vereist opofferingen* rijdt. Dit voelt ze aan als de zoveelste vernedering aan het adres van haar familie. Ook bij de professor komen nare herinneringen voor zijn geest, maar hij sluit zijn ogen en houdt de lippen verbeten op elkaar.

'Elke Revolutie vereist offers', zegt hij even later.

'Wat bazel je', antwoordt Gonzalo. 'Hoeveel Revoluties heb je al meegemaakt?' De jongeman wijst met de wijsvinger naar zijn voorhoofd.

Op het gelaat van de professor verschijnt een verbeten trek. 'Ik weet wat ik zeg.'

'Wat bedoel je?'

Maar de man hult zich in stilzwijgen.

Ook Azahara kijkt verwonderd.

Celia die opnieuw de toenemende spanning aanvoelt, verandert van onderwerp. 'Uw doortastend optreden bespaarde ons die vernederende arrestatie. Bedankt.'

De professor kijkt nog altijd nors. 'Dat was door het oog van de naald, temeer omdat die ontmaskering onze toekomst zou hebben gehypothekeerd.'

'Nu kan ik niet volgen', pikt Azahara in. 'Op welke manier?'

Maar de professor verandert op zijn beurt van onderwerp door naar zijn kleinzoon te wijzen. 'Die ontsnapping was zijn werk', terwijl hij van zijn pruik en baard afneemt. Ook Gonzalo verwijderd zijn pruik en snor.

De chauffeur die schrikt, heeft een van de vele putten in het wegdek niet opgemerkt. Maar de vering van de limousine doet het nog uitstekend.

'Wie bij de Geheime Dienst werkt, neemt soms verschillende gedaanten aan', reageert de jongeman met een glimlach.

Maar zijn humor valt op een koude steen. De tanden van de chauffeur klapperen, terwijl de twee vrouwen elkaar vol onbegrip aankijken.

‘Straks wordt alles duidelijk.’ De professor wil zijn hand op het been van Celia leggen om haar gerust te stellen, maar Azahara slaat erop.

‘Handen thuis!’

‘Een toontje lager’, wijst Celia haar terecht. ‘Jij bepaalt niet wat anderen moeten doen. De professor is een vriend.’

Voorbij de tunnel aan La Pintilla die onder de Boca de la Chavéra loopt, neemt de chauffeur links de brede avenue naast de Malecón, de wandelpromenade langs de Straat van Florida. Door de wind slaan de golven met veel gedruis over de kaaimuur. Plots krijgt de professor tranen in de ogen.

‘Wat is er opa?’

‘Niets, jongen.’

‘Ik geloof je niet.’

‘Een nare herinnering. Ik wil je daarmee niet lastig vallen.’

Nu legt Celia haar hand op zijn knie.

De chauffeur rijdt langs de Avenida de España naar het centrum van Havana. De zesde straat links in deze volksbuurt is de Calle Neptuno. Tussen het bouwpuin en zwerfpuil staat her en der een oude wagen geparkeerd. Deze straat illustreert op pijnlijke wijze de vergane glorie van de hoofdstad. Rechts is een gebouw ingestort. En even verderop bevindt zich tussen twee huizen een parkeerplaats. Tientallen jongeren en ouderen troepen samen rond de metalen kiosk. Daar wordt rum verkocht, want Havana smooit haar verdriet in de alcohol.

Héctor vraagt de chauffeur om te stoppen net voor de hoek van de Calle Arambuzu omdat de twee heren op de achterbank zagezegd om de hoek wonen. De echte reden is dat op die hoek een camera staat die alle bewegingen rond het huis 963 registreert. Zo te zien wordt Hector’s woning niet extra bewaakt, want met de jaren kent hij de aftandse Lada’s van de *DGI* en de geheime agenten die de dienst uitmaken. Het is de bedoeling om beide gasten naar zijn woning te loodsen via de verdoken voormalige nooduitgang van de filmzaal, het huidige Palacio de la Rumbra, aan de Calle San Miguel.

De professor en Gonzalo groeten hun gezellen. Alleen Azahara kijkt onbewogen naar de heldere sterrenhemel. Celia fluistert in het oor van de professor dat haar dochter hen komt ophalen aan de kiosk recht tegenover het Palacio. Wanneer de professor Héctor de hand drukt, overhandigt hij hem ongezien drie in elkaar gevouwen briefjes van vijftig pesos. De man begrijpt dat die zijn bestemd voor de chauffeur.

Vervolgens rijdt de taxi enkele tientallen meter verder naar het huisnummer 963. In dat deel van de straat geldt wegens de permanente bewaking een parkeerverbod.

‘Vier convertibele pesos.’

‘Waar zou ik *chavitos* vandaan halen?’ reageert Héctor verrast. ‘Ik ben geen toerist.’

‘Een vrijblijvende vraag’, verontschuldigt de chauffeur zich.

Héctor schudt meewarig het hoofd. ‘Die onzinnige dubbele munteenheid versterkt alleen maar de hebzucht.’ Maar tezelfdertijd toont hij mededogen en geeft de honderdvijftig pesos. ‘Draag zorg van uw vrouw. Want weduwnaar zijn, is geen pretje. Ik weet wat ik zeg.’

De man is aangenaam verrast en geeft in ruil een cd van de Buena Vista Social Club.

‘Ik hou niet van Castromuziek.’

‘Dat is wel het beste wat ons land heeft voorgebracht.’

‘Volgens de gebroeders Castro.’

‘Wereldwijd zijn miljoenen exemplaren verkocht’, vervolgt de man enthousiast. Want hij begrijpt die negatieve reactie niet. ‘Twee jaar terug traden ze nog op voor president Obama in het Witte Huis.’

Maar die opmerking werkt als een rode lap op een stier. ‘Ik hou niet van muziek van mensen met bloed aan hun handen.’

Omdat Celia aanvoelt dat de toestand uit de hand loopt, neemt ze hem bij de arm. ‘Laten wij naar binnen gaan.’

Maar hij rukt zich los. ‘Ja, bloed’, herhaalt hij.

‘Ik begrijp niet wat je bedoelt’, zegt de chauffeur onthutst.

‘Ken je Omara Portomondo?’

‘Het zal wel zijn: het boegbeeld van Buena Vista Social Club.’ Hij wijst de cover van de cd. ‘Een fantastische vrouw! Wat zij nog kan op haar 85ste!’

‘En componist Leo Brouwer?’

De man schrikt. ‘Moderne muziek is niet mijn ding.’

‘En Chucho Valdés?’

De chauffeur weet niet wat hem overkomt. Celia, die haar ogen sluit, beseft dat ingrijpen geen zin heeft, nu de oude wonden zijn opengereten.

Héctor noemt met bijtende stem de namen van Marta Valdés, Roberto Fabelo, Cintio Vitier, Carlos Puebla ... en El Pitirre. Nu is de chauffeur helemaal van slag. Want het verband tussen die muzikanten, kunstenaars en schrijvers en de zwaar beveiligde gevangenis in de wijk San Miguel del Padrón ontgaat hem.

Als gestoken door een wesp reageert Héctor dat hij daar in menonwaardige omstandigheden wegwijnde terwijl de intellectuele elite hem in een door het regime georkestreerde mediacampagne ervan beschuldigde als een agent van de CIA deel uit te maken van een vijfde colonne in dienst van de Verenigde Staten.

De chauffeur die zijn misstap wil goedmaken, toont ijverig enkele andere cd’s waaruit hij vrij kan kiezen. Bij het zien van de naam Carlos Pueblo trilt het lichaam van Héctor. *Hasta siempre, Comandante*. De echo van die ode aan Che Guevara weergalmt nog altijd in zijn oren. Want elke dag is hij bij het begin en het einde van de heropvoedingssessie verplicht om *Tot altijd, Commandant* uit volle borst te zingen. En wanneer hij dat niet doet, belandt hij in de isoleercel.

*Tu amor revolucionario
te conduce a nueva empresa
donde esperan la firmeza
de tu brazo libertario.*

*Uw revolutionairte liefde
leidde u naar een nieuwe onderneming
waar wij wachten op de kracht
Van uw bevrijdende arm*

*Seguiremos adelante,
como junto a ti seguimos,
y con Fidel te decimos :
Hasta siempre, Comandante*

*Wij zullen doorgaan
en in verbondenheid volgen wij u
en zeggen met Fidel:
Tot altijd, Commandant!*

‘Zeven jaar en elf maanden heb ik die revolutionaire liefde aan den lijve ondervonden’, vervolgt hij op bijtende toon. ‘Maar van de kracht van de Che’s bevrijdende arm heb ik niets bemerkt.’

De gevangenen krijgen amper te eten en corrupte bewakers vernederen en slaan hen bij het kleinste incident. In het kamp ontbreekt elke elementaire vorm van hygiëne en medische zorg. De leuze *Het werk maakt de man* van Lenin boven de ingangspoort maakt duidelijk waarover het gaat. Elke dag kappen de gevangenen suikerriet, plukken tabak of wieden marabú. Die agressieve en onuitroeibare boomsoort, die ook stekelbos wordt genoemd, bedekt al 1,7 miljoen hectare landbouwgrond die vroeger in cultuur was.

En wie het quotum niet haalt, wordt gestraft. Een celgenoot die ten einde raad eten en drinken weigert, sterft in de armen van Héctor. Een andere hangt 's morgens opgeknoopt aan de venstertralie.

‘Dat is de realiteit achter de façade van de Cubaanse muziek’, fulmineert Héctor. ‘Denk daar maar eens over na.’

Na het vertrek van de onthutste chauffeur tracht Celia zijn wonden te helen met sussende woorden en een tedere omhelzing. Ondertussen staat Azahara nog altijd onbewogen op de stoep. Emotionaliteit is niet haar ding. In de weerkaatsing van het licht van de volle maan op het venster legt ze haar haren opnieuw in de plooi en neemt haar lippenstift.

Celia sloft met Héctor naar de voordeur, wanneer in hun rug de piepende deur van de overbuur opengaat. *Big Brother*, zoals de man spottend wordt genoemd, heeft eerst zijn broodheren heeft verwittigd van hun thuiskomst, alvorens buiten polshoogte te nemen. Maar beiden gunnen de machtige voorzitter van het CRD, het Comité ter Verdediging van de Revolutie geen blik. Als chef van zijn wijkspionnen coördineert hij de “ogen en de oren” van het volk. Een permanente *vigilancia* of de waakzaamheid is nodig om de revolutionaire geest bij de inwoners op scherp te houden. *Big Brother* ziet er niet alleen nauwlettend op toe dat alle ongewoon gedrag onmiddellijk wordt gemeld, maar is ook verantwoordelijk voor de orkaanpreventie, de afvalophaling, de openbare netheid, de ongediertebestrijding, de preventieve acties in de gezondheidszorg, de vervanging van gloeilampen door spaarlampen en de samenstelling van de lijst voor de verkiezingen.

De andere omwonenden, die eveneens alle beweging rond het huis moeten signaleren, zitten blijkbaar gekluisterd aan hun tv. Héctor kijkt naar zijn uurwerk. Om 20.30 uur loopt op *Cubavisión* de dagelijkse soapserie, een populair muziekprogramma en *Mesa Redonda – Ronde Tafel*. In die saaie talkshow doet “missionaris-presentator” Randy Alonso iedereen geloven dat Cuba een aards paradijs is. En bij *Tele Rebelde* volgt na het spelprogramma en de quiz een wedstrijd honkbal. Of staat er vanavond voetbal op het programma?

Zijn blik glijdt naar het dak enkele huizen verder. Daar woont een zakenman. Te oordelen naar zijn nieuwe Peugeot doet de man goede zaken. Via een schotelantenne kijkt hij naar *Univision*, een Spaanstalige zender in de Verenigde Staten. Mits zwijggeld knijpt *Big Brother* een oogje dicht voor die illegale praktijk.

Terwijl Héctor met een blik vol minachting omkijkt, bakkeleien Celia en Azahara met ingehouden stem.

‘Ga de professor en zijn kleinzoon halen, schat. Jij hebt toch de sleutel van het poortje?’

Zij knikt. ‘Maar zijn die twee wel te vertrouwen?’

‘De professor heeft nog met mama en tante Laura gestudeerd’, paait Celia. ‘Zij waren zeer close.’

De vrouw straalt. ‘Jij kunt niet geloven hoe blij ik ben om hem te zien. Hem vertrouw ik voor honderd procent.’

‘En die arrogante eikel? Wij nemen wel de Geheime Dienst in huis!’

‘Begrijp jij dan niet wat er gebeurt? Hij wilde alleen maar indruk maken.’

‘Dan is hij aan het verkeerde adres.’

‘Jij bent ook een knappe vrouw. Maar het is niet omdat hij uw type niet is, dat jij hem moet wantrouwen. Zijn uitleg klinkt plausibel.’

‘Jij hebt wel honderdduizend keer gezegd om altijd op mijn hoede te zijn.’

Celia knikt. ‘De uitzondering bevestigt de regel.’

‘Is het wel verstandig hen langs de ondergrondse ruimte binnen te laten?’

‘Wanneer zij langs de voordeur komen, volgt binnen de paar minuten hun arrestatie. Begrijp jij dat niet? Nu zich een unieke gelegenheid aandient, wil ik de professor koste wat het kost spreken.’

Azahara slaakt een diepe zucht.

‘Wij gaan niet blijven discussiëren’, fluistert Celia. ‘Jij zult wel zien. Dat wordt een warme ontmoeting met een echte vriend.’ Ze kamt met haar vingers in Azahara’s haar. ‘En dan is er nog iets.’

‘Wat dan?’

‘Wees aardig en lief.’

‘Wat? Wie is er begonnen?’

Celia drukt met de wijsvinger op haar neus. Zij weet hoe ze haar rebelse dochter moet aanpakken.

‘Vertrek nu maar’, glimlacht ze terwijl ze haar stiefvader bij de arm neemt.

‘Mag ik ook u vragen om aardig en lief te zijn?’ fluistert de man.

Celia schrikt. ‘Wat?’

‘Ben je de woorden vergeten van José Conrado? *Cubanos Unidos*. We moeten ons verenigen. Je weet best hoe nefast die verdeeldheid onder de Damas de Blanco is.’

‘Wat is twee jaar geleden in ons eigen huis gebeurd met Alejandrina García de la Riva, een medeoprichter van de beweging en een goede vriendin van tante Laura? Zij werd door Berta Soler en enkele vrouwen die ik nog nooit had gezien, uitgescholden voor verrader. Maria Labrada had gelijk om met de Damas te breken en ze buiten te gooien. Maar wat verwacht je van mij? Zij is mijn enige nicht. Ik ben met haar opgegroeid. Ik laat haar niet in de steek.’

‘Je weet best dat het incident met Alejandrina een verstopingsactie was van de DGI. Het wordt tijd om die bladzijde om te draaien.’

‘Samenwerken met Soler is alles behalve evident.’

‘Iedereen heeft zijn karakter. Kijk naar wat jullie verenigt.’

‘Je hebt gelijk. Ik zal met Maria Labrada spreken.’

2. Laten we proberen

‘Muziek verzacht de zeden’, zegt Celia terwijl ze de voordeur vergrendelt. Ze doet de kaarsen branden en steekt het licht aan.

Héctor puft. ‘Na deze bewogen dag ...’

‘Met uw gevoel voor schoonheid vind je wel iets.’

Zijn oog valt op de cd *Fidelio* van Beethoven. Die opera verhaalt hoe een vrouw, vermomd als gevangenisbewaker, haar echtgenoot redt van de dood. Zoals steeds legt Héctor de aria op dat hem het meest na aan het hart ligt. Hoe vaak heeft hij het lied van het gevangenenkoor met enkele zangers van het Nationaal Koor van Havanna gezongen op de binnenkoer van El Pitirre? Vanaf de eerste noot lopen koude rillingen over zijn rug.

*Oh, wat een vreugde is het
om verse lucht vrij in te ademen.
Ontsnapt aan de dood
leven we opnieuw in het licht van de hemel.*

Hij omarmt Celia en herhaalt de tekst met trillende stem. ‘Het moet een vreugde zijn om vrije lucht in te ademen. Hopelijk mag ik dat nog meemaken.’

Met trillende handen schakelt hij door naar de finale.

*Straf valt de schurk te beurt
Hij die de onschuldige verdrukt.
De rechtvaardigheid zegeviert als straf.*

Héctor davert op zijn benen. ‘Worden die schurken ooit gestraft? Zal de rechtvaardigheid zegevieren?’

Celia schakelt de cd uit.

‘Het heeft geen zin om u nog meer in zwartgalligheid te wentelen. Begrijp je dat dan niet?’

Dadelijk komen onze gasten. Ik brand van verlangen om de professor te spreken. Leg wat lichtere muziek op.’

De man pinkt een traan weg en zoekt verder in de kast. ‘Ach hier: dat is lang geleden.’

‘Wat dan?’

Celia, die de kussens opschudt en enkele glazen naar de keuken brengt, reageert vanaf de eerste noot geprikkeld. ‘Toch niet dat Oost-Europees gezeik! Die muziek werd vroeger grijs gedraaid. Ondanks de lessen Russisch verstond niemand daarvan een woord.’

Er verschijnt een sobere glimlach op Héctor’s gelaat. ‘Laura kreeg bij haar afscheid op school die box cadeau. Hoe geraken ze die prullen anders kwijt?’

Tot haar opluchting is de stemming bij Héctor omgeslagen. Want de man die van het melancholische type is, neigt vlug naar depressiviteit. ‘De goede oude tijd’, grinnikt ze.

‘Herken je die muziek?’

‘De Bulgaar Biser Kirov?’

Héctor kijkt verrast op.

‘De meeste meisjes van mijn klas waren verliefd op hem.’

‘Had jij niet een boontje voor die Tsjechische zanger? Hoe noemde die alweer?’

‘Karel Gott? Dat heb jij gedroomd. De kwijl liep uit zijn mond.’

Celia, die in de badkamer het deksel van de citerne opent die naar de ondergrondse ruimte leidt, krijgt het bij het tweede liedje op haar heupen. ‘Stop met dat kunstmatig gedoe. Leg wat Son, Rumba, Salsa of Songo op. Laat het eens swingen.’

Héctor schudt het hoofd. ‘We moeten denken aan hen die ons afluisteren’, zegt hij cynisch. ‘Het is onze vaderlandse plicht om alleen muziek te spelen die vreugde, optimisme en blijheid uitstraalt. Zo blijven de spionnen ondergedompeld in het socialistisch realisme en bezielde met het heilige vuur. Ik wil niet op mijn geweten hebben dat ze zouden twijfelen aan de onfeilbaarheid van de revolutionaire idealen.’

Celia geeft hem een knuffel. ‘Goed zo! Communisten kan je alleen maar uitlachen.’

Maar opnieuw rollen tranen over zijn wangen. ‘Het is zo frustrerend dat er geen licht aan het einde van de tunnel schijnt.’

‘Niet pessimistisch worden.’

‘Nee, ik ben realistisch.’

Vergezeld van haar gasten komt Azahara binnen. Celia voelt zich onwennig omdat de professor ook nu afstand houdt. Intuïtief voelt ze aan dat iets niet klopt. Maar ze laat dat niet merken.

Wanneer Héctor naar de muur en het plafond wijst, weten de genodigden dat ze zich stil moeten houden. De gastheer wenkt hen naar de voorplaats. Die is onveranderd sinds de dood van Laura.

Aan de muur hangt naast haar foto, te midden van een boeket rode gladiolen, een foto van een massademonstratie van de Damas de Blanco in Havana. Meest in het oog springt een geschilderd portret met op haar witte T-shirt de beeltenis van Héctor. Ook nu houdt ze een rode gladiool in de hand. En op een kapstok hangt haar onafscheidelijke witte hoed met daaronder een witte T-shirt. Het cijfer 75 verwijst naar het aantal arrestanten tijdens de Zwarte Lente. Daaronder staat de tekst *Libertad a los Presos Politicos de Castro – Vrijheid voor de politieke gevangenen van Castro*.

De professor buigt uit respect. Gonzalo volgt dat voorbeeld. Naast de Cubaanse vlag staan op de grond staan bloempotten en rouwkransen. Hun witte glinstering heeft plaats geruimd voor een met bruine randen afgezoomde vaalgele doffe glans. Met de hulp van broze spinnenwebben staan de verdorde bloemstengels nog overeind.

‘Veel mensen hebben Laura echt bemind’, fluistert Héctor met een krop in de keel. ‘Haar geest leeft voort in die bloemen. Zolang één stengel of blad overeind staat, zal de gedachte aan haar niet dood zijn.’

De gasten zijn zichtbaar onder de indruk, mede omdat door de kaarsen op twee statieven de ruimte baadt in een mysterieus geel licht. Het lijkt alsof Laura’s geest nog aanwezig is. De rouwregisters bevatten honderden persoonlijk boodschappen van eenvoudige mensen en bekende opposanten. Vooraan staan de namen van Elizardo Sánchez, de voorzitter van de Commissie voor Mensenrechten en Nationale Verzoening, Dagoberto Valdés van het tijdschrift *Convivencia* en Antonio Rodiles van de oppositiegroepering Estado de Sats.

Onder de tekst *Todos marchamos para siempre – Wij trekken samen op tot in de eeuwigheid* volgen de handtekeningen van wel honderd vrouwen. De inkt is open gevloeid door de tranen die zijn geplengd. Als eerste staat de naam van Berta Soler. ‘Toen waren de Damas de Blanco nog een hechte beweging’, mompelt de professor.

De achterliggende muur toont een verbleekte brief van de voormalige Amerikaanse president Obama en de plaquette van de Sacharovprijs die de Damas in 2005 kregen van het Europese parlement. Een uitvergroete kopie toont de tekst die de onafhankelijke journaliste Yoani Sánchez

postte op haar blog *Generación Y. Laura se fue – Laura is niet meer* luidt de titel. De tekst bezorgt de professor kippenvel.

In dezelfde dagen waarin Laura Pollán op de dienst Intensieve Zorgen van het Calixto Garcia-ziekenhuis op sterven lag, herhaalde de televisie de uitzending waarin ze werd beledigd. Kenmerkend door het gebrek aan grootsheid van de Cubaanse regering is haar onvermogen om een politieke tegenstander te respecteren, zelfs wanneer die stervende is.

De professor raakt die tekst aan uit respect en kijkt nog een laatste keer om alvorens Héctor te volgen naar de aanpalende ruimte waar de Damas de Blanco vergaderden. Daar trekt een muurschildering van graffitikunstenaar Danilo Maldonado Machado de aandacht. *El Sexto*, zoals hij wordt genoemd, inspireerde zich op de *Guernica* van Pablo Picasso: de monumentale aanklacht tegen de wreedheden van de troepen van Franco tijdens de Spaanse burgeroorlog in de jaren 1930. In deze Cubaanse versie valt een kubistisch weergegeven krokodil, het nationale dier, het getormenteerde dubbelhoofd van de gebroeders Castro aan. Rechts verzinnebeelden de opengesperde vleugels van een trogon, de vogel in wiens vacht de nationale kleuren blauw, wit en rood zijn verweven, de betere toekomst waarvan de Cubanen dromen.

‘Zoveel verbeeldingskracht’, fluistert de professor.

Gonzalo kijkt verrast op, want voor het eerst hoort hij zijn grootvader over kunst spreken.

‘Een meesterwerk’, beaamt Azahara. ‘Speciaal gemaakt voor groot tante.’

‘Mijn dochter en kunst’, zucht Celia. ‘Zij kan er niet over zwijgen.’

‘Hier gebeuren interessante zaken’, neemt haar dochter glunderend over. ‘Zonder de gesel van de censuur zou Havanna de meest dynamische en inspirerende plek van de Caraïben en het Amerikaanse continent zijn. En die rol heeft de hoofdstad in de geschiedenis altijd gespeeld.’

‘Dat wist ik niet’, zegt de professor verwonderd.

‘Dat komt omdat het land is gelegen op het kruispunt van de overzeese routes tussen Europa, Afrika, Noord- en Latijns-Amerika. Cuba trots kan zijn op zijn grote culturele diversiteit. Naast de inheemse culturen bevat deze smeltkroes ook invloeden van de Spaanse kolonisator, de Afrikaanse slaven, Haïtiaanse plantagehouders die hun land ontvluchtten en Chinese immigranten.’

‘Zelf ook artistiek bezig?’ vraagt Gonzalo lacherig.

‘Ik maak installaties met afvalmateriaal’, luidt het kordate antwoord.

‘Waar haal je dat vandaan?’

‘De kelder onder het Palacio de la Rumbla ligt vol interessant afbraakmateriaal van de filmzaal en bouwpuin. En ik verzamel de ‘arme materialen’ die ik onderweg tegenkom: stukken hout, staal, steen en stof.’

Ondertussen zit de professor als versteend.

‘Waar het idee vandaan komt om zich in te laten met die oude rommel is mij een raadsel’, schuddebolt Celia.

‘Mama!’, reageert Azahara boos. ‘Jij begrijpt er niets van. Want al die materialen bruisen nog van leven.’

‘Wat moet ik me daarbij voorstellen?’ vraagt Gonzalo geamuseerd.

‘Daar: mijn jongste werk. Dat verweerd houten deurtje van wel honderd jaar oud, met aan de binnenkant een mengeling van verfsporen en ingevreten schimmels, vormt het fascinerende decor voor een abstract stedelijk landschap dat vorm krijgt met kleine houten blokjes in afschilferende

kleuren. Die suggereren huizen en een kerktoeren. En lijkt het gekartelde binnenwerk van een stoel niet op een burcht?’

‘En wat is de bedoeling?’

‘De consumptiemaatschappij aanklagen. In ons land worden ondanks de armoede op grote schaal bruikbare voorwerpen gedumpt. En die breng ik op een creatieve manier opnieuw tot leven. Vanuit mijn verbondenheid met de natuur respecteer ik het aftakelingsproces van organisch materiaal. Want dit werk is broos en breekbaar.’

‘Ik begrijp niet wat u daarin aantrekt.’

‘De combinatie van verschillende soorten afval en het optische effect door de wisselende dieptewerking. Ik assembleer op het eerste gezicht eenvoudige zaken. Maar die zijn vol van poëzie en rijk aan inhoud. Zo wil ik mensen dieper doen nadenken over de vergankelijkheid van het leven. Voelt u dat?’ daagt ze haar gasten uit.

De professor kijkt nog altijd ademloos toe.

‘Nu voel ik nog niets’, reageert Gonzalo met een glimlach. ‘Maar misschien kan dat komen.’ Azahara kijkt onderzoekend.

‘Ik heb al veel indrukken opgedaan’, antwoordt de jonge man zakelijk. ‘Wel is me één ding duidelijk.’

‘Wat dan?’ Haar ondertoon is bitter.

‘Dat is goedkope kunst omdat die materialen niets kosten.’

De jonge vrouw voelt zich vernederd. ‘Wat heeft dat daar nu mee te maken? Gierigaard! Het creatieproces duurt vaak langer dan het schilderen van een doek. Aan de andere kant van de Atlantische oceaan wordt voor dat soort werk fortuinen betaald.’

‘Wat vind jij opa?’ Gonzalo begrijpt niet dat hij als aan de grond staat genageld.

‘Hoor, een sirene?’ komt Celia tussenbeide

Die woorden maken duidelijk dat hun gesprek de muziek dreigt te overstemmen. Maar tegelijkertijd is dat een subtiele manier om te voorkomen dat de discussie uit de hand loopt. Celia herhaalt luidop dat ze de stad induikt. En Héctor pikt in met de mededeling dat hij gaat slapen, waarna hij de professor en zijn kleinzoon naar de badkamer wenkt waar ze via een ladder in de voormalige citerne de ondergrondse ruimte betreden. Daar staan een tafel, zes stoelen, een bed en een kast. En tegen de muur hangt een boekenrek. Deze ruimte van vijf op zes meter heeft bovenaan een stevige balkenstructuur en een vloer van gestampte aarde. Het pleisterwerk tegen de muur, waarin paardenhaar is verwerkt, brokkelt af. Binnen hangt een muffe geur. Alleen twee ventilatorroosters in de badkamer en enkele openingen achteraan zorgen voor de verluchting. Tot het midden de jaren 1950 worden hier voor een exclusief mannelijk gezelschap pornografische films vertoond. Maar na het failliet van de filmzaal richt Carlos Gutiérrez, een familielid van Héctor, die ruimte in tot hun geheim hoofdkwartier van de Universitaire Studentenfederatie FEU. Carlos, de rechterhand van FEU-voorzitter José Echeverría, maakt een doorsteek naar de filmzaal vanuit de citerne. Die was bij de constructie van de woning omstreeks 1900 is aangelegd in functie van het watertekort, maar heeft door een barst nooit gefunctioneerd. Die ruimte ligt ideaal, op amper enkele honderden meters van de universiteit. Hier beraamt de top van de FEU de raid van 13 maart 1957 op het Presidentieel Paleis. Maar de moordpoging op president Batista mislukt. En 35 deelnemers, onder wie Carlos en Echeverría worden gedood.

De professor wijst naar een foto op de muur. ‘Uw oom?’

De tranen lopen over Héctors wangen. ‘Daarnaast Echeverría of *Manzanita – Kleine Appel* zoals hij werd genoemd. In de niets ontziende golf van repressie die daarop volgde, leefde mijn familie

hier ondergedoken. Maar ondanks verschillende huiszoeken werd de ruimte niet ontdekt. Veel sympathisanten van de FEU, onder wie mijn vader, traden toe tot de *Movimiento 26 de Julio* – Beweging van de 26^e Juli van de gebroeders Castro.’

‘Dat verhaal ken ik niet’, reageert Gonzalo verrast.

‘In de geschiedenisboeken is de FEU alleen een voetnoot omdat alle aandacht gaat naar de gebroeders Castro’, weet de professor.

‘In het Presidentieel Paleis, het huidige Museo de la Revolución, zijn de kogelgaten van de raid nog altijd zichtbaar. En het met kogels doorzeefde bestelbusje van de coupplanners staat naast de boot Granma waarmee de revolutionairen in 1956 de oversteek maakten vanuit Mexico.’

‘Laat dit een les wezen’, zegt de professor. ‘Wanneer er nog een opstand komt, moet die in detail zijn voorbereid. Zoniet ...’

‘Wat bedoel je?’

‘Azahara!’ Celia roep haar dochter tot de orde. ‘Laat de professor uitspreken. Zo heb ik jou niet opgevoed.’

Maar de man neemt meteen gas terug. ‘De les is dat we alleen samen iets kunnen veranderen. De voorganger in de mis heeft dat uitstekend verwoord: *Cubanos Unidos*.’

‘Het motto van het FEU luidde *Eén voor allen en allen voor één*’, weet Héctor. ‘Maar dat blijft vandaag een onbereikbare droom. Straks telt de oppositie evenveel bewegingen als dissidenten.’

‘Was uw vader een communist?’ onderbreekt Gonzalo de geladen stilte.

De man lacht schamper. ‘Er waren toen amper communisten in Cuba.’

In de jaren 1950 militeren veel geëngageerde jongeren voor de hervormingsgezinde Orthodoxe Partij. Onder hen de jonge Fidel Castro en Huber Matos. Huber overtuigt Héctor’s vader in 1957 om toe te treden tot de *Movimiento 26 de Julio* en later neemt hij deel aan de Revolutie. De jonge Héctor staat met zijn moeder op de eerste rij wanneer de *barbudos*, of de mannen met de baarden zoals de opstandelingen in de volksmond worden genoemd, op 2 januari 1959 de hoofdstad binnenrijden. Héctor’s vader zit naast Huber en Camilo Cienfuegos op een legerjeep. Zijn vrouw en zoon kruipen apetrots op de motorkap en genieten van de triomftocht. Bij zijn glorierijke intrede een week later belooft Fidel Castro democratische hervormingen en vrije verkiezingen. Maar na enkele maanden escaleert het conflict met de Verenigde Staten en sympathiseert Castro met het communisme. In de regering nemen communisten de sleuteldepartementen in handen en de media weren andere opinies.

Wanneer in oktober 1959 duidelijk wordt dat van het *compromiso democrático* niets in huis komt, neemt Huber Matos ontslag. Zijn vriend Camilo Cienfuegos krijgt de opdracht om hem te arresteren. Héctor’s vader is ontzet. Op de voorpagina van de krant *Granma* staat boven de foto van Huber *La traición – Het verraad*. Fidel Castro leidt het proces op de Plaza de la Revolución. Een duizendkoppige menigte die met bussen wordt aangevoerd uit de fabrieken krijgt gratis rum. Agenten in burger hitsen hen op om *Paredón – Het vuurpeloton* te schreeuwen. Héctor’s vader wil zijn vriend te hulp snellen. Maar diens twaalfjarige zoon, die beseft dat ook hij kapot zal worden gemaakt, houdt hem tegen. Die dag is zijn jeugd verleden tijd.

Fidel is evenwel een geslepen vos. Onder invloed van de eerste Sovjetadviseurs past hij de nieuwe tactiek toe van partijleider Nikita Chroesjtsjov. De opposanten worden niet langer fysiek uitgeschakeld, zoals ten tijde van Stalin, maar psychologisch onder druk gezet tot ze kraken. Fidel, die met zijn natuurlijke charisma de massa bespeelt, vraagt in de plaats van de doodstraf twintig jaar opsluiting. Hij orakelt dat die periode van bezinning, in een combinatie met de heropvoeding, de beschuldigde de ware idealen van de Revolutie zal bijbrengen. En die kan hij

dan na zijn vrijlating in praktijk brengen. Maar de *Comandante* en *Chefe* kijkt Huber geen enkele keer recht in de ogen.

Camilo Cienfuegos is zeer aangedaan van die veroordeling zonder één bewijs. Het militaire vliegtuig van de nummer vier van het regime, na de gebroeders Castro en Ché Guevara, “verongelukt” twee dagen later tijdens een binnenlandse vlucht van Camagüey naar Havana. Volgens de officiële versie is dat het gevolg van het slechte weer. Maar Héctor's vader trekt die versie zijn leven lang in twijfel. Een bewijs van de eliminatie van Cienfuegos is dat naar het neergestorte vliegtuig nooit is gezocht. Enkele jaren later wordt ook Che Guevara onder het mom van het “voeren van de internationale Revolutie” naar de uitgang gevoerd. Kenmerkend voor de hypocrisie van het regime is dat zowel Cienfuegos als Guevara als nationale helden worden vereerd.

Fidel Castro is eerst en vooral een opportunist. Hij omarmt het communisme omdat dit een garantie biedt voor een levenslange machtsuitoefening. Hij bestuurt Cuba bijna een halve eeuw als zijn particuliere onderneming.

‘Wat is er met uw vader gebeurd?’ vraagt Gonzalo.

‘We leefden hier ondergedoken. Gelukkig was er mijn tante. Ze had als enige een sleutel van het poortje aan de Calle San Miguel en bevoorraadde ons. Eenmaal de rust was teruggekeerd, contacteerde ze een studiegenoot van mijn vader die ook had meegestreden in de Revolutie. De man bezorgde vader een job in de sigarenfabriek La Corona. Daar werkte hij veertig jaar met de lippen stijf op elkaar om mijn toekomst niet te hypothekeren.’

Héctor schudt meewarig het hoofd.

‘Mijn ouders verzamelden een doos vol medailles. Want die beloning kregen de “dienaars van de Revolutie”. Ik heb exemplaren met afbeeldingen van Lenin, Che Guevara, Camilo Cienfuegos en Fidel Castro met en zonder baret of pet. En nadat vader meehielp bij het kappen van suikerriet, kreeg hij een medaille met een machete. Op andere exemplaren staan een hamer en sikkel, een rode ster en de Cubaanse vlag. Bij officiële plechtigheden, zoals de viering van 1 mei, was hij verplicht om deel te nemen aan de optochten. Hij hing al zijn medailles op zijn *guyabera*, zijn mooiste overhemd met korte mouwen en diepe zakken. Vader liep niet met de borst vooruit, zoals de hoeders van de Revolutie, maar met een gebogen rug, alsof hij gebukt ging onder het gewicht van die verzameling blik. Dat was zijn manier om het regime te tarten.’

‘Aan de Plaza de Armas verkopen ze die medailles aan toeristen’, weet Gonzalo.

‘Die zijn tot vijftig pesos waard’, knikt Azahara. ‘En sinds zijn dood zijn deze met de beeltenis van Fidel Castro in waarde verdubbeld.’

‘En dat voor geëmailleerde prullen.’ Héctor slaakt een diepe zucht. ‘Pas op zijn sterfbed vertelde vader zijn levensverhaal.’

‘Ben je dan toegetreden tot de oppositie?’ vraagt de jonge man.

Hij schudt het hoofd. ‘In 1980, toen na de vlucht van duizenden Cubanen naar de ambassade van Peru iedereen die dat wilde het land mocht verlaten. Vanuit Miami vertrokken duizenden jachten, visserssloepen, zeilboten en vrachtschepen. Die haalden in de haven van Mariel familie, vrienden en volksgenoten op. Zo’n 125.000 *Marielitos*, zoals ze werden genoemd, emigreerden naar de Verenigde Staten. Onder hen ook de door Fidel Castro gedumpte geesteszieken, kankerpatiënten, homoseksuelen, sociale outcasts en criminelen.’

‘Wil je ook emigreren?’

Hij schudt het hoofd. ‘Ik werkte toen als ingenieur bij Cenic, het Nationaal Centrum voor Wetenschappelijk Onderzoek. We werden verplicht om de uittocht van de intellectuelen te helpen voorkomen, de enige groep die niet mocht vertrekken. Omdat ik de keuze van mijn collega’s

respecteerde, nam ik niet deel aan hun verbale en fysieke intimidatie. Daarop verloor ik mijn job en werd veroordeeld.’

‘Spijt dat je niet bent vertrokken?’

‘Ik ben door de hel gegaan, maar heb Laura ontmoet.’ De tranen lopen andermaal over zijn wangen. ‘Ik mis haar nog elke dag.’

Als een magneet is de aandacht van de professor getrokken naar het boekenrek. Daarin bekleedt Mario Vargas Llosa een prominente plaats. Zijn romans *Het groene huis*, *Gesprek in de Kathedraal*, *Pantaleón*, en *Tante Julia en meneer de schrijver* dateren van na 1968. Dan haalt de schrijver, die eerst de Revolutie had verdedigd, zich de banbliksem van Fidel Castro op de hals. De professor neemt met trillende handen recentere werken van Llosa: *De oorlog van het einde van de wereld*, *De geesten van de Andes* en *Het feest van de Bok*. Die heeft hij tijdens zijn buitenlandse congressen ingekeken.

‘Wat?’ reageert hij verrast. ‘Miguel Barnet? De enige verdienste van die marionet is dat hij hondstrouw het regime dient.’ De professor kijkt op. ‘En je weet toch dat Roberto Fernández Retamar de voorzitter is van het literatuurinstituut Casa de las Américas.’

‘Begrijp je dat dan niet?’ Celia steekt hem een geopend boek onder de neus.

De professor kijkt aandachtig en lacht. ‘Hoe ingenieus. Is dat *De bescheiden held*, de voorlaatste roman van Llosa?’

‘Via sluikwegen en met de hulp van buitenlandse toeristen bemachtigde tante Laura al die gecensureerde boeken. Maar op een dag stak bij een controle dat exemplaar met de kaft van Barnet in haar tas. Tante werd aangemoedigd om verder het revolutionaire pad te bewandelen. Officieel telt Cuba geen analfabeten, maar kunnen lezen, is een paar andere mouwen.’

‘Gelukkig werd dat bedrog niet ontdekt’, fronst Héctor zijn wenkbrauwen. ‘Zo niet zou ze haar job en rechten hebben verloren. En in afwachting van een proces zijn aangehouden. Wie voor de rechter verschijnt, wordt altijd veroordeeld.’

‘Zonder dat ik dat wist, gebruikte ze ook mijn boekentas’, glimlacht Azahara.

‘Waarom liep ze zo’n risico?’ vraagt Gonzalo.

‘Die boeken waren voor haar van levensbelang’, getuigt Héctor. ‘Ze gaven de zuurstof om intellectueel te overleven in dit leugenpaleis. En hier waren ze veilig.’

‘Behalve die ene keer’, herinnert Celia zich. ‘Tante Laura was vergeten om Llosa’s roman *De droom van de Ier* weg te stoppen wanneer tijdens een bijeenkomst van de Damas de Blanco een raid plaatsvond. Urenlang werd iedereen ondervraagd, maar niemand kende de herkomst van dat boek. Tenslotte werd de zaak geklasseerd.’

De professor streelt als bibliofiel de exemplaren die hem na aan het hart liggen. Hij koestert *Mea Cuba* van Guillermo Cabrera Infante en kust een dichtbundel van Maria Elena Cruz Varela. Van de *Trología* van Pedro Juan Gutiérrez zit ook een exemplaar verborgen op zijn bureau.

Naast elkaar staan vier boeken van de Braziliaanse “rode aartsbisschop” Dom Hélder Câmara. Aan de universiteit maakten de jonge José en de gezusters Pollán heimelijk kennis met de geschriften van de pionier van de Bevrijdingstheologie.

De professor herinnert zich het boek *Spiraal van het geweld* en gaat in een automatische reflex naar de bladzijde waarin Câmara de betekenis uitlegt van de oude wijsheid *Verander de wereld, begin bij uzelf*. De aantekeningen met een rode balpen zijn nog van zijn hand. Verder staan *De theologie van de bevrijding* van Gustavo Gutiérrez en enkele boeken van Leonardo Boff en Oscar Romero. De radicale keuze van de bevrijdingstheologen voor de armen en de verdrukten, het

respect voor de mensenrechten en het streven naar een geweldloze Revolutie hebben de levensvisie van de professor en de gezusters Pollán sterk beïnvloed. Op zijn studentenkamer hangt Câmara's slogan: *Wanneer we alleen dromen, is er alleen een droom. Wanneer we met anderen dromen, is dat het begin van de werkelijkheid.*

De professor staat als versteend bij de boeken *Crónica de un desastre* en *Cuba, revolución o involución* van zijn neef Oscar Chepe. Hij is een topadviseur van de regering. Als verbindingsman op de Cubaanse ambassade in ex-Joegoslavië maakt Oscar kennis met de nieuwe economische theorieën van Lieberman, Havemann, Medwejew en Luckacs. Die nemen afstand van de planeconomie. Sovjet-partijleider Mikhaïl Gorbachov inspireert daarop zijn politiek van *perestrojka* en *glasnost*. Maar in Cuba valt het streven naar openheid en veranderingen op een koude steen. Oscar wordt als contrarevolutionair veroordeeld en later het land uit gezet. “Had men zijn ideeën maar toegepast”, mijmert de professor.

Al die tijd houdt Arahara de jonge man naast zich argwanend in het vizier. Hij houdt de vermomming van zijn grootvader en hemzelf vast.

‘Die mijnheer van de Geheime Dienst is ons enige uitleg verschuldigd’, zegt ze messcherp. ‘Of ga jij je opnieuw vermommen?’

Gonzalo die ervan gruwelt om te worden uitgedaagd, weet niet meteen wat te antwoorden.

Maar de furie van de jonge dame is nog niet bekoeld. ‘Waarom die arme chauffeur zo hard aanpakken?’

‘Vanuit mijn aversie voor corruptie en fraude.’

‘En dat los je op door iemand te intimideren die zelf een slachtoffer is.’

‘Het is duidelijk dat ze afstamt van de familie Pollán’, zegt Celia.

‘Sorry dat ik mij zo heb laten gaan’, verontschuldigt de jonge man zich. ‘Nee, niet goed bezig, Gonzalo’, zegt hij tegen zichzelf. Hij slaat op zijn gezicht.

Iedereen gniffelt, maar de jonge dame is niet te vermurwen. ‘Waarom stelde jij je zo aan? Om indruk te maken?’

‘Azahara!’ komt Celia tussenbeide.

‘Ook ik hoor graag wat uitleg’, neemt Héctor sereen over.

‘Net voor ik vorig jaar afstudeerde, bood de Geheime Dienst mij een aantrekkelijke baan met een goed loon. Op aandringen van grootvader ben ik daarop ingegaan. Ik heb niet het voorbeeld gevolgd van meer dan de helft van mijn klasgenoten. Die zijn geëmigreerd, want burgerlijk ingenieurs elektronica zijn ook in de Verenigde Staten geëerd.’ Hij aarzelt even. ‘Ik kan grootvader toch niet alleen achterlaten.’

‘En uw ouders?’ vraagt Azahara.

Het timbre van zijn stem verandert. ‘Die zijn kort na mijn geboorte overleden.’

Nu zit de jonge vrouw sprakeloos.

‘Ik wil eerst ervaring opdoen om mij later zelfstandig te vestigen. Nu de regering steeds meer beroepen liberaliseert, opent dat perspectieven.’

‘Welk werk doe je?’ vraagt Héctor.

Gonzalo aarzelt. ‘Dat is een staatsgeheim.’

‘Zie je wel dat die kerel voor geen haar is te vertrouwen’, reageert Azahara. ‘Wie weet, praat hij ons nog aan de galg.’

Nu is Gonzalo in zijn wiek geschoten. ‘Het omgekeerde is waar. Wanneer blijkt dat ik met iemand over mijn werk heb gesproken, wacht me de dood met de kogel.’

‘Ik ben nog altijd niet overtuigd.’

De professor neemt over. ‘De basis van het verfijnde communistische raderwerk is een geïnstitutionaliseerd wantrouwen. In de voormalige Sovjet-Unie zei men dat wanneer drie mensen samen kwamen, zich één KGB-er in hun midden bevond. Ook in Cuba wordt zonder dat we dat beseffen voortdurend een sfeer van wantrouwen gecreëerd. Dat is ook de verborgen agenda achter de misdaadseries op tv: de mensen inlepen dat achter elke deur een geheim agent kan staan. Maar dat is natuurlijk niet zo.’

Hij stelt zich recht en opent de deur van de ondergrondse ruimte die uitgaat op de kelder.

‘Kom je eens kijken?’ daagt hij Azahara uit. ‘Staat hier iemand?’

Celia kijkt vol bewondering naar de professor.

‘Laat dit een les wezen. Zonder vertrouwen kunnen we onze samenleving niet opnieuw vorm geven.’

Gonzalo die zenuwachtig van links naar rechts kijkt, voelt dat hij het ijs moet breken. ‘Wat ik ga vertellen, blijft tussen deze vier muren. Akkoord?’

Ook Azahara knikt.

‘De regering krijgt in het kader van het bilateraal akkoord met China nieuwe afliesterapparatuur. Ik zit op de dienst die de oude toestellen van de Stasi, de Geheime Dienst in het voormalige Oost-Duitsland, vervangt. Die functioneren nog, maar de digitale toestellen zijn compacter, duizend keer sneller bij de verwerking van gegevens en hebben een onbeperkte opnamecapaciteit. Ze behoren tot het meest geavanceerde materiaal wereldwijd. Toch is die omzetting niet evident omdat van die Oost-Duitse toestellen verschillende types gangbaar zijn.’

‘Dus mogen we u binnenkort verwachten’, werpt Héctor hem voor de voeten.

Gonzalo schudt het hoofd. ‘Ik werk op de afdeling software. Steekt hier nog een bedrading in de muur?’

‘Ik ben bijna zeker.’

‘Dan krijg je het bezoek van een werknemer van de elektriciteitsmaatschappij. Die plaatst bij het uittesten van uw leidingen in het kader van de brandpreventie discreet de nieuwe zenders.’

‘Een boeiende bezigheid’, sneert Azahara. ‘Rapporteer jij ook over de gesprekken die hier worden afgeluisterd?’

‘Ik ben niet geïnteresseerd in de inhoud’, verdedigt Gonzalo zich. ‘Ik houd me alleen bezig met de software.’

‘Dat heb ik in de taxi ook gezien.’ Azahara steekt het mes opnieuw in de wonde.

Gonzalo reageert niet, want ondanks haar rebelse karakter voelt hij zich aangetrokken tot de jonge vrouw.

Celia, die haar dochter opnieuw met opengesperde ogen terechtwijst, verandert meteen van onderwerp.

‘De professor was de beste vriend van mama zaliger en tante Laura. Jullie studeerden eind de jaren ‘60 aan de universiteit van Havana, nietwaar?’

‘De tweelingzussen waren heel bijzonder. We waren geestverwanten.’ Hij krijgt een bloes op de wang. ‘We deelden de belangstelling voor de Bevrijdingstheologie en het magisch realisme in de literatuur. De toekomst oogde mooi. Tot ik werd opgeroepen voor mijn legerdienst en onze wegen scheidden.’

Tijdens de hoogdagen van de Koude Oorlog beheerst Cuba de internationale politiek. In april 1961 mislukt een door de CIA beraamde invasie van Cubaanse ballingen en huurlingen in de Varkensbaai. En anderhalf jaar later brengt de raketten crisis de wereld aan de rand van een Derde Wereldoorlog. De Amerikaanse president John F. Kennedy houdt zijn militair establishment in toom en weerstaat de avontuurlijke Sovjetleider Nikita Chroesjtsjov. Die laat de boten met

kernkoppen aan boord terugkeren. Een ziedende Fidel Castro mobiliseert de bevolking. *Nikita, mariquita, lo que se da no se quita* – *Nikita, mietje, wat je ooit hebt gegeven, blijft gegeven*, schreeuwen miljoenen kelen. In ruil strijken tienduizenden Sovjetadviseurs neer en wordt Cuba een satellietstaat van de Sovjet-Unie. In de stad Lourdes luistert het grootste spionagestation ter wereld telefoongesprekken af in de Verenigde Staten.

Aan de universiteit stellen José Espinosa Chepe en de tweeling Pollán steeds meer vragen bij de praktische toepassing van het Marxisme-Leninisme en de bevlogen woorden van *Comandante* en *Chefe* Fidel Castro in zijn schier eindeloze redevoeringen. Met groeiende tegenzin nemen ze deel aan de verplichte *name and shame* zittingen die contrarevolutionaire studenten moreel zuiveren. Het volstaat om *depuración* te roepen om iemand de huid vol te schelden.

Maar dat alles is slechts klein bier in vergelijking met de kadaverdiscipline in het leger. Omdat elk moment een nieuwe Amerikaanse invasie kan plaatsvinden, verkeert het Cubaanse leger in opperste staat van paraatheid. De miliciens die 36 maanden onder de wapens blijven, wordt ingeprent dat alleen heldenmoed het vaderland kan redden. En de indoctrinatie leert hen elke vorm van kleinburgerlijkheid, lafheid en zwakheid te overwinnen. Niemand wordt een moment van rust gegund. Want onophoudelijk klinken de bevelen: *José, hou je recht. José, marcheer als een man. José doe dit en José doe dat*. Alleen de opgeheven blik van een overste doet de miliciens trillen op hun benen.

Opgaan in de anonimiteit, altijd zwijgen en een dubbele persoonlijkheid ontwikkelen, zijn de methoden om te mentaal overleven, zonder dat waanzinnige systeem te dienen of daaraan ten onder te gaan. Want wie niet tussen de lijnen loopt, belandt in de beruchte *Unidades Militares de Ayuda a la Producción*. In die stafkampen wordt van zondopgang tot zonsondergang dwangarbeid verricht. Daar belanden ook de homo's, hippies, Getuigen van Jehova, kunstenaars, musici, schrijvers en dissidenten.

Wanneer José na drie maanden enkele dagen met verlof gaat, volgt de zoveelste ontzuivering. Hij ervaart hoe de voorzitters van de lokale afdeling van de Communistische Partij en het Comité ter Verdediging van de Revolutie alleen oog hebben voor hun eigen belangen en privileges. De tussenkomst ten gunste van Odila, zijn 75-jarige buurvrouw wiens pensioen niet meer wordt betaald, opent zijn ogen voor het doolhof van de bureaucratie en de kaste van parasieten die ze bemant. Het deblokken van dat dossier vereist één handtekening die er maar niet komt. De ouders van José, die het evenmin breed hebben, geven Odila eten. Maar de vrouw leeft steeds meer teruggetrokken en kort daarop krijgt José haar overlijdensbericht. Die dag breekt hij mentaal met het communisme, want nog diezelfde avond daagt zijn overste, die heimelijk de brief heeft gelezen, hem uit tot het uiterste.

Verwijzend naar de slogan *La revolución necesita sacrificios* op de muur orakelt zijn chef dat het de hoogste tijd is dat die verwende kaste van intellectuelen haar dienstbaarheid aan de Revolutie met daden toont. Hij beveelt José om zijn schoenen te poetsen. De jonge man begrijpt niet wat er gebeurt, want die blinken. Nadat de commandant erop spuwde, voert José dat bevel met lange tanden uit. Na herhaalde aanmaningen om sneller te werken, schreeuwt de man dat hij misprijzen voelt tegenover handenarbeid. “Die houding zal veranderen”, tiert hij. José krijgt de opdracht om met een tandenborstel de vloer van het toilet schoon te maken en moet bij de controle de binnenzijde van de toiletpot aflikken. Omdat José alleen veinst alsof hij dat doet, verschijnt hij nog diezelfde avond voor de krijgsraad. De weigering om een bevel uit te voeren, wordt beschouwd als een contrarevolutionaire activiteit.

José belandt drie maanden in de isoleercel. Zijn verlof wordt ingetrokken en hij mag geen brieven schrijven of het voedsel in ontvangst nemen dat zijn familie opstuurt. Dat verdwijnt in de zakken van de bewakers, terwijl het rantsoen van José wordt gehalveerd. Het leven zonder daglicht in

een stinkende kerker van drie op drie meter waar de eeuwigdurende stilte regeert, maakt velen gek. Een buurman van José slaat zijn hoofd te pletter tegen de stalen celdeur. Met het briefje van vijf pesos dat José in een plasticzakje in zijn aars heeft verstopt, koopt hij bij een bewaker twee pakjes sigarettenblaadjes en een balpen. Daarop pent hij zijn gedachten en gedichten neer.

‘Had je contact met mijn familie?’ vraagt Celia.
‘Natuurlijk niet. Wel heb ik Laura en Paula kort nadien gezien.’
Celia begrijpt er niets van.

Na de terugkeer naar zijn eenheid, wordt het bezoek aangekondigd van zijn moeder en zusters. José wordt de levieten gelezen. Alleen familiale onderwerpen mogen aan bod komen. Bij elke verwijzing naar de levensomstandigheden, militaire aangelegenheden, de actualiteit, de partij of de regering wordt het gesprek stopgezet en volgt een sanctie. En alleen bij de aankomst en het vertrek zijn een kus of een handdruk toegestaan.

In de ontvangstzaal staat José aan de grond genageld. Tot zijn aangename verrassing hebben Paula en Laura de plaats ingenomen van zijn zusters. Koelbloedig opent hij bij de handdruk de midden- en wijsvinger waartussen het rolletje steekt met de op elkaar geperste sigarettenblaadjes. Paula steekt dat discreet in haar zak waarna ze met haar duimen en wijsvingers een hartje vormt.

‘Die sigarettenblaadjes liggen op het bureau van tante Laura’, reageert Celia verbaasd.
‘Wat werd er dan besproken?’ vraagt Héctor.
‘Alledaagse zaken. Ik voelde dat Paula iets wilde zeggen, maar we konden niet openlijk praten.’
‘Hield je van grootmoeder?’

De tranen rollen over zijn wangen. Hij wil iets zeggen, maar krijgt een krop in de keel.
‘Wanneer heb je hen teruggezien?’ neemt Celia over.
De professor schudt het hoofd. ‘Dat mocht niet meer.’ Hij balt beide vuisten van woede.
‘Van wie?’

‘De Geheime Dienst.’ Zijn tanden klapperen op elkaar. ‘Toen ik afzwaaide in het leger, bracht een taxi mij naar de universiteit. Ik werd er ontboden door de decaan van de faculteit Letteren, een eminent kenner van de Zuid-Amerikaanse literatuur. Als student had ik een goede band met hem.’

De professor slaakt een diepe zucht. Hij heeft nood om wat stoom af te laten.
‘Water?’

De man knikt.

‘Haal jij dat in de keuken, schat?’

Terwijl Arahara naar boven gaat, legt Celia haar hand op zijn knie. ‘Ik hoop dat wij de voorbije veertig jaar kunnen inhalen.’

De nog altijd door emoties overmande professor klapt opnieuw dicht.

‘Onze veiligheid is gewaarborgd’, zegt Azahara cynisch bij haar terugkeer. Ze zet een fles water en vijf glazen op tafel.

‘Door het venster op de eerste verdieping heb ik op de hoek van de Calle Arambuzu de vertrouwde blauwe Lada gezien.’

‘Houden zij opnieuw de wacht?’ vraagt Celia verwonderd.

‘Dat is toch logisch, nu we in de kerk niet zijn opgepakt’, reageert Héctor.

Ondertussen breekt bij Gonzalo het angstzweet uit. ‘Staan ze ook aan de achterkant? Wanneer ze me hier vinden, is dat het einde!’

‘Geen paniek’, stelt de gastheer hem gerust. ‘Die verdoken uitgang kent niemand en de deur is op slot.’

Alle ogen zijn opnieuw op de professor gericht.

‘Waar was ik gebleven?’

‘Het bezoek aan de decaan.’

De man leest het verslag van zijn militaire overste. Vanuit het besef dat die veroordeling door de krijgsraad hem zal blijven achtervolgen, trekt José het boetekleed aan. Hij bekent te hebben gehandeld in een vlaag van zinsverbijstering. Schijnbaar ernstig voegt hij daar aan toe dat het verblijf in de isoleercel hem tot een dieper inzicht heeft gebracht en dat hij sindsdien trouw de Revolutie dient.

De zichtbaar opgeluchte decaan meldt dat zijn superieuren hem onder één voorwaarde een tweede kans geven. José wordt in zijn team opgenomen, evenals een vrouw wiens vader in het Politbureau zit. Wel wordt deze laatste, na de goedkeuring van het nieuwe organigram, met de graad van professor weggepromoveerd als hoofd van het Archief. De decaan verzekert dat José zijn opvolger wordt, want hij zal nooit tolereren dat aan de kwaliteit van de faculteit wordt geraakt. Die moet op het peil blijven van de Zuid-Amerikaanse literatuur: van wereldniveau.

‘Wat heeft dat met mama en tante Laura te maken?’

De professor buigt het hoofd. ‘Bij het buitengaan, kwam de voorwaarde ter sprake. Toen hij de naam Pollán uitsprak, wist ik hoe laat het was.’

De decaan adviseert om die hypotheek te lichten. Het is in het eigenbelang van José niet langer toegestaan om Laura te zien. Zo niet wacht de vergeetput. Op de vraag naar Paula schrikt de man dat hij niet weet wat met haar is gebeurd. Wanneer de decaan vertelt dat zij het slechte pad heeft bewandeld, zoekt José steun bij de deurpost. De man kan bij haar bewust ongehuwde moederschap amper zijn glimlach onderdrukken. Omdat Paula de naam van de vader niet verklapt, vermoedt de decaan dat ze, zoals Onze-Lieve-Vrouw, onbevlekt is ontvangen. Maar onaanvaardbaar voor de autoriteiten is dat haar kunst die ze met afvalmateriaal maakt het land en de Revolutie te schande maakt. Wanneer foto’s worden onderschept die ze wil versturen naar musea en galerijen van de *Yuma*’s, heeft Paula een wanhoopsdaad gepleegd.

Celia slaat paars uit en Azahara slaakt een gil. Want beiden horen voor het eerst dat verhaal.

‘Zelfmoord?’ vraagt de jonge vrouw verbijsterd. ‘En maakte grootmoeder assemblages?’

‘Composities met afvalmateriaal dat ze op straat vond. Ik heb geen verstand van kunst, maar wanneer ik daar nu op terugblik, moet ik bekennen dat die beelden nog altijd in mijn geheugen staan gegrift. Toen ik zopas uw werk zag, dacht ik meteen aan het werk van uw grootmoeder. De appel valt niet ver van de boom.’

Héctor, die eveneens verrast opkijkt, pikt de draad opnieuw op. ‘Vertel verder over die decaan.’

Door de vele emoties die worden losgeweekt, moet ook de professor op adem komen. ‘Hij vertelde me dat Paula’s dochter in een weeshuis was geplaatst tot Laura zich over haar ontfermde. En dat ik voor hen mijn carrière niet op het spel mocht zetten. Met het mes op de keel had ik geen andere keuze.’

Azahara grijpt haar moeder vast die bijna flauwvalt.

‘Heeft Laura u dat dan niet verteld?’

‘Ze belofde dat te doen. Wanneer de tijd rijp was’, stottert Celia. ‘Maar wegens haar plotse dood is het er niet meer van gekomen.’ Langzaam vindt de vrouw haar tweede adem. ‘Ik wist dat ik op een dag zou worden geconfronteerd met de waarheid. Wel blijft de vraag naar het waarom.’

De lippen van de professor trillen, maar hij zit als verlamd.

‘Wat is er precies gebeurd?’

De professor barst hij andermaal in tranen uit. ‘Onmenselijk is het ware gelaat van het communisme. Onder dwang werden me de personen ontnomen die mij het meest dierbaar waren.’ Hoewel Celia aanvoelt dat hij meer weet, beslist ze om stoom af te laten. ‘Ondanks alles ben ik dankbaar. Tante Laura heeft mij zoals haar eigen dochter met de beste zorgen omringd.’ Ze reikt de professor als teken van verzoening de hand. ‘Wij komen daar later op terug.’

Geremd door de blikken van de andere aanwezigen gaat de professor, tot ontgoocheling van Celia, daar niet op in. Hij vertelt schroomvol hoe hij zonder Paula en Laura een nieuw leven heeft opgebouwd. Hij is een verstandshuwelijk aangegaan om niet als homoseksueel te worden bestempeld, want die werden zeer zwaar vervolgd. En wanneer de relatie met zijn zoon aan bod komt, stikt zijn adem.

Gonzalo die ademloos toekijkt, hoort voor het eerst zijn familiegeschiedenis.

De handen van de professor trillen terwijl hij een slok water drinkt.

‘De offers van de Revolutie op het menselijke vlak zijn zo groot dat het beter is om daar niet over te spreken. Alleen wanneer je alles verdringt, wordt het leven opnieuw leefbaar. Want in het communistische denken zijn wij geen individuen, maar objecten. Mechanische onderdelen van een raderwerk dat de partij bedient. Iedereen vervult een rol in functie van het systeem. Er bestaat geen vrije keuze. En wie niet uitvoert wat is opgelegd, wordt geëlimineerd. De brainwashing van het onderwijs leert ons handelen in functie van het collectief. Binnen zo’n klimaat zijn menselijke gevoelens hinderpalen die moeten worden geëlimineerd. En dat is wat met Paula, Laura en mij is gebeurd.’

Je kunt een speld horen vallen.

‘Maar ondanks de controle, correspondeerde ik jarenlang in het geheim met Laura.’

‘Nu wordt mij veel duidelijk!’ reageert Celia opgelucht. ‘Ik moest met Maria Labrada regelmatig een brief afgeven op een adres vier hoog in een zijstraat van de Malecón, nabij het Casa de las Américas.’

‘Daarin stak telkens de zogenaamde correspondentie met een gemeenschappelijke vriendin die met ons had gestudeerd en een gedicht.’

‘En op onze beurt kregen wij een brief mee.’

‘Dat gebeurde na schooltijd.’

Celia knikt.

‘Ontelbare keren stond ik verdoken aan de overkant van de straat of zat ik in een taxi. Ik heb u zien opgroeien tot een volwassen vrouw.’

‘Wat schreven jullie?’ onderbreekt Azahara. ‘Brieven?’

‘Gedichten. Mystieke gedichten.’

Aan de universiteit volgen José en de gezusters Pollán de cursus Europese middeleeuwse mystiek. Mystici zijn geestelijken in vrouwen- en mannenkloosters die elkaar diepzinnige gedichten overmaken. Ze schrijven over de ontmoeting tussen God en de mens in zijn lichamelijke, psychologische en geestelijke gedaante. De centrale gedachte is de liefde. God is liefde, maar ook de mens is in zijn diepste wezen liefde. De centrale gedachte is dat mensen

elkaar kunnen beminnen zonder fysiek contact.

Wanneer Azahara haar wenkbrauwen frons, vertelt de professor dat hijzelf zich jarenlang mystiek verbonden heeft gevoeld met Laura en die liefde heeft ervaren. Hun heimelijke correspondentie was een bron van diep geluk die hun beider leven zinvoller heeft gemaakt.

‘Waarover gingen die gedichten?’ vraagt Azahara.

‘Wat ons dagelijks bezighield. Maar dat gebeurde anoniem. Alleen Laura en ikzelf verstonden die hermetische verzen.’

‘Wat moet ik mij daarbij voorstellen? Gebruikten jullie beelden?’

‘Je bent een verstandige vrouw. Een steeds terugkerend thema was de gladiool, wiens bloemen aan weerszijden van een stengel bloeien. Jij was de rechterbloem en Maria Labrada de linkerbloem. En Laura stond voor de meeldraad in het midden. Om data te benoemen gebruikten we de Chinese dierenriem en ...’

‘Waarom gladiolen?’ onderbreekt Azahara. ‘Die gebruikten de Damas de Blanco toch ook.’

‘Goed geraden! Uw grootmoeder had daarvoor een fascinatie. Dat was haar symbool in de strijd tegen het regime. In haar assemblages gebruikte ze de gladiool eerst als een geschilderd beeld en later transformeerde ze die tot een met afvalmateriaal samengestelde abstracte vorm. Een ik heb ook een compositie gezien met daarin een echte bloem. Die visionaire kunst was haar tijd ver vooruit. Bij de oprichting van de Damas de Blanco werd op vraag van Laura de gladiool het symbool van de beweging. Op die manier leefde de geest van haar tweelingzuster verder.’

‘Op de bibliotheekkast in het bureau van tante Laura liggen stapels gedichten’, weet Celia.

‘Dat zijn mijn gedichten. En ik heb haar verzameling. Vijf opbergmappen. Onze band was zo sterk dat je die poëzie nauwelijks van elkaar kan onderscheiden.’

‘Hoe komt het dat ik die nog nooit heb gezien?’, vraagt Azahara verwijtend.

‘Ik heb die evenmin ingekeken. Tante Laura wilde dat niet. Na haar dood heb ik enkele gedichten gelezen, maar kon daar kop noch staart aan krijgen. Maar nu wordt alles duidelijk.’

‘Maar jullie handschrift was toch verschillend.’

‘We gebruikten dezelfde schrijfmachine van Sovjetmakelij, zoals iedereen in dit land.’

‘Nooit moeilijkheden gehad?’

‘Eenmaal onderschepte de Geheime Dienst die correspondentie omdat ik die was vergeten op mijn bureau. Omdat de begeleidende brief alleen over het weerbericht handelde, werd op de rooster gelegd over dat gedicht. Maar aan mijn magisch realistische uitleg kon niemand een touw vastknopen. Wel stak ik in de volgende brief een zijden handschoen. Op die manier liet Laura geen vingerafdrukken achter.’

‘Haal de fles rum, schat’, gebiedt Celia. ‘Achter het keukenpapier in de berging. Ik bewaar die al jaren voor een speciale gelegenheid. Daarmee kunnen we de emoties wegspoelen.’

Met een bezorgde blik komt de jonge vrouw opnieuw binnen. ‘Er staat nu ook een auto aan de Calle Hospital.’

Celia kijkt Héctor vragend aan.

‘En zij hebben hun keurkorps gestuurd’, gniffelt Azahara. ‘Dat is’, vervolgt ze omdat Gonzalo niet begrijpt wat ze bedoelt. ‘De ene ziet zo scheel als een otter en zijn collega draagt een pet van Micky Mouse.’

Celia kijkt bezorgd naar Héctor. ‘Is hier niet meer aan de hand?’

Hij wuift haar bezorgdheid weg. ‘Vermoedelijk de aflossing van de wacht. Ik zie niet in waarom versterking nodig zou zijn.’

Die woorden stellen Celia gerust. Ze presenteert trots een fles *añejos*, rum die vijf jaar is gerijpt, en steekt de draak met de clandestien gestookte rum met alcohol die uit de ziekenhuizen wordt gestolen en gebrande suiker, want de Cubanen zijn door de wijd verspreide armoede een volk van alchemisten geworden. Niets is wat het lijkt. Zo steekt in de blikken tomatensaus op de Zwarte Markt geen tomaat, maar een mengeling van gekookte bieten, zoete aardappel, specerijen en maïzena en rode kleurstof. De flessen shampoo zijn gevuld met waspoeder en de sigaretten die op straat worden verkocht, zijn namaak. Brood wordt gebakken met meel voor de aanmaak van pasta's en vermicelli, maar rijst door de toevoeging van veel gist buiten proportie. Dat almaar harder en droger "luchtbrood" zorgt voor pijnlijk tandvlees en niet verzadigde magen. In haar eindeloze mildheid heeft Celia begrip voor dat gesjoemel, want ook die producenten moeten overleven. Maar haar dochter vindt het gedoogbeleid van de overheid ontluisterend omdat dit bedrog de volksgezondheid in gevaar brengt. Celia laat die kritiek niet aan haar hart komen. Ze vult de kleine glazen opnieuw en brengt een toast uit op deze bewogen avond en de onverwachte gasten.

'Op Laura', beantwoordt de professor haar gebaar. 'Want zij brengt ons samen.'

'Op de vriendschap', beaamt Héctor.

'Echte vriendschap overstijgt de dood.'

'Op de elitetroepen van de Geheime Dienst', zegt Azahara terwijl ze Gonzalo in het vizier neemt.

Nog voor de jonge man reageert, voegt ze daar aan toe: 'Ik doel wel op die bewakers buiten.'

Omdat Celia geen zin geeft in een nieuw partijtje bekvechten, verandert ze van onderwerp. 'Nu ik de context van die gedichten ken, brand ik van verlangen om ze te lezen. Want daarin zit mijn levensverhaal verweven.'

'Eenmaal dit land vrij is, publiceer ik een bloemlezing', kondigt de professor aan.

'Wie in hemelsnaam is nu geïnteresseerd in mystieke liefdesgedichten die geen mens begrijpt?' komt Azahara scherp tussenbeide.

'Ook universele thema's komen aan bod zoals het lijden, de eenzaamheid en boven alles de droom van een vrij vaderland. Sommige verzen van Laura zijn pareltjes. Ik bezocht alle continenten, maar geen enkel land is zo mooi als Cuba. Maar door het wanbeheer heeft niemand daar oog voor.'

Héctor knikt met een verbeterd trek. 'Al twee generaties intellectuelen zijn geslachtofferd op de slachtbank van de Revolutie.' De melancholie neemt opnieuw de bovenhand. 'En wie weet wat staat er ons nog te wachten?'

De toonaard waarop hij die woorden uitspreekt, raakt de professor. Hij drinkt zijn glas in één teug leeg en vraagt: 'Schenk het vol!'

Azahara schrikt en kijkt naar haar moeder. Die doet wat wordt gevraagd. Ook Héctor zet zich op het puntje van zijn stoel.

'Nog iets moet me van het hart', zegt de professor aarzelend. Opnieuw drinkt hij zijn glas leeg. Hij raapt alle moed bijeen om een pijnlijke bekentenis te doen. 'Ik heb Laura teruggezien in het Calixto Garcia-ziekenhuis.'

Iedereen reageert verrast. Celia klampt zich vast aan haar dochter.

Ook Héctor weet niet wat hem overkomt. 'Hoe kan dat? Op de afdeling Intensieve Zorgen was geen bezoek toegestaan. Maria Labrada en ikzelf kregen alleen elke avond om de beurt een korte briefing van de dokter.'

'Ik zat om een andere reden elke dag op die afdeling', vertelt de professor. 'Mijn vrouw, die een zware heelkundige ingreep had ondergaan, werd daar verzorgd.'

'U bent toch geen arts?'

‘Mijn schoonzuster Odalys, de hoofdarts van die afdeling, bezorgde me een doktersuitrusting en een badge. Ik was zogezegd een huisarts die de toelating had gekregen om mijn vrouw te bezoeken.’

‘Ik wist niet dat uw vrouw ziek was’, verontschuldigt Celia zich.

‘Borstkanker. Na die amputatie heeft haar lijdensweg heeft nog twee jaar geduurd’, zegt hij ingetogen.

‘Mijn deelneming.’

‘Wat is er precies gebeurd?’ vraagt Héctor met trillende stem.

‘Ik was aanwezig toen Laura op een avond met de ambulance werd binnengebracht. Ze lag in het bed naast dat van mijn vrouw. Omdat Odalys niet van dienst was, behandelde de adjunct-hoofdarts haar dossier. De man leefde in onmin met mijn schoonzuster. Want ook hij had haar functie geambieerd. Maar de connecties van oom Diego wogen zwaarder door dan de politieke steun die hij genoot.’

Bij haar opname is Laura kortademig, maar nog helder van geest. Na een gedwongen scheiding van veertig jaar beleven de meest intense momenten van hun leven. Bij het terugdraaien van de klok stellen ze vast hoe zeer de pletwals van het communisme hun idealen in de kiem heeft gesmoord.

Omdat haar gezondheidstoestand snel achteruit gaat, belooft de professor nog diezelfde avond medestanders te zoeken om die droom vooralsnog werkelijkheid te doen worden.

Héctor is zeer aangedaan. ‘Wat is er met mijn vrouw precies gebeurd?’

‘Al de volgende dag lag ze aan een beademingstoestel.’

‘Hoe kan dat nu?’ reageert de man verbolgen. ‘Twee dagen voor haar dood maakte de dokter alleen melding van een onschuldige virus en van een beginnende symptomen van dengue. Ik had goede hoop dat ze naar huis kon terugkeren.’

‘Dan heeft die man niet de waarheid verteld.’

‘Ben ik zo naïef geweest?’

‘Schuldgevoelens zijn hier niet op zijn plaats’, komt Celia tussenbeide. ‘Hoe kon jij dat nu weten? Het was verboden om haar te bezoeken.’

‘Werd groot tante Laura vermoord?’ vraagt Azahara scherp.

‘Ik weet dat niet. Ik kwam daar vaak, maar was er niet permanent. Want ik gaf nog les aan de universiteit. Wel werd tot mijn verbijstering amper naar Laura omgekeken. Nooit werd haar temperatuur gemeten of haar bloeddruk genomen. En toen ze de laatste dagen vocht opstapelde, is niets gedaan om haar leven te redden. Mijn schoonzuster stond machteloos omdat ze het dossier niet opvolgde.’

‘Excuseer?’ reageert Héctor ontdaan.

‘Wat is het verschil met moord?’ vraagt Azahara.

De professor buigt het hoofd en begint te wenen. ‘Enkele uren voor haar dood kreeg ze ook koorts.’

Héctor krijgt de daver op het lijf. ‘Daar wist ik niets van.’

14 oktober 2011. Om 18.00 uur staan de bewakers aan de ingang van de afdeling Intensieve Zorgen in het gelid. Er komt hoog bezoek. De deur zwaait open en de adjunct-hoofdarts komt binnen met enkele verpleegsters en een hooggeplaatste militair. De dokter leest het rapport: “Deze diabetespatiënt had bij haar opname een hoge bloeddruk en ligt wegens een zware infectie van haar luchtwegen aan een beademingstoestel. In combinatie met dengue is dat een dodelijke

cocktail. De arts die haar kleeft opheft, wijst naar de vlekken op haar lichaam en de koorts. Hij verwacht kortelings haar overlijden.

De militair is in de wolken dat de regering op natuurlijke wijze van die lastpost wordt verlost. En dat de publicatie van haar medisch rapport een tirade in de buitenlandse pers en van mensenrechtenorganisaties zal voorkomen. Minachtend vraagt hij zich af welk respect men kan hebben voor mensen die geen oog hebben voor de 99 procent goede zaken in de samenleving en maar blijven doordrammen op enkele onbeduidende minpunten zoals de vrijheid van meningsuiting die voor de Revolutie niet bestond. Alleen zijn goede opvoeding en de trouw aan de communistische idealen weerhouden hem ervan te spuwen in het gelaat van die lakei in dienst van de CIA en het grootkapitaal, die wel op de eerste rij staat wanneer het er op aan komt om te profiteren van de weldaden van de gezondheidszorg.

De arts glundert wanneer de verpleegster een stijging van de temperatuur naar 40,1 graden vaststelt. Alles gaat sneller dan verwacht. De officier verzekert de man dat zijn dienst aan de Revolutie hem geen windeieren zal leggen. Hij slaat beide hielen tegen elkaar en stapt in militair gelid naar buiten. Daarop beveelt de arts om na haar dood de kleren en lakens te verbranden.

‘Laura is om 19.30 uur gestorven.’ De professor buigt uit respect.

‘Dan was haar toestand hopeloos’, reageert Celia gelaten.

‘Vermoord werd ze’, protesteert Azahara.

‘Ik denk dat medische verwaarlozing met de dood tot gevolg de juiste diagnose is’, poneert de professor.

‘Wie was die militair?’ wil Azahara weten.

‘Losaja. Hij staat sinds twee jaar het hoofd van de DGI en leidde zopas ook de inval in de kerk.’

Eens te meer barst de professor in snikken uit. ‘Mijn belofte aan Laura. Ik heb geprobeerd om die vorm te geven. Op mijn manier. Ik heb een plan, maar heb dat nog niet met anderen gedeeld. Ik ben mijn belofte niet nagekomen. Ik ben een lafaard.’

‘Waarover gaat het?’ vraagt Gonzalo verrast. ‘Welk plan?’

Hij schudt het hoofd. ‘Dat heeft geen zin. Jullie denken toch dat ik een lafaard ben.’

‘Waarom zouden we! Je hebt zopas uitgelegd hoe dit geperverteerde regime functioneert’, weerlegt Héctor.

‘Niemand maakt u enig verwijt’, troost Celia op haar beurt. ‘Na alles wat jij voor mama en tante Laura hebt betekend.’

Maar de professor is ontroostbaar. ‘Ik kon niets doen. De ontmaskering door de de adjunct-hoofddarts zou hebben geleid tot het ontslag van mijn schoonzuster, de stopzetting van de behandeling van mijn vrouw en het wegsturen van Gonzalo aan de universiteit. En ook mijn lot zou zijn bezegeld. Ordinaire schoften zijn die communisten’, roept hij boos. ‘Weet je dat de decaan een vergadering belegde tijdens Laura’s begrafenis!’

Hij kijkt Celia met betraande ogen aan. ‘Ook nadien kon ik geen contact zoeken. Vermoedelijk word ik pas sinds mijn pensionering, nu anderhalve maand terug, niet meer gevolgd. En evenmin weet of mijn telefoon wordt afgeluisterd.’

‘Maak u geen illusies’, weet Gonzalo. ‘Het enige verschil is dat uw naam wellicht niet langer op de lijst van de mensen staat die permanent in het oog worden gehouden. Maar zo ver reiken mijn contacten niet. Nog niet. Door het aanknopen van een vertrouwensrelatie met een van de nieuwe stagiaires hoop ik dat te achterhalen.’

‘Vrouwengek’, haalt Azahara uit. Maar de ironiserende toon verraadt dat ze ook wat begint te voelen voor die knappe jongeman.

‘Dat ben ik zeker niet’, antwoordt hij zelfverzekerd. ‘Ik heb een zakelijke relatie voor ogen met een hoger doel.’ Toch is zijn gevoelige snaar geraakt. ‘Of mag ik mijn grootvader niet helpen? Hij is nog de enige persoon die ik heb.’

‘Jij mag best trots op hem zijn’, beaamt Celia.

‘Geen wierook’, wuift de professor het compliment weg. Ook hij bekommt van de emoties. ‘Mijn wens om de band met de familie aan te halen is geslaagd. Met dat doel heb ik vorige week op de Zwarte Markt die vermomming gekocht.’ Hij kijkt naar Celia. ‘Mag die hier blijven?’

Ze knikt. ‘Als blijvende herinnering aan deze onvergetelijke avond. Want ondanks alles zitten we toch samen.’ Ze richt haar blik hemelwaarts. ‘Bedankt, tante Laura.’

Nu de rust is teruggekeerd, is iedereen in gedachten verzonken.

‘Nog wat rum?’ vraagt Celia. Ze gaat rond met de fles.

‘En nu?’ vraagt Héctor.

De professor schrikt.

‘Wat ga je doen?’

‘Wat bedoel je?’

‘Met je pensioen. En met je plan?’

‘Welke plannen koester jij?’ kaatst hij de bal terug.

‘Wat kunnen we doen?’ vraagt Héctor zich vertwijfeld af. ‘Er is al zo vaak gezegd dat dit regime een reus op lemen voeten is. Maar is dat wel zo?’

De professor beaamt die woorden. ‘Ik wist dat al heel zeker in de jaren ’90, tijdens de Speciale Periode.’

In november 1989 stort het Oostblok in na de val van de Berlijnse Muur. En met het opdoeken van de Sovjet-Unie twee jaar later, verliest Cuba zijn jaarlijkse dotatie van zes miljard dollar. Wanneer de Verenigde Staten daarbovenop de blokkade verscherpen en de prijs van de suiker op de wereldmarkt instort, daalt de buitenlandse handel met 75 procent, de koopkracht met de helft en het Bruto Binnenlands Product met 35 procent. Tijdens de *No-hay* periode is schaarsheid de norm. Met de dag groeit het tekort aan elementaire voorzieningen zoals voeding, kleding, schoeisel en openbaar vervoer. Mensen sterven van de honger. De Amerikanen speculeren dat het uitgehongerde Cubaanse volk zich van het Castroregime zal ontdoen. Hoewel dat in al zijn voegen kraakt, blijft het overeind omdat Fidel Castro werk maakt van de versnelde uitbouw van het toerisme, buitenlandse investeerders aantrekt en het bezit van dollars legaliseert.

‘Een kwarteeuw later zwaait de familie Castro nog altijd de plak’, zegt de professor bitter. ‘Toch is het systeem zo rot als een mispel. Eén duw en het stort in.’

‘Welke duw? Waar? En hoe?’

‘De ledenaantallen van de bastions van de Revolutie, zoals de Communistische Partij, de Vrouwenbond, de vakcentrale CTC en de Unie van Jonge Communisten dalen zo spectaculair dat die cijfers niet meer worden gepubliceerd. En wie wordt nog lid van het CDR? Van hun werking rest alleen een schim.’

‘Behalve in deze wijk’, onderbreekt Azahara.

‘Uitzonderingen bevestigen de regel. Mits de betaling van smeergeld krijgt iedereen vandaag een aanbeveling voor een sollicitatie of een positief advies. De inertie is zo groot dat de volksvergaderingen zelden het quorum halen. Die ontwiokkeling kwam in een stroomversnelling wanneer Raúl Castro de macht greep. Op dat moment verdwenen de laatste redelijke personen, onder wie Carlos Lage.’

‘Dat is van voor mijn tijd. Waarom dan?’ vraagt Azahara.

‘Om plaats de ruimen voor militairen. Raúl was een halve eeuw minister van Defensie. Daar ligt zijn machtsbasis. Maar die ontwikkeling ondermijnt in snel tempo het hele raderwerk.’

‘Toch bent u lid van de Communistische Partij’, verwijt Azahara hem.

De professor schrikt. ‘Voorlopig. Alleen op papier. En om een andere reden.’

‘Een verborgen agenda?’

‘Neen’, zegt hij kordaat. ‘Het is niet wat u denkt. En je hoeft daar niets achter te zoeken. Het is alleen een strategische zet waarover ik momenteel niet kan uitweiden.’

‘Een vorm van schizofrenie?’

‘Er bestaat een wereld van verschil tussen wie je op papier en in werkelijkheid bent.’

Omdat Azahara hem indringend blijft aankijken, gaat de professor in de tegenaanval. ‘Welk is uw verborgen agenda?’

Nu weet de jonge vrouw niet wat te antwoorden.

De professor dringt haar verder in het defensief. ‘Welke zijn uw plannen? Ga je ook eieren kiezen voor uw geld?’

Azahara is nog steeds sprakeloos.

Onverwacht springt Gonzalo haar ter hulp. ‘Ik ken geen enkele jongere die zichzelf in de vernieling wil rijden. Want dat lot wacht iedereen die buiten de lijnen kleurt. Alleen wie subtiel in de marge opereert, maakt een kans om tussen de mazen van het net te glippen. En dan nog.’

‘Aan wie denk je?’ vraagt Celia.

‘Fernando Ravensberg, de voormalige correspondent van de BBC. Hij is een sympathisant van de Revolutie en geen dissident. Toch schieten de artikels op zijn website *Cartos desde Cuba* keer op keer in het verkeerde keelgat. Zoals de schrijvende reportage over de dood van dertig patiënten in het psychiatrisch ziekenhuis van Havana als gevolg van verwaarlozing. En onlangs leidde zijn artikel over de wantoestanden in de transportsector tot een stroom van verdachtmakingen en fysieke bedreigingen. Slechts één journalistiek echtpaar lijkt vooralsnog onaantastbaar: Yoani Sánchez en Reinaldo Escobar met hun blog *Y generation* en de digitale nieuwskrant *14yMedio*.’

‘Hoe ken jij die?’ vraagt Héctor verwonderd. ‘Ik dacht dat je die alleen maar in het buitenland kon lezen.’

‘Filters zijn er om omzeild te worden. Mijn collega’s becommentariëren die gretig wanneer de bazen er niet zijn. Beiden hebben een scherp inzicht in de Cubaanse samenleving, maar staan geïsoleerd.’

Héctor’s doffe blik verraaft dat het defaitisme opnieuw de bovenhand neemt. Hij beseft dat de jarenlange slijtageslag van de dissidenten een uitstervend ras heeft gemaakt. Op steeds meer geraffineerde wijze wordt elke oppositie genuëld. In Cuba hoor je ondanks het groot aantal universitair geschoolden nog amper kritische stemmen. De belangrijkste succesfactor aan de universiteit is niet kennis of inzicht, maar ideologische trouw. En hondstrouwe militanten krijgen een academische graad als geschenk. Het intellectuele debat is logischerwijze alleen toegestaan binnen de ideologische krijtlijnen.

Azahara herpakt zich op haar bevlogen manier. ‘Tot wat dient het verzet tegen een honderd keer sterkere vijand?’ Ze richt zich tot Héctor. ‘Zij hebben u in de kampen gekraakt en groot tante kapot gemaakt.’ Vervolgens pakt ze haar moeder aan. ‘Waarom steun jij tante María Labrada met haar scheurgroep van de Damas de Blanco? Om uw geweten te sussen?’

‘Zo spreek jij niet tegen uw moeder. Ik dacht dat uw puberteitsjaren al achter de rug waren.’

‘De Damas stellen nog amper iets voor.’

‘Wat je zegt, is niet waar. Nog op 1 april werden vijftig vrouwen gearresteerd in Havana, Matanzas, Santiago de Cuba, Villa Clara en Guantánamo die wilden deelnemen aan een stille tocht. Hun campagne *Todos marchamos – Wij trekken samen op ijvert voor de vrijlating van alle politieke gevangenen.*’

‘Dat is een eenmalig gebeuren. Werd niet elke zondag gedemonstreerd toen groot tante Laura nog leefde? Ik ben nog vaak mee gegaan naar de Sint-Rita kerk. Maar ook u weet dat het verwijt van de regering, dat de Damas geld krijgen van de *Yuma*’s, niet eens onterecht is. Veel leden zijn er op uit om geld te krijgen uit Miami dat vooral ter beschikking wordt gesteld door de Amerikaanse regering. Is niet de naakte waarheid dat de Damas een springplank zijn om te emigreren?’

Celia reageert als een gebeten hond: ‘Jij bent met uw kritiek aan het verkeerde adres. Wend u tot Maria Labrada of Berta Soler.’

‘Nu de Damas in een huis in Lawton vergaderen, is die discussie hier niet op zijn plaats’, treedt Héctor haar bij.

Maar de woede van Azahara is nog niet bekoeld. ‘Ik ga geen twintig jaar wachten op iets wat wellicht nooit komt. Welke toekomst heb ik hier? Slaafje spelen? Of wijkspion worden om een GSM te krijgen? En waarom?’ Ze kijkt naar Gonzalo. ‘Onze vriend luistert toch alle gesprekken af.’

‘Dat heb ik nog nooit gedaan’, protesteert hij.

‘Misschien wel mijn e-mails of brieven gelezen?’

‘Azahara!’ Celia onderneemt een nieuwe poging om haar dochter in te tomen.

‘Wat? Ga ook jij mij regels opleggen zoals de ambtenaren, partijleden, agenten van de DGI en het CDR? Ik wil vrij zijn! Zonder enige beperking informatie verzamelen. Mij verplaatsen waar ik wil. Zelf bepalen wat ik wil doen. Mijn familie is mij zeer dierbaar, maar ik ga emigreren.’

‘Azahara!’ herhaalt Celia ontzet. ‘Wat zeg jij nu, schat? Denk toch twee keer na!’

‘Mijn besluit staat vast. Ik zal elke maand geld opsturen, zoals honderdduizenden geëmigreerde Cubanen doen dat.’

Celia bijt van zich af. ‘Denk aan de woorden van tante Laura: “Vluchten is een vorm van lafheid.” En wanneer Trump president wordt, betwijfel ik of jij welkom bent bij de *Yuma*’s.’

‘Ik begrijp haar standpunt.’ De jonge vrouw schrikt wanneer Gonzalo andermaal haar kant kiest. ‘Iedereen moet in eer en geweten een beslissing nemen. Welk perspectief hebben jongeren? De oudere generatie heeft niet het recht om ons de les te lezen.’

Héctor voelt zich geïrriteerd. ‘Jullie denken alleen maar aan het verdienen van zoveel mogelijk geld. Ik heb mijn hele leven opgeofferd voor een vrij Cuba. Helaas is mijn generatie daar niet in geslaagd. Maar soms is weinig nodig om grote veranderingen tot stand te brengen. Na hun landing in 1956 waren de Castro’s nog met twaalf. Wel slaagden ze er twee jaar later in om het regime van Batista omver te werpen. Waarom zou dat vandaag niet kunnen?’

‘De militaire situatie van toen kan je niet vergelijken met actuele toestand’, corrigeert de professor. ‘Het Cubaanse leger is zwaar bewapend en heeft gigantische belangen in de economie.’

De militaire holding Gaesa controleert zestig procent van de economie, waaronder de sleutelsectoren: de toeristische industrie, de transacties met valuta, de transfers van geld uit het buitenland, de warenhuizen, de detailhandel, de banken, de scheepvaartondernemingen, de benzinepompen, de restaurants, de discotheken en de vrije handelszone en containerhaven in Mariel.

Dat kolonel Luis Alberto Rodríguez, de schoonzoon van Raúl Castro, dat imperium leidt, illustreert hoe diep het nepotisme in de Cubaanse samenleving is verankerd. Het “familie zijn van” opent de deur voor politieke functies, zet je hoger op de wachtlijst voor een huis of een auto, laat je toe tot de beste ziekenhuizen, garandeert een plek in de elitescholen en regelt zelfs een snelle crematie. Maar wie de zoon van een machtige vader dwars zit of neen zegt tegen de wispelturige zus van een generaal, wacht de vergeetput.

‘Kan dan niemand in het leger of de politie het tij keren?’ vraagt Celia.

‘De onvrede in die milieus is groot’, weet de professor.

‘Oh, ja?’

‘Maar het is niet wat u denkt. De meesten zijn aanhangers van de harde lijn die de hervormingen van Raúl Castro willen terugschroeven. Toch ijvert geen enkele militair voor wezenlijke veranderingen. Dat is toch normaal. Ze hebben de hoogste lonen, krijgen voordelen in natura en een gunstige financiering bij de aankoop van een huis of een auto. En hoe hoger iemand opklimt, des te groter de voordelen die hij geniet.’

‘Daartegen valt niets te beginnen, zegt Héctor gelaten.

‘Dat heb ik niet gezegd’, weerlegt de professor.

‘Noem man en paard’, daagt Azahara hem uit. ‘Het is nu al de derde keer dat u iets suggereert zonder het achterste van uw tong te tonen.’

De professor weet niet welke houding aan te nemen.

‘Ik weet niet of dat zal lukken’, pikt Gonzalo in. ‘Ik woon nu al 22 jaar bij hem in. Hij is de verstandigste en meest aimabele man die ik ken. Maar ik weet niets over hem. Hij vertelt nooit over wat hij doet.’

De professor reageert geprikkeld. ‘Ik weet wat ik doe. Maar er bestaat zoiets als timing. Ik betwijfel of de tijd rijp is om met mijn plan naar buiten te komen.’ Hij wacht even. ‘En ik moet Celia bijtreden. Komt dat moment er wel?’

Ondertussen leest Gonzalo een nummer van *Convivencia desde el interior de Cuba*, het enige getolereerde onafhankelijke tijdschrift. Azahara vestigt zijn aandacht op het artikel over de gecensureerde tentoonstelling *Dissidenten en Utopieën* van schilder Pedro Pablo Oliva. Gonzalo heeft amper interesse voor het onderwerp, maar zijn ogen worden als een magneet getrokken naar de jonge vrouw. Maar die houdt de boot af sinds zijn denigrerende opmerkingen over haar werk.

‘*Convivencia* bestaat tien jaar’, weet Héctor. ‘Maar hoe lang zal dat tijdschrift van het bisdom Pinar del Rio nog verschijnen. De arrestatie van journaliste Karina Gálves, officieel wegens belastingontduiking, verhoogt de druk op hoofdredacteur Dagoberto Hernández.’

‘Ook in kerkelijke milieus wordt elke dissidente stem fijn gemalen’, treedt de professor haar bij.

‘De geschiedenis dreigt zich te herhalen. Dagoberto zal vermoedelijk worden gedwongen om ontslag te nemen, zoals dat eerder is gebeurd met de kritische redacteurs van het tijdschrift *Vitral* van bisschop Siro en *Espacio Lacial* van het aartsbisdom.’

‘Waarom stelt de katholieke kerk zich niet assertiever op’, vraagt Azahara zich af. ‘Beseffen de kerkleiders dat ze met hun landelijke structuur de enige tegenmacht vormen?’

‘Als atheïst en lid van de vrijmetselaarsloge kan ik geen objectief oordeel vellen’, zegt Héctor.

‘Ik heb respect voor wat de kerk doet en minimaliseer haar inbreng niet. Maar iedereen weet dat sommige bisschoppen meeheulen met het regime. En ik heb vragen bij de rol van Juan de la Caridad Garcia Rodriguez, de nieuwe aartsbisschop.’

‘Afwachten’, repliceert de professor wiens woede opnieuw is bekoeld. ‘Hij is nog maar een jaar in functie. Toch waardeer ik het beleid van zijn voorganger, Jaime Ortega. Zijn diplomatieke aanpak leidde tot de vrijlating van duizenden gevangenen.’ Hij kijkt naar Héctor. ‘Hij heeft ook uw vrijlating bemiddeld, niet?’

Héctor wil tussenbeide komen, maar de professor neemt opnieuw het woord. ‘Weinigen beseffen dat Ortega, die zelf nog in de kampen heeft gezeten, een veel ergere repressie heeft voorkomen. In Cuba is nooit een priester, non of bisschop vermoord zoals in alle landen van Latijns-Amerika. Onder zijn bestuur erkende de overheid Kerstmis en Pasen en werden twee nieuwe kerken en een seminarie gebouwd.’

Op het gezicht van Héctor verschijnt een grijns.

‘Het is misschien weinig’, vervolgt de professor, ‘maar dat alles is in een communistisch land ongezien. Er kwamen tehuizen voor ouderen en gaarkeukens voor de armen. Processies zijn opnieuw toegestaan en de kerk krijgt ruime aandacht in de media.’

‘Ortega kreeg veel snoepjes’, antwoordt Héctor. ‘Maar om zijn Realpolitiek niet in gevaar te brengen, klopte hij nooit met zijn vuist op tafel. Ik vel geen oordeel, maar sommige feiten spreken voor zich. Priesters die het regime bekritiseerden, zoals José Conrado, heeft hij nooit gesteund. En evenmin kwam er een reactie wanneer Oswaldo Payá en zijn MLC het Varela-project lanceerden. Maar wat ik helemaal niet begrijp is dat Ortega een mis opdroeg voor de zieke Fidel Castro. Die voormalige leerling van de jezuïetencolleges in Santiago en Havana heeft zijn leven lang alles in het werk gesteld om de kerk uit de samenleving te bannen. Joeg Jezus de kooplieden en hypocrieten niet uit de tempel? Denk daar maar eens over na.’

De professor lijkt voor het eerst van zijn stuk gebracht. Héctor die dat bemerkt, pikt daar onmiddellijk op in. ‘De keerzijde van uw medaille is niet zo fraai.’

Toch blijft de professor de voormalige aartsbisschop verdedigen. ‘Wij hebben gemakkelijk praten. Stel u in zijn plaats. De man weet dat elk gesprek wordt afgeluisterd en hij heeft geen andere keuze dan samen te werken met clerici die openlijk of, erger nog, heimelijk collaboreren met het regime. En op de bisschoppenconferentie zitten mensen rond de tafel die ook op de loonlijst staat van de DGI. Hij had geen andere keuze dan te schipperen. Radicale standpunten zouden meer schade hebben berokkend dan goed gedaan.’

Vervolgens richt hij zich tot Azahara. ‘Je hebt gelijk. De kerk zal dit regime geen beslissende slag toebrengen.’

‘Wie dan wel?’ herhaalt Azahara. ‘En antwoord nu op mijn vraag.’

Na enige aarzeling zegt hij resoluut: ‘Er bestaat een uitweg. Ik broed al vijf jaar op een plan ...’

Plots wordt op de voordeur gebonkt. Niemand begrijpt wat er gebeurt. Héctor gaat naar boven, sluit het deksel van citerne en legt daarover een tapijt. Vervolgens vergrendelt Azahara het deksel aan de binnenkant. Celia, die eerder het voorgevoel had dat iets niet klopte, heeft van de angst. Opnieuw wordt er gebonkt en nu ook geroepen. Bij her openen van de voordeur is tot in de ondergrondse ruimte te horen hoe wel tien mannen binnenstormen. Wanneer Héctor luid zijn verontwaardiging laat blijken, tilt hun leider hem van de grond.

‘Waar is Celia?’

‘En uw huiszoekingsbevel?’ bijt Héctor.

‘Dat is bij een onderzoek naar contrarevolutionaire activiteiten niet nodig.’ Hij beveelt zijn manschappen om de woning te doorzoeken.

Gekrenkt daagt Héctor de man uit. ‘Wat verwacht u? Dat ik zoals Heberto Padilla publiekelijk zelfkritiek uit en mijn vrouw beschuldig van contrarevolutionaire activiteiten? Er is wel een probleem. Jullie hebben mijn vrouw al uit de weg geruimd.’

Ziedend grijpt de man Héctor bij de keel, terwijl kompanen zijn armen vastgrijpen. Ondertussen zitten in de kelderruimte Celia en Azahara als verlamd. Zelfs Gonzalo, die doorgaans de kalmte bewaart in crisissituaties, daverd op zijn benen. Hij herkent de stem van agent Camilo, het hoofd van de beruchte antiterreureenheid *Sección 21*. De grootste cynicus die in Cuba rond loopt, schreeuwt bij elke gelegenheid van de daken dat zijn vingers alle opposanten fijn zullen malen. Gonzalo beseft dat de toewijzing van deze opdracht aan de man geen gunstig voorteken is.

‘Hebben jullie dan geen greintje respect?’ reageert Héctor heftig. ‘Niet alleen wordt de gedachtenis aan mijn vrouw in de kerk op schandelijke wijze besmeurd, maar nu word ik ook nog in mijn woning gemolesteerd.’

Camilo geeft de agenten een teken om hem los te laten. ‘In de kerk vond een contrarevolutionaire bijeenkomst plaats. En we zoeken twee ontsnapte staatsgevaarlijke individuen.’

‘Oh ja?’ bijt Héctor van zich af. ‘Ik dacht dat u iedereen kent die ook maar één verkeerd woord over dit geperverteerde regime heeft gezegd.’

‘In mijn eindeloze goedheid ben ik de lasterlijke woorden al vergeten. Maar ik kan u geruststellen. Onze diensten leveren uitstekend werk. Vermoedelijk zijn dat contrarevolutionairen die na de liberalisering van de betrekkingen met de *Yumas* zijn geïnfiltreerd.’

In de ondergrondse ruimte gaat het weinige haar van de professor recht staan, terwijl Gonzalo steun zoekt tegen de muur.

‘Wat heb ik daar mee te maken?’ vraagt Héctor.

‘Denk je werkelijk dat we achterlijk zijn, mislukte chimpansee? Waar zijn ze?’

Héctor hoort hoe op de eerste verdieping de kamers worden doorzocht. Ook Camilo kijkt omhoog.

‘Wanneer ze zich hier bevinden, weet ik niet of jij ooit nog levend de cel verlaat.’

‘Ik weet niet over wie je het hebt,’ antwoordt Héctor onbewogen.

‘Filmbeelden zullen uw geheugen opfrissen’, buldert hij. ‘Je bent met hen via de sacristie gevlucht.’

Camilo duwt zijn revolver onder de keel van Héctor. ‘Wie zijn die kerels? En waar zijn ze?’

‘Ik heb ze nooit eerder gezien.’

‘Leugenaar!’ De man gromt. ‘Celia heeft met ze gesproken. En zo te zien was die ontmoeting hartelijk.’

‘Ik weet dat niet. Ik was in shock door de beestachtige wijze waarop de DGI te keer is gegaan.’

Camilo geeft hem een klap in zijn gezicht. ‘Laatste keer: waar zijn ze?’

‘Ieder is zijn eigen gang gegaan. En wij hebben een taxi genomen. Heeft mijn buurman u dan niet ingelicht? Of werken de bewakingscamera’s niet meer?’

Opnieuw krijgt hij een klap in zijn gezicht. ‘Waar is Celia?’

‘In de stad. Dat weet jij beter dan ik.’

‘Volgens onze gegevens bevindt haar GSM zich hier’, zegt zijn assistent.

‘Bel haar’, gebiedt Camilo. ‘Dan weten we zeker of ze zich niet op een geheime plaats verstoppt. Want in dit huis zijn al meer vreemde dingen gebeurd.’

In de ondergrondse ruimte haalt Celia verbijsterd de GSM uit haar zak. Gonzalo grijpt die en schakelt hem uit op het ogenblik dat hij een trilling voelt. Het angstzweet loopt over zijn lijf. In de living meldt de assistent van Camilo dat het toestel is uitgeschakeld. Gonzalo staat als versteend met de GSM in zijn handen terwijl de tanden van Celia klapperen. En Azahara als dank haar duim opsteekt. Ze zijn zich bewust dat wanneer de GSM een fractie van een seconde later zou hebben gerinkeld, de ondergrondse ruimte vermoedelijk was ontdekt. En wie in de handen valt van Camilo wordt afgevoerd naar de Villa Marista, het beruchte ondervragingscentrum van de Geheime Dienst in de voormalige school van de paters Maristen.

‘Zoek die GSM’, beveelt Camilo. ‘Want die bevat zonder twijfel informatie over die staatsgevaarlijke individuen.’

‘Maar we hebben niets gevonden’, reageert iemand.

‘Hebben jullie geen oren aan jullie lijf? En zoek deze keer grondig?’

Met tegenzin voeren ze die opdracht uit.

‘De buurman heeft alleen de jonge dame zien vertrekken’, meldt een assistent.

‘Merde! Het enige wat die mislukte chimpansees in de buurt moeten doen, is dit bouwvallige krot in het oog houden. En daarvoor worden ze nog dik betaald ook. Maar neen, ze zitten liever te slapen voor hun tv. En wat is op de filmbeelden te zien?’

‘Die kunnen we pas ten vroegste morgen in de late middag bekijken.’

Wanneer die GSM onvindbaar blijft, bekoelt Camilo zijn woede op Héctor die hij opnieuw bij de keel grijpt. ‘Contacteer ons zodra Celia thuiskomt!’

‘Daar dienen mijn burens toch voor’, daagt Héctor hem uit. ‘Ik ga slapen.’

‘Ik weet niet of die morgen nog de dienst uitmaken’, antwoordt hij ziedend. ‘De wet verplicht u om alle informatie over verdachte personen over te maken. Zo niet laat ik u vervolgen voor schuldig verzuim.’

‘Ik zal dat “onverwijld” doen’, grijnst Héctor die meteen de banbliksem van Camilo voelt. ‘Dat woordje staat toch letterlijk in Artikel 154 van het Strafwetboek. Of vergis ik me?’

Opnieuw geeft Camilo hem een klap in het gezicht. ‘Maak u geen illusies, mislukte chimpansee. Het signalement van die criminelen en hun robotfoto zijn overal in het land verspreid.’

Camilo staat op het punt om te vertrekken, wanneer een medewerker hem roept.

‘Kom eens kijken, chef.’

Héctor voelt de grond onder zijn voeten wegzinken wanneer hij Camilo vergezelt naar de badkamer. Met het tapijt in de hand wijst de man naar het deksel van de citerne.

‘Waartoe dient dit?’ briest Camilo.

‘Een kapotte waterput. Die heeft nooit gefunctioneerd.’

Camilo klopt met een hamer op het deksel. ‘Die ruimte klinkt hol.’

‘Natuurlijk wat de citerne is leeg.’

‘Ik wil zekerheid. Haal een brander.’

‘Voor mijn geen probleem’, zegt Héctor ijsig kalm, terwijl de zenuwen door zijn keel razen.

‘Wanneer u brokken maakt, eis ik dat alles in zijn oorspronkelijke staat wordt hersteld.’

‘Jij hebt hier niets te eisen!’

In de ondergrondse ruimte wil iedereen de vlucht te nemen langs de voormalige nooduitgang van de filmzaal. ‘Nog even afwachten’, fluistert Gonzalo, die koelbloedig blijft. ‘Ze zijn hier nog niet binnen.’

‘Dat soort toestellen moeten drie werkdagen op voorhand worden aangevraagd bij de Technische Dienst’, meldt de adjunct van Camilo. Hij kijkt naar zijn uurwerk. ‘Laat ik morgenvroeg een bestelbon opmaken?’

‘Die verdomde bureaucratie’, tiert de chef van *Sección 21*. ‘In de middeleeuwen werd er beter bestuurd! Maar we lossen dit zelf wel op. Haal een koevoet, beitels en hamers.’

Wanneer het gevraagde materiaal wordt aangebracht, slagen de agenten er maar niet in om het deksel te tillen. De verankering aan de binnenkant houdt stand, ook omdat Gonzalo aan de horizontale baren hangt. Mopperend en vloekend en zonder nog om te kijken, druipt Camilo af. Wanneer hij Héctor hoort gniffelen, keert hij terug, slaat in zijn gezicht en belooft op een dag deze rekening te komen vereffenen.

In de ondergrondse ruimte valt Gonzalo in een delirium van blijdschap in de armen van Azahara, maar de jonge vrouw neemt onmiddellijk afstand.

Celia is zeer aangedaan. ‘Morgen moet ik boven water komen. Maar wat kan ik verzinnen?’ huilt ze. ‘Ik kan de professor toch niet verraden!’

‘Noem een fictief persoon’, zegt Azahara.

‘Daarmee komt ze niet weg’, oordeelt Héctor.

‘Iemand uit uw jeugd die is uitgeweken en die je nu opnieuw hebt ontmoet’, onderneemt Azahara een tweede poging.

Nu schudt de professor het hoofd. ‘Wie in het dossier Pollán graaft, komt bij mij terecht.’

‘Geen enkel dossier bevat bewijsstukken van voor 2008’, verkondigt Gonzalo niet zonder trots.

‘Ook dat van grootvader niet.’

Iedereen schrikt.

‘Ik dacht dat alleen het technische aspect u interesseerde’, sneert Azahara.

‘Ik heb op het account van mijn baas heimelijk zijn dossier ingekeken. Ik zie niet in wat daar verkeerd mee is.’

‘Dat is het eerste wat ik daarvan hoor’, reageert de professor ontdaan.

‘Ik loop niet te koop met geheime informatie.’

‘Geheimzinnigheid is blijkbaar een familietrek’, pikeert Azahara.

‘Wat staat in mijn dossier?’ vraagt de professor.

‘Een overzicht van uw biografie, uw veroordeling door de Krijgsraad en de zesmaandelijke rapporten van de universiteit. Die waren telkens positief.’

‘Wie heeft die geschreven?’

‘Ik ken alleen codenamen.’

‘Maar wat is er in 2008 gebeurd?’ vraagt Héctor.

‘Tijdens de doortocht van de orkaan Ike vielen twee bommen op het dak van het centraal archief.

Dat stortte gedeeltelijk in, waarna het gebouw bij de hevige stortregens onder water liep.

Honderdduizenden papieren dossiers en bandopnames zijn vernietigd.’

Ook Héctor schrikt.

‘Wat ik nu vertel, weten alleen insiders.’

‘De kans dat de link met de professor wordt ontdekt, is dus klein’, haalt Celia opgelucht adem.

‘Die piste van een oude schoolkameraad is nog niet zo gek’, herhaalt Azahara. Ze hunkert ook nu naar erkenning, maar tot haar ontgoocheling gaat niemand daar op in.

‘Ook ik heb een fles rum verborgen’, glundert Héctor in een zeldzaam opgewekt moment. ‘Laura heeft die nog gekregen. En ik heb ze als een relikwie bewaard, want rum wordt met de jaren beter. Maar nu gaat ze voor de bijl, want dit is toch een heel bijzondere dag. Voor de tweede keer kruipen we door het oog van de naald.’

‘Waar heb jij die verstopt?’ vraagt Celia verbaasd. ‘Ik zou niet veel hoop koesteren. De kans is groot dat die zopas is meegenomen.’

‘Dit huis heeft meerdere geheime plekken’, glimlacht de gastheer.

Héctor triomfeert wanneer hij met de fles in de hand binnenkomt. Terwijl de gastheer de kleine glazen ingiet, toast hij op de mysterieuze schoolvriend van Celia. De vrouw lacht bij de gedachte dat de Geheime Dienst met man en macht twee spoken zoekt.

Wanneer de professor en Gonzalo zich opnieuw vermommen, giert iedereen van de pret, tot Azahara met een messcherpe opmerking uit de hoek komt.

‘Groottante heeft haar leven gegeven, maar wij willen alleen de schade beperken.’

Celia wil reageren, maar de jonge vrouw gaat onverstoord verder. ‘Wanneer niemand iets onderneemt, gaat er niets veranderen. Ik herhaal de woorden van de professor: “zijn wij niet allemaal lafaards?”’

De man is geraakt op zijn gevoelig snaar. ‘Ik heb de voorbije jaren een Toekomstplan uitgewerkt, zoals aan Laura beloofd’, zegt hij met horten en stoten. ‘Dat noemt De Witte Revolutie.’

‘Dan toch een Revolutie!’ schrikt Azahara.

‘Daarover heb je nog geen woord gerept’, reageert Gonzalo verrast.

‘Dat is een theoretisch model’, zegt hij bescheiden.

‘Vertel!’ nodigt Héctor hem uit.

Maar door die hevige reacties krabbelt hij terug. ‘Het gaat over een papieren constructie.’

‘Niet te bescheiden’, zegt Celia. ‘Uw naam en faam kennende, zal niemand daar een speld kunnen tussen steken.’

‘Dat ben ik lang niet zeker.’

‘U maakt ons alleen maar nieuwsgieriger.’ Azahara zit op het puntje van haar stoel. ‘Wanneer vindt die Revolutie plaats?’

De professor aarzelt. ‘Op 25 februari 2018, wanneer Raúl Castro aftreedt.’

‘Een geschikt moment,’ beaamt Héctor op wiens gelaat opnieuw een glimlach verschijnt.

‘Een “witte” Revolutie!’ Het vuur glinstert in de ogen van Azahara. ‘Een ode aan de Dames de Blanco?’

‘In de eerste plaats aan Laura. Maar er zit veel meer achter.’

‘Wat gaat er gebeuren?’ vraagt Celia nieuwsgierig.

‘Dat is een lang verhaal. Mijn draaiboek telt 250 bladzijden.’

‘Zie je wel!’ glundert de vrouw. ‘Wat heb ik gezegd? Dat staat tot in de kleinste details op punt.’

‘Hoe lang ga jij nu nog rond de pot draaien?’ neemt Azahara over.

De professor wiens zenuwen gespannen staan, geeft niet meteen een antwoord.

‘Of ga jij uw geheim meenemen in uw graf?’

‘Ik weet niet of mijn plan wel zo’n goed idee is’, neemt hij opnieuw gas terug. ‘Ik ben nog niet tevreden over het resultaat. Er zijn nog vele hiaten. Bovendien zou de verspreiding het doodvonnis betekenen van Gonzalo. En dat wil ik hem niet aandoen.’

‘Ik denk niet dat ik veel te verliezen heb’, reageert de jongeman.

‘Je weet tot wat de DGI tot staat is. Ze zullen niet alleen u, maar ons allemaal laten wegteren tot we gek worden of zelfmoord plegen. Je leven moet nog beginnen, jongen.’

‘Verlamd door de stille terreur van de intimidatie?’ werpt Azahara hem voor de voeten.

‘Zo eenvoudig is de uitvoering niet’, verweert de professor zich. ‘Er zijn een paar onoverkomelijke technische en organisatorische knelpunten.’

‘Een paar is twee.’

‘Minstens drie.’

‘Wat dan?’

‘Vooreerst een geheim coördinatiecentrum dat ook onderdak biedt aan de af luisterapparatuur die ik hoop te recupereren.’ Hij kijkt naar Gonzalo die niet weet wat er gebeurt.

‘Voldoet deze ruimte aan uw verwachtingen?’ glundert Héctor. ‘Die staat te uwer beschikking. Via de achterliggende straat kan je ongemerkt binnen en buiten.’

‘Bedankt.’

‘Ik heb in deze geen enkele verdienste.’ Hij kijkt vertederd naar de foto van zijn oom zaliger.

‘Toch is dat niet evident.’ De professor wordt lijkleek. ‘Stel dat we hier af luisterapparatuur installeren. Die zal veel elektriciteit verbruiken.’

‘En dan? Hier is een stopcontact’, wijst Héctor.

‘We lopen wel gegarandeerd tegen de lamp.’

‘Dat denk je maar. Al gehoord van het aftappen van elektriciteit? Honderdduizenden Cubanen doen dat. En het is een koud kunstje. Ik ben burgerlijk ingenieur.’

‘Ik ook’, reageert Gonzalo verrast.

‘We zullen jullie beider kennis hard nodig hebben’, knikt de professor.

‘Dat probleem is van de baan’, triomfeert Celia.

‘En nummer twee?’ vraagt Azahara.

‘Het is geen toeval dat Gonzalo voor de DGI werkt’, vervolgt hij schoorvoetend.

‘Hallo?’ reageert de jonge man.

‘Zonder hulp van binnenuit lukt mijn plan nooit. Naast u hebben we nood aan een technisch verantwoordelijke op een hoger niveau die manipuleerbaar is.’

‘Daar zit je al een paar maanden naar te hengelen!’ Gonzalo ziet de puzzelstukken in elkaar vallen. ‘Waarom heb je dat niet eerder gezegd? Ik vind die wel.’

‘Om iemand om te kopen, is geld nodig’, zegt Celia nuchter.

‘Ik heb de opbrengst van mijn publicaties en lezingen in het buitenland opzij gezet. Daarmee beredderen we ons voorlopig.’

‘En drie?’ Azahara steekt al één armen in de lucht. ‘Wij zijn er bijna.’

‘Dat betwijfel ik’, tempert de professor haar enthousiasme. ‘Zonder een snel en efficiënt communicatienetwerk redden we het niet. Want bij de uitvoering worden almaar meer mensen betrokken. Naast het bewaren van een zwijgplicht staan we voor de uitdaging om permanent discreet te communiceren. Internet is noodzakelijk. Maar dat is in Cuba een fictie.’

‘Dat is onwaarschijnlijk duur’, moet ook de jonge vrouw van het hart. ‘Navigeren via de Nautaserver kost 4,50 CUC per uur. Wie kan dat betalen? En de wifi-hotspots zijn evenmin bruikbaar.’

‘Wat zijn dat?’ wil Celia weten.

‘De plekken in de stad met gratis wifi. Daar troepen dag en nacht honderden Cubanen samen. Maar de camera’s van de Geheime Dienst houden iedereen in het oog en elke internetactiviteit wordt gecontroleerd.’

Gonzalo is in gedachten verzonken. ‘Kan iemand in de buurt ons toegang verlenen?’

Héctor schudt het hoofd.

‘Toch wel’, kraait Celia. ‘Die zakenman van enkele huizen verderop.’

‘Hoe ver?’

‘Tien of maximum twintig meter.’

‘Dat lossen we op.’

‘Maar de man moet wel willen’, tempert Héctor.

‘Hij zit vaak in het buitenland, maar zijn vrouw is altijd vriendelijk’, zegt Celia. ‘Zij kent onze situatie. En ik voel sympathie in haar blik.’

‘Wedden dat ze lakeien zijn van de communisten.’

‘Ik zie geen enkele aanwijzing. Zij woonden nog nooit een vergadering bij van het Comité ter Verdediging van de Revolutie.’

‘Hoe weet jij dat? Je hebt er zelf nog nooit aan deelgenomen’, plaagt Azahara.

‘Volgende keer ga jij!’ repliceert haar moeder. ‘En met de voorzitter van de CDR hebben ze geen contact.’

‘Dat is. Behalve voor het betalen van het smeergeld voor hun schotelantenne.’

‘Laat dat aan mij over’, glundert Celia.

‘Maar met het internet alleen hebben we nog geen sociaal netwerk’, neemt de professor over.

‘De technische evolutie staat niet stil, opa’, glundert Gonzalo. ‘En Tor dan?’

Héctor schrikt. ‘Dat was mijn roepnaam op school.’

Iedereen lacht spontaan.

‘The Onion Router, kameraad.’

Gebruikers van Facebook hebben via Onion Routing anoniem en versleuteld toegang tot alle data op het internet. Je kunt het verzenden van berichten via Netwerknodes of Onion Routers vergelijken met het pellen van een ui. Elke router verwijdert een laag van encryptie om de navigatie-instructies te ontdekken en stuurt het bericht door naar de volgende router. Die intermediaire Nodes kunnen noch de herkomst, noch de bestemming en de inhoud van een bericht achterhalen.

Héctor knikt instemmend, maar de professor, die met de mond open naar de uitleg van zijn kleinzoon luistert, blijft sceptisch. Gonzalo installeert als proef op de som de Torsite op de GSM van Celia.

‘Ik verstuur je nu een bericht, glundert de jonge man.

‘Wat schrijf je?’, vraagt de vrouw nieuwsgierig.

‘We bereiden De Witte Revolutie voor in de ondergrondse ruimte aan de Calle Neptuno 963’, zegt hij met de glimlach. ‘Niemand kan dat lezen.’

Maar de professor reageert boos: ‘Ben je helemaal gek geworden?’

Azahara wil de GSM nemen, maar tevergeefs.

‘Grapje’, repliceert Gonzalo.

‘Dat is niet om mee te lachen! Wat staat er?’

Nu grijpt Azahara het toestel en schiet in een lach. ‘Aangename kennismaking mevrouw.’

Maar de professor berispt hem. ‘Een Revolutie voorbereiden is geen grap. Die bewaren we best tot 26 februari 2018.’

‘Dan zijn alle problemen van de baan.’ Azahara steekt nu beide armen in de lucht.

‘Niet te vlug van stapel lopen’, herhaalt de professor. ‘Daarnaast is het aantal inhoudelijke hindernissen nauwelijks te overzien.’

‘Zoals?’

‘De medewerking van acteurs als alter ego minister van Defensie Frias van Alejandro Castro, de vermoedelijke toekomstige president.’

De troonsopvolging van Raúl Castro beroert al geruime tijd de gemoederen. De naam van eerste vicepresident Miguel Díaz-Canel, de huidige nummer twee van het regime, wordt het meest geciteerd. Toch is de kans dat de familie Castro de touwtjes uit handen geeft onbestaande wegens hun gigantische familiale en financiële belangen.

De best geplaatste kandidaat is Alejandro Castro Espin, de enige zoon van Raúl. De man die tijdens een militaire expeditie in de Angolese hoofdstad Luanda zijn linkeroog verloor, zou

ingenieur zijn en een specialist in internationale betrekkingen. Als de persoonlijke medewerker van zijn vader wordt hij sinds 2008 op zijn nieuwe taak voorbereid.

Toch koesteren ook andere leden van de clan Castro grote ambities: Raùls dochter Muriela, de directeur van het Centrum voor Seksuele voorlichting, en zijn kleinzoon Guillermo Rodríguez, die *El Cangrejo* of de *Krab* wordt genoemd.

‘Slechts weinigen weten wat zich in het machtscentrum afspeelt’, zegt de professor.

‘Toch denk ik dat jij met al uw wijsheid en inzicht meer weet’, repliceert Celia.

‘Ik moet je teleurstellen. Mijn naam is Chepe, niet Castro.’

‘Maar wat heeft dat met die acteurs te maken?’ vraagt Azahara.

‘Om als dubbelgangers op te treden. Ik ken een kandidaat voor de rol van Alejandro. Maar die man loopt gigantische risico’s. En ik weet niet of hij dat wil.’

‘Heb je hem die vraag al gesteld?’

De professor reageert gepikeerd. ‘Ik heb toch al gezegd dat ik over mijn plan nog met niemand heb gesproken.’

‘Als directeur van het Nationaal Theater is oom Diego toch de geknipte man’, brengt Gonzalo in.

‘Bovendien reiken zijn tentakels tot in het nachtleven van Havana. En u kan hij niets weigeren. Zonder uw hand- en spandiensten zou hij nooit zijn universitair diploma hebben behaald.’

Maar de professor kijkt als een gebeten hond.

‘Steek de schuld niet op mij. Dat is wat hij altijd hebt gezegd. Overigens heeft oom Diego een grenzeloze bewondering voor u.’

‘Laten wij proberen’, moedigt Azahara de professor aan. ‘Ik ken uw draaiboek niet, maar ik stel voor om te beginnen met de eerste stap. En wanneer die lukt, gaan we over naar de tweede. En mislukken we, dan kan niemand ons verwijten dat we het niet hebben geprobeerd.’ De jonge vrouw tovert een brede glimlach op haar gelaat.

‘Wat denk je?’ Ook Celia kijkt de professor recht in de ogen.

‘Op voorwaarde dat iedereen meewerkt en dat alle neuzen in dezelfde richting wijzen.’

‘Natuurlijk’, zegt de vrouw.

‘Dat impliceert het opzij zetten van de oude vooroordelen.’

‘Vanzelfsprekend.’

‘Ik weet niet of dat vanzelfsprekend is.’

‘Hoezo?’

‘Wat er zit aan te komen, is een strijd van David tegen Goliath. Mogelijk herhaalt de geschiedenis zich en is ons hetzelfde lot beschoren als de FEU. Want objectief gezien is de slaagkans klein. En wanneer we niet alle krachten bundelen, is die zelfs nihil. Dat geldt in de eerste plaats voor de Damas de Blanco.’

‘Ik zal tussenkomen bij Maria Labrada.’

Gonzalo steekt zijn hand in de lucht voor een *high five*. Azahara beantwoordt die geste. Na het klappen de handen tikken hun gebalde vuisten tegen elkaar. Vervolgens betuigen ook de professor en Héctor hun instemming. Als laatste geeft ook Celia haar akkoord. ‘Op de Witte Revolutie!’

3. Jij bent een echte vriend

‘Pablo!’

‘Hola, Gonzalo.’

Beiden begroeten elkaar uitbundig.

‘Wat een wedstrijd!’ De veertiger steekt fier zijn sjaal in de lucht om de 8-4 overwinning van Industriales op de aartsrivaal uit Santiago de Cuba te vieren. Beiden verlaten met de meute uitgelaten supporters het Stadion Latinoamericano. Het grote plein tegenover de ingang baadt in een zee van koningsblauw.

‘Wat is honkbal mooi, maat!’

‘Gezien hoe onze Leeuwen in de derde inning de achterstand ombogen in een 5-3 voorsprong? De pitchers Arleys Sánchez en Yoandri Portal waren buitengewoon. En wat te denken van catcher Alden Mesa?’

‘Manager Estelar Jardinero doet uitstekend werk’, beaamt Gonzalo. ‘Als oud-speler kent hij het klappen van de zweep.’

‘We winnen al voor de derde keer op rij de *clasico*.’

‘Wanneer we zo voortdoen worden we kampioen.’

Zijn oudere collega is niet overtuigd. ‘Dat is al van 2010 geleden. Alleen wanneer klasbakken zoals Alexander Malleta terugkeren, maken we een kans.’

‘Ga je mee naar het VIP-café?’

‘Hoe geraak jij daar binnen?’

‘Connecties.’

Gonzalo fluistert de portier iets in het oor en steekt discreet een paar briefjes in zijn hand, waarna beiden naar binnen schuiven. ‘Neem wat je wil. Alles is gratis.’

‘Bedankt!’

‘Waarom zouden collega’s elkaar geen plezier gunnen?’

Beiden toosten met een Mojito.

‘Rum met limoen is toch een heerlijke combinatie.’

‘Te veel rietsuiker’, merkt Pablo op.

‘Oh, we hebben een expert in huis.’

‘Nee, een man met dorst’, glimlacht hij. ‘Een betere dorstlesser bestaat niet.’

‘Zo’n fanatiek supporter?’

‘Ik mis geen enkele thuiswedstrijd.’

‘Zin in een VIP-kaart voor het duel met de kampioenen, de Tijgers van Ciego de Avila?’

‘Daarvan droom ik al jaren’, reageert Pablo vol ongeloof. ‘Maar hoe regel jij dat?’

‘Diego Chepe is mijn oom’, fluistert hij.

Uitgedost in hun beste pak schuiven Gonzalo en Pablo aan voor een rijkelijk buffet in het hotel van de Industriales, in de buurt van het stadion. Op de gevel staat in koningsblauw de monumentale letter I. Net voor het begin van de wedstrijd nemen ze plaats in de laagste sectie van de eretribune, vlakbij het veld.

Met argusogen volgt Pablo de prestaties van het quintet van de Tijgers dat uitkomt voor de Cubaanse nationale ploeg. Hoewel ze afkomstig zijn uit een bescheiden provincie in het centrum van het land, staan die namen zijn geheugen gegrift. Vooral catcher Roger Machado is in grootse doen. Zijn glansprestatie legt de zwakte van de Industriales bloot: het gebrek aan een pitcher van topkwaliteit, want Arleys Sánchez en Yoandri Portal hebben een off-day.

Wanneer een vrouw van in de zeventig met frisdrank en snoepgoed langs komt, bestelt Gonzalo Tukola en popcorn. Tot ongenoegen van de rijen achter hen duurt het even alvorens de vrouw het wisselgeld geeft. Pablo, die als een bezetene de popcorn verorbert, ziet met lede ogen hoe zijn favoriete ploeg steeds verder op achterstand geraakt. 3-7 is de stand bij de onderbreking na de vijfde inning.

‘Dat komt niet meer goed.’

‘De Tijgers zijn in alle onderdelen beter. Maar ik heb iets om uw moraal op te krikken.’ Gonzalo haalt een pak uit zijn rugzak. ‘Een cadeau van oom Diego.’

‘Sorry, maat. Maar dat kan ik onmogelijk aanvaarden. Waar heb ik dat verdiend?’

‘Gewoon “dank u” zeggen, volstaat.’

De man opent gulzig de verpakking en triomfeert. ‘Een pet van The New York Yankees, mijn favoriete club. En de beste club ter wereld!’ Hij krijgt tranen in de ogen bij het zien van een truitje van sterspeler Mark Teixeira. ‘Ik ben al jaren een fan. Hoe weet jij dat?’

‘Ik werk bij de DGI’, proest hij van het lachen. ‘De opheffing van de blokkade door de Yuma’s heeft zo zijn voordelen. En zijn de Industriales niet The New York Yankees van Cuba?’

‘Is uw oom hier?’ vraagt Pablo. ‘Dan bedank ik hem meteen.’

Gonzalo kijkt rond. ‘Ik denk het niet. Zo niet zouden we hem al hebben gehoord.’ Vervolgens fluistert hij in zijn oor. ‘Ik zie hem morgen. Maar mensen aan de top worden niet graag gestoord. Wanneer je iets wil regelen, doe dat via mij. Mensen kennen: zo hangt de wereld aan elkaar.’

‘Nu sta ik driedubbel in het krijt’, zegt Pablo verlegen. ‘Waarmee kan ik u plezieren?’

‘Vriendschap heeft geen prijs. Ik ken je nog maar een paar maanden, maar toch heb ik het gevoel dat jij een echte vriend bent.’

‘Dat gevoel is wederzijds!’

Gonzalo wil iets zeggen, maar houdt zich bewust in.

Pablo reageert onmiddellijk. ‘Hola, maat. Spreek! Wat bezwaart uw gemoed?’

De jongeman reageert vertwijfeld.

‘Gaat het over de vrouwen? Die zijn mijn specialiteit.’ Hij verheft zijn toon: ‘Problemen? Niet klagen, maar Pablo vragen!’

Gonzalo schudt het hoofd. ‘Het gaat over het werk, maar ik wil je daarmee niet lastig vallen. Overigens is dat niet dringend.’

‘Wat dan?’

‘Een andere keer.’

‘Wij hebben nu toch tijd.’

Gonzalo grijpt zijn kans. ‘Het gaat over mijn baas, de Zuurpruim.’

‘Die mierenneuker zat naast mij tijdens de opleiding bij de DGI.’

‘Ik word nog gek van zijn regeltjes. Het ergste is dat ik daardoor maar de helft van mijn werk kan doen. En wanneer ik voorstel om dossiers mee te nemen naar huis, mag dat niet van mijnheer.’

‘Oppassen met overwerken’, vermaant Pablo hem op vaderlijke toon. ‘Dat blijft nooit duren en is ook nergens goed voor. Volg mijn goede raad: het komt er niet op aan om hard te werken, maar op de juiste manier te werken. Laat anderen de kolen uit het vuur halen, maar zorg er voor dat jij de pluimen op uw hoed steekt. Ik leer u wel hoe je dat doet.’

‘Ik ben geen diensthoofd in een kaderfunctie’, repliceert Gonzalo. ‘Ook ik wil carrière maken, maar eerst bewijzen wat ik in mijn mars heb.’

‘Is dat wel nodig met uw tentakels in de hoogste partijrangen?’

‘Het betreft een zaak van eer. Had ik thuis maar een laptop met toegang tot de actieve dossiers en het archief.’

‘Om permanent toegang te krijgen, heb je de codes nodig. Sorry maat, maar daarvoor sta ik te laag in de hiërarchie.’

‘Je begrijpt het niet, kameraad. Ik wil alleen de bestaande documenten consulteren. Op die manier kan ik mijn collega’s elke keer te snel af zijn en hoge ogen gooien bij de Zuurpruim.’ Pablo waarschuwt hem andermaal. ‘Ambitie hebben, is gezond. Maar denk twee keer na. Een paar jaar terug werkte een jonge kerel zich letterlijk te pletter. Maar op het ogenblik dat hij crashte, keek niemand naar hem om.’

‘Wil je me helpen?’ vraagt Gonzalo op de man af. Want dat getreuzel maakt hem nerveus.

‘Morgen of overmorgen valt een laptop van de camion’, belooft hij. ‘Ik laat die in orde stellen door de dienst IT en ik bezorg u een back-up van de dossiers op een externe harde schrijf, want die beslaan meer dan een terrabite.’

Beiden beklinken hun akkoord met een hi-five. Gonzalo triomfeert innerlijk, want Pablo koestert geen enkel wantrouwen.

‘Eind volgende week ligt die op uw bureau.’

‘Ik kom die zelf wel ophalen. Want ik wil niet dat de Zuurpruim dit weet.’

‘Om het even. Maar laten we het eens over de belangrijke zaken van het leven hebben. Naast de Industriales is er het vrouwelijk schoon natuurlijk.’ Hij straalt. ‘Ik zeg altijd: de meisjes zijn ’t allermooiste wat er bestaat. Niets evenaart hun schoonheid. Zeg dat Pablo het gezegd heeft. Maar hoe zit dat met u?’

Gonzalo slaat rood uit.

‘Jij bent toch niet ...’ Pablo slaat zijn gebalde rechtermuist op de onderkant van zijn linker handpalm.

Gonzalo schudt het hoofd.

‘Waarom zo verlegen?’

‘Het is nog maar het begin.’

‘De verliefdheid’, proest Pablo. ‘Hou dat heerlijke gevoel zo lang mogelijk vast, want voor je het weet, begint de dagelijkse sleur. Vertel! Hoe noemt uw uitverkorene? Werkt ze bij ons?’

Gonzalo schudt het hoofd, maar heeft geen andere keuze dan zijn kaarten op tafel te leggen om geen wantrouwen te wekken. Wanneer hij de naam Azahara uitspreekt, weet de man dat dit een vrouw met pit en karakter is. Gonzalo kijkt ongeduldig naar de nieuwe pitcher van de Blauwe Leeuwen die zich opwarmt, maar Pablo is onvermurwbaar.

De jonge man heeft geen andere keuze dan een foto te tonen. Nu gaat Pablo uit de bol. Hij looft de schoonheid van zijn verovering.

‘Mijn voorgevoel dat mij nog nooit heeft bedrogen zegt dat dit een furie is. Wat doet ze?’

‘Studeren. Het laatste jaar.’

‘Welke richting?’

‘De academie.’

‘Sorry maat, maar dat klinkt gevaarlijk.’

‘Waarom?’

‘Wij hadden de voorbije jaren meer dan de handen vol met zogenaamde artiesten die denken zich alles te kunnen veroorloven.’

‘Wat bedoel je?’ De tong van Gonzalo voorkomt dat zijn tanden op elkaar klapperen.

‘Jij kunt u niet voorstellen wat sommige clowns zich in naam van de kunst veroorloven. Zo moest ik eens een oogje in het zeil houden op de Plaza de Revolución, de heilige grond waar onze

geliefde *Comandante* en *Chefe* Fidel zoveel inspirerende toespraken heeft gehouden. Een vrouw ging daar zagezegd optreden.'

Gonzalo vraagt onschuldig. 'Wat ging ze doen?'

'Iedereen mocht één minuut publiekelijk zijn mening verkondigen over het onderwerp van zijn keuze: de mietjes, de grietjes, de match van de Industriales, de kat van zijn buurvrouw of de slak in de krop sla van zijn tuin.'

'Dat lijkt me leuk.'

'Dat denk jij maar. Jij weet toch dat dit soort mensen er een dubbele agenda op nahoudt. Onder het mom van de kunst willen ze kritiek spuien op onze geliefde president en de regering en de *Yuma's* ophemelen natuurlijk.' De man schudt het hoofd. 'En dan is er nog die halve gare. *El Sexto* wordt hij genoemd. Een betere keuze ware *El Cero* geweest. Hij schilderde op de rug van twee varkens de namen van Raúl en Fidel, die hun hele leven in dienst hebben gesteld van de Revolutie. Wij hebben die stal netjes opgeruimd. En die varkens hebben uitstekende diensten bewezen op mijn barbecue.'

'Wat is er met die artiest gebeurd?' vraagt Gonzalo schijnbaar nieuwsgierig.

'Nog zo'n verhaal', zucht hij. 'Omdat hij zich hoog verheven acht boven de kunstenaarsbond Uneac, scheurde hij zijn lidkaart. Psychisch gestoorden moet je internen, want ze vormen een gevaar voor de samenleving. Maar onze regering heeft die charletan onder internationale druk opnieuw vrijgelaten. En weet je wat hij dan heeft gedaan?'

Gonzalo haalt zijn schouders op.

'Op zijn rug de portretten laten tatoeëren van twee van de grootste etterbuilen.'

'Over wie heb je het?' Opnieuw gebaart Gonzalo alsof hij van niets weet.

'Je hebt de namen van die agenten van de *Yuma's* zeker al gehoord. Zij kregen pakken geld van de CIA. Hoe kun je anders verklaren waarom ze zo fanatiek blijven ageren? Een zekere Payá is verongelukt. En dan is er nog Pollàn, de leidster van een wandelclub van dwaze witte vrouwen.'

Het fluitsignaal van de scheidsrechter bevrijdt Gonzalo uit zijn netelige positie. De spelers staan klaar voor het begin van de zesde inning. Maar de nieuwe pitcher van de Industriales brengt geen beterschap. Wanneer hij vier ballen op rij buiten het kader gooit, gaat de slagman van de Tijgers door naar de eerste honk. Vervolgens gooit de pitcher een bal rechtdoor. De tweede slagman raakt die vol waardoor hij over de omheining van het stadion verdwijnt. Door de luidsprekers weergalmt het triomferende geluid van een Homerun. Omdat al een speler van de Tijgers op de eerste honk staat, krijgen ze er twee punten bij.

Pablo slaat zijn handen voor het hoofd. Bij de tussenstand van drie tegen negen zit een afstraffing er aan te komen. Maar de volgende spelletje brengt onverhoopt beterschap. Even slaat het vuur in de pan wanneer de Industriales tijdens de achtste inning op hun beurt een Homerun slaan en terugkomen tot 8-11. Maar de kloof wordt in het laatste spel niet meer gedicht.

'Waar is de goede oude tijd?' puft Pablo terwijl ze afdruipen. Hij zet de pet van *The New York Yankees* op. 'Ik denk met heimwee terug aan Kendrys Morales en Yunel Escobar.'

'Toen zat ik nog op de lagere school.'

'Zij maken nu wel het mooie weer in de Amerikaanse Major League Baseball.'

'Kun je het hen kwalijk nemen? Hoeveel verdiende Morales hier? Duizend pesos? Bij de *Kansas City Royals* zeventien miljoen dollar per jaar. Een mens leeft maar één keer.'

'Jij hebt gelijk, maar is dat geen zonde? Een paar honderd honkbalspelers hebben Cuba verlaten.'

'Het heikele punt is dat dat wie emigreert, niet meer mag aantreden voor de nationale ploeg.'

Pablo is niet in de stemming. 'Ik weet het. Wij zijn potentieel het beste honkballand ter wereld, maar landverraders kunnen toch niet onze nationale kleuren verdedigen.'

'Nog iets drinken?' vraagt Gonzalo.

'Het is al laat en ik ben niet in de stemming.'

'Morgen een zware dag?'

'Die verhuis van die af luisterapparatuur van de Stasi. Ik word ziek van de gedachte alleen. Denk maar niet dat het eenvoudig is om hoofd te zijn van de Technische Dienst. Eind deze week moet alles weg, want dan gebeurt de levering van dat Chinees materiaal.'

Van op zijn bureau houdt Gonzalo dat transport heimelijk in het oog. De witte, anonieme vrachtwagens van de DGI rijden af en aan. Vanaf 16.00 uur worden de vrachtwagens geladen die de volgende ochtend vertrekken. Wanneer een half uur later de meeste werknemers zijn vertrokken, laadt Pablo met een helper de laatste vrachtwagen. Gonzalo, wiens dagtaak erop zit, acht zijn uur geslagen.

'Lukt het een beetje, kameraad?' zegt hij schertsend.

Nadat hij een versterker heeft neergezet, last Pablo puffend een adempauze in. 'Nogmaals bedankt voor gisteren. Ondanks het verlies was dat een unieke ervaring.'

'Graag gedaan. Dat weet je.'

'Kom jij een handje toesteken?' daagt hij hem uit. 'Wij zitten achter op het schema.'

'Uw vraag komt ongelegen', antwoordt Gonzalo aarzelend. 'Ik heb dadelijk een afspraak.'

'Met uw vlam? Hoe heette ze alweer? Roxana? Elvira?'

Gonzalo schudt het hoofd.

'Haar naam eindigt in elk geval op een "a".'

'Azahara.'

'Nu je het zegt.'

Gonzalo kijkt naar zijn uurwerk. 'Ik wil wel helpen wanneer dat niet te lang duurt.'

Pablo wijst naar zijn kompaan en fluistert: 'Hij is niet van de snelste, maar wij lossen dat wel op.'

Wanneer de man met een zware antenne voorbij komt, laat Gonzalo zijn voet hangen. De man struikelt en valt.

'Uilskuiken', tiert hij. 'Kijk waar je loopt', terwijl hij kermend naar zijn verzwikte voet grijpt.

Gonzalo raapt de antenne op. 'Oh! ik had je niet bemerkt. Echt niet. Bel ik een dokter?' vraagt hij schijnbaar aangedaan.

'Beter een ambulance', zegt Pedro die de ernst van de toestand inziet.

De handlanger schreeuwt het nog altijd uit van de pijn wanneer hij een kwartier later wordt afgevoerd.

'Die zien we de komende maanden niet terug', jammert de ploegbaas. 'Verdomme. Nu sta ik er alleen voor.'

'Ik had hem niet zien komen', verontschuldigt Gonzalo zich. 'Maar geen erg. Ik steek wel een handje toe.'

'En uw vlam dan?'

'Ik stuur haar een bericht. Overmacht. Het werk primeert.'

'Zou jij dat willen doen?' reageert Pablo opgelucht. 'Jij wordt nog een echte! Die grote stukken dragen wij best per twee, want zij wegen als lood.'

Een half uur later is de klus geklaard.

Gonzalo blaast stoom af. 'Daar krijgt een mens dorst van. Iets drinken in de bar verderop?'

'En uw vlam dan?'

‘Ik zie haar pas om 19.00 uur.’

‘Ik trakteer’, glundert Pablo

‘En morgen?’ vraagt Gonzalo voorzichtig. ‘Vraag aan mijn baas dat ik help.’

‘Zou jij dat willen doen?’

‘Ik voel me zo schuldig’, veinst de jonge man. ‘Maar ik doe dat graag. Daar zijn kameraden toch voor. Maar de Zuurpruim moet wel zijn fiat geven.’

‘Ik kan best hulp gebruiken. Want in het afvalverwerkingsbedrijf helpt niemand.’

Alvorens in de wagen van Pablo te stappen, verzendt Gonzalo een SMS en krijgt dadelijk een antwoord. Hij glundert.

‘Wat is de liefde mooi’, plaagt Pablo.

‘Twee Cuba libre’, vraagt Pablo aan de serveerster.

‘Is toasten op een vrij Cuba niet gevaarlijk? Wat wanneer uw bazen dat horen?’

‘Wij leven toch in een vrij land’, weerlegt hij met een breed armgebaar. ‘Met dat gezeik van die betweters altijd. Weet je wat echte vrijheid is?’

Gonzalo haalt zijn schouders op.

‘Neem een maatbeker. Doe daar acht blokjes ijs in, vijf cl rum, een stukje limoen en een flesje Tukola. Echte Coca Cola is nog beter, maar helaas hier niet verkrijgbaar. Neem vervolgens een roerstaafje en giet alles in een groot glas. Op het ogenblik dat de eerste druppel van die Godendrank op uw tong valt, ervaar je de echte vrijheid.’

Gonzalo reageert niet meteen.

‘Je kijkt zo beteuterd. Wat scheelt er?’

‘Het is me wat met die eerste zending Chinese toestellen. De helft vertoont mankementen op de testbank. Hopelijk is de definitieve levering van een betere kwaliteit. Ik vrees dat het nog jaren duurt alvorens het nieuwe systeem op kruissnelheid draait.’

‘Verandering is niet altijd een verbetering.’

‘Waar breng je die oude machines naar toe?’

‘Desequip.’

Gonzalo kijkt verrast op.

‘Nog nooit van gehoord? Empresa Desmantelamiento de Equipos staat in koeien van letters op de voorgevel.’

‘En waar ligt dat bedrijf?’

‘In Regla, ten oosten van de Baai van Havana. Vooraan rechts in het industriegebied.’

‘Die buurt ken ik niet goed. Maar veel van dat materiaal is toch nog bruikbaar.’

‘Dat is zonde natuurlijk. Maar jij weet hoe dat gaat. Beslissingen moeten worden uitgevoerd. Ik stel mij daar al lang geen vragen meer bij. Want ik haal mij nodeloos geen moeilijkheden op de hals.’ Pablo puft. ‘Hele dagen transporten doen: dat het maar vlug weekend wordt.’

Gonzalo schuift zijn stoel wat dichterbij en fluistert. ‘Zin om een katje in het donker te knijpen?’

‘Dat zal wel zijn’, glundert de man. ‘Maar daar heb ik het geld niet voor.’

‘Wie spreekt over geld?’

‘Jij bent toch een ongelooflijke kerel!’ reageert Pablo vol bewondering.

‘Met de juiste connecties is alles mogelijk. Dat weet je toch.’

‘Ik werk al twintig jaar bij de DGI. En jij? Eén jaar?’

‘Bijna.’

Hij schudt het hoofd. ‘Hoe regel jij dat?’

‘Ik weet het zelf niet’, proest Gonzalo van het lachen.

‘Via uw oom?’

‘Wat dacht je.’

‘Voor ik het vergeet. Met die verhuis heeft het in orde zetten van uw laptop wat langer geduurd. Maar morgenmiddag is die klaar. Met de bijbehorende externe harde schijf.’

‘Hoe heb je dat voor elkaar gebracht?’ plaagt Gonzalo.

‘Denk jij dat ik niets kan regelen?’

Gonzalo glundert. ‘Ik zie mijn oom vanavond. Wat denk je? Regelen we morgen dat bezoek?’

Pablo reageert verrast. ‘Hola, maar waarom niet.’

‘Tijdens de diensturen.’

‘Liefst, want ik wil niet dat dit aan de oren komt van mijn vrouw.’

‘Ik heb een idee. Wanneer we morgen dat transport doen, zet ik je af en kom je na de levering bij Desequip opnieuw oppikken. Wat denk je?’

‘Fantastisch!’ De man is tot tranen bewogen. ‘Jij bent nog zo jong, maar weet wat een echte man nodig heeft.’

De volgende ochtend kijkt Gonzalo voortdurend op zijn uurwerk. Hoe lang zit Pablo al op het bureau van de Zuurpruim? Het angstzweet loopt langs zijn nek. Plots zwaait de deur open. Zijn vriend komt breed lachend naar buiten en geeft een teken om hem te volgen.

‘Er was masseerwerk nodig, want uw baas wilde eerst ander volk meesturen.’ Gonzalo giert van het lachen wanneer Pablo hem imiteert. ‘Het betaamt niet dat een burgerlijk ingenieur manuele taken uitvoert.’

Pablo vertelt hoe hij er in geslaagd is om de Zuurpruim van gedachten te doen veranderen. Als perfectionist is hij een betweter, een eeuwige criticaster en een koele kikker. Maar dat alles is slechts een façade, want in wezen is de man hypergevoelig. Het van onder het stof halen van enkele oude herinneringen volstonden om het ijs te breken. En naast de toelating om Pablo te vergezellen, krijgt Gonzalo een positieve nota in zijn personeelsdossier.

‘Hola maat, maar wij zijn toch niet te laat?’ zegt Pablo wanneer hij in de vrachtwagen springt.

‘Relax. In de voormiddag is het niet druk.’

Na het verlaten van de parking zet Pablo zich aan kant. Hij opent zijn valiesje en neemt een hemd met helrode bloemen. De man wil er feestelijk uitzien nu hij op avontuur gaat.

‘Waarheen gaat de reis?’

‘La Rampa, nabij de Malecón.’

‘Dat ligt wel buiten het normale traject.’

‘Wat bedoel je?’

Hij wijst naar de tachograaf. ‘Jij weet toch dat alles wordt gecontroleerd bij de DGI.’

Het angstzweet staat op Gonzalo’s hoofd. ‘En hoe lossen we dat op?’ stottert hij. ‘Gaat de zaak niet door.’

‘Dat denk jij maar’, grinnikt de man. ‘Elk systeem heeft een achterpoortje.’ De man maakt het kabeltje los waardoor de tachograaf uitvalt. ‘Wegens een technisch defect is het toestel tijdelijk buiten gebruik’, buldert hij. ‘En straks koppelen wij dat opnieuw aan.’

Gonzalo glimlacht, maar is boven alles opgelucht.

‘Help mij onthouden dat wij straks niet vergeten om ook het uur op de klok aan te passen.

Slimme jongens, die mannen van de DGI. Maar wie is de slimste?’

Gonzalo steekt zijn duim in de lucht.

‘Waar worden wij verwacht?’

‘Club Cabaret.’
‘Die naam klink bekend in de oren.’
‘Ben je daar al geweest?’ vraagt Gonzalo verwonderd.
‘Vorbij gereden. Dat is een van de meest exclusieve private club van Havana!’
‘Met minder dan topkwaliteit laat ik me niet in.’ Hij tikt op Pablo’s schouder. ‘Lucky you!’
De pret kan bij de man niet op.
‘Wat denk je van een blauw pilletje?’
‘Absoluut niet nodig’, boft hij. ‘Ik ben nog altijd in topvorm.’
‘Een uur is lang. In uw plaats zou ik niet twijfelen.’ Gonzalo neemt een doosje uit zijn zak en opent dat. ‘Naar verluidt zijn de resultaten wonderbaarlijk.’
‘Geef hier!’ glundert Pablo. Hij neemt de pil en drinkt een slok water uit het flesje naast de versnellingspook.
‘Ik voel nog altijd niets’, zegt hij na enkele minuten.
‘Die begint pas te werken na een kwartier.’
‘Uw pet bij?’
‘Die van The New York Yankees. Of wat dacht jij?’

Bij het naderen van La Rampa wordt Pablo overmand door twijfel. ‘Jij wil mij toch niet in de luren leggen? Want worden de gegevens van de bezoekers niet geregistreerd?’

‘Oh, zo weinig vertrouwen, kameraad?’ antwoordt Gonzalo. ‘Wanneer ik iets doe, doe ik dat grondig. Rijd links de parking op en we gaan langs de achterdeur naar binnen.’

‘Kom jij hier vaker?’

Gonzalo schrikt. ‘Ik ben hier nog nooit geweest.’

‘Wat?’ reageert Pablo ontdaan terwijl hij remt.

‘Geen paniek’, stelt Gonzalo hem gerust. ‘Die tent is zijn eigendom van mijn oom.’

Pablo kijkt hem nog altijd argwanend aan.

‘Ik vergezel je naar de ingang, rijd door naar Desequip en pik je daarna opnieuw op. En niemand zal iets hebben gehoord of gezien. Mijn erewoord!’ Hij steekt twee vingers in de lucht.

Mede door de adrenaline die door zijn lijf stroomt, ebben bij Pablo de laatste twijfels weg.

Beiden stappen langs de muur naar de achterdeur. In het zicht van de camera boven de ingang zetten ze hun pet op.

‘Zo blijven we onherkenbaar’, overtuigt Gonzalo zijn metgezel.

De jonge man klopt op de deur, waarna de portier in een zwart pak en met een zonnebril die opent.

‘De klant van Diego.’

‘Volg mij.’

‘Laat je maar eens goed gaan!’ moedigt hij Pablo aan.

De man steekt glunderend zijn duim in de lucht.

Gonzalo haast zich naar de bestelwagen en stuurt een SMS. In vliegende vaart rijdt hij naar het plein aan de Calle San Miguel. Daar wachten de professor, Héctor, Celia en Azahara hem ongeduldig op. Zij hebben aan de voormalige nooduitgang van de filmzaal enkele twee meter hoge hekkens geplaatst. Die komen van rond de kiosk op het plein die wordt gerestaureerd, maar het personeel nog niet is komen opdagen. Op die manier wordt het lossen van het materieel, dat ogenschijnlijk bestemd is voor het Palacio de la Rumbla, aan het oog van de voorbijgangers onttrokken. Een meevaller is dat het Palacio in de voormiddag is gesloten.

Héctor geeft een teken om achteruit te rijden, maar Gonzalo panikeert. Hij heeft dat nog nooit gedaan. Hoewel het van zijn legerdienst is geleden dat hij nog een vrachtwagen heeft gereden, neemt Héctor het stuur over. Eenmaal voorbij de omheining slaakt hij een zucht van opluchting. Celia vermoedt dat de satellietontvanger en schotelantennes op de Zwarte Markt veel geld waard zijn. Ze wil die via de vrouw van de zakenman in de buurt aan de man brengen en met de opbrengst de kas spijzen.

Gonzalo geeft de professor en Celia een teken om de lichtere stukken te nemen en daagt Azahara uit om haar mannetje te staan.

“Wij zullen dadelijk zien of jij ballen hebt”, dient ze hem met een knipoog van antwoord.

Twintig minuten later staat het laatste stuk in de ondergrondse ruimte. Gonzalo neemt het stuur over en vertrekt, terwijl de anderen de hekkens opnieuw rond de kiosk plaatsen.

‘Ik begin met het puzzelwerk’, glundert Héctor met tranen in de ogen.

‘Zou jij dat nog in elkaar kunnen steken?’ daagt Celia hem uit.

‘Nu denk ik dat je me onderschat.’ Zijn oude fierheid komt weer boven drijven. ‘Bij Cenic werkten we met vergelijkbaar materiaal van Sovjet makelij. Boven staan nog mijn handleidingen.’

Celia omhelst hem.

‘Dat materiaal maakt onze strijd tastbaar’, straalt Héctor. ‘Ons huis wordt opnieuw het hoofdkwartier om Cuba te bevrijden van de dwingelandij. En hopelijk deze keer definitief.’

Op de weg naar Regla zet Gonzalo de wagen op kant, verdraait hij het uurwerk en sluit de tachograaf aan. Tot zijn verbijstering stopt een politiepatrouille.

Hij groet schijnbaar ijsig kalm de agenten en toont zijn legitimatiebewijs. De mannen zijn niet onder de indruk van zijn mededeling dat hij geen vracht bij heeft. Het punt is dat hij zich alleen met een dienstvoertuig op de openbare weg begeeft. Gonzalo meldt dat zijn collega bij de apotheker medicijnen is gaan ophalen voor zijn vrouw. Wanneer de tweede agent de papieren van de wagen vraagt, overhandigt Gonzalo die met een bang hart.

‘Het is niet waar!’ roept de man.

Gonzalo krijgt bijna een hartstilstand.

‘Pablo, bij God! Ik ga met hem naar het honkbal. Tegen de Tijgers had die gluipeerd wel een VIP-arrangement versierd zeker’, vertrouwt hij zijn collega toe. ‘Maar ik wist niet dat zijn vrouw ziek was. Ik heb ze vorige week nog gezien.’

‘Details ken ik niet.’

‘Doe hem vele groeten en wens het beste voor zijn vrouw.’

Terwijl de agenten het verkeer staande houden, rijdt Gonzalo breed zwaaiend de hoofdweg op. Aan de ingang van Desequip opent de portier de slagboom en verwijst hem door naar de derde loods links. Wanneer Gonzalo hem duidelijk maakt dat hij alleen zenders komt ophalen, rijdt hij door naar de eerste loods voorbij het hoofdgebouw rechts.

Gonzalo toont zijn legitimatiebewijs en volgt de verantwoordelijke naar een kist met duizenden exemplaren. ‘Die zijn onverslijtbaar. Zonde om ze weg te gooien.’

Gonzalo stopt vijf exemplaren in een zak.

Op de terugweg schakelt hij de tachograaf opnieuw uit wanneer hij Pablo gaat oppikken. Gonzalo ziet hem in zijn bloemenhemd van ver staan.

‘Veruit de meest intense belevenis van mijn leven’, glundert hij. ‘En tot mijn verwondering was ik onvermoeibaar.’

‘Dat blauwe pilletje, weet je.’

‘Mijn duizend en een nacht! Hoe kan ik u bedanken?’

Gonzalo maakt een wegwuifgebaar.

‘Jij bent een echte vriend’, bedankt Pablo hem. ‘Spreek wanneer ik u van dienst kan zijn. Beloofd?’

‘Akkoord.’

‘Hoe ging het lossen van de goederen?’

Gonzalo pocht. ‘Zie je dat niet? Alles weg is.’

‘Hoe heb jij dat voor elkaar gekregen?’

‘Ik heb overal kennissen.’

‘Jij ben geniaal!’

‘Oh, voor ik het vergeet. Ik kreeg controle onderweg. Gelukkig kende een agent u van op het honkbal.’

‘Hoe zag hij er uit?’

‘Niet te groot en met een snorretje.’

‘De Julio! Een toffe kerel. Onze vrouwen zijn vriendinnen.’

Gonzalo wordt lijkbleek.

‘Wat scheelt er?’

‘Ik moest iets verzinnen omdat ik alleen onderweg was. Ik heb gezegd dat je in de rij stond voor medicatie voor uw vrouw.’

‘Geen probleem’, glimlacht Pablo. ‘Ik bel hem dadelijk op.’

‘Wat ga je zeggen?’ panikeert Gonzalo.

‘Dat jij dringend uw oren moet laten uitspuiten, want dat die pillen bedoeld zijn voor mijn schoonmoeder.’

Beiden moeten hartelijk lachen, maar even verderop zet Gonzalo zich vloekend aan de kant. ‘We zijn bijna op het bureau en ik ben vergeten om de tachograaf opnieuw aan te sluiten.’

‘Geen erg. Ik meld dat er een slecht contact is. Wacht even.’ Pablo maakt van de gelegenheid gebruik om opnieuw zijn gewoon hemd aan te trekken. ‘Maar wat is dit?’ Hij neemt de zak met de zenders.

‘Souvenirs.’

‘Waarvoor heb je die nodig?’

Gonzalo daverd op zijn benen, maar reageert ijsig kalm. ‘Een verrassing voor mijn baas, maar hou dat stil.’

Pablo klopt amicaal op zijn schouder. ‘Zo te zien is uw relatie met de Zuurpruim nog niet zo slecht.’

Gonzalo reageert opgelucht. ‘We doen ons best.’ Hij aarzelt. ‘Kan je ook enkele UHF-zenders op de kop tikken?’ Want het plan van de professor voorziet in een dubbel circuit voor het capteren van informatie.

‘Wat zijn jullie van plan?’ vraagt hij verwonderd. ‘Alleen de Contraspionage gebruikt die.’

‘Die dienst is wel kat en hond met de onze.’

‘Laat dat aan mij over’, stelt Pablo hem gerust. ‘Wij hebben overal een voet in huis.’

‘Elkaar een vriendendienst bewijzen: is dat niet het mooiste wat er bestaat?’

Pablo beaamt die woorden uitbundig.

‘Zin in een nieuw avontuur?’

‘Zo’n aanbod wijs ik nooit af.’

‘Een triootje?’

‘Dat heb ik nog nooit meegemaakt!’

‘Ik ook niet, maar het schijnt een unieke ervaring te zijn.’

4. Het leven kan soms mooi zijn

In piekfijn militair ornaat recht de dubbelganger van Alejandro Castro Espin zijn rug wanneer hij op de veertiende verdieping van het hoofdkwartier van de DGI op de hoek van de Calle Linea en de Calle A uit de lift stapt. De man heeft geen oog voor de glazen vensterwand met het adembenemende zicht op de wijk Vedado en de Malecón en evenmin voor de beeldengroep die tegen de achtergrond van een Cubaanse vlag het vuur van de revolutionaire overwinning in beeld brengt.

Zijn hart klopt in zijn keel terwijl hij resoluut op zijn doel afgaat. De kordate tred van zijn lederen laarzen weergalmt in de marmeren gang. Ter hoogte van het bordje “Hier aanmelden” wil hij op de deur kloppen wanneer een man met een dossier onder de arm naar buiten komt.

Die schrikt zich een hoedje.

‘En u bent?’ vraagt de acteur op arrogante wijze.

‘Kapitein Manuel Liñero, de secretaris van de directeur-generaal.’

De man brengt met opgeheven hoofd de militaire groet, waarbij hij de vlakke rechterhand met aaneengesloten vingers gestrekt tegen de rechteronderkant van zijn hoofddeksel houdt.

Verrast door de onverwachte ontmoeting met de persoon die in zijn ogen de zoon is van de president, valt zijn dossier op de grond. In paniek raapt hij de bladeren op. De acteur die hem daarbij helpt, bekijkt enkele papieren.

‘Die zijn geheim’, stamelt de secretaris.

‘Vaandeldragers van de Revolutie hebben geen geheimen voor elkaar.’

‘Achter de toelating om de werknemers vrij kopies te laten nemen, steekt een dubbele agenda’, bekent hij. ‘Om de tien kopies wordt automatisch een dubbel gemaakt.’

De acteur knikt. ‘En die lijsten?’

‘Overzichten van alle personeelsleden per dienst.’

‘De resultaten?’

‘Helaas veel misbruiken’, vertelt de man met trillende stem. ‘Pornoblaadjes, keukenrecepten, examenvragen en zelfs geheime documenten worden gekopieerd. We hebben al twee dubbelagenten ontmaskerd die ook voor de Yuma’s werkten.’

‘Uitstekend!’ feliciteert de acteur hem. ‘Dat zal vader graag horen.’

Alejandro neemt een gouden balpen en een notitieboekje uit zijn binnenzak. ‘Uw naam?’

‘Kapitein Manuel Liñero, kolonel.’

Hij knikt. ‘Onze samenleving heeft nood aan creatieve mannen die de Revolutie verdedigen.’

De secretaris brengt glunderend opnieuw de militaire groet.

‘Waar is Losaja, kameraad?’ vervolgt de acteur kordaat met hoge stem. Hij kent het antwoord, want elke donderdagnamiddag bezoekt de chef van de Geheime Dienst het bordeel *Club Cabaret*.

‘Een half uur geleden vertrokken, kolonel. Een vergadering buitenshuis. Bel ik hem?’

De acteur schudt zelfverzekerd het hoofd. ‘Heb weinig tijd. Vader verwacht mij dadelijk op het presidentieel paleis. Buitenlandse delegaties laten niet op zich wachten.’

De man die tot zijn opluchting vast stelt dat de rol die hij speelt perfect werkt, streelt de drie sterren op zijn kraag. En verwijzend naar de handicap van het personage dat hij vertolkt, knijpt hij zijn linkeroog wat dicht.

Hij zet zijn bruine lederen aktentas op de grond, doet met zijn linker hand plechtig zijn zijden

rechter handschoen uit en drukt de secretaris stevig de hand. Die krimpt bijna in elkaar. Vervolgens doet hij de handschoen opnieuw aan.

‘Waarmee kan ik u van dienst zijn, kolonel?’ stamelt Manuel.

Alejandro opent zijn aktentas. ‘Een dossier voor Losaja.’

De kolonel staat in houding om dat in ontvangst te nemen.

‘Ik ga dat persoonlijk op zijn bureau leggen.’

Hij maakt aanstalten om dat te doen, maar de secretaris staat met klapperende tanden voor de deur.

De acteur spert zijn rechteroog wijd open en toont de witte envelop met bovenaan de tekst “Staatsgeheim”.

‘Dat mag zijn bureau niet verlaten.’

‘Natuurlijk, kolonel.’ De man strekt opnieuw zijn rug, haalt de sleutel en opent de deur. De vermeende zoon van de president duwt met zijn linkerhand op de knop van de GSM in zijn zak.

‘Werd u niet verwittigd van mijn komst?’ vraagt hij verontwaardigd.

‘Niet dat ik weet, kolonel.’

‘Hoe kan dat?’

Het angstzweet staat op het hoofd van de man. ‘Ik heb deze namiddag mijn bureel niet verlaten.

Of toch. Ik ben naar het toilet gegaan. Maar van daaruit ...’

De telefoon op zijn bureau rinkelt en de man haast zich om die op te nemen.

‘De kolonel is zopas aangekomen’, hoort de acteur hem zeggen.

Nu is het taak van Celia om de man zo lang mogelijk aan de lijn te houden. De acteur stelt tot zijn opluchting vast dat het plattegrond klopt als een bus. Hij neemt uit zijn binnenzak een schroevendraaier en plaatst een zender onder het bureau. Verder staan zes lederen zetels rond een salontafel. Ook daar wordt onderaan een apparaat bevestigd. En in de kast plaatst hij UHF-zenders in drie vesten van Losaja: het borstzakje van twee militaire galauniformen en het zakje onder het pochet van zijn beste kostuum. Vervolgens haast hij zich naar het schilderij aan de wand om ook daarachter een zender te bevestigen, maar slaagt er niet in een vijs in de muur te draaien. Is die van beton? De hartslag giert in zijn keel wanneer hij hoort dat de secretaris opnieuw naar het bureau komt. Vlug steekt hij het apparaat achter de brede houden kader en de schroevendraaier in zijn binnenzak.

De secretaris reageert verrast.

‘Nog niet opgevallen?’ vraagt de acteur schijnbaar onschuldig. ‘Dat schilderij hing scheef.’

Door met beide armen het kader vast te houden, bouwt hij een korte adempauze in om opnieuw in zijn rol te vallen.

‘Ik heb nog maar één oog, maar dat is een schildersoog.’ Op zijn gelaat verschijnt een koele glimlach. Maar de man is vooral opgelucht dat de secretaris geen wantrouwen koestert.

‘Een schitterend werk’, vervolgt de acteur. ‘Vader, oom Fidel, en Che in hun jonge jaren. De rode vlekken, ook op het wit kleed van de vrouwenfiguur in het midden, verwijzen naar het bloed dat is gevloeid tijdens de Revolutie.’

Manuel knikt beleefd.

‘Dat witte licht. Welk een visionair werk!’

Nu begrijpt de secretaris er niets van.

De acteur weet dat hij de man moet uitdagen, maar alleen een tip van de sluier oplichten. ‘Dat schitterende witte licht.’ Hij wijst naar de envelop. ‘Losaja zal weten wat ik bedoel.’

De acteur kijkt de man vermanend recht in de ogen. ‘De inhoud van ons gesprek is geheim, kameraad. U mag daarover alleen met uw baas spreken.’

‘Natuurlijk, kolonel.’ Hij gaat opnieuw fiks in de houding staan.

De acteur, die instemmend knikt, verheft zijn stem terwijl hij zijn wijsvinger in de lucht steekt.

‘De Revolutie is meedogenloos voor wie haar verraadt.’

‘Natuurlijk, kolonel.’ De tanden van de man klapperen.

De blik van de acteur fixeert de familiefoto van Losaja op zijn bureau. ‘Mooi portret. Een mooie familie ook. Is dat zijn vader op de achtergrond?’

Manuel knikt.

De acteur raakt de foto even aan.

‘Het leven kan soms mooi zijn’, grijnst hij tergend langzaam met zijn rechteroog wijd open.

Die woorden missen, zoals gepland, hun effect niet. De klemtoon op het woordje “soms” weergalmt in de oren van Manuel. Omdat hij dat als een bedreiging ervaart, parelt het angstzweet op zijn voorhoofd.

In de strategie van de professor krijgt Losaja enerzijds een uniek geschenk, maar knaagt anderzijds de angst en de twijfel.

De acteur weet dat hij na die koude douche opnieuw zalvende woorden moet spreken alvorens de aftocht te blazen. Het schilderij biedt hem die mogelijkheid. Hij knippert opnieuw met zijn linkeroog.

‘Ik wist het. Die handtekening: Raul Martínez. Een vroeg werk uit zijn abstract expressionistische periode. Ken je die die vrouw in het wit?’

Manuel die nog altijd op zijn benen davert, schudt het hoofd.

‘De Griekse godin Nikè.’

De man begrijpt er niets van.

‘Zij staat maar met één voet op de grond. Zie je dat?’

Manuel knikt.

‘Waarom?’ Hij wacht even en grijnst. ‘Nikè brengt de overwinning van de ene plaats naar de andere. Dat is wat met de Cubaanse Revolutie zal gebeuren. Martínez was ten minste nog beziel met dat heilige vuur. Maar zo’n krachtige revolutionaire beeldtaal heb ik nog bij geen enkele hedendaagse kunstenaars gezien. Het is de hoogste tijd dat de Nationale Cultuuraad en de Unie van Cubaanse Schrijvers en Kunstenaars opnieuw focussen op hun dienstbaarheid aan de Revolutie!’

‘Natuurlijk, kolonel.’

Alejandro kijkt naar zijn uurwerk.

‘Ik moet er van door. Wanneer verwacht u Losaja, kameraad?’

‘Morgenvroeg om 8.00 uur.’

‘Bent u er dan?’

‘Natuurlijk, kolonel.’

Alejandro sluit zijn aktentas

‘Het bureau gaat toch op slot?’

‘Natuurlijk, kolonel.’ De secretaris brengt opnieuw de militaire groet. Wanneer de acteur die beantwoordt, stapt hij zonder om te zien naar de lift.

Jesùs Camilo Losaja, die op de hoogste verdieping van het hoofdkwartier van de DGI zijn privévertrek heeft, stapt zoals elke morgen recht naar zijn bureau. Manuel begroet hem zoals dat

een militair betaamt, maar de man broemt alleen wanneer hij naar binnen gaat. Hij staat als versteend wanneer hij de envelop in het vizier krijgt. Hij die elke dag zijn bureau opruimt, weet dat dit niet klopt. Eerst wil hij zijn secretaris, die met knikkende knieën aan de andere kant van de deur wacht, op de rooster leggen. Maar Losaja bedenkt zich naarmate hij dichters sluip. De hoofding *Staatsgeheim* intrigeert hem. Intuïtief neemt hij zijn zakdoek om geen vingerafdrukken na te laten wanneer hij de titel leest: *Dossier De Witte Revolutie*. De inhoud bevat een manuscript en een gesloten envelop met de naam van de afzender: Alejandro Castro Espin. Hij heeft er het raden naar wat *El Tuerto – De Eenogige* van hem wil. De voorbije jaren heeft de man meermaals gevraagd om op te treden tegen politieke dissidenten. Elke opdracht werd stipt uitgevoerd. Niet alleen uit plichtsbesef, maar ook omdat hij zijn visie deelt. Als aanhanger van de harde lijn lust hij alle opposanten rauw. Met genoegen denkt hij terug aan zijn eerste grote opdracht: de coördinatie van de Zwarte Lente in 2003. Hij gaat nog altijd praten op de arrestatie van 75 dissidenten op hetzelfde moment in heel het land. Het bedankingskaartje van *El Tuerto* koestert hij als een kostbare souvenir, hoewel hij niet meer weet waar dat ligt. Voorzichtig opent Losaja de brief, er andermaal op toeziend om geen sporen na te laten.

*Mijnheer de directeur-generaal,
Waarde vriend,*

‘Vriend’, herhaalt Losaja. ‘Noemt Alejandro mij zijn vriend?’

U behoort tot het selecte kranse van dienaars van de Revolutie dat zich zijn hele leven onbaatzuchtig heeft ingezet. Dat de lakeien van de Verenigde Staten en het grootkapitaal de voorbije jaren zware slagen zijn toegediend, bewijst dat uw dienst uitstekend werk levert. De Dames de Blanco zijn geneutraliseerd. En dat niemand de opruiende boodschappen van de door het buitenland gefinancierde blogster Sánchez kan lezen, is een prestatie van formaat.

‘Een woord van waardering’, glundert Losaja. ‘Uit mond van een Castro! Maar wat wil hij?’ Met gretige ogen leest hij verder.

Vandaag vertrouw ik u een delicate opdracht toe. Mijn vader, president Raúl Castro Espin, zet in februari 2018 een stap terug. Als dank voor zijn immense verdiensten willen mijn familie en de Partij een viering organiseren die in de geschiedenis van ons land en van Latijns-Amerika haar gelijke niet heeft gekend. De wereld zal zich niet alleen vergapen aan dat weergaloze afscheid, maar ook getuige zijn van een nieuwe wending van de Revolutie. Het project De Witte Revolutie verwijst naar een onuitgegeven werk van Colombia's grootste schrijver en een intiem van mijn familie. Hij overhandigde mij het bijgevoegde manuscript bij zijn laatste bezoek, kort voor zijn overlijden. Die tekst mag overeenkomstig de laatste wilsbeschikking van de auteur pas in 2018 worden verspreid.

‘De Columbiaan heeft dan toch over de Revolutie geschreven’, stamelt de directeur-generaal. Met trillende vingers neemt hij het manuscript.

‘Als dat waar is, is dat wereldnieuws.’

Hij neemt met groeiende verbazing de tekst: veertig vellen, met de hand geschreven.

Na de lectuur van de novelle in bijlage, komen de gebeurtenissen van februari 2018 u helder voor de geest. De dag waarop vader zijn ambt neerlegt, wordt de hoofdstad ondergedompeld in een

zee van wit. Na de herdenkingsviering in het Capitool rijdt een open witte wagen hen naar de Plaza de Revolución waar alle geledingen van de samenleving hem een eerbetoon brengen. Daarna scheept hij in de haven met onze familie en de belangrijkste gezagsdragers in op de Granma, het schip dat het startschot betekende van de Revolutie. Miljoenen Cubanen zullen hem in de binnenstad en tijdens een rondvaart langs de Malecón toejuichen, met een exemplaar van de novelle De Witte Revolutie. Zoals het Rode Boekje van Mao deelt het Witte Boekje de droom van een van de grootste schrijvers over de Cubaanse Revolutie met de hele wereld.

's Avonds vindt op de pleinen van de stad een receptie plaats en zorgt 's werelds grootste vuurwerk op honderd plaatsen tegelijkertijd voor een feestelijke apotheose. Dat vreugdevuur wordt in alle steden en dorpen beantwoord.

Alleen uw dienst heeft de knowhow, de manschappen en de middelen om die viering in stilte voor te bereiden. Eenmaal het parlement mij tot nieuwe president wil ik met u als rechterhand de komende decennia blijvend gestalte geven aan de idealen van de Revolutie.

Losaja 's haren komen recht van blijdschap. Dat hij aan de zijde van Alejandro de erfenis van de Revolutie gaat vrijwaren, vervult hem met een gevoel van ongekende vreugde. Bij een blik op de familiefoto stromen tranen van geluk over zijn wangen en spreekt hij tot zijn overleden vader. Die heeft zijn leven lang de Revolutie gediend, tot drie dagen voor zijn pensionering het noodlot toesloeg. Nadat hij op vraag van de Comandante en Chefe in zijn voetsporen van zijn vader is getreden, volgt nu de bekroning van zestig jaar loyale inzet.

Manuel, wiens oor nog altijd tegen de deur van het bureau van zijn baas is gekleefd, doorstaat doodsangsten. Normaal wordt hij om de haverklap naar binnen geschreeuwd, om dan een volle laag te incasseren voor de kleinste pietluttigheden. Maar nu hoort hij voor het eerst zijn baas tegen zichzelf praten. En weent hij? Manuel doorstaat doodsangsten.

Ondertussen leest Losaja de laatste paragraaf van de brief:

Het geheime karakter van dit dossier noodzaakt mij tot een absoluut stilzwijgen. En wegens veiligheidsredenen zal geen persoonlijke contact plaatsvinden. Want elk woord of teken kan verkeerdelijk worden geïnterpreteerd. Maar ik verzeker u: de toekomst van Cuba ligt in ons beider handen.

Losaja staart voor zich uit om op adem te komen. Diep in hem knaagt het gevoel dat iets niet klopt, maar hij weet niet wat. "Wees te vertrouwen, maar vertrouw niemand", is het devies dat de voormalige Sovjetadviseurs hem hebben geleerd. De eerste opdracht is de controle van de authenticiteit.

'Manuel!' tiert hij.

De secretaris slaakt een zucht van opluchting. Hij zet zijn kepie recht, klopt en groet.

'Waar komt dat vandaan?'

'Gisterenavond. Om half vijf. Bezoek van de zoon van de president', stamelt hij.

'Zeker dat hij het was?'

'Natuurlijk, mijnheer de directeur-generaal. Hij droeg zijn legeruniform.'

'Waarom heb je me niet verwittigd, ellendige worm?'

'Hij heeft me dat verboden en is na enkele minuten vertrokken.'

'Hoe is dat dossier hier beland?'

'Ik heb hem de toegang geweigerd. Maar hij wilde dat dossier persoonlijk op uw bureau leggen.'

De man maakt een buiging. 'Ik besef dat dit tegen de afspraken is.'

Manuel verwacht een uitbrander, maar krijgt voor het eerst sinds jaren een compliment. ‘Je hebt goed gehandeld. Maar wat heeft hij gezegd?’

‘Dat dit dossier deze ruimte niet mag verlaten.’ Hij aarzelt even.

‘Wat nog?’

‘Hij heeft uw familiefoto aangeraakt.’

‘Wat? Waarom?’

‘Hij zei dat het leven soms mooi kan zijn, met de nadruk op *soms*.’

Meteen slaat de stemming om. Ook Losaja kijkt naar de foto en zijn blik blijft hangen bij de beeltenis van zijn vader. ‘Herhaal!’

‘Dat het leven soms mooi kan zijn. Ik vond dat raar.’

Losaja is met verstomming geslagen. ‘Wat nog?’

‘Hij hing het schilderij recht.’

‘Die man ziet wel zo scheel als een otter.’

‘En dat kunst dienstbaar moet zijn aan de Revolutie. En over het wit op dat schilderij aan de muur.’

‘Wat precies?’ tiert Losaja die als een bullebak te keer gaat.

‘Dat dit visionair is of zoiets. Maar u zou de betekenis wel begrijpen na het lezen van zijn brief. Verder sprak hij over een Griekse godin. Ik heb uit beleefdheid geknikt.’

Losaja ijsbeert. Manuel sluit uit angst zijn ogen. Soms. Dat ene woordje zet de wereld van Losaja op losse schroeven. Wat bedoelt Castro? Het lijkt alsof de opgehoopte etter van een vijftien jaar gistende wonde is opengereten. Het medeleven van de top van het regime bij de plotse dood van zijn vader was zo groot dat hij daar toen geen aandacht aan heeft besteed. Wel komt die gebeurtenis hem wel scherp voor de geest. Zoals de blik van Raúl tijdens de crematie. Voor hem is het duidelijk dat Alejandro meer weet.

De man krijgt kop noch staart aan de tegenstrijdige gevoelens die hem overmannen. Is zijn vader dan toch uit de weg geruimd, zoals een vriend hem ooit heeft toevertrouwd? Maar waarom kiest Alejandro hem voor die geheime opdracht? En dan is er die novelle van “de Columbiaan”. Wil de toekomstige president goed maken wat in het verleden fout is gelopen? Maar de gedachte dat de weg naar de top open ligt, streelt zijn ijdelheid. Misschien is dat alles niet wat hij denkt. Manuel, die niet van de slimste is, heeft hem wellicht verkeerd begrepen, maakt hij zichzelf wijs. Hij wil de kans om zichzelf een plaats in de geschiedenis te geven met beide handen grijpen.

‘Heb je deze envelop aangeraakt?’

Manuel schudt het hoofd.

‘Vraag de forensische afdeling een analyse van de vingerafdrukken.’

‘Deze namiddag komen twee experts, mijnheer de directeur-generaal.’

‘En controleer de authenticiteit van het briefpapier en zijn handtekening.’

‘Ik verwacht elk ogenblik de grafoloog. Hij weet dat die opdracht dringend is.’

‘Hoe is de zoon van de president hier gekomen?’

‘Met de lift.’

‘Ellendige worm! In het gebouw! Vraag de beelden van de bewakingscamera’s. Ik wil weten welk vervoermiddel hij heeft gebruikt.’

‘Natuurlijk, mijnheer de directeur-generaal.’

Hij kijkt naar het manuscript dat voor hem ligt. ‘En zoek me een specialist van “de Columbiaan”.’

‘Van wie?’

‘Gabriel Garcia Marquez. De grootste schrijver van Latijns-Amerika, ellendige worm.’
Hij knikt beleefd. ‘Nu?’
‘Ben je doof?’

Een half uur later keert Manuel terug.

‘Ik heb uw man gevonden. Professor José Esmiralda Chepe van de universiteit van Havana is een internationale autoriteit. Hij is sinds enkele maanden met pensioen.’

‘Betrouwbaar?’

‘Op zijn dossier valt weinig op aan te merken.’

Losaja schudt het hoofd. ‘Wat is weinig?’ Hij raadpleegt zijn computer. ‘Ik wil honderd procent zekerheid.’ Even later roept hij: ‘Die man is veroordeeld door de krijgsraad.’

‘Veertig jaar terug na een persoonlijk conflict’, weerlegt Manuel. ‘Niet wegens ideologische redenen. Dat was een jeugdzonde. Sindsdien zijn er geen opmerkingen. Hij is al veertig jaar lid van de partij. En zijn vrouw zaliger was lid van de Vrouwenbond.’

‘Wat wil dat zeggen, ellendige worm? Dat waren 99 procent van de Cubaanse vrouwen. Waar is uw kritische zin? De echte vraag is of de man revolutionaire handelingen heeft gesteld.’

Losaja grasduint verder in zijn dossier.

‘Aan de universiteit roemen de decaan en zijn collega’s zijn loyaliteit’, zegt Manuel. ‘En zijn deelname aan internationale congressen is altijd correct verlopen.’

Losaja schudt het hoofd. Hij kent dat slag mensen. Hoeveel intellectuelen verkondigen in het buitenland liberale, democratische en zelfs anticomunistische meningen. Maar eenmaal terug, beweren ze dat hun woorden verkeerdelijk zijn begrepen, om dan opnieuw bij het regime aan te kloppen voor hand- en spandiensten. Het irriteert het hoofd van de DGI mateloos dat de intellectuele elite bij wetenschappelijke onderzoek niet langer naar de waarheid zoekt vanuit socialistisch perspectief.

Losaja klikt door naar het dossier aan van de dissidente econoom Oscar Chepe, die ondertussen is uitgeweken naar de Verenigde Staten. Maar hij vindt geen link naar de professor.

‘Ik zou niet twijfelen’, dringt Manuel aan. ‘Door zijn aderen stroomt revolutionair bloed. En je kent toch zijn broer, Diego Esmiralda Chepe, een van belangrijkste partijmannen van Havanna.’ Losaja kan een glimlach amper verbergen. Gisteren was het wekelijkse bezoek aan de Club Cabaret bijzonder aangenaam. ‘Dat is een pluspunt’, maar hij schrikt bij het inkijken van het dossier van de zoon van de professor.

‘Daaraan heb ik niet gedacht’, bekent de secretaris.

‘Komaan! Wanneer ga jij de stiel leren, ellendige worm? Een werknemer van de DGI laat nooit iets aan het toeval over. Want om elke hoek kan een giftige adder toeslaan.’

Met toenemende verbazing neemt hij het dossier door.

‘Die zoon is in ’94 met zijn vrouw bij een vluchtpoging verdronken. Alleen hun kind, Gonzalo, werd gered. En de volgende stap is het doorklikken naar zijn dossier. Dat is grondig werken! En dat verwachten wij van elke werknemer, want dat maakt van de DGI het elitekorps van de regering en de Partij.’

Losaja schrikt. ‘De jonge man werkt bij ons. Gerecruteerd op basis van zijn competenties.’ Hij kijkt naar Manuel. ‘En wanneer we doorklikken naar zijn persoonlijke beoordeling weten we welk vlees in de kuip zit.’

Hij leest aandachtig. ‘Er staan vijf sterren achter zijn naam. Hij staat hij op het punt om promotie te maken.’

‘Zie je wel’, zegt Manuel opgelucht. ‘Die professor hebben we nodig.’

‘Uw Plan B?’

‘Een docent aan de universiteit van Santiago de Cuba. Maar er zitten hiaten in zijn curriculum. Die zijn we aan het uitpluizen.’

‘Hoe is dat mogelijk!’ foetert Losaja. ‘Het is met iedereen altijd wat. Waar vind je nog een familie die is bezield met het heilige vuur van de Revolutie?’

Hij haalt diep adem. ‘Haal die professor!’

‘Nu?’

‘Ben je doof?’

Een uur later wordt de professor binnengeleid.

‘Ik heb me nog niet geschoren’, verontschuldigt hij zich. ‘Waarmee kan ik je van dienst zijn, mijnheer de directeur-generaal?’

‘Dit zal je interesseren.’ Hij overhandigt het manuscript.

De professor veinst alsof hij de vondst van zijn leven doet. ‘Er is geen twijfel mogelijk. Dat is het handschrift van “de Columbiaan”. Hij heeft aan de faculteit twee handschriften geschonken. Die staan als relikwieën bij de ingang.’ De professor streelt de tekst. ‘Te oordelen aan de trilling van zijn hand dateert die van kort voor zijn dood.’

‘Zijn laatste werk’, glundert Losaja.

Het oog van de professor valt op de titel. ‘Gaaf dit over de Cubaanse Revolutie?’

De chef van de Geheime Dienst triomfeert.

‘Het is dan toch waar.’ De professor neemt zijn zakdoek. ‘Besef je dat dit een wereldprimeur is?’

‘Als je dat maar weet!’

Op de dag dat Raúl Modesto Castro Ruz van op de reling van de Granma met zijn kleinzoon Ángel naar de zonsondergang keek, zag hij hoe alles werd ondergedompeld in het betoverende witte licht van de Revolutie. Fier rechtop staand, groeiden zijn hals en hoofd uit tot een glanzende ivoren toren die onveranderd kracht straalde en naarmate de intensiteit van het witte licht vergrootte, door haar glanzende schittering alle omstaanders verblindde. Een schare van witte feeën op de voorsteven, de achtersteven en in de mast zwaaide hem met wuivende gebaren lof toe. Alle aanwezigen waren diep onder de indruk van het zichtbare teken dat hij zich, na een leven van dienstbaarheid aan de Revolutie, terugtrok uit het openbare leven. Omdat hij zo oud was geworden, zocht hij steun op de schouders van zijn kleinzoon, maar ondanks de korte zinnen die hij moeizaam uitsprak en zijn voortdurende aarzelingen, omdat hij kortademig was, straalde hij onveranderlijk een onaangetast majestueus moreel gezag uit.

‘Welk een begin! Meteen een synthese van het werk’, glundert de professor. ‘Mag ik verder lezen?’

Losaja die de hemel voelt opengaan, knikt.

Ángel, die alleen praatte als het echt nodig was, vroeg: ‘Wanneer heb je dat licht voor het eerst gezien?’

‘Zestig jaar terug. In een visioen. Bij zonsondergang. De avond voor ons vertrek.’

‘Welke dag was het toen?’

‘Een dinsdag. De dag van Mars, de God van de Oorlog. Die dag vol ontembare energie zou alleen eindigen wanneer het doel werd bereikt.’

‘Wat voor een licht was dat?’

Met zichtbaar genoeg wentelde Raúl zich in die wonderbaarlijke, maar aangename herinnering. 'De zon stond op het punt te worden verzwolgen door de Rio Pantepec. Plots zag ik aan de einder een witte vuurbol. Haar spiraal werd almaar groter. De tover van dat hevige licht verlichtte de sterrenhemel. En mijn kleren. Dat licht was oogverblindend. Het leek alsof ik een gesteven wit overhemd droeg. En een witte broek. Ook mijn Magnum 357 zag wit.'

Hij hapte naar adem, want het opdissen van dat verhaal kostte hem veel krachten.

'Dat licht vervulde ook mijn revolver met kracht en energie. Enkele kogels zouden de masten van de schepen in de buurt met een hels gedruis in de zee doen storten en alle vissen verpletteren.'

Ángel staaarde hem met groeiende fascinatie in de ogen, alsof hij de persoonlijke getuige was van dat wonderbaarlijke gebeuren.

'Enkele ogenblikken later verdween dat licht. Mijn kleren werden opnieuw kaki. Eerst had ik dat voorteken niet herkend. Ik dacht dat het een hallucinatie was. Of een vlag van zinsverbijstering. Maar dat was niet zo.'

De professor legt zijn bril neer. 'Het verhaal van de overtocht met de *Granma* vanuit Mexico', reageert hij schijnbaar uitgelaten.

Innerlijk triomfeert hij omdat zijn plan klopt als een bus. Hij wordt, zoals verwacht, gevraagd door de DGI. En Losaja heeft niet de minste twijfel over de authenticiteit van die zogenaamde nieuwe novelle van "de Columbiaan" waaraan hij een jaar heeft gewerkt.

'Mijn vingers jeuken bij de ontdekking van de grootste schat uit mijn carrière', vervolgt de professor enthousiast.

Losaja tovert een triomfantelijke glimlach op zijn gelaat.

Raúl herinnerde zich hoe de groep in het zog van Fidel, die als een trotse veldmaarschalk enkele meters voorop liep, naar het pension ging, want nog voor het kraaien van de eerste haan zou het langverwachte uur van de oversteek aanbreken. Het krullen van de snorharen van kapitein Norberto bij het in de lucht steken van zijn neus beloofde weinig goeds. Ja, er was zwaar weer op komst. Ja, het was abnormaal koud voor de tijd van het jaar. En ja, de Granma riskeerde water te maken met al dat volk en wapens aan boord. Maar voor Fidel waren die onheilstijdingen de eerste hindernissen in een glorieus tocht die zou uitmonden in de overwinning.

Toen Raúl aan het Reforma Park nog een laatste keer omkeek, zag hij hoe de uitdovende zonnestralen de kale mangrovebomen aan de kaai met hun knoestige wortels besneeuwden met een ultieme schittering. Zijn kleren leken in een flits als van aluminium. Maar ook nu schonk hij daar geen aandacht aan omdat een zeearend met zijn majestueuze vergulde kop, de harige vleugels wijd open en de spichtige snavel in een pauzeknop, op de golven van de wind rakelings over hun hoofden scheerde. Ché, de Argentijn, herkende in de snel opvolgende 'krikrikri'-kreten de roep naar soortgenoten en hoopte vurig dat een kolonie arenden hen als de koningen van de zee zou begeleiden.

Dof getoeter kondigde de blijde intrede aan van een afgeleefd pantserschip van de Mexicaanse marine. Nog vlugger dan de vallende duisternis hulde de wolk van zijn vuurspuwende schoorstenen de stad in een gitzwart rookgordijn. De handen van de matrozen jeukten om te stelen, te drinken en hun laatste centen te verdoen bij de hoeren. Zij zouden pas tegen het ochtendgloren, wanneer de Granma de Golf van Mexico al heeft bereikt, naar hun uitgeteerde slaapvertrekken op de marinebasis waggelen.

Tuxpan getuigde in haar verval van de schoonheid van een ruwe diamant. In de binnenstad vormden de wortels van de bomen natuurlijke verkeersdrempels. En de Calle Mina lag even

scheef als de kromme ruggen van de stokoude vrouwen die naar hun woning pikkelden. Krotten met barsten in de muren hielden elkaar overeind, tot het oog van de volgende orkaan ze tot stof zou herleiden.

Ter hoogte van een patio met majestueuze pauwen in blauw glazuur, die in een vorig leven nog grootsheid had uitgestraald, maar die nu dienst deed als kippenhok, lag in een mandje dat aan een versleten touw naar beneden werd gelaten, de sleutel voor een bezoeker. Die stampte zijn lederen laarzen tegen de muur om de aan zijn voetzolen geklitte moes los wrikken. De aanhoudende regen had de rijpe oogst van bladeren immers herschapen in een smerige modderbrij. Het parfum van rottende bladeren en huisvuil in staat van ontbinding vermengde zich met de walm van zwaveldioxide, stikstofoxiden en roet dat een vrachtwagen in de lucht spuwde. Verderop hing achter een ossenwagen die tomaten vervoerde een vetgemest varken aan een koord.

In de halfduistere Calle Melchor Ocampo voerde de schemering van het roze licht door het gekleurde glas van een bordeel op de tegenoverliggende muur een mysterieus schaduwtheater op. Achter de deuren klonken gelach en flarden van muziek terwijl in het portaal de gloeiende sigaretten van de wachtende klanten op en neer gingen.

De professor tovert enkele superlatieven uit zijn hoed: ‘Welk een beeldspraak! Weergaloos! “De Columbiaan” op zijn best.’

‘Een schitterende tekst’, beaamt Losaja. ‘Ik heb hem in één ruk uitgelezen. Het is ontroerend hoe de jonge Raúl het witte licht van de Revolutie herkent.’

‘Ik ben razend benieuwd.’ Met een gulzige blik leest de professor verder.

De smalle trap naast een wuivende luifel leidde naar de ingang van het logementshuis. De draden en buizen kropen als wormen uit de afgepelde bepleistering. In de hal weerkaatste het licht van de gloeilamp aan het plafond in de kristallen wijnglazen van de kastdeur. Als een levende pop in een jurk van equatoriale bloemen trad Rosa, de frêle vrouw des huizes, haar gasten tegemoet. Het contrast van de lichte oogmake-up met de zwarte mascara op de wimpers, legden haar ogen dieper in de kassen. De roze blush op haar jukbeenderen en wangen verlevendigten de frisse aanblik van haar gelaat en de reflecterende lippenstift in lichte tinten gaven haar lippen meer volume. Op de afgeleefde sofa hadden de roerloos voor zich uit starende grootmoeder en de Siamese kat dezelfde haarsnit.

De bewondering van de bezoekers voor de gipsen José Martí, met zijn dikke snor en wapperende manen, zette Rosa in vuur en vlam. Als een volleerde actrice debiteerde ze in haar mini theater met wijdsse gebaren een gedicht van ‘El Apóstol de la Patria’:

<i>El amor, madre, a la patria</i>	<i>De liefde, moeder, voor het vaderland;</i>
<i>no es el amor ridículo a la tierra,</i>	<i>is niet de belachelijke liefde voor de grond,</i>
<i>ni a la yerba que pisan nuestras plantas;</i>	<i>noch voor het gras dat onze planten verdringt.</i>
<i>Es el odio invencible a quien la oprime,</i>	<i>Het is de onoverwinnelijke haat voor wie het verdrukt</i>
<i>es el rencor eterno a quien la ataca</i>	<i>en de eeuwige wrok voor wie het aanvalt</i>

Terwijl de bloemen op Rosa’s jurk open bloeiden, sprongen de ogen uit haar kassen bij de vurige wens dat Fulgencio Batista, “El puerco” – het varken, met zijn corrupte meute van dieven, lafaards en mietjes in één hap zou worden verzwolgen door de haaien van de Golf van Mexico.

Zij was opgegroeid aan de Rampa in Havana, het oord van verderf in de Caraïben waar de gefortuneerde liefhebbers van een onbeperkt gebruik van drank, drugs en hete seks zich in het paradijs waanden. Terwijl in de verguldige casino's fabelachtige bedragen werden ingezet, maakte in het Palacio de la Salsa van het Riviera-hotel elke avond een bataljon van gouden horloges, oogverblindende edelstenen, zilveren sigarettenkokers en hoge naaldhakken onder diep gedecolleteerde zijden avondjurken zijn opwachting in de Witte Zaal voor een oogverblindend optreden van percussionist 'Mambo King' Tito Puente en de heupwiegende salsakoningin Celia Cruz.

Wanneer Ginger Rogers aan de zijde van Fred Astaire binnenwandelde, serveerde Rosa's vader binnen de tien seconden een gin-fizz met weinig sodawater en veel gin op een zilveren schoteltje. Maar op een dag stortte zijn wereld in wanneer hij een mysterieuze man met een gekleefde krulsnor en een strooien hoed de toegang weigerde. Hij had de vermomde Batista, die duistere zaakjes kwam regelen met maffiabaas Meyer Lansky, niet herkend. Nog voor de Geheime Dienst hem deed verzwelgen in de duistere kerkers van de kampen, zat zijn familie op de boot naar Mexico.

Het weldadige aroma van een sigaar, verankerd in de linker mondhoek van Juanito, Rosa's onderdanige echtgenoot, die in stilte de hal was binnengeslopen, verstrengelde op wonderbaarlijke wijze de gedachten. De rook die de heer des huizes met kleine trekjes uit zijn mond kringelde, kondigden zoals de rooksignalen van de indianen de komst aan van een troepenmacht die de "porqueria", de grote varkensstal in de hoofdstad, zou uitmesten. Juanito kwam uit Santiago in "El Oriënte", de heilige grond waar Christoffel Columbus landde en José Martí voet aan de grond zette om Cuba te bevrijden van de koloniale dwingelandij. "Daar ligt het hart van het echte Cuba", glunderde de man met pretoogjes in zijn doorkerfde gezicht. In een zeldzaam emotioneel moment, orakelde Fidel die in Santiago had leren lezen en schrijven: "Zonder Santiago geen Revolutie!"

Wanneer de gloeilamp nog amper licht straalde en Juanito's sigaar was opgerookt, gaf Fidel een teken om te gaan slapen. Opgeschrikt door het licht renden de insecten in de slaapkamer onder de plint en achter de kast. Wanneer Raúl zijn vizier richtte op de kakkerlak die als een schicht achter het hoofdkussen sprong, ontdekte hij een witte schorpioen die met haar wijd open en voorwaarts gekromde scharen klaar stond om een gifaanval te plaatsen. Maar met zijn knuppel joeg Fidel dat ongedierte naar de eeuwige jachtvelden. 'Vanwaar die witte schorpioen?' reageerde Raúl's als verlamd.

Betoverd door de witte sterren tegen de donkere, dreigende lucht zag Raúl hoe bij het lichten van het anker op de tweede slag van een verre kerkklok een witte aasgier over de Granma zweefde. Pas dan daalde een gevoel van serene rust over hem neder omdat hij beseftte hij dat de komende Revolutie zou baden in een schitterend wit licht.

De professor wacht even. 'Ik krijg kippenvlees. De vermenging van realiteit en fictie: dat is het magisch realisme op zijn best. De sfeerschepping rond het vertrek uit Tuxpan is weergaloos. Die taal is zo herkenbaar, zoals ook de opeenvolging van wonderlijke en bijgelovige elementen. En welk een kleurrijke details. Dat unieke verhaal uit de wereldgeschiedenis krijgt vlees en bloed.' 'Het mooiste moet nog komen', neemt Losaja glunderend over. 'Luister naar de epiloog.'

'Zie je hoe het licht vanaf de einder almaar witter wordt? Die spiraal komt recht op ons af. Zoals zestig jaar terug!'

Met zijn opgeheven hoofd dat opnieuw uitgroeide tot een glanzende witte toren klampte Raúl zich

met met beide handen vast aan de schouders van Ángel.

‘Mijn haren zijn al wit. Ook de uwe zullen wit worden. Alles wordt wit. Ginds ligt onze toekomst.’
Hij hapte opnieuw naar adem.

‘Het beste moet nog komen.’

Ondanks zijn trillende onderlip verscheen een brede glimlach op zijn gelaat. ‘Mijn eindbestemming komt in zicht. Voel je hoe vreedzaam alles is? Daar: in dat licht zullen we rust, harmonie en geluk vinden.’

Nu keek hij zijn kleinzoon recht in de ogen.

‘Op een dag zal op uw schouders de verantwoordelijkheid rusten, om trouw aan de idealen van de Revolutie verder te bouwen aan de Stad van de Helden.’

Ángel keek met bezorgde blik.

‘Ga je ons nu al verlaten?’

‘De feeën die onze boot begeleiden, komen alle ‘historicos’ halen. Hij richtte zijn blik naar de mast. Alleen de opper-fee weet wanneer.’

De professor hangt aan zijn lippen. ‘Hoe eindigt het verhaal?’

‘Dat verklap ik niet’, plaagt hij.

‘Komaan!’

‘Wel ben ik blij dat uw verwachtingen zijn ingelost.’

‘Mag ik die tekst bestuderen?’ vraagt de professor.

‘Het origineel gaat in verzekerde bewaring. Ik laat kopies maken, maar die mogen mijn bureau of dat van mijn secretaris niet verlaten.’

De professor buigt. ‘Dank voor het vertrouwen dat u in me stelt.’

Losaja valt meteen met de deur in huis. ‘Er komt op basis van die novelle een nooit vertoonde viering bij het afscheid van de president.’

‘Wanneer ik uzelf, het land of de Revolutie een dienst kan bewijzen, doe ik dat graag.’

‘Dat is wel een staatsgeheim.’

‘Mijn lippen zijn verzegeld? Mijn erewoord’, zegt de professor plechtig. Hij steekt zijn wijsvinger en middenvinger in de lucht om dat kracht bij te zetten.

‘Ik wil u geloven.’ Er verschijnt een sobere glimlach op de mond van de DGI-chef. ‘Maar om elk risico uit te sluiten, controleren we alle medewerkers.’

‘Geen probleem. Wat verwacht u?’

‘Helpen uitvoeren wat in die novelle staat. Alles word duidelijk na de lectuur.’

‘Ik ben uiterst benieuwd’, veinst hij.

‘Wil u voorzitter worden van de werkgroep?’

De professor weigert beleefd. ‘Ik denk dat anderen beter geplaatst zijn en over meer competenties beschikken.’

‘Niet te bescheiden. Als mondiaal expert van het magisch realisme kunnen we uw expertise en inzicht goed gebruiken. En via uw broer Diego, die een fantastische kerel is, heeft u een toegangspoort tot de artistieke wereld die een belangrijke rol speelt bij de uitvoering.’

‘Ik ben daarvoor toch te oud?’

‘Je blaakt van gezondheid. Dankzij de uitstekende gezondheidszorg stijgt de levensverwachting elk jaar.’

De professor is in gedachten verzonken. Hij wil door blijvend de boot af te houden zijn positie versterken.

‘Is dat geen mooie uitdaging? Of ga je op je lauweren rusten?’

‘Toch vrees ik niet de persoon te zijn die u zoekt. Ik heb heel mijn leven zelfstandig gewerkt en ben een perfectionist.’

‘We zoeken net iemand met dat profiel. Als coördinator houdt je alle touwtjes in handen. Jij moet er op toezien dat nauwgezet wordt uitgevoerd wat is beslist.’

Nog altijd houdt hij de boot af.

‘Je krijgt de grootst mogelijke autonomie.’

Dat waren de woorden die hij wilde horen. ‘In dat geval ...’

‘Vanzelfsprekend doe je dat niet gratis’, onderbreekt Losaja hem die voelt dat de buit binnen is. De professor maakt een afwijzend gebaar. ‘Ik ben niet geïnteresseerd in geld.’

‘Er is een regeling uitgewerkt.’

‘Ik zal die niet aanvaarden.’

‘Dat is een bevel’, zegt de directeur-generaal met verheven stem: ‘Dit is een initiatief van onze toekomstige president: Alejandro Casto Espin.’

De professor schrikt. ‘In dat geval ga ik akkoord.’

De baas van de DGI bekijkt hem van kop tot teen. ‘Wat je wel dringend nodig hebt, zijn nieuwe kleren.’

Losaja neemt zijn repertorium en noteert het adres en het telefoonnummer van de beste kleermaker in Cuba. Die maakte het kostuum dat onze *Comandante* en *Chefe* zaliger droeg bij het bezoek van de voormalige paus Johannes Paulus II in 1998. En ook de president en zijn zoon zijn daar kind aan huis.

Verder krijgt hij een envelop met een exclusieve kaart. Zijn inkopen doet hij voortaan niet langer in de buurtwinkels waar zelfs elementaire zaken zoals drinkwater niet verkrijgbaar zijn, maar in exclusieve winkels voor de nomenclatura. Daarbovenop krijgt hij een riante wedde.

De directeur-generaal schudt hem amicaal de hand. ‘Jij bent een man van mijn hart!’

‘Weet je wat “de Columbiaan” ooit zei’, neemt de professor over. ‘Een echte vriend is hij die je hand vasthoudt en je hart raakt.’

Losaja antwoordt: ‘Wat van belang is in het leven, is niet wat er met jou gebeurt, maar wat jij je herinnert en hoe jij dat je herinnert.’ Er verschijnt een trotse glimlach op zijn gelaat.

‘Een kenner’, reageert de professor die zijn oren nauwelijks kan geloven. ‘Uit zijn *Eenzaamheidsboek*.’

‘Ik ken mijn klassiekers’, glundert de man. ‘Zal ik je eens op de proef stellen?’

De professor weet niet wat hem overkomt.

‘Zeg hem “ja”. Zelfs wanneer je sterft van angst en zelfs wanneer je je later verontschuldigt, omdat – wat je ook doet – je er de rest van uw leven spijt zult van hebben als je “neen” zegt.’

‘Het *Choleraboek*’, natuurlijk. ‘Maar is dat geen gevaarlijke uitspraak?’

Losaja grinnikt. ‘Heeft “de Columbiaan” niet gezegd dat ieder mens drie levens heeft: een publiek, een privaat en een geheim?’

‘Heb jij een geheim leven?’, pikt de professor in.

‘Iedereen heeft toch een duister kantje.’

‘Hoezo?’

Losaja laat zich niet om de tuin leiden. ‘Jij niet?’

Maar vakkundig houdt de professor de boot af. ‘Waar het in het leven over gaat, mijnheer de directeur-generaal is zelfkennis. Op de vraag hoe een mens zichzelf kan leren kennen, antwoordde de Duitse schrijver Goethe: “Niet door beschouwing, maar door daden. Tracht je

plicht te doen en je weet wat voor een mens je bent.” Die woorden zijn mijn leidraad bij de opdracht die jij me hebt toevertrouwd.’

‘Komaan’, pareert Losaja. ‘Ik kan niet geloven dat je nog nooit een mop hebt verteld over de Revolutie en onze leiders. Ook niet op uw buitenlandse congressen?’

‘Ik zou niet durven.’

‘Heiligen komen alleen voor in fabeltjes.’

‘Jij wel?’ Diplomatisch legt de professor de bal opnieuw in zijn kamp.

‘Ach! Er zijn er zoveel.’ Lang hoeft de man niet na te denken. ‘Een van onze agenten vroeg aan een man in de straat: “Hoe beoordeel je de politieke situatie?” De man antwoordde: “Ik denk ...”. De agent greep hem vast: “U bent gearresteerd.”’

De man proest van het lachen, terwijl de professor innerlijk walgt, maar geen andere keuze heeft dan een glimlach op zijn gelaat te persen.

‘Komaan!’, daagt Losaja hem opnieuw uit. ‘Hier hebben de muren geen oren.’

De professor beseft dat hij geen andere keuze heeft. ‘Voor de Revolutie’, begint hij aarzelend, ‘stond op een bord in de zoo: “Gelieve de dieren niet te voederen”. Na de glorierijke Revolutie veranderde dat in: “Gelieve het voedsel van de dieren niet mee te nemen.” En nu staat op het bord: “Gelieve de dieren niet op de eten.”’

Tot zijn verbazing huilt Losaja bijna van het lachen. ‘Die had ik nog niet gehoord. Schitterend. Je zult me niet geloven, maar vorig jaar hebben we een man achter de tralies gegooid die in de zoo een zwaan had gestolen, zogezegd om zijn familie eten te geven.’

‘Oh ja?’ Koude rillingen lopen over de rug van de professor.

‘Nu over Fidel. Te midden van een van zijn eindeloze toespraken riep een man: “We willen dat er een einde komt aan de onderdrukking van het volk.” Daarop antwoordde Castro: “Arresteer hem!” Maar de man protesteerde: “Dat kan niet, want de grondwet waarborgt het recht op vrije meningsuiting.” Fidel dacht na en antwoordde: “Je hebt gelijk. Arresteer iedereen die deze woorden heeft gehoord.”’ Losaja krijgt opnieuw een lachbui, maar ook de professor lacht spontaan.

‘Zie je wel’, kraait Losaja. ‘Ik voel het. Jij bent een man van mijn hart! Ik ken ook nog een arsenaal aangebrande moppen.’

De professor die zenuwachtig naar zijn uurwerk kijkt, kondigt aan dat hij er van door moet. Neen, hij is niet bang van rode oortjes. Wel vraagt hij om die moppen te reserveren voor de volgende bijeenkomst.

Losaja die hem amicaal omarmt, kondigt aan dat beiden grootse zaken gaan verwezenlijken.

De professor belooft om ’s anderendaags de tekst bestuderen op het bureau van zijn secretaris en enkele dagen later wordt een eerste vergadering gepland.

Wanneer de professor aanstalten maakt om te vertrekken, wacht hem nog een verrassing. Op de parking staat een auto met chauffeur.

‘Twee Latijnse woorden drukken uit wat ik nu voel’, zegt de professor schijnbaar aangedaan.

‘*Totus tuus*. Ik ben geheel en al de uwe. We staan aan de vooravond van een schitterende bladzijde uit de geschiedenis van ons vaderland.’

‘Vertrouwen is de sleutel tot het succes’, neemt Losaja over. ‘De voorwaarde is dat we voor elkaar niets te verbergen hebben. Ik heb niets in mijn handen en niets in mijn mouwen.’ Om dat te bewijzen toont hij die ostentatief.

‘Ik heb evenmin geheimen.’

‘Ook niet in uw boekentas?’

De adrenaline giert door zijn lijf, want daarin zit het enige exemplaar van zijn Toekomstplan . Maar om geen argwaan te wekken, opent hij die spontaan en neemt *De Japanse minnaar*, de jongste roman van Isabel Allende die hij nog moet terugbrengen naar de universiteitsbibliotheek. ‘Een grapje natuurlijk.’ Losaja klopt hem amicaal op de schouder en drukt op een knop. Manuel komt binnen.

‘Begeleid de professor naar zijn wagen.’ De man maakt de militaire groet en geeft een teken om hem te volgen.

Bij zijn terugkeer glundert Losaja : ‘We hebben een goudhaantje beet.’

‘Ik ben blij dat je mijn advies hebt gevolgd.’

Maar de directeur-generaal heeft daar geen oren naar. ‘Nieuws van het onderzoek?’

‘Groen licht. Het briefpapier is origineel en de grafoloog heeft geen twijfels over de authenticiteit van de handtekening. En de inkt is deze die gangbaar is op het secretariaat van de president.’

‘De videobeelden?’

‘De kolonel heeft een wagen gebruikt van een lid van het dienstpersoneel van het presidentieel paleis en die in de Calle Linea geparkeerd.’

‘Dat is verstandig. Was hij alleen?’

Manuel knikt.

‘En die vingerafdrukken?’

‘Konden we niet identificeren.’

‘Hoezo?’

‘De check met de databank is negatief. We hebben geen vingerafdrukken van de familie Castro, tenzij’

‘Wat?’

‘Dat u de opdracht geeft om die te nemen.’

‘Manuel!’ schreeuwt Losaja ontdaan.

‘Een grapje baas.’

Zijn ogen spuwen vuur. ‘Uw humor is volkomen misplaatst.’

‘Mijn excuses.’

‘Vanaf nu geldt voor de beveiliging van het hoofdkwartier alarmfase twee. Twee agenten bewaken 24 uur per dag en zeven dagen op zeven mijn bureau.’

Ondanks zijn woede-uitbarsting overheerst bij Losaja nog altijd een euforisch gevoel. Hij opent de brandwerende kluis in zijn kast. Na de code 20182018 klinkt een dubbele biep. Dat jaartal in tweevoud verwijst naar de grootse toekomst die hem te wachten staat. Hij kust de originele tekst van “de Colombiaan” en pinkt een traan weg bij de familiefoto.

5. Nieuwe bakens uitzetten

Bij het verlaten van de parking ziet de professor er discreet op toe of zijn wagen wordt gevolgd. Dat blijkt niet het geval te zijn. Wel beseft hij dat de gesprekken op zijn nieuwe GSM en de in wagen worden opgenomen. En dat zijn chauffeur hem permanent in de gaten zal houden. De professor rest nog maar een korte periode om de violen gelijk te stemmen met de samenzweerders. Ter hoogte van de Avenida de los Presidentes vraagt hij om halt te houden aan de universiteit. Hij moet nog een paar boeken terugbrengen naar de bibliotheek. De chauffeur parkeert zijn wagen aan de hoofdingang.

‘Geen haast’, drukt hij zijn nieuwe baas op het hart. ‘Na 18.00 uur tellen mijn uren dubbel.’

‘Dan ga ik dan nog even langs bij enkele oud-collega’s.’

De man knikt instemmend.

De professor klopt op zijn schouder. ‘Ik voel het al. Jij bent een man van mijn hart’, terwijl hij hem een briefje van tien CUC in de hand stopt.

Glunderend verwittigt de chauffeur zijn bazen. Terwijl hij een spelletje op zijn I-Phone speelt, haast de professor, die het gebouw als zijn broekzak kent, zich via een zijingang naar de Calle Neptuno. Via de voormalige nooduitgang van de filmzaal, waarvan ook hij een sleutel heeft, sluip hij naar de ondergrondse vergaderruimte. Daar wordt hij als een held onthaald.

‘Wat ben ik trots’, begroet Celia hem. Maar ook nu toont hij weinig emoties.

‘De kwaliteit van die Stasi-apparatuur is uitstekend’, kraait Gonzalo.

‘Mag ik uw nieuwe kostuum helpen kiezen’, grapt Azahara.

‘Uw humor’, merkt Héctor op. ‘Was die niet gewaagd?’

‘Ik wilde zien of jullie wel alert zijn.’

‘Maar toch ...’

‘Ik weet wat ik doe’, stelt de professor hem gerust. ‘En dat de man een fan is van “de Columbiaan”, is een onverwachte meevaller. Ik stond versteld dat hij zijn oneliners uit het hoofd citeerde. Ik voel het: zijn liefde voor de literatuur versterkt onze band. Toch is de man geen groot licht. Hij is typisch iemand die gezag afdwingt door zijn personeel af te blaffen. En zijn paranoïde perfectionisme is een zwakte.’

‘Gelukkig heeft hij de kolonel niet gecontacteerd’, zucht Héctor opgelucht.

‘Dat zou hij nooit doen.’

‘Waarom?’

‘Die brief streelt zijn ijdelheid. En heb je zijn moppen gehoord?’

‘Die man heeft wel twee gezichten’, oordeelt Azahara.

‘Zoals iedereen.’ De professor grinnikt. ‘Wel verradt het soort humor iemands verborgen lustgevoel. Nu kennen we zijn zwakke plek.’

‘Geen fan van aangebrande moppen?’ plaagt Azahara.

‘Begrijp je dan niet wat er is gebeurd? De man heeft mijn dossier gescreend en beslist om mij te engageren. Zo niet had hij me niet eens uitgenodigd. Dat is toch normaal. Tijdens het gesprek groeide het vertrouwen met de minuut. Op het ogenblik dat hij in een golf van enthousiasme zijn remmen losliet, voorkwam ik dat hij openlijk zijn zwakke kant toonde. En door hem als een vaderfiguur discreet terug op de sporen te zetten, ben ik er zeker van dat hij me volledig vertrouwt.’

‘Jij hebt wel mijn vraag niet beantwoord.’

‘Azahara!’ roept Celia haar tot de orde.

‘Met inzicht in mensen en situaties kan je meer bereiken dan met wapens. Om in Cuba Revolutie te voeren, moet je niet sterk maar slim zijn.’

‘Was je maar vroeger tot onze rangen toegetreden’, zucht Héctor. ‘Dan stond de oppositie sterker.’

De professor schudt het hoofd. ‘Na de dood van Laura heb ik beslist om die strijd over een andere boeg te gooien en sindsdien werk ik aan mijn Toekomstplan.’

Ondertussen neemt Celia de fles rum en schenkt de kleine glazen in. ‘Laten we toasten op de goede afloop. Want die smaakt als een overwinning.’

‘Geen euforie’, tempert de professor.

‘Alles loopt toch zoals gepland’, onderstreept Héctor.

De professor kijkt zijn kleinzoon in de ogen en wijst naar zijn voorhoofd. ‘Den bomp heeft ze nog alle vijf op een rij.’

Iedereen lacht hartelijk.

‘Toch hebben we nog niets bereikt’, vervolgt hij ernstig. ‘Bovendien is dit mijn voorlopig afscheid. Maar geen nood. Dat was een ingecalculeerd risico. Jullie volgen de gesprekken op het bureau van Losaja en ik bezorg Gonzalo de bijstellingen.’

De professor haalt uit zijn tas het bundel van 250 bladzijden met op de voorpagina in grote letters *Cubanos Unidos. Le Revolución Blanca*. Hij vraagt om enkele werkkopieën te nemen, maar dringt er op aan dat ook die de ondergrondse ruimte niet verlaten.

Gebaseerd op verschillende inspiratiebronnen bevat zijn plan een eigengereide totaalvisie. De fundamenteën zijn de positieve elementen van het kapitalisme, het communisme, de progressieve grondwet van 1940, de originele doelstellingen van de Cubaanse Revolutie, de Bevrijdingstheologie en de voorstellen van oppositiebewegingen in Cuba en de diaspora. Maar last but not least is de tekst schatplichtig aan de geschriften van José Martí. Zijn taal klinkt archaïsch, maar veel ideeën zijn nog altijd actueel. Martí droomde van een onafhankelijk Cuba gestoeld op antiracisme, anti-imperialisme en pacifisme. Hij was ervan overtuigd dat het land over alle troeven beschikt om uit te groeien tot een bakken van hoop voor de Latijns-Amerikaanse volkeren. De professor reikt een enthousiasmerend perspectief aan dat het potentieel van het land benut ten bate van de hele bevolking.

‘Zo te zien, situeert uw tekst zich op een hoger niveau dan al de voorstellen die tot dusver zijn geformuleerd’, knikt Héctor instemmend. ‘Ik voel me aangetrokken door de ondertitel: *Nieuw maatschappijmodel brengt Cubanen samen in plaats van ze te verdelen*. Dit is een Godsgeschenk. Want op het ogenblik dat het communisme instort, dient zich een uniek momentum aan om de samenleving op een nieuwe leest te schoeien. En zo’n trein komt maar één keer langs.’

‘Ik ben razend benieuwd’, zegt Azahara die gretig in het exemplaar grasduint. ‘Maar hoe geef je vorm aan zoiets?’

‘Door systematisch te werk te gaan. Om te voorkomen dat we hervallen in de fouten uit het verleden, is de eerste stap het trekken van lessen uit de geschiedenis.’

‘Geschiedenis is saai met zijn opsomming van feiten, data en namen.’

‘Ik heb het wel over de inhoudelijke ontwikkelingen. Wanneer onze politieke leiders die beter zouden kennen, leefden we in een andere wereld. De tweede stap is het oordeelkundig uitzetten van nieuwe bakens in de figuurlijke stroom van de samenleving en hun onderlinge afstemming.’

Want daardoor verloopt de drive van de samenleving gestroomlijnder. Ten slotte is er het uitstippelen voor alle sectoren van een visie op de korte, de middellange en de lange termijn.’ ‘Hopelijk komt de eigen identiteit aan bod’, zegt de jonge vrouw uitdagend. ‘Zo niet worden we, zoals na de onafhankelijkheid in 1898 binnen de kortste keren economisch en cultureel opnieuw een Amerikaanse kolonie.’ De professor knikt.

Het fundament is het versterken van het natuurlijke en intellectuele kapitaal zoals de teelt van suikerriet en de ontwikkeling van de rum-, de muziek- en de sigarenindustrie. Kroonjuwelen, zoals de sigarenmerken *Cohiba*, *Patagás*, *Romero y Julieta*, *Monte Christo* en *Hoy de Monterrey* hebben op de internationale markt een enorm potentieel. En naast de ontginning van nikkel heeft Cuba een onontgonnen gas- en olievoorraad van naar schatting vijftien tot twintig miljard barrels. Het egalitaire karakter van de samenleving is een andere kostbare parel. Herverdelingsmechanismen horen de verwachte toename van de welvaart te spreiden over brede lagen van de bevolking. Maar de grootste schat is de herwonnen vrijheid die de Cubanen maar een korte periode hebben gekend

‘Het bestuur is het eerste punt in uw plan’, zegt Azahara met een kritische blik.
‘Is dat niet logisch?’
‘Maar wat is het subsidiebeginsel?’
‘Je bedoelt het subsidiariteitsbeginsel’, corrigeert de professor.

Na een internationaal vergelijkende studie opteert hij voor een nieuw bestuursmodel dat is geïnspireerd op het Zwitserse voorbeeld. Dat is de antipode van het huidige centralistische bestuur. Het subsidiariteitsbeginsel waarborgt dat de besluitvorming zoveel mogelijk plaatsvindt op het niveau van de gemeenten, dat het dichtst bij de bevolking staat. De provincies krijgen grote bevoegdheden in het onderwijs, de gezondheidszorg, de cultuur en de infrastructuur. En alleen de wetgeving, de munt, de landsverdediging en de Buitenlandse Zaken blijven nationaal. Volgens de Zwitserse “toverformule” nemen alle grote partijen deel aan het bestuur. Zij vertegenwoordigen een overgrote meerderheid van de kiezers. En de beslissingen worden genomen op basis van een consensus die iedereen loyaal uitvoert. Een vervaldatum in elke wetten past de wetgeving periodiek aan aan de ontwikkelingen in de samenleving. Politici kunnen beperkt in de tijd maar één mandaat bekleden. En de administratie is vooral regisseur en beheert alleen de energiebevoorrading, het onderwijs en de gezondheidszorg.

‘Wat gaat er gebeuren met de miljoenen ambtenaren die vandaag in dienst zijn?’ vraagt Azahara. ‘Iedereen wordt mits een opzeggingstermijn ontslagen en vervolgens vinden op basis van vergelijkende examens nieuwe aanwervingen plaats. De ambtenaren van de toekomst zijn competent, hebben een blanco strafregister en worden opgeleid aan het nieuw op te richten Hoger Instituut voor de Administratie.’
‘Moet ook ik examen afleggen?’ grapt Gonzalo.
‘Gedaan met de vriendjespolitiek. De ambtenarij van morgen is performant, laagdrempelig, toegankelijk, transparant en vervult een dienende rol.’
Azahara die zich gulzig in het bundel verdiept, heeft vragen bij de grote aandacht voor de demografie. ‘Waarom is die zo belangrijk?’

‘Een beleid op de lange termijn vereist een gezonde leeftijdspiramide. Maar die staat vandaag op zijn kop door het te lage geboortecijfer, de massale emigratie van jongeren en de vergrijzing. De gemiddelde Cubaan is 38 jaar en bijna dertig procent is ouder dan zestig.’

‘Hoe keer je dat tij?’

‘Door voormalige ballingen en hun families aan te trekken en een stimulerend gezinsbeleid dat het geboortecijfer opkrikt naar minstens 2,1 kinderen per vrouw.’

Celia kijkt Azahara in de ogen.

‘Plannen voor gezinsuitbreiding?’ grinnikt de professor.

‘Daarvoor heeft ze wel een man nodig’, plaagt Celia.

‘Mama!’ reageert Azahara verbolgen. Ze richt zich naar de professor. ‘Ik dacht dat de vrijheid het hoogste goed was. Ik beslis zelf wel of ik kinderen wil.’

‘Voor mij is het te laat om daar opnieuw aan te beginnen’, reageert hij.

Héctor proest van het lachen. ‘Ik weet niet of ik dat nog zou kunnen.’

Gonzalo, die met een oor via een koptelefoon de gesprekken op het bureau van Losaja volgt, kijkt geamuseerd toe. Zijn blik kruist die van Azahara. De gloed in hun beider ogen zwelt aan. Maar plots steekt hij zijn arm in de lucht en zet de geluidsversterking op. De secretaris van Losaja is aangekomen op diens bureau.

‘Waar was je?’

‘De praktische regelingen treffen in de woning van de professor.’

‘Bezwarend materiaal gevonden?’

‘Mogelijk wat verboden boeken. Die heeft hij cadeau gekregen in het buitenland. De douane had die moeten onderscheppen.’

Losaja schudt het hoofd. ‘We zijn de enige dienst die nog fatsoenlijk werkt. Waar is hij nu?’

‘In de universiteitsbibliotheek. Zijn chauffeur verwacht hem elk moment terug.’

Het hoofd van de DGI knikt tevreden. ‘Die man zal ons goede diensten bewijzen. Vader zaliger omringde zich met geëngageerde mensen die aan het einde van hun loopbaan waren: je kunt veel van hen leren, ze vormen geen bedreiging voor je stoel en je dumpst ze wanneer je wil.’ Hij wacht even. ‘Het internet is toch een schitterend instrument.’

‘Wat bedoel je?’

‘Ik had nog nooit een boek van “de Columbiaan” gelezen. Zelfs in dat over de jonge hoeren kwam ik niet verder dan enkele bladzijden.’ Er verschijnt een vette glimlach op zijn gelaat. ‘Zo’n verhaaltjes kan iedereen toch verzinnen. Ik begrijp niet waarom die man zo wordt opgehemeld. Wel zijn de citaten die ik via *Wikipedia* nog vlug uit het hoofd heb geleerd een uitgelezen manier om indruk te maken. En die truc werkte perfect. Op die manier spreken we als gelijken.’

‘Interessant’, antwoordt Manuel. Hij maakt de militaire groet en gaat buiten.

In de ondergrondse ruimte buldert iedereen van het lachen.

‘Hij heeft je lekker te grazen genomen’, straalt Gonzalo.

‘Ik dacht al dat iets niet pluis was met die citaten’, verweert de professor zich.

‘Ik hoorde een andere uitleg’, deelt Azahara in het leedvermaak. ‘Had zijn kennis van de literatuur jullie band niet versterkt?’

De professor reageert eerst nukkig, maar geeft zich gewonnen. ‘Laat dit een les wezen. Om elke hoek schuilt het gevaar. Het grote voordeel is dat we weten hoe Losaja denkt. En daar kunnen we voordeel uit halen. Hopelijk toch ...’ Er verschijnen groeven op zijn voorhoofd.

‘Vanwaar uw bezorgdheid?’ polst Celia.

‘Mijn kleine teen ...’

‘Dan moet je naar de pedicure’, onderbreekt Azahara.

Ook de professor moet glimlachen, maar de ondertoon is bitter.

‘De zaken lopen te vlot. En dat is meestal een ongunstig voorteken. Toen Hitler in ’39 de Sovjet-Unie binnenviel, verliep de opmars tien keer vlugger dan gepland, tot hij in de Siberische koude zijn graf dolf.’

‘Voor zover ik weet, zitten wij in in Havana. En hier is het 28 graden.’

Wat volgt is een stilte waarbij iedereen zich onbehaaglijk voelt.

‘Pessimisme helpt ons niet vooruit’, neemt Héctor de draad opnieuw op.

‘Wat ben ik blij dat je het zo bekijkt’, staalt Celia.

‘Voor ons ligt een adembenemend Toekomstplan’, vervolgt de man. ‘Wel heb ik een vraag.’

‘Wat dan?’

‘Je hebt nog niets gezegd over de economie. Toeval?’

‘Uiteraard komt die aan bod. Die is zelfs het meest uitgebreide hoofdstuk. Maar de volgorde is niet belangrijk. Alle thema’s zitten in elkaar verweven en worden tegelijkertijd uitgevoerd.’ Hij wijst naar het boekenrek. ‘Ik heb gebruikt gemaakt van de inzichten van mijn neef. ‘Toch staat de economie bewust niet vooraan.’

Héctor kijkt verrast op. ‘Is die niet de motor van de samenleving?’

‘In het Westen wordt alleen nog gesproken over geld, banken en de economie. Dat die in alles het eerste en het laatste woord heeft, is angstaanjagend.’ De professor krabt in het schaarse haar op zijn voorhoofd en zet zijn bril recht. ‘Het economische en het sociale beleid moeten elkaar in evenwicht houden.’

Cuba is vandaag een economische puinhoop. In veel ateliers staan nog machines van Sovjetmakelij. En terwijl ambtenaren en managers de overheidsbedrijven plunderen, remt een paranoïde controle de groei in de geliberaliseerde sectoren. Door een gebrek aan innovatie en investeringen is de toestand niet beter dan in de meeste ontwikkelingslanden. De landbouwsector produceert amper twintig procent van de voedselbehoeften.

De professor wil de economie opnieuw aanzwengelen door de grote bedrijven te privatiseren en kleine ondernemingen te stimuleren door middel van de microfinanciering. Een landbouwhervorming, gestoeld op mechanisatie, doet het land binnen de vijf jaar opnieuw in de eigen voedselbehoeften voorzien. Groeisectoren zijn de zuivelproductie, de pluimvee en varkenshouderij en de aardappelverwerking. En omdat er geen pesticiden of hormonen worden gebruikt, dient zich enorme exportmarkt aan voor biologische producten.

Een goed draaiende economie die meer welvaart creëert, vereist een sterk sociaal beleid om een rampscenario te voorkomen zoals dat zich in 1991 in de Sovjet-Unie heeft voltrokken. De hangmat, die tot cliëntelisme, parasitisme en profitariaat versterkt, moet plaats ruimen voor sterk uitgebouwde sociale voorzieningen. Die ondersteunen mensen in nood volgens strikte regels en begeleiden hen naar werk. En wie een beperking heeft, krijgt een ondersteuning om de afstand met de gewone werknemers te overbruggen.

‘Dat klinkt ambitieus. Maar waar komt het geld vandaan om die plannen te verwezenlijken?’ vraagt Héctor. ‘Cuba heeft geen geld, alleen schulden.’

‘Een Investeringsfonds financiert de grote openbare werken, zoals de verbetering van de infrastructuur en het openbaar vervoer en de ontsluiting van het platteland. Dat wordt gespijsd

met de inkomsten uit de verkoop aan buitenlandse ondernemingen van diensten, gebouwen en bedrijven volgens marktconforme prijzen.’

‘Wat als dat geld is opgesoupeerd?’ vraagt Celia. ‘Op hulp uit het buitenland, zoals van de Sovjet-Unie en Venezuela, hoeven we niet meer rekenen.’

‘Die privatiseringen zijn een werk van lange adem. Daardoor blijft het Investeringsfonds op middellange termijn operationeel. Maar dat staat los van de gewone werking van de overheid. Die wordt gefinancierd met een vlaktaks.’

De verwonderde blikken van Celia en Azahara nopen de professor tot een woordje uitleg. De vlaktaks is een eenmalige inkomstenbelasting aan de bron waarbij iedereen hetzelfde percentage betaalt. De ervaring leert dat wanneer belastingen als rechtvaardig worden ervaren, veel minder ontduiking plaatsvindt. Bijkomende voordelen van de vlaktaks, die al in 23 landen met succes wordt toegepast, zijn de transparantie, het sluiten van de achterpoortjes, de eenvoudige inning en het stimuleren van het sparen.

‘Ik wil je graag geloven’, pikt Azahara in. ‘Maar wie gaat het roer overnemen? En wat met het repressie-apparaat?’ Haar blik glijdt naar de portretten aan de muur. ‘Uw plan oogt mooi, maar klopt alleen op papier.’

De professor is geraakt. ‘Ook ik heb met die vraag geworsteld. We kunnen inderdaad niet aan de toekomst bouwen zonder in het reine te komen met het verleden.’

‘Maar hoe?’ zegt Héctor bitter. Overmand door emoties spookt de tekst die het gevangenenkoor in de finale van de opera *Fidelio* van Beethoven opnieuw door zijn hoofd.

*Straf valt de schurk te beurt
Hij die de onschuldige verdrukt.
De rechtvaardigheid zegeviert als straf.*

‘Worden de schurken ooit gestraft? Zal de rechtvaardigheid zegevieren?’

‘Die moet zegevieren’, antwoordt de professor vastberaden. ‘Alle leed kan onmogelijk worden gecompenseerd, maar we kunnen dat wel erkennen en gedenken. Ons land heeft nood aan nationale verzoeningsmonumenten waar op een serene manier de wonden kunnen helen. Ik stel voor om de Plaza de la Revolución in Havana om te vormen tot de Plaza de la Reconciliación en tegenover het standbeeld van José Martí een monument oprichten.’

‘Ik verkies wel een artistieke creatie’, stelt Azahara voor. ‘Waarom geen internationale architectuurwedstrijd uitschrijven?’

‘Dat lijkt me een waardevol idee. Hetzelfde kan gebeuren in alle steden en gemeenten. Maar evenzeer moeten de verantwoordelijken van de misdrijven en wandaden, en wie zich schaamteloos heeft verrijkt, worden vervolgd. Niet via een heksenjacht. Wel door een eerlijke berechting.’

‘Niet naïef zijn. Al de rechters zijn lakeien van de communisten’, reageert Héctor scherp.

‘Ik stel voor om een Waarheidscommissie op te richten onder auspiciën van het Internationaal Gerechtshof in Den Haag.’

Azahara is niet overtuigd. ‘Hoeveel leden telt de Communistische Partij?’

‘800.000.’

‘Waar en wanneer breng je die voor de rechter?’

‘Zo werkt dat niet.’ De professor schudt het hoofd.

‘Omdat jullie lid zijn?’ reageert Azahara messcherp.

‘We hebben die kaart alleen om mijn kandidatuur bij Losaja niet te hypothekeren en om de aanwerving van Gonzalo te faciliteren. Wat er moet gebeuren, is het aanpakken van de harde kern die de touwtjes in handen heeft.’

Azahara blijft kritisch. ‘Wedden dat de profiteurs van vandaag ook morgen de plak zwaaien? Eenmaal de wind is gedraaid, worden al diegenen die vandaag op het congres van de Communistische Partij minutenlang applaudiseren morgen de grootste kapitalisten. En zij hebben tot in de hoogste echelons vrienden om hen in te dekken. Of niet soms?’

‘Nu heb je geen gelijk. Iedereen heeft morele plicht om dat te helpen voorkomen!’

‘Hoe dan?’

‘Door het aanleggen van inventarissen met concrete beschuldigingen. Het archief van de DGI op de computer van Gonzalo bevat een goudmijn aan gegevens. Daarnaast wil ik aan de oppositieleiders, wanneer die informeel worden gecontacteerd over het Toekomstplan, vragen om Zwarte Lijsten aan te leggen.’

‘Welke leiders?’

De professor toont het voorlopige overzicht in zijn bundel. ‘Zo bijvoorbeeld *Somos Más/Wij zijn meer* van Eliécer Ávila, de *Fundación Frank País* en het *Platform Otro18*. Er is het initiatief *Cubadecide* van Rosa María Payá en de *Coalición Central Opositor* van Idania Yánez Contreras. Enzovoort. Het aantal bewegingen is talrijker dan je denkt.’

Azahara blijft met vragen zitten. ‘Wie gaat die informatie controleren en beoordelen?’

‘De Waarheidscommissie.’

‘Zo’n procedure zal jaren aanslepen’, zegt Héctor ongelovig, ‘en treft alleen de kopstukken’

‘Ik zie geen andere uitweg. Sommige historische voorbeelden, zoals het Cambodjatribunaal, zijn weinig bemoedigend. Maar we staan voor de uitdaging om een eerlijke rechtsspraak te organiseren binnen een redelijke termijn.’

‘Ik geloof u niet’, zegt Azahara. ‘Want bovendien blijven al de anderen op post.’

Héctor beaamt haar woorden. ‘Volgens een universeel rechtsprincipe is iemand onschuldig tot het tegendeel is bewezen.’

‘Jullie zijn kritische toehoorders. Zo heb ik het graag. Alleen door te discussiëren tot op het bot komen we tot goede oplossingen. Sommige gladde palingen gaan door de mazen van het net glippen, maar voor de huidige machthebbers is geen rol meer weggelegd. Het parlement keurt immers de geloofsbrieven goed van wie een topfunctie bekleedt in de administratie en de regering. Maar laten we niet alleen focussen op het verleden. Wat telt is de toekomst en de doorstart met een propere lei. Maar die vereist een mentaliteitswijziging.’

‘Nu kan ik even niet volgen.’

‘Ik heb een vraagje voor onze scherp gebekte jongedame. Over de waarden in onze samenleving.’

‘Wat bedoelt u?’

‘Waardoor laten jongeren zich leiden bij het maken van belangrijke keuzes? Waarover spreken jullie onder elkaar?’

‘Geld verdienen en ons zo goed mogelijk amuseren.’

‘En uw medemens?’

Ze trekt haar schouders op. ‘Ik heb al genoeg met mijn eigen problemen.’

‘Hoe kijkt je naar de toekomst? Al gedacht aan het opnemen van verantwoordelijkheid?’

‘Wie ligt daar nu wakker van? Ik leef in het hier en het nu en heb lak aan iedereen die dat in de weg staat.’

‘Wie vertrouwt je?’

Ze proest van het lachen. ‘Niemand. Of beter: mezelf en mijn beste vrienden.’

De professor richt zich tot de groep. ‘Je hoort het goed. Al de waarden die de jeugd hoog in het vaandel draagt, zijn op het ego gericht. Ik en de rest kan stikken. Met zo’n mentaliteit kan je geen samenleving opbouwen.’

‘Je bent een briljant theoreticus, maar hoe wijzig je die mentaliteit?’ daagt Héctor hem uit.

Het Toekomstplan wil in de opvoeding en het onderwijs vanaf jonge leeftijd met zachte hand het belang inprenten van ernst en inzet, het opnemen van verantwoordelijkheid, een houding van loyaliteit, respect en integriteit, alsook aandacht voor duurzaamheid, transparantie, kwaliteit en eerlijke handel. Het primaat van die waarden impliceert een kritische omgang met publicaties en programma’s die de graaicultuur, de criminaliteit en het druggebruik verheerlijken. Daarnaast legt een deontologische code voor politici en ambtenaren die waarden met de harde hand op. Maar een mentaliteitswijziging is hoe dan ook een werk van lange adem.

‘Ik wil nu veranderingen zien en niet over tien jaar’, reageert Azahara gepikeerd.

‘Ik begrijp uw ongeduld’, paait de professor. ‘Maar zowel het ruimen van de bestaande puinhoop als het opbouwen van vertrouwen in de nieuwe instellingen vergen tijd. Wel ben ik ervan overtuigd dat dit plan een nieuwe dynamiek op gang gaat brengen.’

‘Oh ja?’

‘Eenmaal het tij is gekeerd, zullen van onderuit een open debaatcultuur en sterke sociale netwerken groeien. De solidariteit zal meer aandacht krijgen en mensen gaan zich meer maatschappelijk engageren. Al die mechanismen zetten op termijn de angst om in hoop. En het wantrouwen, de minachting en de haat ruimen plaats voor tolerantie en inclusie. Immateriële waarden zijn de echte hefboom om *Cunanos Unidos* tot stand te brengen.’

Celia gaat opnieuw rond met de fles rum. Héctor en Gonzalo klinken, terwijl de professor koffie vraagt. Wanneer Azahara een kop uitschenkt, kruist haar blik die van Gonzalo. Op hun beider gelaat verschijnt een glimlach.

‘Nieuws van bij Losaja?’

Gonzalo neemt zijn koptelefoon af. ‘Er komt in de aanloop naar februari 2018 een hardere repressie. Er worden buitenlandse experts ingehuurd om de sociale media aan banden te leggen. Want hun mobilisatiekracht wordt gevreesd.’

‘Welke experts?’

‘Uit de Verenigde Staten, Zuid-Korea en Japan.’

‘Dat meen je niet.’

‘Die landen zijn wereldleiders in de technologie.’

‘Is dat de toepassing van de nieuwe handelsbetrekkingen met de *Yuma*’s? Ik dacht dat Trump de kraan opnieuw dicht ging draaien.’

‘Wanneer er geld valt de verdienen, tellen geen ideologische bezwaren.’ Gonzalo die krampachtig op zijn stoel zit, maakt van dat onderonsje gebruik om de woorden te fluisteren die al enige tijd op zijn lippen liggen: ‘Spreken we straks af?’

‘Wat bedoel je?’ reageert Azahara verrast.

‘Iets gaan drinken, eten of dans je liever?’

De jongedame is gecharmeerd, maar kaatst subtiel de bal terug. ‘Wat stel jij voor?’

‘Ken je café Neruda?’

‘Die naam heb ik nog gehoord.’

‘Die populaire openluchtbar tussen Calle Galiano en Calle Aguila aan de Malecón.’

Azahara kijkt verwonderd.

‘Ken je die niet? Die heeft een glazen façade in het geraamte van een oud gebouw.’ Wanneer hij enige aarzeling bemerkt, vervolgt hij: ‘Het restaurant kan ook natuurlijk.’

‘Een voorkeur?’

‘*Mi Hacienda.*’

‘Ken jij dat?’ vraagt Azahara verwonderd.

‘Ik ben daar vorig jaar met de verjaardag van opa gaan eten.’

‘Ik dacht dat de inspectie die tent wegens te grote succes had gesloten. Heeft die opnieuw de deuren geopend?’

Gonzalo die wegens zijn kreterigheid had gehoopt dat ze daarop niet zou ingaan, beseft zijn blunder en loopt rood aan. Om verdere schade te beperken slaat hij ludiek op zijn gezicht. ‘Neen, niet goed bezig, Gonzalo!’

Azahara lacht hardop. Ze vindt zijn klungelig optreden best grappig. ‘Is dat uw manier om mij te versieren?’ daagt ze hem uit.

‘Café Neruda dan?’

‘Kan ik weigeren?’

Nu weet Gonzalo niet wat te antwoorden.

‘Ik plaag maar’, paait ze.

Gonzalo ademt opgelucht. ‘Onze eerste date!’

‘Gingen we niet gewoon iets drinken?’

‘Natuurlijk!’ De jongeman slaat opnieuw op zijn gezicht. ‘Rustig blijven, Gonzalo. Niet overdrijven, Gonzalo. Een stap met een keer, Gonzalo.’

Nu kraait Azahara van de pret.

Ondertussen voeren Héctor, Celia en de professor een geanimeerd gesprek over de naadloze overgang van het huidige regime naar een parlementaire democratie. Die moet een machtsvacuüm, of erger: een economische, sociale en politieke chaos te voorkomen. De professor pleit voor een Voorlopige Regering van buitenlandse experts.

‘Je geloof toch zelf niet dat dit een kans maakt.’ De cynische lach van Héctor trekt de aandacht van Azahara en Gonzalo. ‘Wedden dat leger ingrijpt. Want bij een democratisering verliest dat zijn status en privileges. Het FAR zal dat nooit aanvaarden. Denk daar maar eens over na.’

‘Cruciaal is inderdaad het neutraliseren van een conservatieve tegenbeweging.’

‘Wie kan dat doen?’

‘Een Internationale Vredesmissie onder UNO-vlag. Die moet ook de veiligheid waarborgen, want mogelijk komt er een explosieve toename van de criminaliteit en het geweld. In afwachting van de aanstelling van een nieuw veiligheidskorps bewaakt die Vredesmissie de instellingen en personen die het transitieproces begeleiden.’

Héctor kijkt verrast op.

‘Door de lont van buitenaf uit het kruitvat te verwijderen, lost het veiligheidsvraagstuk op.’

‘U verwacht wel alle heil van buitenaf’, pikeert Azahara.

En ook Héctor is niet overtuigd. ‘Niet elke vredesmissie van de Verenigde Naties was succesvol. Kijk naar Congo, Kosovo en Zuid-Soedan.’

‘In Cuba woedt geen burgeroorlog’, zwakt de professor dat argument af. ‘Bovendien waren er evenveel succesvolle VN-vredesmissies. Waarom zo pessimistisch? Het Toekomstplan wil het goede in de mensen naar boven brengen.’

Celia deelt de vrees van haar huisgenoten. ‘Ik heb ook geen goed oog in de aanwezigheid van al die buitenlanders.’

‘Omdat de communisten ons de schrik voor het onbekende hebben ingelepeld? Die experts zijn broodnodig omdat we zelf onvoldoende knowhow in huis hebben. En hun inzet gebeurt weloverwogen: op basis van een inventaris van de noden die de Voorlopige Regering opstelt. Een internationale Donorconferentie onder auspiciën van de Verenigde Naties moet daar een invulling aan geven. Ook bieden samenwerkingsakkoorden met buitenlandse universiteiten grote perspectieven.’

‘Ik twijfel zeer of de internationale gemeenschap met geld over de brug zal komen’, reageert Héctor. ‘Zijn de noden in tal van Derde Wereldlanden niet zoveel schrijnender?’

‘Geld is niet onze eerste besogne. En participaties in de economie kunnen, als pasmunt voor de afbouw van de historische schuld, een win-win situatie genereren.’

Terwijl Celia andermaal vol bewondering naar de professor kijkt, richt de blik van Azahara zich op Gonzalo die de trots over zijn grootvader amper kan verbergen.

‘Wie zit in die Voorlopige Regering?’ vraagt Héctor.

‘Eminances grises die zich engageren om in het Cuba van de toekomst geen rol meer te spelen.’

‘En wie wordt staatshoofd?’

‘Het Zwitserse model geeft ook hier het antwoord. Een éénmalig en om de zes maanden roterend voorzitterschap vermijdt een machtsstrijd.’

Héctor maakt nog altijd voorbehoud. ‘In hoeverre zijn die buitenlanders vertrouwd met de Cubaanse realiteit?’

‘Sinds de jaren 1960 zijn twee miljoen mensen Cuba ontvlucht, onder wie veel intellectuelen. Zijzelf of hun afstammelingen zullen graag hun expertise ter beschikking stellen.’

Azahara zit te wringen op haar stoel. ‘In de plaats van de beloofde democratie, zwaaien buitenlanders de plak.’

De professor corrigeert haar. ‘De vraag is niet wie die experts zijn. Wel wat ze kunnen bijdragen om een betere samenleving tot stand te brengen.’

Eenmaal de nieuwe bakens van de samenleving zijn geconsolideerd, plant de professor volgens de methodiek van de Strikte Geleidelijkheid de overgang naar een parlementaire democratie. Die krijgt eerst vorm in de gemeenten, waar het nieuwe zwaartepunt van de politieke besluitvorming ligt. Later wordt die uitgebouwd op het niveau van de provincies en de natie. Want na zestig jaar dictatuur vergt de uitbouw van een duurzame democratie tijd. Die is nodig voor de ontwikkeling van politieke partijen rond maatschappijvisies en inhoudelijke onderwerpen. Nationaal georganiseerde partijen kunnen voorkomen dat de pas verworven vrijheid in de kiem wordt gesmoord.

Na de gemeenteraadsverkiezingen in 2019 voorziet het Toekomstplan in provinciale verkiezingen in 2021. De provincieraden duiden de vertegenwoordigers aan in de federale constituanten die de werking van de toekomstige regering en parlement voorbereidt. In 2022 volgen opnieuw gemeenteraadsverkiezingen. En in 2023 leiden de eerste nationale verkiezingen tot de installatie van een volwaardig parlement en regering. Op dat moment gebeurt de bevoegdheidsoverdracht vanuit de Voorlopige Regering.

‘Dus zwaaien uw experts vijfjaar de plak’, besluit Azahara cynisch.

‘We moeten de democratie tegen zichzelf beschermen. Maar voor een goed begrip: de Voorlopige Regering neemt beslissingen, maar wordt rond alle thema’s bijgestaan door

adviserende werkgroepen waar iedereen zijn zeg kan doen. En elke beslissing heeft een vervaldatum.'

Héctor knikt. 'Uw denkoefening steekt bij nader toezien evenwichtig in elkaar.'

'Bedankt', haalt de professor opgelucht adem.

Celia kan haar bewondering voor de man niet verbergen. 'Dat lijkt wel een droom.'

'Maar wel een die we gaan proberen in werkelijkheid om te zetten.'

'Wat mij stoort zijn al uw regeltjes', moet Azahara nog van het hart. 'U belooft vrijheid, maar die wordt langs alle kanten ingeperkt. Ik leef al vanaf mijn geboorte in een keurslijf.'

'Ik ben een onvoorwaardelijke voorstander van de vrijheid', verdedigt de professor zijn aanpak.

'Maar in een eerste periode zijn regels nodig om ontsporingen in de kiem smoren. Vandaar het grote belang om het plan goed uit te leggen aan de bevolking. Transparantie en een open en eerlijke communicatie zijn de sleutelwoorden. Maar eenmaal het bestuur op kruissnelheid draait, mogen al die regels van mijn part worden afgeschaft.

'Ik ga die tekst grondig bestuderen', zegt de jongedame. 'Want ik denk dat ik wel een aantal ideeën heb.'

'Azahara!' wijst haar moeder haar terecht. 'Waar is uw respect?'

De professor maakt een sussend handgebaar. 'Dit is een basistekst. Wanneer er betere voorstellen komen, worden de mijne geschrapt.'

'U heeft wel geen woord gezegd over de cultuur. Is die geen deel van onze identiteit?'

'Natuurlijk', antwoordt de professor verontschuldigend. 'Maar dat aanbod is door de censuur verschaald. Ik zie in de literatuur amper talent.'

'Cultuur is meer dan literatuur. Eenmaal we opnieuw vrij kunnen ademen, gaat de artistieke scene van Havana opnieuw opleven.'

'Die wereld ken ik amper', bekent de professor. 'Het Toekomstplan voorkomt alleen dat de discussie met een leeg blad begint, want dan staan we over een paar jaar nog nergens.'

Overmand door een nieuwe vlag van weemoed kijkt Héctor met trillende lippen naar de foto aan van zijn oom. Hij ziet in het streven naar vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid een actualisering van de droom van de FEU. Ditmaal lopen tranen van geluk over zijn wangen. Het nieuwe plan lijkt hem completer, uitgekiender en evenwichtiger en vereist geen geweld, wat Laura nooit zou hebben gewild.

De gastheer kondigt aan voor dat ideaal zijn leven wil geven, goed wetende dat wanneer het mislukt, hij de rest van zijn leven zal wegwijnen in de kerkers van de kampen. "Nooit zal iemand me die droom van een vrij Cuba afnemen.

Verwijzend naar de woorden van José Mari – *Wanneer iedereen zijn deel uitvoert van wat moet gebeuren, zal niets ons kunnen verslaan* – reiken de aanwezigen elkaar de hand. Met trillende stem spreekt Héctor opnieuw het devies uit dat het handelen van de groep bepaalt: *Cubanos Unidos*. De aanwezigen omhelzen elkaar. Celia wil de professor een kus geven, maar hij presenteert alleen zijn kaak. En wanneer Gonzalo in de armen van Azahara valt, fluister hij: *Nosotros estamos unidos también* – *Ook wij zijn verenigd*. Even lijkt haar tong als verlamd, maar wanneer de professor de praktische uitvoering te berde brengt, komt haar kritische zin bovendrijven.

'Wie gaat de oppositieleiders contacteren? Voert uw chauffeur u rond?'

'Azahara!' komt Celia tussenbeide.

‘Haar vraag is terecht’, sust de professor. ‘De recente ontwikkelingen maken dat ik die taak niet kan opnemen. Maar ik heb een alternatief.’ Hij kijkt naar Héctor. ‘Iemand die de dissidente milieus kent, vertrouwen geniet en voor de verwezenlijking van het plan door het vuur wil gaan.’ ‘Bedoel je mij?’ vraagt de gastheer verrast.

De professor knikt.

‘Het zal maanden duren om mij in te werken’, houdt hij de boot af.

‘Voor informele gesprekken volstaan de grote lijnen.’

‘Toch weet ik niet of geschikt ben.’

‘Nu begrijp ik u niet’, zet Azahara hem voor blok. ‘Eerst verkondigen dat je voor het plan door het vuur wil gaan, om dan de boot af te houden.’

‘Azahara!’, roept Celia haar dochter voor de zoveelste keer tot de orde.

‘Eenieder is vrij’, sust de professor. ‘Het is voor die vrijheid dat *De Witte Revolutie* er komt. Héctor moet zelf beslissen. Maar u begrijpt mijn zorg om de kerngroep zo klein mogelijk te houden.’

‘Waar gaan die gesprekken plaatsvinden?’ vraagt de gastheer schuchter.

‘Op plaatsen waar de muren geen oren hebben. In verborgen hoekjes van openbare ruimten bijvoorbeeld.’

Héctor is nog altijd niet overtuigd. ‘Is zo’n ontmoeting tussen dissidenten niet riskant? En wat met de inzameling van die Zwarte Lijsten.’

‘Ook daarvoor heb ik een oplossing.’

‘Jij bent een genie’, zegt Celia bewonderd.

‘Ik denk het niet. Ditmaal haalde ik de mosterd in de monografie van de Russische dissident Alexander Ogoridnikov.’

Voor de werking van zijn Christelijk Seminarie, dat in de jaren 1970 in alle grote steden van de Sovjet-Unie heimelijk actief is, ontwikkelt Ogorodnikov een codetaal om anoniem brieven te posten op geheime bergplaatsen. Een envelopsymbool op de muur doet dienst als sleutel. Een schuine streep met een krijtje betekent dat een brief wacht om te worden opgehaald. En een ronde cirkel bekent “gevaar”.

De professor bouwt voor het inzamelen van de zwarte lijsten twee bijkomende stappen in. Los van elkaar worden drie lijsten opgesteld en op verschillende plaatsen gepost. Op de eerste staan letters met de namen van de daders en de slachtoffers. De tweede bevat cijfers met het soort misdrijven. Zo staat 1 bijvoorbeeld voor moord en 2 voor foltering. En de derde lijst geeft in codetaal een overzicht van de feiten, zoals “B heeft D 2”.

‘Hoe weet je welke lijst van wie komt?’

‘Dat is een goede vraag. Iedereen krijgt mondeling een codenaam die alleen de opdrachtgever en de medewerker kennen. En elk dossier heeft een volgnummer. Beide komen bovenaan elk document.’

‘Is die werkwijze niet te ingewikkeld?’

Hij schudt het hoofd. ‘Zo blijven we de DGI twee stappen voor. Want met geen van de lijsten afzonderlijk kan die dienst iets aanvangen.’

‘Jij hebt uw roeping gemist’, reageert Celia.

‘Mijn enige ambitie is om in vrede te sterven in een vrij Cuba. Maar ik moet nu terug naar mijn chauffeur.’

Bij het afscheid is vooral Celia aangedaan. Ondanks haar vurig verlangen vond geen persoonlijk gesprek plaats met de professor. Want bij leven en welzijn ziet ze hem pas terug op de dag van *De Witte Revolutie*. En tot haar ontgoocheling houdt de man ook tijdens de schuchtere omhelzing de lippen op elkaar. Doet hij dat uit schaamte? Of uit schuldgevoel? Ze voelt dat de professor iets verbergt, maar weet niet wat.

Op initiatief van Héctor gaat iedereen akkoord om José Daniel Ferrer, de leider van de *Unión Patriótica de Cuba – Patriottische Unie van Cuba*, als eerste te contacteren. Als de meest militante oppositiepartij telt de UNPACU het grootste aantal politieke gevangenen. Op 24 februari 2017 overleed een van hen, Hamel Santiago Maz Hernández, in de gevangenis Combinado del Este in Havana. Maar omdat die partij alleen actief in het oosten van het land wordt die piste wegens praktische redenen verlaten. De verplaatsing naar Santiago de Cuba met een bus, die minstens 24 uren duurt, zou voor Héctor een marteltocht worden. En de andere opties om de 900 kilometer naar de tweede belangrijkste stad te overbruggen, zoals de trein of de busmaatschappij Viazul, zijn te duur.

Als alternatieve proefpersonen worden Yoani Sánchez of haar echtgenoot Reinaldo Escobar naar voren geschoven, de bekendste journalistieke gezichten van de oppositie. Hun blog *Generación Y* en de digitale nieuwskrant www.14ymedio.com over de ontwikkelingen in Cuba telt wereldwijd miljoenen lezers. En op haar twitteraccount heeft Sánchez 718.000 volgers.

Na het vertrek van Gonzalo, volgt Azahara dat voorbeeld. Beiden gaan naar café Neruda. Héctor gaat slapen en ook Celia gaat na het afwassen van de glazen naar boven. Maar door de stilte die over het huis neerdaalt, trilt de trapeleuning die ze vasthoudt. Door een spleet van het raam ziet ze hoe Big Brother met zijn lamp voor het venster de wacht houdt.

De vrouw wordt overmand door angst voor het verhoor van de DGI dat er onvermijdelijk aan komt. De brutale stem van agent Camilo tijdens de inval na Laura's herdenkingsviering weergalmt in haar oren. Ze denkt aan het horrorverhaal dat Gonzalo heeft verteld over Jesús Escandell, de in ongenade gevallen voorzitter van de *Central de Trabajadores Cubanos*, de vakbond CTC, die in de Villa Marista, het hoofdkwartier van de Camilo's antiterreureenheid Sección 21, volledige bekentenissen heeft afgelegd. Ze hoopt en bidt dat haar niet hetzelfde lot te beurt valt. Ondertussen herhaalt ze in gedachten steeds meer in detail het fictieve verhaal van het onverwachte weerzien met haar voormalige klasgenoot Pedro op wie ze vroeger verliefd was. Om de ondervraging van de DGI zonder kleerscheuren te doorstaan, weet ze dat ze geen millimeter van haar versie mag afwijken.

Celia staart wezenloos voor zich uit wanneer haar stiefvader de volgende ochtend om zeven uur naar beneden komt. Ze heeft geen oog dicht gedaan. De man weet dat hij haar best met rust laat wanneer de spanning te snijden is.

Na het ontbijt treft hij de voorbereidingen voor het contact met Sánchez of Escobar. Ook Celia vindt het een goed idee om discreet een briefje onder hun voordeur te schuiven. Na verschillende pogingen schrijft hij "Afspraak. 14.00 uur. Park busstation Plaza de la Revolución", vergezeld van de initialen "DL van H". Die verwijzen naar Héctor, de Damas de Blanco en Laura. Door de logische volgorde om te draaien, wil hij bij het eventueel onderscheppen van zijn boodschap de DGI op een dwaalspoor brengen. Want de letter "H" staat ook voor Havanna. Wanneer Héctor dat briefje in zijn portefeuille steekt, stopt aan de voordeur een wagen met gierende banden. Gelukkig komt niet Camilo, maar een andere patrouille Celia ophalen. Ze volgt vastberaden de agenten.

Wanneer Héctor een half uur later vertrekt, stelt hij tot zijn opluchting vast dat hij niet wordt gevolgd. Om aan het andere eind van de hoofdstad zijn bericht te posten, moet hij met de bus driemaal overstappen. Zijn rechterhand klemt verkrampd een plasticzak van het warenhuis *Diadora* met daarin de vermomming van de professor. Op aanraden van Celia heeft hij zijn oude bril opgezet.

Twee uur later stopt een bus voor een afgeleefde woonkazerne van de jaren 1970. Hij kent de weg, want jaren terug hadden Yoani en Reinaldo hem al eens uitgenodigd. In de traphal valt zijn oog op een affiche met de foto's van de professor en Gonzalo in hun vermomming. Onder de titel *Buscado – Gezocht* staat *Estado peligroso Remuneración CUC 5.000*. Wie inlichtingen verschaft die kunnen leiden tot hun arrestatie, krijgt een bedrag waarvoor hij zijn hele leven moet werken. Omdat de lift niet werkt, rest hem geen andere keuze dan de trap te nemen. De doffe blik in de ogen van enkele bewoners weerspiegelt hun gelatenheid. Vermoedelijk is die lift al maanden of jaren defect. Naarmate zijn doel dichterbij komt, klopt het hart van Héctor in zijn keel: niet alleen wegens de fysieke inspanning, maar ook van de schrik die hem overmant. Tot zijn opluchting valt geen levende ziel te bespreuren op de 14de verdieping. Hij volgt de pijl naar appartement 1436. In een inham zet hij uit voorzorg de pruik op, sluipt op zijn tenen verder en schuift het briefje onder de voordeur. Aangetrokken door de geluiden binnenin, gluurt hij door het sleutelgat. Meteen herkent hij de kunststijl van *El Sexto*. Een grote schildering op de muurwand toont een landkaart van Cuba met agenten, engelen en gevangenen.

Op de terugweg schrikt hij. In het portaal van het belendende appartement staat een oud vrouwtje. Ze heeft vermoedelijk het gekraak van zijn schoenen gehoord en komt een kijkje nemen. Héctor knikt en stapt rustig verder om geen argwaan te wekken. Om de hoek daalt hij met grote passen de trap af. Enkele verdiepingen lager hoort hij de vrouw schreeuwen. Het heeft even geduurd, maar blijkbaar heeft ze de vermomming herkend. Héctor gooit die in een vuilbak. Wanneer her en der bewoners naar buiten komen, vervolgt hij kalm zijn weg. Aan de halte slaakt hij een zucht van opluchting wanneer een bus komt aangereden. Bij het binnenrijden van het stadscentrum haasten politiewagens met loeiende sirenes zich in de omgekeerde richting. Vermoedelijk is een klopjacht ingezet naar dat staatsgevaarlijke individu van de affiche.

In de afgeleefde cafetaria van het busstation drinkt Héctor een koffie om te bekomen van de emoties. Hij kijkt naar zijn uurwerk: 12.20 uur. Nog ruim anderhalf uur. Omdat hij vermoedt dat Yoani of Reinaldo zullen worden gevolgd, stelt hij zich in het tegenoverliggende park verdoken op. Plots valt zijn oog op een undercover agent van de DGI. De man is dikker dan een gewone Cubaan – hij verdient dan ook het dubbele – en praat discreet in het microfoontje aan zijn oor. Wanneer hij nog andere agenten in het vizier krijgt, weet hij dat een alarm is afgekondigd. Vermoedelijk is de vermomming nog niet teruggevonden. Want hoe vind je een vermomd persoon zonder zijn vermomming? Alhoewel. Aan het optreden van de DGI is vaker geen touw vast te knopen.

Om kwart na twee vreest Héctor dat de beide journalisten zijn opgepakt, maar tot zijn opluchting stapt Reinaldo even later van de bus. Dat ouderwetse vehikel in ogenschouw nemende, verwondert het hem bij nader toezien niet dat het vertraging heeft. Omdat de ontmoeting in het park geen optie is, schakelt Héctor over naar het alternatief dat hij heeft bedacht. Op een papiertje staat “Estadion Universitario”. Hij neemt enkele muntstukken en roept een skater.

‘Wat pesos verdienen?’

De ogen van de jongeman glinsteren.

‘Geef dat ongemerkt aan die man met haar zwart-grijze krulhaar naast de ingang.’

De jongeman knikt.

‘Zonder dat iemand dat ziet’, drukt hij hem nogmaals op het hart.

‘Eerst het geld.’

Héctor neemt wat extra muntstukken. ‘Die krijg je wanneer de opdracht feilloos uitvoert.’

De skater raakt Reinaldo even aan. Die schrikt, waarna de skater opzettelijk valt. Wanneer de journalist hem recht helpt, overhandigt de skater het briefje.

Bij het innen van zijn verloning trakteert Héctor hem met een hi-five.

Héctor haast zich naar de bus in de richting van het monument van Calixto Garcia aan de Malecón. Dat is genoemd naar een leider van de Cubaanse opstandelingen tegen de Spaanse koloniale heerschappij in de jaren 1870. Op het perron kruist zijn blik die van Reinaldo. Door het fronsen van zijn wenkbrauwen, begrijpt de journalist dat de boodschap van hem komt. Héctor wringt zich als laatste op de klaarstaande bus, terwijl Reinaldo wacht op de volgende.

Tegenover de ingang van het Calixto Garcia-ziekenhuis stapt Hector af. De weg rechts naar beneden, in de richting van het hoofdgebouw van de universiteit, loopt langs het stadion. Daar is een voetbalwedstrijd aan de gang. Aan de ingang houden bewakers in een bruin uniform de wacht. Héctor stapt naar de bovenste rij in de tribune. Gespannen neemt hij zijn notities door. Ondertussen leeft een jonge meute leeft, verdeeld over twee groepen, mee met de wedstrijd. Tien minuten komt Reinaldo opdagen. Beiden begroeten elkaar hartelijk. De journalist vertelt hoe tot zijn verbazing de hele buurt waar hij woont, wordt uitgekamd.

‘Word je niet gevolgd?’

‘Mijn engelbewaarder ontmoette aan de ingang een kennis. Beiden slaan nu een praatje. Hij is er gerust in, want dit stadion heeft maar één in- en uitgang. Vertel! Wat is er zo dringend?’

Reinaldo reageert na Héctors uitleg over het Toekomstplan: ‘In dat land wil ik leven. Ik ben op Cuba gebleven omdat we hier thuis zijn. Hier ligt mijn familie begraven. Hier loopt onze kat rond. En hier staat mijn yagruma om voor te zorgen. De Franse filosoof Blaise Pascal wist vierhonderd jaar geleden al dat ieder mens nood heeft aan een vaste stek. Een thuis is essentieel voor de opbouw van je identiteit. Zonder kan je geen volwaardig mens zijn omdat je dan vergaat van de eenzaamheid. Dat is de tragiek van iedereen die het land heeft verlaten.’

Héctor reageert opgelucht.

‘We hebben inderdaad nood aan nieuwe bakens. En sommige inzichten, zoals over de demografie, zijn vernieuwend. Hebt jij dat allemaal bedacht?’

Héctor schudt het hoofd. ‘Een professor die anoniem wenst te blijven.’

‘We hebben inderdaad behoefte aan een sterk sociaal beleid. Want elke dag vergroot de kloof tussen rijk en arm. Het aantal zwervers dat in het straatvuil wat eetbaars zoekt neemt toe, terwijl in de straten steeds meer nieuwe auto’s rijden. Sommige rijken gaan op vakantie aan de andere kant van de Atlantische Oceaan. Maar mijn buurvrouw koopt met haar loon van 0,55 CUC elke dag twee Maggi-blokjes kippenbouillon en badzeep. Zij werkt acht uur om de rijst wat smaakvoller te maken en een aangenaam bad te nemen. Maar voor zij de winkel binnengaat, ziet zij aan de overkant een café waar een blikje bier 1,10 CUC kost. Daar komen alleen de Cubanen met de harde valuta die illegaal zijn verworven of gekregen van familieleden in het buitenland. Ik droom dat ook mijn buurvrouw op een dag in dat café een biertje kan kopen.’

Bij het maken van een doelpunt rolt een hels lawaai van de tribune. Ook de bewakers komen een kijkje nemen.

‘Ik ben gecharmeerd door zoveel positivisme’, vervolgt Reinaldo. ‘Zoals het streven naar

gerechtigheid via een Waarheidscommissie en uw verzoeningsmonument.’ Hij neemt zijn I-phone. ‘Ook ik heb met Yoani in 2003 een lijst opgemaakt met tien voorspellingen.’

‘Nog voor de Zwarte Lente?’

Hij knikt. ‘Ook wij hebben de petitie van Payá ondertekend. Zijn vraag voor een referendum over de fundamentele vrijheden radicaliseerde ook ons engagement. En in 2013 hebben we opnieuw in onze glazen bol gekeken.’ Hij zoekt het artikel.

‘Ik ben benieuwd, Monsieur Soleil.’

‘Ik zal u voorlezen wat we toen op het internet hebben gepost. De titel luidt *El futuro, preguntas y vaticinios por romper.*’

Ik weet dat het moeilijk zal worden, dat er ingewikkelde momenten voor ons allemaal komen. Vergeet het maar dat we op een avond gaan slapen met alle actuele vraagstukken en dat we bij het ontwaken merken dat die allemaal zijn verdwenen. Het zou erg naïef zijn om te geloven dat alles opgelost is wanneer we van dit totalitaire regime af zijn. Niets daarvan. Nieuwe problemen en nieuwe uitdagingen zullen de kop op steken. Maar zijn we daar klaar voor? Zijn we voorbereid op een maatschappij waarin wij zelf verantwoordelijk zijn in plaats van de staat? Een land waar wij de president kunnen kiezen. Maar dat wordt misschien wel eentje die ook corrupt, leugenachtig en autoritair is. Zullen we in staat zijn te beseffen, indien nodig, dat we geen “vader” kiezen, maar publieke ambtenaar die verantwoording verschuldigd is aan ons? Hoe lang zal het duren voordat wij minder argwanend zullen worden voor alles waarin het woord “sociaal” voorkomt of voor vakbonden, die nu enkel als machtsmechanisme in de richting van de arbeiders worden ingezet? En zijn we klaar voor tolerantie? Kunnen wij samenleven met andere politieke ideologieën die de microfoon zullen nemen en hun agendapunten naar voren schuiven? Wellicht drijft de onervarenheid ons rechtstreeks in de armen van de eerste de beste populist. Zijn we ons voldoende bewust van het feit dat we zullen leven in een land waarin waarschijnlijk velen opnieuw verlangen naar de tijd van de Castro’s? Wat zullen we doen als, in plaats van een echte verandering, de huidige machthebbers hun olijfgroene uniformen afleggen en als zakenmensen in pak en das gekleed gaan? En hoe zullen we reageren op immigratie? Tot op heden kennen we slechts het fenomeen van vertrekkende Cubanen en van vakantievierende toeristen. Maar we moeten bedenken dat, als we er in slagen om een voortvarend land op te bouwen, er een toestroom zal volgen van mensen die hier willen blijven. Hoe onthalen we die mensen? Welk effect zal de jarenlange schaarste en rantsoenenmarkt hebben op het consumptiegedrag? Families zullen zich wellicht tot over de oren in de schulden steken en alles kopen wat op tv wordt geadverteerd. Hoe lost het dilemma van staatseigendom versus privatiseringen zich op? Zal het mogelijk zijn om de bestaande infrastructuur van onderwijs en gezondheidszorg voor het hele land te behouden, terwijl de kwaliteit wordt verbeterd, de ideologische functie ervan wordt weggenomen en de salariëring op niveau wordt gebracht? Wat moeten we aanvangen met dat enorme overheidsapparaat, waarvan de kosten op onze schouders rusten en waarvan we de omvang niet eens kennen? Zoals jullie zien, in plaats van zekerheden heb ik alleen maar vragen. Vragen die mij obsessief bezighouden, als ik praat over de toekomst van ons land. Een paar dingen zijn wel zeker voor mij: ik zal in Cuba zijn en alles doen wat in mijn macht ligt om mijn land te helpen. Ook zal ik als journalist proberen om zoveel mogelijk twijfels te verwoorden of hier zoveel aandacht op vestigen totdat iemand ze beantwoordt.’

Reinaldo knikt. ‘Je hebt een antwoord gegeven op bijna al die vragen.’

‘Ik breng uw boodschap over aan de auteur.’

‘Uw voorstel om de politieke mandaten in de tijd te beperken, schept ruimte voor het potentieel aan de basis dat het leiderschap kan opnemen’, vervolgt Reinaldo.

Héctor is verrast. ‘Sorry, maar ik zie alleen groeiende onverschilligheid.’

‘Wellicht in academische milieus, maar niet in de onderstroom van de samenleving.’

‘Over wie heb je het dan?’

Cuba telt duizenden anonieme burgers. Die komen niet op tv, lopen niet voorop in optochten en ondertekenen geen petities voor het verbeteren van de mensenrechten. Ze hebben nog nooit deel genomen aan een politiek platform en het woord “activist” boezemt hen angst in. Maar ook zij lijden in stilte onder de druk van de censuur en het wanbeleid. Toch kennen ze door hun natuurlijk charisma en de dagelijkse contacten met de bevolking als geen ander de moeilijkheden waarmee het land wordt geconfronteerd. Pas op het ogenblik dat de keten van het communisme worden verbroken zullen die burgers van alle kanten opstaan. De samenleving staat voor de uitdaging om de sociale leiders van morgen op dat moment met open armen te ontvangen, want zijn het beste geplaatst om de veranderingen in goede banen te leiden.

‘Bedankt voor die eigentijdse versie van *Fuenteovejuna*’, vervolgt Reinaldo

‘Doelt u op het toneelstuk van Lope de Vega? Dat was verplichte lectuur op de middelbare school, maar ik snap het verband niet.’

‘Weet je nog waarover dat gaat?’

‘Is dat niet het verhaal van de dorpsbewoners die de handen in elkaar slaan om het machtsmisbruik van hun tirannieke leider een halt toe te roepen? En wordt de man niet gelyncht?’

Hij knikt. ‘En wat antwoorden de inwoners op de vraag van de rechter naar de moordenaar?’

‘Nu weet ik het weer: *Fuenteovejuna*, Edelachtbare.’

‘Uw professor heeft die 400 jaar oude les goed begrepen. Hun verbond maakte de inwoners sterker dan de tiran. En de verbinding van de versnipperde stukken van het civiele lappendeken is ook de kracht van uw Toekomstplan. *Cubanos Unidos* is de vlag die de lading dekt. Uw plan doet me geloven dat de intriges van de machthebbers niet langer ons zelfbewustzijn kunnen aantasten. Zoals het dorp *Fuenteovejuna* zal ook Cuba zich ontdoen van zijn tirannieke leider.’

Reinaldo merkt op dat een man enkele rijen lager hun gesprek probeert af te luisteren. Op de vraag of hij nog iets aan het plan wil veranderen, antwoordt de journalist dat hij zich niet geroepen voelt om zoveel gerijpte wijsheid tegen te spreken. Wel doet hij Héctor afzien van zijn voornemen om de integrale tekst voor te leggen aan de oppositieleiders. De opbrengst zal immers niet in verhouding staan tot de inspanningen. Volgens Reinaldo volstaat een overzicht van de krachtlijnen, gekoppeld aan de vraag om drie nieuwe ideeën uit te werken. Die zullen de verschillende onderdelen van het plan verder verfijnen.

‘Welke zijn uw punten?’

Reinaldo is verrast door de vraag. ‘Ik denk aan Justitie. Maar heeft u al een mascotte?’

‘Niet dat ik weet.’

‘Ik heb een idee. Kent u het liedje over het katje *Vinagrito*?’

De man schiet in een lach. ‘Dat kinderliedje?’

Reinaldo begint te zingen:

Vinagrito is un gatico

Vinagrito is een katje

que parece de algodón

dat van katoen lijkt

‘Weet jij waarom dat lied de ziel van zoveel mensen raakt. En de melodie in je hoofd blijft hangen eenmaal je ze hebt gehoord?’

Héctor proest van het lachen. ‘Ik ben geen specialist. Wegens de eenvoudige melodie?’

De geheim agent weet niet goed wat er gebeurt.

‘De kracht van het van de straat geplukte lelijke en dunne katje is zijn melodramatiek en humor. De naam is een verkleinwoord van azijn. Dit verhaal gaat over afwijzing, verlossing en transformatie. Zoals uw Toekomstplan, verandert Vinagrito iets wat niemand verwacht. Terwijl vele Cubanen in kampen zitten en ideologische luchtspiegelingen nastreven, wordt dat katje opgevangen in een warm nest. Het miauwt naar de maan en steekt tevreden zijn snorharen in de melk. Zou dat geen mooie en gelukkige mascotte zijn?’

‘Een leuk verhaal.’

‘Soms ligt de wijsheid in een kindermond.’

Reinaldo schrikt wanneer de verbinding van zijn GSM is verbroken. En evenmin kan hij een SMS verzenden naar haar zoon die filosofie studeert aan de universiteit. De agenten die aan de ingang stonden, komen naar boven en er is ook versterking opgeroepen. Reinaldo fluistert dat de tweede fase van de Operatie Schoonmaak er zit aan te komen. Na het plat leggen van zijn mobiele telefoon volgt een fysiek ingrijpen.

Hun beider ogen valt op het blad waarop Héctor de krachtlijnen heeft opgetekend. Vliegensvlug verfrommelt hij dat, stopt het in zijn mond en produceert zoveel mogelijk speeksel om de inkt te doen oplossen. Dat is voor de agenten het sein om tot de actie over te gaan. Iemand grijpt Héctor bij de keel opdat hij het papier zou uitspuwen. Maar door zijn hevig verzet slaagt hij erin dat in te slikken. Wanneer hij enkele rake meppen incasseert steekt hij zijn tong uit. Die is blauw gekleurd.

Beiden worden weggevoerd en beweren tijdens het kruisverhoor elkaar toevallig te hebben ontmoet. En is het zingen van kinderliedjes een misdrijf?

Nadat een twitterbericht van Yoani Sánchez wereldwijd een golf van verontwaardiging heeft losgeweekt, ook op het diplomatieke front, komen beiden nog diezelfde nacht op vrije voeten.

‘s Anderendaags krijgt Gonzalo op het werk een SMS van Pablo met de boodschap “Technisch defect”. Dat is het afgesproken alarmsignaal. De jongeman gaat naar de binnenkoer en houdt om geen argwaan te wekken een dossier onder de arm. Beiden sluipen in de cabine van een vrachtwagen met een draaiende motor.

‘Opletten, maat’, waarschuwt Pablo. ‘De vlam zit in de pijp, zie ik.’

‘Hoe weet je dat?’

‘Ik kreeg inzage van een rapport van de Contraspionage over uw bezoek aan café Neruda gisterenavond. De foto’s en filmbeelden spreken boekdelen. Jij kon niet alleen uw ogen, maar ook uw handen moeilijk thuis houden. En die gevoelens zijn wederzijds.’

‘Wat is de bedoeling?’

‘De Contraspionage vecht een machtsstrijd uit op het scherp van de snede.’

‘Wat heb ik daar mee te maken?’

‘Jij en uw grootvader worden nauwlettend in de gaten gehouden.’

‘Waarom?’

‘Om de Zuurpruim te compromitteren. Maar de echte inzet is de positie van Losaja.’

‘Wat heeft mijn relatie met Azahara daarmee te maken?’ reageert de jongeman onthutst.

‘Mijn voorgevoel heeft mij nog nooit bedrogen. Niet een keer. Zij heeft een foute achtergrond. Er is niet alleen het artistieke milieu waarin ze floreert. Bovendien komt ze uit een nest van de hardste opposanten. Haar familie heeft vijf sterren: de hoogste categorie.’

Gonzalo kijkt ogenschijnlijk verwonderd.

‘Jij kunt dat niet weten natuurlijk’, vergoelijkt Pablo. ‘Wat ik nu ga zeggen, klinkt verschrikkelijk’, vervolgt hij. ‘Want ik voel dat jij de vrouw van uw leven hebt ontmoet. Maar jij moet met haar te breken. Dit is de foute relatie op het foute moment.’

‘Dat meen je niet!’

‘Sorry, maat. Maar binnen de top van de DGI speelt geen sentiment. Alleen de macht telt. De Contraspionage heeft de voorbije jaren haar positie aanzienlijk versterkt. De broer van de grote baas is hoofdredacteur van de partijkrant *Granma* en zit in het bestuur van de staatstelevisie.’

Gonzalo staart wezenloos voor zich uit.

‘De Revolutie vereist offers’, troost Pablo.

‘En wat als ik verder ga?’

‘Negeer nooit een waarschuwing!’

De jonge man beseft de ernst van de situatie.

‘Kop op’, spreekt Pablo hem moed in.

‘Welk nut heeft dat?’

‘Het is niet zo erg. Jij hebt zelf uw lot in handen. Spring verstandig om met die situatie. Dan is er meer mogelijk dan jij denkt.’

‘Ik word wel permanent in de gaten gehouden!’

‘Wanneer jij straks het bureau verlaat wel.’

Gonzalo wordt boos. ‘Ik dacht dat je mijn vriend was!’

‘Jij weet toch dat ik voor u door het vuur ga. Het komt er nu op aan om slim te zijn.’

‘Wat moet ik me daar bij voorstellen?’

‘Spreek vanavond opnieuw af in het café Neruda. Maak openlijk ruzie en ga u bezatten aan de toog. Daar staat genoeg gezelschap om bij te lullen. Dan wordt uw zaak binnen de kortste keren geklasseerd.’

Gonzalo kijkt nog altijd beteuterd.

‘Jij ziet haar graag, hé. Maar wacht nog even om haar poesje te knijpen.’

‘Hoe word ik gevolgd? Ik heb gisteren niets gemerkt.’

‘De agenten van de Contraspionage gebruiken de nieuwste technologieën. Zij dragen alleen een subtiel wit boordje op hun revers.’

Gonzalo kijkt naar zijn uurwerk. Hij moet terug naar het bureau. ‘Wat heeft grootvader daarmee te maken?’

‘Een gepensioneerd die buiten kader een topfunctie krijgt als adviseur van de grote baas, zonder dat iemand zijn opdracht kent: is dat niet vreemd? Dat steekt de ogen uit. Jalousie is een verschrikkelijke ziekte. Losaja denkt daardoor zijn positie te versterken, maar die benoeming houdt een groot gevaar in. Wanneer iets met uw grootvader gebeurt, sleurt hij Losaja mee in zijn val.’

‘Opa is een schoolvoorbeeld van integriteit’, stelt Gonzalo hem gerust.

‘Wat doet hij precies?’

De jonge man voelt het warm worden, maar geeft geen krimp. ‘Hij is een prachtmens, maar een gesloten vat. Ik heb pas recentelijk vernomen dat hij internationaal een autoriteit is in zijn vak. Daarover heeft hij nooit een woord gezegd.’

‘Het zou mij wel interesseren wat hij doet.’

‘Waarom?’

‘Jij kent *Radio Bemba*.’

‘Welke geruchten doen de ronde?’

‘Volgens sommigen werkt hij aan een nieuw organigram. Anderen beweren dat hij een zuivering voorbereidt. En vorige week zei iemand dat hij met Alejandro Castro een staatsgreep voorbereidt. De zoon van de president is gezien op Losaja ’s bureau. En gisteren ...’

‘Welk een onzin’, onderbreekt Gonzalo hem met de glimlach. ‘Jullie kijken te veel naar misdaadseries. Grootvader is een specialist in de literatuur en niet in complottheorieën. Wel heb ik over onze vriendschap gesproken. Hij kan een wending geven aan uw carrière.’

Glunderend legt Pablo de motor van de vrachtwagen stil en neemt zijn valiesje. Het hemd met felrode bloemen herinnert Gonzalo subtiel aan zijn belofte voor een nieuw bezoek aan de *Club Cabaret*.

‘Sorry, kameraad. Het was de voorbije weken zo hectisch dat ik uw afspraak uit het oog heb verloren’, verontschuldigt hij zich. ‘Maar ik zie vanavond oom Diego. Ik hou u op de hoogte.’

‘Jij bent een echte vriend! Ik zie je toch vanavond?’

‘Wat dan?’

‘De match van de *Industriales* natuurlijk.’

‘Die was ik uit het oog verloren. Maar ik denk dat ik het beter uitmaak met Azahara.’

‘Jij maakt snel vorderingen.’

’s Anderendaags vindt om 18.00 uur spoedoverleg plaats in de ondergrondse ruimte. Gonzalo stormt als laatste naar binnen. Hij heeft met zijn legitimatiebewijs via een achterdeur de bioscoop Yara verlaten. Zijn nauwkeurige observatie op deze *hot spot* in het hartje van Vedado, naast de Coppelia, het beroemdste ijssalon van Cuba, en tegenover het hotel Havana Libre, heeft geleerd dat hij nog altijd in het oog wordt gehouden. Maar de agent van de Contraspionage is hem niet naar binnen gevolgd. Tot 20.00 uur is de kust vrij.

Celia glimlacht wanneer hij Azahara kust, maar Héctor is nog altijd erg aangedaan. Hij heeft de voorbije nacht geen oog dicht gedaan. Het politieverhoor heeft de oude demonen in zijn hoofd opnieuw wakker gemaakt. Na overleg met de professor wordt “biechtstoelprocedure”

uitgeprobeerd. Celia neemt de nachttrein naar Trinidad voor een onderhoud met priester José Conrado. Ze zal hem vragen om heimelijk enkele confraters in Havanna te contacteren zodat de gesprekken kunnen plaats vinden in de biechtstoel of de sacristie van een of meerdere kerken.

Bovendien is het de bedoeling dat hij de oppositieleiders in het centrum en het oosten van het land contacteert. Celia verbergt een kopie van het Toekomstplan in de dubbele bodem van haar valies. Met een paternoster rond haar vingers gekluisterd hoopt ze op een goede afloop.

Voor het voeren van de gesprekken in Havana en omgeving wordt voorgesteld om Matha Beatriz Roque Cabello in te schakelen. De vrouw is competent, heeft veel levenservaring en kent het dissidente milieu. Haar temperament kennende, is Héctor er zeker van dat ze die uitdaging zal aandurven.

Martha is hoogleraar economie aan de universiteit van Havana wanneer ze in de jaren 1990 uit onvrede met het beleid het Onafhankelijke Cubaanse Instituut voor Economisten opricht. Na een veroordeling in 1997 kent Amnesty International haar het statuut van gewetensgevangene toe. Later staat zij aan de wieg van de Vereniging ter bevordering van de Burgermaatschappij, maar wordt tijdens de Zwarte Lente veroordeeld tot twintig jaar. Zij belandt in een isoleercel van de vrouwengevangenis Manto Negro, tot zij wegens gezondheidsproblemen onder huisarrest staat.

En dat is nog altijd van kracht. Een van de moedigste vrouwen van Cuba wordt in 2007 voorgedragen voor de Nobelprijs voor de Vrede.

Martha, die als enige van haar familie niet is geëmigreerd, is de drijvende kracht achter het Red Cubana de Comunicadores Comunitarios: een netwerk van informanten dat actief is in heel het land. Dat verspreidt wekelijks informatie en foto's over de werkelijke toestand in Cuba en met haar scherpe pen verkondigt Martha ongecensureerd haar mening op de blog <http://redcubanacc.blogspot.be/>.

De consultatie van Martha's dossier op de laptop van Gonzalo leert dat ze is gezakt naar rang twee. Vermoedelijk vormt ze voor de DGI wegens haar leeftijd en wankelende gezondheid niet langer een gevaar. En wanneer ze nog één categorie zakt, zou ze vrij kunnen nhandelen. Gonzalo smeedt een plan om zijn baas tijdens een overleg met hem door Pablo te laten wegroepen. Dan kan hij binnen de minuut Martha "wegens terminaal ziek" de laagste rang toekennen.

Een andere achillespees is de rol van de acteurs tijdens *De Witte Revolutie*. Diego heeft Celia deeltijds aangeworven in het Gran Teatro. Officieel helpt ze bij de producties van het Centrum Pro-Art Lírico en het Spaans Ballet. Maar haar opdracht is de administratieve en logistieke ondersteuning van de geheime werkgroep die het artistieke luik van de viering voorbereidt. Ook die staat onder de leiding van de professor. Door haar dagelijkse aanwezigheid in het theatergebouw is Celia uitstekend geplaatst voor het leggen van contacten. In samenspraak met de acteur die de rol van Alejandro vertolkt, worden de acteurs voorbereid op hun rol. Op hun schouders rust de verantwoordelijkheid om de boot Granma, met alle prominenten aan boord, te kapen en naar de internationale wateren te leiden.

Om twintig voor acht vertrekt Gonzalo als de bliksem terug naar de bioscoop Yara. Hij gaat langs de achterdeur opnieuw naar binnen om dan de massa te volgen naar de uitgang. Om de hoek bemerkt hij de man met het witte streepje op zijn revers. Na de publieke breuk met Azahara dompelt hij zich aan de toog onder in het oeverloos gelul met de stamgasten die het leven hebben opgegeven en voor wie de drank de laatste strohalm is die hen recht houdt. Het wordt hem zonneklaar waarom de overheid het drankmisbruik niet aanpakt. Mensen continu de mogelijkheid geven om zich te bezatten, is de beste manier om ze dom en kalm te houden.

6. Jij bent een genie

Op zijn statige bureau stoft Losaja de vest van zijn militair uniform af. Hij staat klaar om de jaarlijkse herdenking van de 26^e juni bij te wonen in het Palacio de la Revolución. Op die dag in 1953 mislukt de aanslag onder de leiding van Fidel Castro op de Moncada kazerne in Santiago de Cuba. Later wordt de beweging die de opstand tegen het regime van Batista voorbereidt naar die datum genoemd.

De grote baas van de DGI is van plan om Alejandro Castro persoonlijk aan te spreken. Want het stilzwijgen van de troonopvolger bezwaart zijn gemoed. Vanuit zijn honger naar erkenning en bevestiging, wil hij recht op de man afdalen.

De professor grijpt discreet naar de alumet van Onze-Lieve-Vrouw van Cobre om zijn hals en raapt al zijn moed bij elkaar om vanuit een onderdanige rol te proberen om de man tot andere gedachten te brengen.

‘De kolonel moet toch weten hoe ver we staan’, zegt Losaja opgewonden.

‘Toch betwijfel ik of dat een goed idee is, mijnheer de directeur-generaal. De opdracht in zijn brief is toch zeer duidelijk.’

Losaja ijsbeert.

‘Versta je niet dat ik feedback wil van mijn opdrachtgever in een zaak die van het grootste belang is voor de toekomst van het land en van mezelf?’

‘Ik begrijp uw ongeduld’, praat de professor op hem in. ‘Het ware beter geweest wanneer hij een teken van bemoediging had gegeven. Maar je kent zijn drukke agenda.’

‘Heb ik heb die niet misschien? Beseft die man wel dat ik voor hem doe?’

‘De DGI is een van de belangrijkste basispijlers van de republiek. En dat werk wordt onvoldoende naar waarde geschat.’

‘Eindelijk iemand die dat inziet!’

‘Maar onderschat de veerkracht van de Revolutie niet’, vervolgt de professor schijnbaar ernstig.

‘Hoewel onze instellingen een moeilijke periode doormaken, keert het tij. Sinds zijn verkiezing heeft Donald Trump, de nieuwe president van de *Yuma*’s, de mond vol over een hardere houding tegenover Cuba. Veel mensen zien in dat vanuit die hoek geen enkel heil valt te verwachten.

Daarom heeft ons land meer dan ooit nood aan sterke figuren die vastberaden de verworvenheden van de Revolutie verdedigen. Jij bent een van hen.’ Hij pers een glimlach op zijn gelaat. ‘En ik ben ook overtuigd dat de kolonel zijn toekomstige rol met brio zal vervullen.’ Losaja kijkt verrast op. ‘Waarom zegt hij dat niet? Ik wil die woorden uit zijn mond horen.’

De professor schudt het hoofd. ‘Verschoning, mijnheer de directeur-generaal, maar zo werkt dat niet. Al zestig jaar leidt de familie Castro ons land op deskundige wijze. En dat zal de komende decennia niet anders zijn. We zijn niet de gelijken van die edelachtbare familie. Draai de rollen eens om.’

Hij wacht bewust even.

‘Stel: jij bent de kolonel. En je geeft iemand een vertrouwelijke opdracht. Zou jij het waarderen wanneer die man een blijk van waardering komt vragen? Ik vrees dat uw interventie het omgekeerde effect zal hebben. Is het aan u toewijzen van die opdracht geen ultieme blijk van erkenning? De kolonel vertrouwt u grenzeloos! Elke interventie, hoe klein ook ...’

Opnieuw bouwt de professor een pauze in om zijn woorden door de stilte nog meer kracht te geven.

‘... zal worden geïnterpreteerd als een blijk van wantrouwen.’

De professor voelt aan dat hij ademruimte moet scheppen om Losaja een bocht van 180 graden te laten nemen. Tot zijn opluchting twijfelt de man. Dat is de eerste stap. Want dat die koppigaard, die altijd zijn zin doordrijft, zijn mening herziet, is niet evident. De professor voelt dat enkele duwtjes in de rug volstaan om hem over de streep te halen.

‘Ik wil uw mening geenszins beïnvloeden, mijnheer de directeur-generaal. Als dienaar op de tweede rij heb ik alleen het best mogelijke resultaat voor ogen.’

‘Misschien ... heb je gelijk.’

‘Zegt het spreekwoord niet: “Geen nieuws, goed nieuws”? Waarom zonder enige aanleiding wantrouwen koesteren tegenover de man die de komende generatie ons land gaat leiden? En wiens rechterhand jij wordt!’

‘Zo had ik het nog niet bekeken.’

‘Wat kunnen we overigens zeggen over ons project? De werkgroepen zijn opgestart. En als coördinator kan ik getuigen dat uitstekend werk wordt geleverd. Maar zoals verwacht, stoot de praktische uitvoering op hindernissen. Dat is toch normaal. Wat we doen, is het vorm geven van de schitterende novelle van “de Columbiaan”. Schrijvers zijn geniale dromers, maar vraag hen niet om uit te voeren wat ze hebben bedacht. Want dan loopt het gegarandeerd fout.’

Door de overtuigingskracht van zijn betoog snapt Losaja de subtiele verwijzing naar de persoonlijke inbreng van de professor niet. Die is heimelijk bedoeld voor de luisteraars in de Calle Neptuno. Nu hij zeker is dat die heikele klip wordt omzeild, demonstreert hij voor zijn achterban subtiel zijn morele superioriteit.

‘Alleen de viering in het parlement is tot in detail voorbereid.’

‘Is die niet het belangrijkste?’ sputtert Losaja tegen. De man geeft onverwacht tegengas.

‘Maar wat wanneer de kolonel vragen stelt over het traject? Er liggen nog drie pistes op tafel. En de meningen zijn verdeeld over de plaats waar de boot Granma vertrekt.’

‘De voorbereiding loopt veel te traag’, windt Losaja zich op. ‘Het is altijd hetzelfde wanneer je moet samenwerken met die ellendige wormen van de Marine. Om niet te spreken over die incompetent klungelaars van de politie. We zouden beter zelf het heft in handen nemen.’

‘De eerlijkheid noopt tot enige nuancering. Er zijn op de jongste vergadering meningsverschillen geweest. Akkoord. Binnen de Marine en de Politie leven uiteenlopende visies. Toch heb ik bij beiden vanaf de eerste vergadering een groot enthousiasme bemerkt. En dat is er nog altijd. Je voelt een diep verlangen om onze geliefde president het unieke afscheidscadeau te geven dat hij verdient. Maar de Marine en de Politie bekijken de aanstaande gebeurtenissen elk vanuit hun eigen bril. Dat is toch normaal. Dat de Marine haar beste beentje wil voorzetten, roept vragen op bij de Politie die verantwoordelijk is voor de veiligheid. Met naar schatting twee miljoen aanwezigen, moeten we hun bekommernissen ernstig nemen. Niemand heeft er baat bij dat er iets verkeerd loopt.’

‘Ik ben die bla, bla, bla beu.’

‘Nu we de beide standpunten kennen, worden volgende keer de knopen doorgehakt.’

‘Eindelijk wordt er gehandeld. Wat zei José Martí? *Beroemde mannen, zij die veel zeggen en weinig doen, zullen snel verdampen. De actie is de waardigheid van de grootheid.*’

De professor laat die gelegenheid niet voorbij gaan om een pluim op zijn hoed te steken. ‘Ik sta andermaal versteld van je kennis en scherp inzicht. Dat je de uitspraken van onze vader des

vaderlands woordelijk citeert, bewijst welke grote intellectueel jij bent. Ik kan alleen maar beamen dat kolonel Alejandro de juiste keuze heeft gemaakt. Wat men ook bewere.'

'Wat beweert men?'

Nu de professor beseft dat hij overmoedig is geweest, moet hij in een bocht van 180 graden zijn boude stelling nuanceren.

'Ik voel spanningen in de wandelgangen, maar kan die niet onder woorden brengen.'

'Wordt mijn positie belaagd? Door wie? Namen!' Hij neemt zijn notitieboekje.

'U begrijpt me verkeerd, mijnheer de directeur-generaal. De rivaliteit tussen de diensten van de DGI is een publiek geheim. Op de vergaderingen bestudeer ik de lichaamstaal en de omgang tussen de diensthoofden. Uiterlijke tekenen zoals de manier waarop men elkaar een hand geeft, de blik in de ogen en de fysieke afstand bij gesprekken weerspiegelen hun gemoed. Dat zijn geen harde feiten, maar mijn manier om de temperatuur aan te voelen.'

'Je verbaast me elke keer', reageert Losaja die stoom aflat. 'Jij bent een genie.'

'Alleen uw nederige dienaar', zegt de professor terwijl hij buigt. Nu alleen nog wat stroop op zijn baard smeren.

'Ik voel me vereerd om mijn kennis ten dienste te stellen van u en de Revolutie.'

Maar in tegenstelling tot zijn verwachting, gaat Losaja nog niet overstag.

'En wat zegt men over de kolonel?'

Hij wacht even, want nu wordt hij direct voor het blok gezet. 'Ik weet niet of ik die woorden durf uit te spreken.'

'Geldt niet de afspraak om geen geheimen te hebben?'

'Uiteraard ...' De professor wikt zijn woorden. 'Sommige slechte elementen ...', begint hij aarzelend, 'trekken de capaciteiten van onze toekomstige leider in twijfel.'

'Concreet.'

'Kwatongen beweren dat ghostwriters zijn boek *Verenigde Staten – de prijs van de macht* hebben geschreven. Dat is natuurlijk non-sense. Jalousie is een verschrikkelijke ziekte.'

De professor bijt op zijn lip. Hij heeft, om geen argwaan te wekken, geen andere keuze dan consequent zijn redenering door te trekken, hoewel hij van die woorden innerlijk walgt.

'Daartegen moet hard worden opgetreden. Voor dat soort mensen zijn de isoleercellen gebouwd.'

Op het gezicht van Losaja verschijnt een vette glimlach. 'Jij bent een man van mijn hart. We worden steeds meer zielsverwanten. Ik ben blij dat uw visie positief evolueert.'

'Wat bedoelt je?'

'Nooit gehoord van psychologisch inzicht? Op de eerste ontmoeting voelde ik terughoudendheid, ja een kritische ingesteldheid. Maar tot mijn aangename verrassing zitten we nu op dezelfde lijn.' De professor knikt beleefd.

'Je hebt gelijk.'

Opnieuw houdt de professor zijn hart vast.

'Het is beter om in stilte verder te werken.'

'Ik bewonder je wijsheid en inzicht. Want ik durf er niet aan te denken dat ongewenste oren uw gesprek met de kolonel zouden horen.'

'Je denkt werkelijk aan alles!'

'Laat wat goed loopt, zijn gang laten gaan. Is de perfecte naleving van de zwijgplicht daarvan niet het beste bewijs? Laat dit een les wezen. We moeten dubbel waakzaam zijn en de interne controles verscherpen. Die gaan uw positie versterken.'

Wanneer Losaja de kast opent en zijn galauniform aantrekt, beseft de professor dat daar een UHF-microfoon in zit. Met een verwijzing naar de klok en de file in het stadscentrum doet hij een

voorzichtige poging om hem te doen afzien van zijn deelname aan de bijeenkomst in het Palacio de la Revolución. Maar de man heeft daar geen oren naar en geeft zijn chauffeur de opdracht om naar de hoofduitgang van het DGI-hoofdkwartier te rijden. Overeenkomstig het protocol heeft hij een plaats in het midden van de tweede rij. Maar in gedachten ziet hij zichzelf al naast de toekomstige president zitten. Hij slaat zijn hielen tegen elkaar en vertrekt.

De professor voelt met de duim en de wijsvinger aan de amulet van Onze-Lieve-Vrouw van El Cobre en bidt voor een goede afloop. Bij zijn vertrek, roept Manuel hem naar zijn bureau.

‘Een ogenblikje, edelachtbare. De bestelbonnen moeten nog worden getekend.’

‘Was is dat vergeten? Ik word een dagje ouder.’

Manuel gaat in de militaire houding staan. ‘*Het klopt niet dat mensen stoppen met hun dromen na te jagen omdat ze oud worden ...*’ De man schudt zenuwachtig het hoofd. ‘*Het klopt wel dat mensen ...*’

Terwijl de professor de documenten ondertekent, corrigeert hij met de glimlach. ‘De citaten van “de Columbiaan” zijn niet gemakkelijk. Je was goed begonnen’, moedigt hij hem aan. ‘Nu nog het tweede luik: *Ze worden oud omdat ze stoppen met dromen*. Mits enige oefening lukt dat wel. Maar je hebt gelijk. Dromen najagen, is wat we doen.’ Hij geeft de man een schouderklopje.

Ondertussen stopt Gonzalo tegen zijn gewoonte in een uur vroeger met werken. Er staan op zijn prikkartaal overuren genoeg. Die spaart hij op om extra verlof te nemen in de aanloop naar De Witte Revolutie. Hij verkeert in een opperbeste stemming. “Afgeblazen”, staat op de SMS van Pablo. Zijn vriend blijkt eens te meer van groot nut.

Wanneer hij op de binnenkoer op zijn fiets stapt, komt Pablo aangereden met een witte vrachtwagen. Daarin steekt een nieuwe lading Chinese wisselstukken. De glimlach op zijn gelaat verradt dat hij iets in het schild voert. Volgend op enkele instructies aan de chauffeur vermaant hij Gonzalo op vaderlijke toon om suikers, alcohol of cafeïne te mijden en weinig koolhydraten te eten. Daarop houdt hij een pleidooi voor het innemen van eiwitten, vette vis en zinkrijke voeding, met een voorkeur voor kiemen, noten, pitten en zaden. De jonge man begrijpt niet wat er gebeurt.

‘Tips om uw testosteron te verhogen’, plaagt Pablo. ‘Maar ik zie dat de koeien al op springen staan.’

Wanneer de man zich uit de voeten maakt om een slag met de boekentas van Gonzalo te ontlopen, roept hij nog na: ‘In de beperking toont zich de meester.’

‘Ik heb geen enkel probleem’, dient hij hem van antwoord. ‘Vergeet straks uw blauw pilletje niet, want het zou niet de eerste keer zijn dat de machine van een man op middelbare leeftijd sputtert.’

Gonzalo haast zich naar de Calle Neptuno. Nu Héctor op bezoek is bij Martha Beatriz Roque en Celia in het Gran Teatro werkt, hebben Azahara en hij de ondergrondse ruimte voor zich alleen. In de aanpalende kelder liggen stukken verroest ijzer, gekleurd glas, wrakhout uit de haven, een stuk van een visnet, oude prikkeldraad en flarden van affiches van Fidel en Raúl en de Cubaanse vlag netjes geordend. Al dat materiaal gaat Azahara verwerken in haar assemblage over *De Witte Revolutie*. Wanneer Gonzalo het laken van de basisconstructie opheft, roept de jonge vrouw hem tot de orde. Niemand mag dat zien, zolang het niet af is.

Volgend op een tongzoen opent Gonzalo de knopen van zijn hemd, maar Azahara grijpt in.

‘Eerst verslag uitbrengen. Dan zullen we zien of jij wel een beloning verdient. Ik ben volop bezig met de letters A en B.’

‘Dat ga ik toch controleren.’ Gonzalo nestelt zich dicht bij zijn geliefde.

Maar zij houdt de boot af terwijl ze het bestand op Pablo’s computer opent. Tot zijn verrassing ziet hij hoe iedereen een fiche heeft met bovenaan een foto.

‘Hoeveel punten krijg ik?’

Gonzalo schudt het hoofd. ‘Tussen 9,75 en 9,99 op tien. Want de perfectie bestaat niet.’

‘Ik ga u straks even streng beoordelen’, dient ze hem van antwoord. ‘Wel is mijn achting voor de DGI gestegen’, vervolgt ze treiterig. ‘Die databank bevat onwaarschijnlijk veel gegevens. Ik ken zelfs ieders schoenmaat. Maar het leggen van eenvoudige verbanden is te hoog gegrepen. Ik zou pijlsnel carrière maken, maar stel mij geen kandidaat. Het volstaat dat iemand van onze groep zich opoffert. Vindt u niet?’

Een reactie kan niet uitblijven. Gonzalo viseert de knopen van haar blouse, maar Azahara slaat die aanval af. ‘Jij hebt mijn lijst amper bekeken. Besef jij wel hoe lang ik daaraan heb gewerkt? Meer dan tweehonderd bladzijden, mijnheer! De louche zaken waarmee de *Bekende Cubanen* zich bezig houden, verbleken bij alle hoofdzonden in de films van de *Yuma’s*.’

De jongeman beseft dat hij superlatieven uit de kast moet halen om zijn prooi te veroveren.

‘Je bent niet alleen de knapste, maar ook de meest intelligente vrouw die ik ooit heb ontmoet’, terwijl hij door de tekst scrollt. ‘De verwijzingen naar de bewijsstukken inbegrepen. Ik ben onder de indruk.’ Plots schrikt hij. ‘Wie is die man? Hij lijkt op grootvader.’

‘Uw neef. Gespecialiseerd in heling. Hij heeft een buitenverblijf op enkele kilometer van Cayo Piedra, het luxeresort van wijlen Fidel Castro ten zuiden van de Varkensbaai. De man heeft een schitterend zicht op de koraaleilanden die de *Comandante* en *Chefe* met een brug heeft laten verbinden. En vroeger gebruikte hij zijn helihaven. Naar verluidt is hij een van de personen die de miljarden dollars beheert die de familie Castro naar het buitenland heeft versluisd. Maar een bewijs heb ik nog niet gevonden.’

Gonzalo schrikt. ‘Ik zag hem voor het laatst op de begrafenis van grootmoeder.’

‘Weet jij wie hem de hand boven het hoofd houdt?’

Gonzalo haalt zijn schouders op.

‘Ken jij Diego Chepe?’

‘Mijn oom? Weet je zeker?’

Azahara knikt. ‘Dat archief bevat explosief materiaal.’

‘Je bent er van bezeten.’

‘Ik hoop het antwoord te vinden op de vraag die mij al vanaf onze eerste ontmoeting bezig houdt.’

‘Wat dan?’

‘De band tussen uw grootvader en mijn moeder.’

‘Ik ken het antwoord niet. Eerlijk.’

Nu de bovenste knoppen van de bloeze van Azahara zijn opengesprongen, kan hij zijn vurige blikken van haar borsten niet langer afwenden. Zijn opmerking dat wel meer zaken aan een grondig onderzoek moeten worden onderworpen, valt evenwel op een koude steen. Azahara herinnert hem aan de afspraak om eerst zijn werk te beoordelen. Gonzalo steekt zijn USB-stick in de computer. Maar bij het openen van het bestand meldt de jonge vrouw dat de schoonheidsprijs alvast niet wordt uitgereikt.

‘De inhoud telt. Of niet? Je zult nooit geloven wie de eerste is op mijn lijst.’

‘Bij de letter C is dat niet moeilijk. Is hij president?’

De jonge man knikt. ‘Het is hallucinant hoeveel bloed aan die man zijn vingers kleeft. Honderden terechtstellingen van soldaten uit het leger van Batista heeft hij bevolen en vele standrechtelijk geëxecuteerd. En hoevelen heeft hij in Angola, Somalië en Ethiopië de dood in gejaagd? Raúl was ook de man achter Manuel ‘Roodbaard’ Piñero, het hoofd van het Amerikaans Departement van de Communistische Partij dat de revolutionaire strijd van de linkse guerilla in Grenada, Nicaragua en El Salvador steunde.’

‘Niet slecht’

Gonzalo scrollt verder en glundert. ‘Sluit je ogen, want nu komt een hele bijzondere. Je moet raden.’

‘Ken ik hem?’

‘Uiteraard!’

‘De eerste letters!’

‘De C en O.’

‘Die zeggen mij niets. En dan?’

‘De N en de D.’ Hij haalt een condoom uit zijn broekzak. ‘Nooit van gehoord?’

Azahara wil die vastgrijpen, maar Gonzalo voorkomt dat en grijpt haar bij de lenden. Pas nu is het hek van de dam. Wat volgt is een intiem liefdesspel.

Losaja stapt op het bordes van het Palacio de la Revolución uit zijn limosine. Agenten van de security begeleiden hem naar de ingang. Hij kijkt op de klok. Nog zeven minuten. Bij de controle in de hal krijgen de eregenodigden een aparte behandeling. Wanneer Losaja aan de beurt is, komt Mariela Castro met veel gedruis aangelopen. Als een gentleman laat hij haar voor gaan. Zijn gulzige blikken bewonderen haar schoonheid. Hoewel ze de vijftig al voorbij is, blijft Raúl's dochter een knappe verschijning. Losaja maakt van de gelegenheid gebruik om haar te feliciteren met het werk op het Nationaal Centrum voor Seksuele Opvoeding. De vrouw tovert een brede glimlach op het gelaat. De minister van Binnenlandse Zaken, Losaja's grote baas die achter hem staat, kijkt sip, want de ceremonie begint over vier minuten. Wanneer Losaja naar voren stapt, maakt de scanner een piepend geluid en brandt de rode lamp. Alle ogen zijn op hem gericht. Wanneer hij apart wordt genomen, valt zijn dreigement om het securitypersoneel persoonlijk aan te pakken op een koude steen. Ondertussen kijkt de minister, die moeiteloos de controle passeert, met een monniklach op hem neer. Welk een vernedering!

Bij de manuele screening wordt de UHF-zender ontdekt. Losaja is in alle staten. Dat het hoofd van de Inlichtingendienst zelf wordt afgeluisterd, gaat zijn verstand te boven. Wanneer hij vooralsnog de zaal wil binnen gaan, loopt de emmer der vernedering over. Hem wordt de toegang geweigerd, want de ceremonie is begonnen.

Ziedend gaat hij naar buiten. Terwijl hij wacht op zijn chauffeur die met zijn collega's in de kelder zit, spoken doembeelden door zijn hoofd. Iedereen weet voor wie de lege stoel op de tweede rij is voorbehouden. En wat al de president omkijkt? Of nog erger: Alejandro. Hoe zullen ze zijn afwezigheid interpreteren? Als de-loyaliteit tegenover de Revolutie?

Op de terugweg naar zijn bureau telefoneert Losaja naar de professor. Die vangt de eerste schokken op en belooft hem onmiddellijk te vervoegen.

Bij zijn aankomst trillen de agenten die de wacht houden voor de deur op hun benen. Hun baas huult en roept en gooit het ene na het ander voorwerp kapot op de grond. Alleen met moeite brengt de professor hem tot bedaren, waarna hij het slagveld ruimt. Bij het terugplaatsen van de familiefoto, rukt Losaja die als een bezetene uit zijn handen, waarna zijn baas in tranen uitbarst.

‘Hoe lang duurt dat al?’ en ‘Wie zit daar achter?’

Opnieuw wordt hij overmand door woede. Al zijn superieuren, tegenstanders en rivalen passeren de revue.

‘Wordt mijn GSM ook afgeluisterd? En mijn laptop gehackt? Zit er ook af luisterapparatuur in mijn appartement?’

Telkens weer herhaalt hij uitzinnig: ‘Het monster dat daar achter zit, vil ik levend.’

Na voorzichtig masseerwerk van de professor stemt Losaja in om systematisch te werk te gaan. Na het detecteren van de af luisterapparatuur moet worden onderzocht wie die heeft geplaatst. Wanneer de naam van de minister van Binnenlandse Zaken valt, moet de man het ontgelden wegens zijn monkellach. ‘Hij weet meer’, fulmineert Losaja.

De professor stelt voor om diensthoofd Pablo van de Technische Dienst in te schakelen. De baas van de DGI krijgt opnieuw een woedeaanval wanneer de man zijn GSM niet opneemt. Hij wil zijn lot bezegelen, wanneer de man terugbelt.

‘Waar ben je, ellendige worm?’

‘Op familiebezoek.’

Tot zijn verrassing hoort Losaja de sensuele achtergrondmuziek die hij kent van de Club Cabaret.

‘Kom onmiddellijk naar mijn bureau’, briest hij. ‘Dit is het schandaal van de eeuw. Ik word afgeluisterd. En breng uw detectiemateriaal mee.’

‘Kan dat wachten tot morgen?’

‘Ben je doof?’

Voor Pablo die zich nog maar net heeft genesteld in de armen van Lolita, rest geen andere mogelijkheid dan zijn bezoek vroegtijdig te onderbreken. Zijn hart bloedt wanneer zijn favoriete stoeipoes hem voorsnog tot andere gedachten wil brengen, maar hij heeft geen andere keuze. Hij trekt zijn kleren aan en gaat langs de achterdeur naar buiten. Eenmaal op straat slaat hij zich voor het hoofd. Hij is niet alleen zijn pet vergeten, maar bij het buitengaan ook gefilmd. Meteen ziet hij de mogelijke gevolgen onder ogen. Wanneer die informatie lekt, mag hij elke promotie vergeten. En wat wanneer zijn vrouw dat te weten komt? Hem rest nog één mogelijkheid: Gonzalo moet hem helpen. Ondertussen rijdt hij als een zombie naar het hoofdkwartier van de DGI en haalt de detectiekoffer.

Azahara en Gonzalo genieten nog na van de vrijpartij, wanneer hij routinematig de koptelefoon opzet. Hij kan zijn oren amper geloven. De tirade van Losaja is volop aan de gang. De jonge man beseft meteen dat de af luisterapparatuur is ontdekt. Hij beluistert de opnames met de UHF-zender en schakelt onmiddellijk alle toestellen uit. Want zo kan de zendmast niet worden getraceerd. Azahara zet hem opnieuw met beide voeten op de grond. Er is niets onherstelbaars gebeurd. Alleen zal de informatiestroom moeizamer verlopen.

Met een bang hart stapt Pablo het bureau binnen.

‘Wat heeft dat lang geduurd’, gooit Losaja hem naar zijn hoofd. ‘En hoe ben je gekleed?’ ‘Het hemd met de bloemen werkt als een rode lap op een stier. ‘Waar is uw beroepsfierheid?’ ‘Ik was op een feest.’

Een nieuwe golf van verwijten zit er aan te komen, wanneer de professor overneemt. ‘Ik ben blij dat ik de man, over wie ik zoveel goede dingen heb gehoord, in levende lijve ontmoet.’

Pablo weet niet goed wat hem overkomt. De professor vat de gebeurtenissen samen en maant zijn baas, telkens wanneer hij tussenbeide wil komen, met handgebaar aan tot kalmte. Door het vertrouwen en de rust die hij uitstraalt, blaast Losaja stoom af.

Met behulp van de warmtebeeldcamera en een inspectiecamera haalt Pablo, tot ontzetting van Losaja, zenders te voorschijn achter het schilderij, onder de salontafel en een stoel en twee exemplaren onder het bureau. De adrenaline stroomt door het lijf van de professor, want ook anderen hebben zenders geplaatst.

Telkens betreft het dezelfde exemplaren van DDR-makelij. En in de kast worden UHF-zenders aangetroffen in een galauniform en een kostuum. De controle van het vast telefoontoestel, de GSM en de laptop van Losaja is negatief. Evenmin wordt apparatuur aangetroffen in het bureau van Manuel en Losaja's penthouse op de 15de verdieping. Een agent vergezelt Pablo naar de dienstwagen van Losaja. Ook daar zit een zender verborgen. De professor voelt intuïtief dat Pablo meer weet.

‘Nu we de omvang van het af luisterschandaal kennen, is het zaak om de daders op te sporen’, neemt de professor het initiatief in handen.

‘Ik kraak de botten wie dat op zijn geweten heeft.’

‘We leven in een rechtstaat, mijnheer de directeur-generaal. Rechters zullen hen bestraffen.’

‘Hoe lang hangen die toestellen hier al?’

‘Die zijn eind de jaren ’80 geproduceerd in de DDR en zijn van hetzelfde type als de toestellen die de KGB gebruikte bij het af luisteren van de woning van de Amerikaanse ambassadeur in Moskou. Die kunnen hier al 35 jaar hangen. Ik wil testen of ze nog operationeel zijn.’

De professor neemt een exemplaar. ‘Werken die zonder bedrading of batterij?’

‘Dit is hightech apparatuur avant-la-lettre. Eenmaal aan zender op punt staat, blijft die tot zeven jaar operationeel’, zegt Pablo. ‘Toen ik twintig jaar terug in dienst kwam, werkte ik op de afdeling die ze heroplade. Onze Sovjetvrienden en hun bondgenoten hadden in die tijd een generatie voorsprong op de *Yuma's*.’

‘De goede oude tijd’, mompelt Losaja.

‘Wel is sinds het akkoord met China het herstelatelier gesloten.’

‘Waar wacht je op?’ blaft Losaja.

Het hoofd van de Technische Dienst staat aan de grond genageld.

‘Het testen, ellendige worm!’

‘Ik denk dat in de kelder nog mobiel meettoestel staat.’

In afwachting van zijn terugkeer smeert de professor stroop op de baard van zijn baas. ‘Ik begrijp niet dat de hoofdverantwoordelijke voor onze veiligheid zo laf wordt behandeld. Onze president heeft de doodstraf afgeschaft, maar misschien wordt die beter opnieuw ingevoerd.’

‘Ik ben blij dat je er ook zo over denkt. Jij bent een man van mijn hart.’

Wanneer Pablo met een meettoestel binnenkomt, geeft de professor hem een zender. Losaja barst opnieuw in woede uit omdat de vingerafdrukken van de daders onherkenbaar worden. Pas bij de opmerking van de professor dat ook hij die ter hand heeft genomen, bekoelt hij.

Pablo stelt vast dat vier van de vijf toestellen nog werken. Omdat alle zijn afgevoerd naar Desequip, kondigt Losaja een screening aan van de topmensen van dat bedrijf. Over de herkomst van de UHF-zenders bestaat geen twijfel. Alleen de Contraspionage gebruikt Ultra High Frequency technologie.

De professor kijkt naar zijn uurwerk. ‘Het is 20.00 uur. Ik stel voor om morgenvroeg opnieuw de koppen bij elkaar te steken en actie ondernemen. Ondertussen zal de nacht zal rust en inzicht brengen.’

‘Ik neem aan dat mijn aanwezigheid niet langer is vereist’, polst Pablo voorzichtig.

Maar de professor wil hem geenszins laten gaan wegens de rol die voor hem is weggelegd in zijn verdere planning. ‘Dit is een technische aangelegenheid. We zullen uw advies nodig hebben.’

Hij beheerst te tactiek om tegelijkertijd te slaan en te zalven, want meteen steekt hij een pluim op Pablo’s hoed. ‘Gelukkig hebben we de grootste expert van ons land in ons midden.’

Losaja knikt. Zijn woede heeft plaats gemaakt voor gelatenheid en het bezoek aan de Club Cabaret waarop hij zijn zinnen heeft gezet.

De professor en Pablo, die in de gang wachten op de lift, versturen beiden een SMS. Ze kijken gespannen voor zich uit. In beide gevallen is de bestemming Gonzalo. Pablo verstuurt “Home run Industriales”. En de professor citeert “de Columbiaan”: *Een mens sterft niet wanneer hij moet, maar wanneer hij kan* – het afgesproken teken om te vergaderen in de ondergrondse ruimte van de Calle Neptuno wanneer er onheil dreigt.

Daar wachten Azahara en Gonzalo. Héctor heeft goed nieuws. Martha Beatriz Roque is bereid om mee te werken. Wanneer de jonge man de berichten ontvangt, springt hij recht. De opdracht van zijn grootvader is al uitgevoerd, maar het alarmsignaal van zijn vriend voorspelt weinig goeds. Hij springt op zijn fiets en snelt naar het oefenterrein van de Industriales.

Honderden trouwe supporters volgen nauwkeurig de trainingssessie. Gonzalo gaat naar de hoogterij op de tribune waar Pablo die in tranen uitbarst.

‘Sorry, maat. Maar jij bent de enige bij wie ik mijn verhaal kwijt kan.’

‘En dat voor zo’n verstandige kerel’, schuddebolt Gonzalo.

‘Dat wordt mijn doodvonnis’, vervolgt de man met een beteuterd gezicht.

‘Ik informeer bij oom Diego of die beelden gelinkt zijn aan andere netwerken.’

‘Jij bent een echte vriend.’

‘Dat is mijn plicht.’

‘Ja, een échte vriend’, herhaalt hij. ‘Ik kom zopas van een vergadering op het bureau van Losaja met uw grootvader. Welk een aardige man! Ik viel bijna omver van de lof die hij mij toezwaaide. Ook die woorden komen uit uw mond.’

‘Ik zie het positieve in mensen, want de sfeer in onze samenleving is al deprimerend genoeg.

Maar wat deden jij en grootvader bij Losaja?’ vraagt Gonzalo schijnbaar verwonderd.

‘Weet je wat ik op zijn bureau heb gevonden?’ De toonaard van Pablo verandert.

Gonzalo die zijn schouders ophaalt, kan de bloes op zijn wang niet verbergen.

‘Zenders van hetzelfde type als deze die jij hebt meegenomen bij Desequip en de UHF-zenders die ik u heb bezorgd.’

Nu weet Gonzalo niet hoe te reageren.

‘Heeft de Zuurpruim zijn cadeau al gekregen?’

De jonge man kijkt naar de grond.

‘Sorry, maat, maar ik ben niet naïef. Heb jij die in het bureau van Losaja geplaatst?’

Gonzalo schudt het hoofd.

‘Wat is er gebeurd?’

‘Ik heb inderdaad wat te verbergen.’ Hij kijkt Pablo recht in de ogen en gaat direct in de tegenaanval. ‘Maar wie niet? Omdat Pablo schrikt, herhaalt hij: ‘Wie niet? Ik stel voor dat we

vanaf nu geen enkel geheim meer hebben voor elkaar. En wat we vertellen, blijft onder vier ogen. Wat er ook gebeurt: onze lippen blijven voor eeuwig verzegeld. Deal?’

‘Ik zou wel willen’, reageert Pablo met een monnellach. ‘Maar ik vertel alles aan mijn kat en mijn hond. Mag dat?’

Beiden beklinken hun akkoord met een hi five.

‘Werk jij in opdracht van de Damas de Blanco? Uw vlam is toch de kleindochter van Laura Pollàn?’

Wanneer Gonzalo het hele verhaal uit de doeken doet, valt Pablo valt van de ene verbazing in de andere.

Is dat allemaal waar?’

Hij knikt.

‘Zie je het zitten om mee te werken aan ons plan?’ vraagt hij op de man af.

Pablo die boos kijkt, reageert negatief. ‘Zoiets doe je niet. Is dat vriendschap? Ik voelde van in het begin dat iets niet klopte, maar ben uit respect voor u op die zaak nooit dieper ingegaan.’

‘Ik had geen andere keuze’, verontschuldigt Gonzalo zich. ‘Wanneer ik open kaart had gespeeld, was dat nooit gelukt. Ik ben altijd voor u door het vuur gegaan. En ik zal dat blijven doen. Maar jij bent een echte vriend geworden. Ik meen dat. Wat er ook gebeurt, ik wil je als vriend niet meer kwijt.’

Pablo zit in gedachten verzonken. ‘Uiteraard weet ik dat dit regime geen stand kan houden. En uw plan steekt goed in elkaar.’

‘Laten we bondgenoten worden. Waarom niet?’

Pablo twijfelt.

‘Ik ben er zeker van dat wij dezelfde droom delen.’

‘Ik heb veel respect voor u en voor uw grootvader. Wanneer ik een actuele stand van zaken opmaak, stel ik vast dat de risico’s enorm zijn en het resultaat dat je nastreeft moeilijk te bereiken.’

‘We moeten boven alles aan de toekomst denken. Heb jij kinderen?’

Dat antwoord grijpt hem bij de keel.

‘We zullen wel overleven, maar waar het werkelijk over gaat, is de toekomst van onze kinderen.’

‘Wanneer je de zaken zo bekijkt ... misschien heb je gelijk ...’

‘Ik heb absoluut zeker gelijk.’

Nu hij zeker is dat zijn vriend zijn mening gaat herzien, brengt Gonzalo nog een ander argument te berde. ‘We hebben maar één doel voor ogen: het geluk van alle Cubanen.’

‘Dat is wat mij aantrekt in uw plan’, stamelt Pablo. ‘Bedankt voor uw diepere inzichten.’ Hij omarmt hem.

Gonzalo is geraakt, maar boven alles opgelucht. ‘Welkom in de club!’

Ook Pablo is geëmotioneerd. ‘Nu we toch open kaart spelen. Ik moet nog iets vertellen. Uw zak met zenders bracht mij op hetzelfde idee toen ik werd benaderd door de Contraspionage. Op vraag van hun baas heb ik zenders geplaatst in het bureau van Losaja en in zijn wagen.’

‘Welke is uw band met de Contraspionage?’

‘Het leven is geven en nemen en het komt er op aan om daar het beste uit te halen. Ik kreeg een zakelijk voorstel. Hun baas ambieert de job van Losaja. En zo iemand heb je beter als vriend dan als vijand.’

‘Waar worden de gesprekken afgeluisterd?’

‘In een wat verdoken kelder aan de Calle Linea.’

‘Schitterend’, glundert Gonzalo. ‘Welk een Godsgeschenk! Door het oprollen van die afliuftercel blijft niet alleen ons netwerk buiten ſhot, maar ſhakelen we tezelfdertijd ook het hoofd van de Contraspionage uit. Daardoor kun jij promotie maken.’

‘Denk je?’

‘Je kent de voordelen van een topfunctie.’

‘Wanneer die zaak van de Club Cabaret geen roet in het eten gooit.’

‘Maak je geen zorgen. Ook Losaja is daar klant.’

‘Dat weet ik. En ik heb nog meer explosieve informatie. Over de rekeningen in het buitenland van de minister van Binnenlandse Zaken en de eerste minister. En over de familie van Losaja.’

‘Wat zeg je nu?’

‘Zijn vader is drie dagen voor zijn pensioen vermoord omdat hij te veel wist.’

’s Anderendaags vindt na een kort overleg een inval plaats bij de Contraspionage. De leden van de afliuftercel worden gearresteerd en op het hoofdbureau worden de laptops in beslag genomen. Voor het personeel geldt een verbod om te telefoneren. Wanneer de baas bij aankomst onraad ruikt, neemt hij de vlucht. Met loeiende sirenes zetten drie wagens de achtervolging in. Op de weg naar Regla gaat zijn wagen uit de bocht, botst tegen een boom en brandt uit. Voor de inzittenden komt alle hulp te laat.

Een spoedvergadering van de DGI keurt het nieuw organigram goed dat de professor heeft uitgetekend. De nieuwe chef van de Contraspionage, die tezelfdertijd hoofd is van de Technische Dienst, komt rechtstreeks onder het gezag van Losaja. En Pablo wordt als enige kandidaat aangesteld. Rest alleen nog de goedkeuring door de minister van Binnenlandse Zaken. De man is een militair en precies vanuit die hoek wordt weerstand verwacht wegens de te grote machtspositie van Losaja. Maar een “gunstige wind” bezorgt daags voor de vergadering op het bureau van de minister een kopie van een geheim dossier met bewijzen van de honderden miljoenen dollars die hij naar rekeningen in Venezuela en Zwitserland heeft doorgesluisd. Ook is hij onder een valse naam eigenaar van een fabriek in Australië die voedsel exporteert naar Cuba. De bekrachtiging van de benoeming van Pablo is dan ook een formaliteit.

Ondertussen valt de voorbereiding van de viering in een definitieve plooi. Langs het parcours van de stoet komen twee eretribunes voor de buitenlandse genodigden: een op de Plaza de la Revolución waar een grote parade voorbijtrekt, en ter hoogte van de nieuwe aanlegsteiger naast de terminals voor de Cruiseschepen en de Ferryboten. Daar zal de boor Granma vertrekken. De acteurs repeteren elke week in de militaire haven. Verder liggen de locaties voor het vuurwerk vast. En de professor geeft zijn goedkeuring aan de proefdruk van het boekje De Witte Revolutie, waarvan een miljoen exemplaren wordt gedrukt.

Losaja beveelt een bijeenkomst te beleggen met Alejandro om hem te brieven over de stand van zaken. Omdat de professor weet dat tegenpruttelen geen zin heeft, legt hij zijn ultieme troef op tafel: het geheime familiedossier uit het archief van de Contraspionage.

‘Iets moet me iets van het hart, mijnheer de directeur-generaal’, brengt de professor dat punt voorzichtig aan.

‘Wat dan?’

‘Terecht hamert u er altijd op om niets aan het toeval over te laten.’

‘Waar wil je naartoe’, vraagt Losaja die onraad ruikt.

‘Onze vriend Pablo heeft me deze morgen dit dossier bezorgd.’ Hij aarzelt even. ‘Het is mijn plicht u dat te overhandigen.’

‘Wat is daar speciaal aan?’

‘Het betreft uw familie.’

‘Wablieft?’ tiert hij.

Meteen graait hij het dossier uit zijn handen. De man leest in detail hoe zijn vader voor zijn pensioen is geëlimineerd bij een geësceneerd auto-ongeval. Zijn oog valt op documenten die zijn betrokkenheid aantonen bij het doorsluizen van honderden miljoenen dollars Sovjetsteun op rekeningen van de familie Castro.

Losaja ziet wit van woede. Hij beseft dat de bewindvoerders, met Fidel op kop, na zijn dood een façade hebben opgetrokken. Meteen komt de valse blik op het gezicht van Raúl bij de crematie hem helder voor de geest.

Op een verslag dat is ondertekend door “de jezuïet” staat in een later toegevoegde annotatie dat dit de codenaam is van Raúl Castro. Losaja beseft dat de president de opdracht heeft gegeven om zijn vader uit de weg te ruimen. Hij wordt overmand door mix van uitzinnige woede, moedeloosheid, weerwraak en boven alles een heimelijk verlangen naar de Club Cabaret. Hij neemt met trillende handen de familiefoto met de foto van zijn vader op de achtergrond.

‘Nu beseft ik wat het woordje *soms* tijdens het bezoek van Alejandro betekent’, vaart hij uit.

De professor tracht hem te bedaren. ‘Laten we op dit pijnlijke moment de gedachtenis aan uw vader in ere houden. Weerwraak is wat zeker niet ...’

‘Je bent een genie!’, onderbreekt Losaja en omhelst de professor. ‘Je brengt mij op een schitterend idee! Hoe kan ik je ooit bedanken!’

De professor weet niet wat er gebeurt.

‘Dat is het! Het uur van de weerwraak is aangebroken. De dood van mijn vader wordt gewroken.’

‘Wat bedoel je?’ stamelt de professor.

‘We gaan die viering heimelijk een andere wending geven’, zegt hij vastberaden.

‘Nu kan ik niet volgen.’

‘De grote bazen van de landmacht en de luchtmacht zijn persoonlijke vrienden. En de clown van de Marine is een meeloper. De ordestrijdkrachten gaan de macht in handen nemen!’ De man bloeit helemaal open. ‘Tijdens de viering zitten de familie Castro en de top van het regime op de boot *Granma*. Akkoord?’

‘Dat is de bedoeling.’

‘Dan volstaat het om die boot te gijzelen om de macht te grijpen. Mijn vader heeft heel zijn leven de natie gediend. Nu zal zijn zoon die leiden’, glundert hij. ‘Omdat jij in dit wespennest de enige bent die ik vertrouw, word jij mijn rechterhand.’

De professor heeft voldoende mensenkennis om te weten dat hij zijn baas niet mag tegenspreken.

‘Dat zou een grote eer zijn’, waarna hij een glimlach op zijn gelaat perst: ‘Ik werk graag samen met competente mensen.’

Losaja opent zijn portefeuille en neemt een vergeelde foto. Er rollen tranen over beide wangen.

‘Vader’, murmelt hij. ‘Eindelijk ken ik de waarheid, maar het uur van de weerwraak komt nabij.

Gerechtigheid zal geschieden. Ik zorg ervoor dat de Castro’s hetzelfde lot van u ondergaan.

Eindelijk zal onze familie de vruchten plukken van een levenslange inzet voor de idealen van de Revolutie. Mijn eerste beslissing als nieuwe president is de oprichting van een memoriaal ter uwer ere op de Plaza de la Revolución naast het standbeeld van José Martí.’

De professor doorziet meteen de situatie. Nu Losaja al zijn tijd en energie zal steken in de voorbereiding van de staatsgreep, krijgt hij carte blanche bij de voorbereiding van de viering. Maar tegelijkertijd staan de samenzweerders in de Calle Neptuno voor de bijkomende uitdaging om met de hulp van Pablo, rechterhand van Losaja, de poging tot staatsgreep te verijdelen. In de plaats van Alejandro persoonlijk op de hoogte te brengen, vindt een vergadering plaats met de minister van Binnenlandse Zaken en de premier. Daags ervoor belandt eveneens op diens bureau een dossier met bezwarende documenten over zijn aandeel in de fraude bij de holding Gaesa. Het plan van de viering wordt zonder opmerkingen goedgekeurd en de begroting is het nodige geld ingeschreven. De premier zal persoonlijk de partijtopy en Alejandro Castro brieven.

Nu de professor en Pablo onverwacht sleutelposities bekleden, vervult de ondergrondse ruimte in de Calle Neptuno een andere rol. Martha Beatriz Roque brengt regelmatig verslag uit van haar Biechtstoelgesprekken en Celia pikt maandelijks in Trinidad de gegevens op bij José Conrado die de belangrijkste opposanten uit het centrum en het oosten van het land ontmoet in de sacristie van zijn Sint-Annakerk en het bedevaartsoord van Onze-Lieve-Vrouw van El Cobre nabij Santiago de Cuba. Martha en Héctor verwerken de nieuwe ideeën in het Toekomstplan.

Maar de grootste klus is de verwerking van de gegevens van de Zwarte Lijsten. Onder de leiding van Azahara gebeurt de invoering van de gegevens volgens een vast format. De database die ondertussen duizenden bladzijden telt, wordt periodiek opgeslagen op twee externe harde schijven die Martha bewaard op verschillende plaatsen. Dat gebeurt voor het geval de ondergrondse ruimte vooralsnog wordt ontdekt. Wel verbrandt Azahara na de verwerking alle schriftelijke notities en in de weinige tijd die haar rest, werkt ze verder aan haar beeld over De Witte Revolutie. Martha maakt ook de zakken om de revolvers in op te bergen en Celia naait die in de kostuums van de acteurs. Pablo verdonkeremaant ten slotte systematisch pistolen en munitie die hij bewaart in een geheime archiefruimte op zijn bureau.

Mede in naam van José Conrado vraagt Martha via Gonzalo een onderhoud met de professor. Er wordt afgesproken in de sacristie van de Sint-Ritakerk aan de Quinta Avenida, aansluitend op diens vergadering in het Gran Teatro.

Wanneer de professor naar het toilet gaat, loopt hij in de gang Celia tegen het lijf. Voor het eerst ontmoeten ze elkaar onder vier ogen. In een automatische reflex creëert de professor opnieuw afstand, maar Celia's spontane glimlach doet het ijs smelten. Beiden vallen elkaar in de armen. Maar veel tijd is er niet. De professor moet zo vlug mogelijk tergeren naar de vergaderzaal om geen argwaan te wekken bij diegenen die hem in het oog houden.

Tijdens de vergadering kan de professor zijn ogen nauwelijks van haar afwenden, en omgekeerd. Bij het buitengaan opent de professor, zoals tijdens zijn legerdienst, bij de handdruk zijn wijs- en middenvinger waardoor een briefje in haar handpalm valt. Celia stopt dat heimelijk in haar zak. Ze wordt om 16.00 uur verwacht in de sacristie van de Sint-Ritakerk.

De professor geeft zijn chauffeur de opdracht om rond te rijden langs de Quinta Avenida en halt te houden aan de Sint-Ritakerk. Hij wil even met rust worden gelaten en geeft de man een fikse fooi. In de sacristie vindt een hartelijke ontmoeting plaats met Martha.

‘Waarom wilde je me zo dringend spreken?’

‘Ik heb een vraag in naam van al onze gesprekspartners.’

‘Wat dan?’

‘Er zijn veel vragen bij de inschakeling van de buitenlandse experts. Iedereen wil de algemene leiding in Cubaanse handen blijft.’

‘Ik heb daar geen probleem mee. Alleen ken ik niemand met de kennis en het morele gezag om die taak op te nemen.’

‘Toch bestaat die persoon.’

‘Ken ik hem?’

‘Ik denk het wel.’

‘Wie dan?’

‘Uzelf.’

‘Dat kan ik onmogelijk aanvaarden’, reageert hij verrast. ‘Ik koester geen enkele ambitie. Wanneer De Witte Revolutie tot een goed einde is gebracht, ga ik definitief met pensioen. Tenzij het opzet mislukt. Dan wacht de isoleercel tot ik er het bijltje bij neerleg. Maar ook daarmee heb ik me verzoend. Maar in elk geval stopt mijn inbreng eind februari. Ik kan dit fysisch en psychisch niet langer aan.’

‘Iemand noemde u de Mabida van de Caraïben.’

‘Ik zie geen enkele gelijkenis met Nelson Mandela’, reageert hij verrast. ‘Met uitzondering van een periode tijdens mijn legerdienst zag ik nooit een isoleercel van binnen.’

‘Jij leeft mentaal in gevangenschap en in uw geest heeft zich eenzelfde proces voltrokken. Jij hebt de verbittering omgezet in positieve energie. Uw plan voor een geweldloze Revolutie is niet ingegeven door eigenbelang, maar stoelt op een authentiek streven naar geluk voor het hele volk. U belichaamt het verlangen naar waarheid, gerechtigheid, vergiffenis, vrede en verzoening. De oppositieleiders dringen er op aan om de leiding te nemen tijdens de overgangperiode.’

‘Hoe kan dat nu? Ik heb geen van hen ontmoet.’

‘Maar wel hun ogen geopend.’

‘Ik ben een denker, geen doener’, houdt de professor opnieuw de boot af. ‘Ik ondervind elke dag hoe moeilijk het is om de droom die ik zelf heb bedacht te verwezenlijken. En nu spreek ik over een viering, niet over het leiden van het land. Daarvoor ben ik niet in de wieg gelegd.’

Maar Martha laat zich niet onbetuigd. ‘Weet jij hoe lang Mandela aan de macht is gebleven?’

‘Dat kan ik me niet meer herinneren.’

‘Eén termijn. Hij wilde zich principieel niet vastklampen aan de macht, alleen de overgang naar een nieuw regime faciliteren.’

Ten slotte gaat de professor akkoord onder drie voorwaarden. Hij wil dat iedereen zijn kandidatuur steunt en dat geen stemming over zijn persoon plaatsvindt. En verder dat dit ambt in de tijd is beperkt en dat het Toekomstplan de leidraad vormt van het beleid.

‘Ik ben zeker dat iedereen akkoord gaat, straalt Martha.

‘Er is wel nog een vierde voorwaarde’, bedenkt de professor zich plots.

De vrouw schrikt.

‘Het project *Cubanos Unidos* stoelt op moreel leiderschap.’

‘Dat weet ik.’

‘Ik wil als een dienaar mijn beste krachten geven opdat al de inwoners menswaardig kunnen leven. Ik kan het niet in overeenstemming brengen met mijn geweten om ook maar één peso te krijgen, terwijl miljoenen Cubanen in de onderbuik alleen met moeite overleven.’

‘U bent een prachtmens. Proficiat, mijnheer de president’, zegt Martha ontroerd.

‘Zo ver zijn we lang nog niet. Laat ons hopen en bidden.’

Wanneer Martha buiten gaat, zit Celia geknield bij het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Cobre in de linker zijbeuk. Daar branden enkele kaarsen. De professor neemt eerst polshoogte bij zijn

chauffeur. Nu de man een dutje doet, is de kust veilig. Op haar beurt betreedt Celia de sacristie. Beiden hebben elkaar zoveel te vertellen, maar vinden de woorden niet.

‘Ben jij mijn vader?’ stamelt ze ten slotte.

De professor barst in tranen uit. ‘We droomden als studenten van de literatuur en wilden zelf schrijver worden om zo de wereld te veranderen. We dachten niet aan een relatie of trouwen. De avond voor mijn vertrek naar het leger heb ik met Paula de liefde bedreven. En jij bent daarvan de schitterende vrucht.’

‘Wat is er met mama gebeurd?’

‘Omdat ik in het leger zat, kon ik pas achteraf de stukken van die puzzel recentreren.’ De professor barst in tranen uit. ‘Ze hebben haar tot zelfmoord gedwongen. De vrienden kunstenaars die uw moeder en uzelf onderdak boden, werden door de DGI verplicht om daarmee op te houden, zoniet zouden ook zij worden opgepakt. Uw moeder kon in Havanza bij niemand meer terecht. En ook bij haar familie in Manzanilla was ze niet meer welkom, tenzij ze haar kind afstond. Terug in Havana leefde ze op straat toen jij op een dag werd meegenomen door een verpleegster. Agenten sleepten haar naar de Malecón. Er was toen veel wind en de golven sloegen over de dijk. Ze werd eigenlijk verplicht om in de zee te springen en sloeg te pletter tegen de rotsen.’

Beiden leggen hun hoofd op elkaars schouder.

‘Ik heb de gedichten gelezen die je aan tante Laura schreef’, onderbreekt Celia. ‘Je spreekt voortdurend over mij.’

‘Natuurlijk.’ De professor is nog altijd overmand door emoties. ‘We konden elkaar niet zien, niet horen, niet voelen. Maar ik heb je mijn hele leven bemind. Maar nu je voor mij staat, ben ik verlamd van de schrik om je aan te raken.’

‘Pak me dan toch vast!’

De professor trilt op zijn benen. ‘Dit regime heeft me geleerd om mijn gevoelens te onderdrukken. Het communisme heeft van mij een koele kikker gemaakt. Tot uw spontane glimlach die keten heeft doorbroken. Pas nu besef ik hoe zeer ik ook u psychisch heb doen lijden. Kom hier!’ Hij grijpt Celia vast. ‘Mijn dochter. Ik laat je nooit meer los.’

Beiden liggen in elkaars armen wanneer iemand op de deur klopt. De chauffeur! Die is de professor uit het oog verloren. Celia verstopt zich in de sacristiekast wanneer hij ogenschijnlijk rustig de deur opent.

‘Waar zat jij?’

‘Ik trek me graag in stilte terug. Waarom?’

‘Ik ging Losaja bellen, want je was nergens te bespeuren.’

‘Zo’n slecht geweten?’

‘Wat doe je in dat lokaal?’ De man komt binnen en kijkt rond. ‘En dan nog moederziel alleen.’

‘Stil zijn. Mediteren en nadenken in stilte.’

‘Daar word ik gek van.’

‘Je weet niet wat je mist.’

‘Heb je geweend? Wat is er gebeurd?’

‘Drie jaar terug is mijn vrouw overleden.’

7. *Cubanos Unidos*

Zaterdag 24 februari 2018. In het verkeersvrije centrum van Havana zijn vanaf het ochtendgloren duizenden arbeiders nog druk in de weer bij de oprichting van triomfbogen op de kruispunten en de versiering van de huizen. Vervallen gevels langs het parcours krijgen nog een lik verf en heel de stad baadt in een zee van wit. In en rond het parlement, op de Plaza de la Revolución en in de haven waar de boot Granma is aangemeerd, liggen witte lopers. Alle boten zijn versierd met vlaggen en linten. Op de belangrijke punten onderweg worden podia getimmerd voor de tv-ploegen die het gebeuren live in beeld brengen. De 39 buitenlandse televisieploegen hebben naast elkaar een podium met uitzicht op de haven en de Granma.

Inzake de veiligheid is niets aan het toeval overgelaten. In en rond het parlement is die de verantwoordelijkheid van de DGI. En de Avispas Negras – Zwarte Wespen zijn verantwoordelijk voor de locaties waar een grote massa wordt verwacht: de Plaza de la Revolución, de haven en de Malecón. Die zwaar bewapende elite-eenheid heeft al zijn manschappen opgevorderd. Ook de buitenlandse huurlingen uit Rusland, Vietnam, Noord-Korea, China en Israël. Hun hoofdkwartier is ondergebracht in het zwaar beveiligde ministerie van Defensie. Van daaruit houden honderden camera's het parcours nauwlettend in het oog en op de binnenkoer staat twee helikopters vertrekken klaar om in te grijpen indien nodig. Die eenheid wordt bijgestaan door de Rode Baretten van de Militaire Politie en een bataljon van de Contraspionage.

De honderdduizenden Cubanen die in cohorten vanuit het centrum en het oosten van het land toestromen, logeren in scholen, fabrieken en de legerkazernes in de periferie. Het transport vanuit het centrale spoorwegstation en de busterminals gebeurt met legerbussen. De deelnemers weten dat hun picknick alleen brood mag bevatten en thuis gemaakte frisdranken. Vleeswaren of bederfbare voeding zijn verboden. In de slaapzalen staan stapelbedden van het leger en geïmproviseerde gaarkeukens bereiden een avondmaal.

De 75.000-koppige vrijwilligersbrigade leidt de volkstoeletoeg in goede banen. De leden dragen een witte pet en een witte T-Shirt met onder beeltenis van Raúl Castro de slogan *Hasta siempre Presidente*. Elk Comité ter Verdediging van de Revolutie heeft een eigen plaats langs het parcours en aan de Malecón. De borden met hun namen staan langs de kant van de weg. De CDR-voorzitters noteren op naamlijsten de aanwezigheden.

De *cuentapropistas* of de horecazaken van de zelfstandige ondernemers gesloten en sinds donderdag geldt een alcoholverbod. De koelkasten in de winkels en de cafés zijn vergrendeld en voorzien van waarschuwborden. De dreiging met een fikse boete voor wie wordt betrappt op de verkoop van bier of rum een fikse boete, belet niet dat op de Zwarte Markt en in particuliere woningen tegen woekerprijzen zelfgemaakte drank en blikjes bier worden verhandeld. 25 pesos is de gangbare prijs voor twee biertjes. In ruil voor gratis drank knijpen de agenten een oogje dicht.

Op het hoofdkwartier van de DGI vergaderen Losaja, die is vergezeld van de professor en Pablo, de politiechef van Havana en de opperbevelhebbers van de Luchtmacht, de Zeemacht en de Landmacht. Het eerste agendapunt is de machtsverdeling. In ruil voor het presidentschap ziet Losaja af van zijn aandeel in de militaire holding Gaesa. Wel krijgt hij het voormalige buitenverblijf van Fidel Castro in Cayo Piedra. De portefeuille van Gaesa wordt op basis van een raming van de professor opgesplitst. De politiechef van Havana krijgt het gebouwenpatrimonium in centrum Havana en de bazen van de Marine en de Luchtmacht ieder de helft van de toeristische industrie.

Operatie Roobaard, zoals de poging tot staatsgreep noemt, verwijst naar de bijnaam van de vader

van Losaja. Tijdens de power point presentatie van de professor genieten de samenzweerders van de *Cuba libre* die Pablo met meesterhand heeft bereidt. Volgens plan verzamelen de deelnemers in het hoofdkwartier van de DGI om 12.00 uur. Om 13.30 uur, op het ogenblik dat de prominenten, de samenzweerders uitgezonderd, op de Granma zijn ingescheept, treedt Fase 1 in werking. De Geheime Dienst neemt de controle over van Etesca, het staatstelecombedrijf dat de telefonie en het internet beheert, en de gebouwen van radio en tv. Omdat hun voertuigen buiten het hoofdkwartier worden gestationeerd, is er op de parking voldoende ruimte voor de 300 voertuigen en 2.000 manschappen van de andere eenheden. Die gaan de strategische punten controleren, waaronder de internationale luchthaven, het Centraal Station, het station Cristina en de busterminals. Op al die plaatsen staan verdoken pantservoertuigen van het leger in steun opgesteld.

In Fase 2 verlaten zes boten van de marine de haven om de president en zijn gevolg te begeleiden. Maar zij gaan de Granma naar de internationale wateren leiden. Vervolgens worden de familie Castro en de andere hoogwaardigheidsbekleders geboeid per helikopter overgevlogen naar de zwaar bewaakte gevangenis *El Pitirre*. Daar verblijven ze in verzekerde bewaring in afwachting van hun proces.

In Fase 3 kondigen de generaals de staatsgreep aan op radio en tv en vindt in het parlement de eedaflegging plaats van de nieuwe president. Die kondigt van de noodtoestand af en stelt de avondklok in. De bussen van het openbaar vervoer en het leger brengen de bezoekers terug naar hun slaapplekken, van waaruit ze naar huis zullen vertrekken. Ten slotte gaan het aangekondigde vuurwerk en de recepties op de pleinen in de stad wegens veiligheidsredenen niet door.

‘Vragen?’ glundert Losaja.

‘Worden filmopnamen gemaakt?’ vraagt de politiechef van Havana. ‘Want we moeten toch bewijzen dat de familie Castro is uitgeteld.’

‘Een cameraman en een technicus die de beelden zal doorzenden, gaan mee aan boord.’

De baas van de Marine steekt zijn vinger op. ‘Ik sta droog. Waar blijft een nieuwe *Cuba libre* om op ons plan te klinken?’

Zijn collega’s stemmen volmondig in. Alleen de chef van de Landmacht heeft twijfels. ‘Wat wanneer er bijkomende troepen nodig zijn? De dichtst bij zijnde reserve-eenheden liggen gekazerneerd op dertig kilometer.’

‘De beslissing om een zo groot mogelijke massa te mobiliseren, kunnen we niet terugdraaien. De tijdelijke verdubbeling van de bevolking kan je alleen opvangen door het gebruik van de volledige infrastructuur van de overheidsdiensten. Honderden medewerkers werken al maanden om de bevolkingsstromen in goede banen te leiden. De begrafenis van de *Comandante* en *Chefe* was een goede generale repetitie. Of verwacht je een inval van de *Yuma*’s?’

‘Trump zou wel willen, maar dat is politiek ondenkbaar. Moeten we geen tegenreactie van binnenuit vrezen? Velen zijn de familie Castro genegen.’

‘Die is even ondenkbaar’, dient Losaja de man van antwoord. ‘Mensen komen omdat ze moeten. Want wie niet op de deelnemerslijst staat, riskeert om maandag zijn job te verliezen. Men is de president en zijn familie alleen genegen omdat dit al decennia wordt ingeprint in de geesten. De mensen doen dat, maar niet van harte. Gelatenheid is de beste omschrijving van de gemoedsgesteltenis van 99 procent van de deelnemers. Ze stappen niet, maar slenteren. Ze grappen en grollen en slepen de borden met de slogans die zij langs het parcours moeten tonen over op de grond. Niemand gelooft in de holle leuzen *Raul, vriend, het land is met jou, Ik ben Raul* en *Raul gaat niet weg*. Voor de meesten is dit een gratis uitstap naar de hoofdstad. Maak je geen illusies. Uit het oog is uit het hart. Niemand zal een traan plengen wanneer de Castro’s van

het toneel verdwijnen. En wanneer er iets zou gebeuren, staan onze elitetroepen klaar in een dubbele bezetting.’

‘Geen pessimisme!’ treedt de politiechef van Havana hem bij. ‘Er is tot op heden geen enkele aanwijzing dat ons plan is geëekt. Beseffen we wel genoeg dat de toekomst van ons land er over 24 uur helemaal anders zal uitzien?’

‘Laat nog eens de speechen horen’, vraagt de opperbevelhebber van de Marine. ‘Want die zullen de wereld rond gaan.’

Losaja kijkt naar de professor.

‘De aankondiging gebeurt, zoals afgesproken door onze vriend Randy Alonso van Mesa Redonda. Hij stelt de edelachtbare generaals voor, die ieder om de beurt een zin voorlezen van de gemeenschappelijke verklaring.’

De verenigde Cubaanse ordestrijdkrachten grijpen zestig jaar na de Revolutie de macht. Na de voorbije decennia van stilstand mag de familie Castro het land niet langer besturen. Ze heeft haar machtspositie misbruikt en zal daarvoor worden berecht. Gebaseerd de idealen van de Revolutie wil het nieuwe bestuur het welzijn van de bevolking verbeteren.

Vervolgens wordt rechtstreeks overgeschakeld naar het parlamentsgebouw waar Losaja de eed aflegt. De professor schraapt zijn keel.

Achtbare inwoners van ons geliefde Cuba. Kameraden.

Zestig jaar terug maakte de Revolutie een einde van het corrupte regime van Batista. Een jonge generatie van dappere mannen greep de macht. Die was beziel met hooggestemde idealen. Ze zuiverde het land en gaf vorm aan een samenleving waar iedereen gelijk is en met een gezondheidszorgen onderwijs van wereldniveau.

Maar elke Revolutie moet zichzelf opnieuw uitvinden. Want met de jaren doofde het heilige vuur. En ondanks haar verdiensten liet de familie Castro zich verleiden door de honing van de macht. Beziel met hetzelfde idealisme van 1959 nemen de ordestrijdkrachten vandaag het roer in handen. Onze eerste bezorgdheid is het herstel van de orde en de nationale veiligheid. Om de rust te doen weerkeren wordt de Staat van Beleg uitgevaardigd en de avondklok ingesteld. Het belangrijkste doel van de nieuwe regering is de verhoging van de welvaart en het welzijn van de bevolking. Met respect voor de verworvenheden van de Revolutie, komt er meer vrijheid en vrije verkiezingen. De legerleiding zal de uitslag aanvaarden en ik zal als president mijn ambt neerleggen.

Ik vraag u, kameraden, om dit nieuwe regime geestdriftig te steunen. Cubanos Unidos. Samen gaan wij bouwen aan de glorierijke toekomst van ons geliefde vaderland. In herhaal dan ook de inspirerende woorden van onze vader des vaderlands José Martí: Juntarse: ésta es la palabra del mundo – Zich verenigen, is het belangrijkste woord ter wereld.

Op deze historische dag in de geschiedenis van ons land denk ik ten slotte terug aan mijn vader, die zijn hele leven trouw de Revolutie heeft gediend. Ook ik zal de komende jaren die rol opnemen als een nederige dienaar.

Losaja glundert terwijl de aanwezigen applaudiseren.

‘We hebben die laatste zin aangepast’, legt de professor uit. ‘Die persoonlijke toets en het benadrukken van de dienstbaarheid zullen de positieve perceptie bij de bevolking versterken. Want de eerste indruk van het grootste belang. Wat denk je?’

‘Schitterend’, beaamt de opperbevelhebber van de Landmacht. ‘Ik zie niet in wie daar tegen kan zijn. Briljant is dat je verwachtingen schept zonder daar een invulling aan te geven. Wedden dat zelfs al de leden van de oppositie gaan applaudiseren!’

‘Die toespraak zal de mensen naar het hart grijpen’, beaamt de baas van de Zeemacht. ‘Je hebt gelijk. Over enkele maanden spreekt niemand nog over de Castro’s. Nu er geen standbeelden van hen staan, hoeven we die rommel niet te ruimen.’

‘Die passage over de verkiezingen is geniaal.’ Voor het eerst neemt de opperbevelhebber van de Landmacht het woord. ‘Nu die aankondiging is gebeurd, volstaat het om telkens die datum vooruit te schuiven. Onder het mom dat de voorbereidingen nog niet klaar zijn, houden we een wortel voor de neus van al de ezels die denken dat er vrije verkiezingen komen. En in geval van moeilijkheden voeren we opnieuw de noodtoestand in.’

‘Wat denken jullie van een *Cuba libre* op de nakende overwinning?’ triomfeert Pablo. Iedereen stemt volmondig in.

‘Morgen is Cuba vrij. Eindelijk bevrijd van de Castro’s’, glundert Losaja.

Ondertussen vindt ook in de ondergrondse ruimte overleg plaats. Met twee sabotageacties wil men de geplande staatsgreep verijdelen. Het uitschakelen van de elektriciteit in het hoofdkwartier van de DGI door Pablo moet de coupleiders en hun elitetroepen isoleren. Verder neemt Gonzalo de verantwoordelijkheid op voor de sabotage van de marineschepen in de haven. Die moet de enterling van de Granma voorkomen door de Zeemacht. Tot zijn opluchting vermindert de intensiteit van de bewaking van de korvet, de fregat, de drie torpedoboten van Russische makelij en een Noord-Koreaanse onderzeeër naarmate de avond vordert. Overmand door angst vragen de duikers tot driemaal een verhoging van hun ereloon. Pas wanneer Gonzalo de laatste spaarcenten van zijn grootvader overhandigt, wordt deal gesloten. Om elf uur gaan de duikers op een niet-verlichte plek aan de Ferry Terminal te water, bekapt met touwen, ijzerdraad en schroevendraaiers. Het spannen van een touw rond de schroef en de as blokkeert de torpedoboten. Maar de zwaarste klus is het saboteren van de schroeven van de korvet en de fregat. Gonzalo slaakt en zucht van opluchting wanneer de duikers drie uur later uitgeput aan wal kruipen.

In de ondergrondse ruimte werken Celia en Martha als bezeten bij aan de aanmaak van zeshonderd *Vinagrito*’s, de mascotte van De Witte Revolutie. Die moeten de medestanders toegang verlenen tot het parlement. Azahara tekent op elk exemplaar met een zwarte stift de contouren van die kat. Maar in gedachten vertoeft ze bij haar kunstwerk over De Witte Revolutie dat ze koste wat het kost wil voltooien. Héctor repeteert met de acteur die als dubbelganger optreedt voor minister van Defensie Leopoldo Cintra Frias. En Pablo en Gonzalo transporteren met een witte bestelwagen van de Technische Dienst de revolvers en de munitie naar het Gran Teatro. Die worden na de generale repetitie heimelijk bedeed onder de acteurs. Pablo zoekt ook een oplossing voor een bijkomende hindernis die over het hoofd werd gezien. Sinds de mislukte aanslag van de FEU op Batista op 13 maart 1957, waarbij ook het radiogebouw werd bestormd, beheert een cel binnen het ministerie van Binnenlandse Zaken over het op antenne gaan van alle uitzendingen op radio en tv.

Wanneer om half drie ’s morgens Gonzalo in de ondergrondse ruimte aankomt, leggen de vrouwen de laatste hand aan de popjes. Héctor heeft nog een laatste keer de tekst van het Toekomstplan en de Zwarte Lijsten gecontroleerd. Alle gegevens worden opgeslagen op een USB-stick met daarop twee nieuwe websites die Gonzalo heeft ontworpen.

Tegen haar zin stemt Celia er mee in dat jonge man in de Calle Neptuno blijft slapen. De voorwaarde is dat hij in de kamer van Azahara op de mat slaapt. Maar wanneer de jonge dame terugkeert uit de badkamer waar ze haar slaapkleed heeft aangetrokken, ligt hij al te snurken in bed. Zij gaat dan maar slapen op de canapé in de living.

Zondag 25 februari 2018, 8.00 uur. Onder een stralende zon kondigt trompetgeschal in de wijken van de stad de feestelijkheden aan. Daarop worden op het Castillo de la Punta zestig kanonschoten afgevuurd. Toch kunnen de superlatieven in de nieuwsuitzendingen amper verhullen dat de viering in mineur begint. Want op het laatste moment hebben heel wat wereldleiders hun aanwezigheid afgezegd. Onder hen de voormalige Amerikaanse president Barrack Obama en de Europese president Donald Tusk. Slechts vier zetelende presidenten zijn aanwezig: Nicolas Maduro uit Venezuela, Evo Morales uit Bolivia, Daniel Ortega uit Nicaragua en Denis Sassou Nguesso uit Congo-Brazzaville. Ook de voormalige presidenten van Brazilië Dilma Rousseff en Luiz Inacio Lula da Silva zijn present, evenals de voormalige Argentijnse voetballer Diego Maradona, een oude vriend van de familie Castro.

Vanaf negen uur stappen de buitenlandse diplomaten en de genodigden naar de in het wit aangekleedde zaal in het Capitolio Nacional. Om één minuut voor tien stapt de familie Castro onder een staande ovatie naar binnen. De laatste in de rij is de breed zwaaiende uittreedende president in een wit legeruniform.

President Evo Morales uit Bolivia bijt de spits af met zijn ode aan de Cubaanse Revolutie en haar voorbeeldrol voor het Amerikaanse continent. Vervolgens neemt Alejandro Castro het woord.

Afscheid nemen doet altijd veel pijn. Toch ben ik als een kind van de Revolutie trots om in de voetsporen van mijn glorieus vader te treden. Tegen een vijand die duizend keer machtiger was, heeft hij met grote vastberadenheid en een niet aflatende inzet Cuba uitgebouwd tot een socialistisch land dat een baken van hoop blijft voor al de verdrukte volkeren ter wereld. Het voorbeeld dat hij heeft gegeven, is een levend bewijs dat wie beziel is met het heilige vuur van de Revolutie elke hindernis kan overwinnen. Vader ...

Alejandro kan zijn tranen niet bedwingen.

Met U als lichtende baken, vaste zekerheid en inspirerende gids wil ik het Cubaanse volk leiden naar een glorieus toekomst. Ik zweer u dat ik het land en het socialisme tot de dood zal verdedigen.

Deze woorden, die ook Raúl raken, worden beantwoord door een minutenlange staande ovatie. De 88-jarige zangeres Omara Portuondo van de Buena Vista Social Club brengt een pakkende hulde aan Salvador Allende en de ode *Hasta Siempre* ter ere van wijlen Che Guevara.

Als laatste spreker neemt Raul Castro het woord. Overmand door emoties beklimt hij moeizaam het spreekgestoelte.

Vorig jaar hebben wij op waardige wijze het eeuwfeest van de communistische Revolutie herdacht. En vandaag vieren wij in de eerste plaats dat de zegen van de Revolutie zestig jaar terug Cuba heeft bereikt. Het is daarom passend om hulde te brengen aan de pioniers Marx en Lenin. Zij hebben het communisme een onvervangbare plaats gegeven in de geschiedenis van de mensheid. Vandaag gaan mijn gedachten naar de mannen en vrouwen die naar het voorbeeld van José Martí hun leven hebben gegeven voor hun vaderland en de Revolutie. En naar al diegenen die nog altijd hun beste krachten besteden aan de toepassing van onze verheven idealen ten bate van de hele bevolking. Het is dan ook niet mijn persoon die hier in het middelpunt van de

aandacht staat. Ik heb mij mijn hele leven alleen maar ten dienste gesteld. Daarom heb ik beslist dat mijn naam en mijn gezicht nooit mogen worden gebruikt: noch om instellingen, pleinen, parken, straten of andere publieke sites te benoemen, noch om herdenkingsmonumenten, standbeelden of gelijkaardige vormen van eerbetoon op te trekken. Tot slot stel ik met veel vreugde vast dat ons levenswerk zal worden voortgezet. De nieuwe generatie die morgen aantreedt, zal een nieuwe schitterende bladzijde toevoegen aan het gouden boek van de Cubaanse geschiedenis.

Ángel, de oudste kleinzoon van Raúl, overhandigt het eerste gedrukte exemplaar van de novelle *De Witte Revolutie*. Op hetzelfde moment worden op meer dan duizend verdeelpunten de zestig bladzijden tellende novelle aan de bevolking bedeed. Naar het voorbeeld van het *Rode Boekje* van Mao in China, krijgt iedereen de opdracht om daarmee enthousiast te zwaaien wanneer de president en zijn gevolg voorbij komt.

Met een rood aanlopend gezicht, verwijdde pupillen, kippenvel en de kaak strak gespannen laat Raúl zich de vloed aan applaus en lofbetuigingen welgevallen. Zo ook het geschreeuw en de leuzen die honderdduizenden kelen scanderen wanneer hij, vergezeld van Alejandro en zijn dochter Mariela, en omgeven door lijfwachten in de open witte limousine langs de Avenida Simón Bolívar en de Avenida Salvador Allende naar de eretribune op de Plaza de la Revolución rijdt. Nog een laatste keer geniet hij van zijn machtspositie en de façade die het regime met alle middelen hoog houdt.

Aan de voet van het monument van José Martí, dat wordt geflankeerd door vier rijen soldaten in gala-uniform, staan een grote foto van Raúl en Fidel Castro's ten tijde van de Revolutie en een immens bloemstuk van witte bloemen.

Wanneer Raúl als laatste zijn plaats inneemt op de eretribune, dringt het besef door dat hij de macht heeft om mensen van duizend kilometer ver naar Havana te doen komen om zijn naam te scanderen en zich te laten vereren. Dat gevoel compenseert de eenzaamheid die gepaard gaat met zijn machtspositie. Want nooit is hij spontaan naar de massa gestapt, heeft schouderklopjes gegeven of handen geschud. Want in wezen veracht hij de massa omdat die hem bang maakt. Wanneer hij neerkijkt op die mensenzee, weet hij dat die daar staat omdat ze hem en het regime vrezen. Niet omdat ze van hem houden.

Kanonschoten schudden de president wakker uit zijn dagdromerij en geven het startsein voor een feestelijke parade met 200.000 deelnemers. Die weerspiegelt de hiërarchie van het land. In de eerste gelederen stappen de partijleiders van hoog naar laag, gevolgd door de parlementsleden, verschillende geledingen van de gerechtelijke macht en vertegenwoordigers van de 27 ministeries in alfabetische volgorde.

Onder luid applaus maken de massaorganisaties hun opwachting. De Vrouwenbond schaaft zich achter een metershoog portret van wijlen Vilma Espín, de legendarische stichtster van de FMC en de vrouw van de president. De eenheidsvakbond CTC maakt indruk door de omvang van haar delegatie en de discipline van de deelnemers. De volgende in de rij is de Unie van Jonge Communisten. De UJC schaaft zich achter de slogan *Somos el futuro del país – Wij zijn de toekomst van het land*. En tienduizenden voorzitters van de Comités ter Verdediging van de Revolutie dragen fier de naam van hun wijk. Tussendoor verhoogt de marsmuziek van fanfares de feeststemming bij de deelnemers en de toeschouwers. Voorafgegaan door de redactie van het partijblad *Granma* vervoeren twee vrachtwagens metershoge exemplaren van het eerste en het jongste nummer van de krant. In hun spoor marcheren de werknemers van het

persbureau *Hablemos Press* en het literaire uitgeverij *Casa de las Americas* dat de uitgave van de novelle *De Witte Revolutie* heeft verzorgd. Daarna volgen de jongerenclubs, de studentenbond en het kunstenaarsverbond Uneac.

Tijdens een demonstratie van een formatie MIG-straaljagers verschijnen in de lucht de kleuren van de Cubaanse vlag. De drie blauwe banen verwijzen naar de zeeën rondom Cuba en de drie historische provincies: Central, Occidental en Oriental. En het wit symboliseert de Cubaanse onafhankelijkheid en De Witte Revolutie. Dat is het sein voor de apotheose: de doortocht van de *Fuerzas Armadas Revolucionarias*, het troetelkind van de president. In het gelid volgen schier eindeloze rijen van manschappen van de Landmacht, de Zeemacht en de Luchtmacht. Het pronkstuk zijn de twee nieuwe Russische MI-17 helikopters. Kolonel-generaal Vladimir Shamanov en zijn schare adviseurs worden als helden onthaald. Na het vertrek in 1991, leiden de Russen de Cubaanse militairen opnieuw op. Dat is het antwoord van de regering op het stringente beleid van de Amerikaanse president Donald Trump.

De organisatie zit op schema. Om klokslag half een volgt het tweede deel van de triomftocht van de president en zijn gevolg. Door een dichte mensenzee banen de witte limousines zich via de Calle Arangure een weg naar de haven. Onder de muzikale begeleiding van de fanfare van de Marine stappen de familie Castro en de belangrijkste genodigden op de Granma. De als feeën verkleedde acteurs, zoals die beeldrijk worden omschreven in de novelle, zorgen voor een ludiek en feestelijk onthaal.

Losaja wacht om aan boord te gaan en maakt zich dan discreet uit de voeten. De chef van de politie van Havana en de opperbevelhebbers van de Landmacht, de Zeemacht en de Luchtmacht volgen zijn voorbeeld. Na het vertrek van de Granma haasten de coupplegers zich naar het hoofdkwartier van de DGI. Een glunderende Losaja spreekt al de medewerkers aan de staatsgreep moed in en geeft Pablo een teken om de controle over te nemen van de gebouwen van Etesca en radio en tv. Een aparte eenheid gijzelt in het ministerie van Binnenlandse Zaken de werknemers die beslissen over de uitzendingen op de staatszenders.

Eenmaal op straat verwittigt Pablo twee handlangers binnenin. Die veroorzaken in de elektriciteitscabine een ontploffing. Een luide kwal wordt gevolgd door een brand. Die wordt snel geblust, maar het gevolg is dat dit ultra beveiligde gebouw voortaan van de buitenwereld is afgesneden. Geen enkele deur, lift, poort of telefoon werkt nog en de airconditioning valt uit. Omdat uit veiligheidsoverwegingen geen enkele venster kan worden geopend, zitten de coupplegers als ratten in de val. De metershoge omheining met prikkeldraad op de binnenkoer maakt het onmogelijk om te ontsnappen.

Een ziedende Losaja belt Pablo, maar diens rechterhand neemt zijn GSM niet op. In paniek stormt DGI-baas naar de bovenste verdieping. Maar ook de brandladder is gesaboteerd. Tot zijn verbijstering ziet hij hoe mannen van de Contraspionage met betonblokken en prikkeldraad de toegang op de hoek van de Calle Linea en de Calle A versperren. Hij kan zijn oren niet geloven. Verschanst Pablo zich met een twintigtal zwaarbewapende collega's en twee pantservoertuigen van het leger?

In de haven stellen de generaals van de Zeemacht tot hun verbijstering vast dat de drie torpedoboten die de Granma moeten begeleiden, niet kunnen vertrekken. De marinier die met lange tanden in het water springt, meldt dat de schroeven zijn gesaboteerd. In afwachting van de komst van technici, krijgen de bevelhebbers van de korvet en de fregat de opdracht om te vertrekken. De eerste boot draait tot groot jolijt van de omstaanders in het rond, terwijl de schroef van de fregat niet van richting kan veranderen.

Losaja krijgt bijna een hartaanval wanneer hij verneemt dat de boten zijn gesaboteerd. De opperbevelhebber van de Marine roept andere boten op, maar beseft dat dit uren kan duren.

Op de Granma is de stemming bij het verlaten van de haven opperbest. Niemand heeft oog voor de kapitein die met een revolver in de rug wordt gedwongen om koers te zetten naar Key West in Florida. Onder het goedkeurend ook van Alejandro en Mariela leest Raúl voor zijn kleinzoon de openingszinnen van de novelle.

Op de dag dat Raúl Modesto Castro Ruz van op de reling van de boot Granma met zijn kleinzoon Ángel naar de zonsondergang keek, zag hij hoe alles werd ondergedompeld in het betoverende witte licht van de Revolutie. Fier rechtop staand, groeiden zijn hals en het hoofd uit tot een glanzende ivoren toren die onveranderd kracht straalde en door haar glanzende schittering alle omstaanders verblindde naarmate de intensiteit van het witte licht vergrootte. De schare van witte feeën op de reddingssloep, de voorsteven, de achtersteven en tot in de masten zwaaide hem met wuivende gebaren lof toe.

De halsbrekende toeren van de acteurs bezorgen jong en oud groot jolijt. De cameraman aan boord schiet leuke beelden. Door dat onverwachte spektakel bevindt de Granma zich al op volle zee wanneer Alejandro onraad ruikt. Op dat moment halen de feeën hun vuurwapens te voorschijn. Wanneer Alejandro en de Boliviaanse president Evo Morales een van hen probeert te ontwapenen, snellen hun collega's ter hulp. Het afvuren van twee kogels boven hun hoofden maakt hen duidelijk dat het menens is. Beiden worden verplicht om plat op de buik te liggen, waarna ze met de handen op de rug worden geboeid. De cameraman wordt verplicht om de arrestanten te filmen en zijn technicus zendt de opnames door naar de staatstelevisie. De zes MIG-straaljagers van de Luchtmacht die rakelings over het schip scheren, zijn machteloos. En even later triomferen de acteurs: ze bevinden zich in internationale wateren. De boten vervolgen in volle vaart hun weg naar de Amerikaanse kust. Daar wordt een internationaal aanhoudingsbevel uitgevaardigd op basis van hun dossier dat diezelfde dag wordt overgemaakt aan het Internationaal Strafhof in Den Haag.

Ondertussen controleert een brigade van de DGI onder de leiding van Gonzalo het staatstelecombedrijf Estescas in het Beijing gebouw aan Playa La Havana. Door de uitschakeling van de filters zijn het telefoon- en internetverkeer voor het eerst vrij toegankelijk. De websites www.cubanounidos.cu en www.revolucionblanca.cu met de tekst van het Toekomstplan, worden online gezet. Die bevatten een link naar de website www.listanegra.cu met in alfabetische volgorde een overzicht van de gepleegde wandaden. Iedereen kan nieuwe feiten of personen signaleren aan een centraal aanmeldpunt.

De leiders van de oppositie verzamelen rond het *Teatro Nacional*, tegenover het parlement. De professor, die zich angstvallig schuil houdt in een hoekje van de cafetaria, is op van de zenuwen. Nu alles volgens plan verloopt, leest hij een laatste keer zijn toespraak. Celia wijkt niet van zijn zijde. Bij de bedeling van de Vinagrita poppetjes, die toegang verlenen tot het parlement, zien Martha Beatriz Roque, Reinaldo Escobar en Yoani Sánchez er nauwlettend op toe dat niemand twee exemplaren krijgt. Want de vraag is groter dan het aanbod.

Tot onbegrip van de tienduizenden omstaanders laten de agenten van de DGI alleen de houders van een pop binnen. Wanneer sommigen vooralsnog proberen om een exemplaar in de wacht te slepen, ontstaat een gevecht en grijpen de agenten naar de wapenstok.

De professor wacht ongeduldig op Gonzalo die zich vanuit het hoofdkwartier van Estesca grotendeels te voet een weg baant door de mensenzee. Bij aankomst valt tot zijn ontgoocheling Azahara nergens te bespeuren. In paniek belt hij haar op, net wanneer dat ze binnen komt.

‘Waar zat jij?’

‘Iets belangrijks.’

‘Wat dan?’

‘Dat vertel ik later. Er valt geen tijd te verliezen.’

‘Op wie staan we hier te wachten?’ bijt Gonzalo.

‘Genoeg’, komt de professor bits tussenbeide. ‘Zo niet ga ik niet mee.’

‘Sorry, opa.’ Zijn ogen spuwen nog altijd vuur in de richting van Azahara.

Wanneer Celia, Gonzalo, Azahara en de professor vooralsnog naar binnen mogen, volgt een fluitconcert van de omstaanders. Ook zij worden gefouilleerd.

Losaja die evenmin de professor kan bereiken, beseft dat ook hij een hand heeft in de sabotage. Hij zweert hen levend te zullen villen. Maar bij zijn medestanders overheerst zwartgallig pessimisme, want de schoten in de richting van de uitgang worden beantwoord met mitrailleervuur. De opperbevelhebbers doen als teken van de nederlaag hun vest uit. Zij beseffen dat hen vele jaren van eenzame opsluiting wacht.

Alleen de chef van de Politie van Havana en Losaja blijven naar een uitweg zoeken. Wanneer iemand met een drillboor op de propven komt, ruiken ze hun kans. Agenten krijgen de opdracht om aan de achterkant van de parking een gat in de muur te boren. Om geen argwaan te wekken, veroorzaken tientallen claxonnerende voertuigen een hels lawaai.

Na een telefoon van Pablo laten agenten van de DGI Héctor en zijn gezelschap binnen in de gebouwen van staatsradio en tv. De weduwnaar van Laura is vergezeld van de 62-jarige Ana Luisa Rubio die hij de dag voordien toevallig op straat heeft ontmoet. Cuba’s populairste televisie- en radioactrice van de jaren 1980 en 1990 verloor haar job wegens de banden met de oppositie. Wanneer de acteur die als alter ego optreedt van minister van Defensie Frias wordt verlamd door angst, pompt Ana Louisa hem met haar charme opnieuw moed in. De laatste in rij is zanger Carlos Varela, met zijn zonnebril, zwarte muts en gitaar.

Sommige ex-collega’s vliegen Ana Louisa om de hals. In de gangen en de studio’s houden agenten het personeel in de gaten. De eindregisseur geeft de presentatoren van de live uitzending de opdracht om neutraal commentaar te geven. Nadat presentator Randy Alonso van het programma *Mesa Redonda* wegens zijn kwalijke reputatie in de boeien is geslagen, neemt Ana Luisa Rubio zijn plaats in.

Na een teken van de eindredacteur weerklinkt de tune van *Mesa Redonda*.

‘Een goede middag.’

Met een brede glimlach kijkt de presentatrice in de camera. ‘Cuba beleeft op de herdenking van de zestigste verjaardag van de Revolutie en de viering van de afscheidnemende president Raúl Castro een historische dag. Te midden van de feestelijkheden is een poging tot een militaire staatsgreep verijdeld door De Witte Revolutie, een initiatief van onafhankelijke burgers dat het bestuur in handen heeft genomen. In hun naam verkondig ik dat Cuba een vrij land is.’

Tranen doen de make-up openvloeien, maar als een ervaren rot in het vak gaat de vrouw onverstoord verder. ‘Alle beperkingen van het internet en het telefoonverkeer zijn opgeheven en ons land zal worden bestuurd op basis van een Toekomstplan dat tot stand kwam met de

medewerking van de meeste oppositieleiders. Men kan de tekst nalezen op de websites www.cubanosunidos.cu en www.revolucionblanca.cu. Wanneer alles goed gaat, verschijnen deze namen nu op uw scherm. En die links zult u ook aantreffen op de homepages van al de websites van de overheid. De familie Castro en de gezagsdragers van het vorige regime zijn gevangen genomen en zullen worden overgedragen aan het Internationaal Gerechtshof in Den Haag. We verwachten elk ogenblik beelden van op de boot Granma die dat bewijzen.'

De presentatrice haalt opgelucht adem terwijl ze naar haar papieren kijkt. 'Zoals gezegd is een poging tot staatsgreep vrijdeld. Die werd beraamd door een aantal legergeneraals onder de leiding van de heer Losaja, het hoofd van de inlichtingendienst DGI. De coupplagers verblijven in hun van de buitenwereld afgegrensd hoofdkwartier aan de Calle Linea. Ook zij zullen worden gearresteerd en berecht. We brengen u later in deze uitzending meer nieuws. Maar eerst gaan we luisteren naar een mededeling van generaal Leopoldo Cintra Frias.'

De acteur doet de tics na van zijn personage en imiteert zijn manier van spreken.

'Waarde landgenoten. Tot u spreekt de minister van Defensie, verantwoordelijk voor de veiligheid. Vandaag heeft De Witte Revolutie een einde gemaakt aan het communistische bestuur. Die machtswissel is zonder geweld verlopen. Het FAR steunt De Witte Revolutie. Alle troepen blijven in de kazernes, maar zullen bij incidenten hun verantwoordelijkheid opnemen. Elke steun aan het oude regime zal worden bestempeld als hoogverraad. Aan alle bezoekers in de hoofdstad vraag ik om de rust te bewaren. Het leger zal iedereen helpen om naar huis terug te keren. Ik dank u.'

'Bedankt, mijnheer de minister', neemt Ana Luisa over. De acteur naast hem is tevreden dat die klus is geklaard.

'We komen, dames en heren, dadelijk bij u terug. Maar eerst luisteren we naar een streepje muziek van Carlos Varela. Wegens de censuur, die nu is opgeheven, was zijn muziek op deze zender nooit te horen.'

De camera zoemt in op zijn gitaar, waarna de man in beeld komt.

'Dit lied gaat over de façade van de schone schijn die is verzwolgen in de Caraïbische zee en over de waarheid die eindelijk zegeviert.'

*Una palabra no dice nada
Y al mismo tiempo lo esconde todo
Igual que el viento que esconde el agua
Como las flores que esconde el lodo.*

*Een woord zegt niets
Maar verbergt op hetzelfde moment alles
Zoals de wind het water verbergt
En de bloemen de modder.*

*Una mirada no dice nada
Y al mismo tiempo lo dice todo ...*

*Een blik zegt niets
Maar zegt op hetzelfde moment alles ...*

*Una verdad no dice nada
Y al mismo tiempo lo esconde todo ...*

*Een waarheid zegt niets
Maar verbergt op hetzelfde moment alles ...*

*Si un día me faltas no sere nada
Y al mismo tiempo lo sere todo
Porque en tus ojos estan mis alas
Y esta la orilla donde me ahogo,*

*Wanneer je mij op een dag nodig hebt, zal ik niets zijn
En op hetzelfde moment alles
Omdat in uw ogen mijn vleugels zijn
En de kust is waarin ik verdrink*

Ana Luisa neemt opnieuw over. ‘Bedankt Carlos Varela. De regiekamer meldt dat de beelden van de gevangen genomen voormalige leiders zijn binnengekomen. Ik stel voor ...’

Plots staat Héctor breed zwaaiend achter de camera. Hij wil dat dit niet gebeurt.

Ana Luisa improviseert onmiddellijk: ‘Er is nog een klein technisch defect. Dat lossen we zo vlug mogelijk op. Ondertussen luisteren opnieuw naar Carlos Varela. *Cambia – Verandering* luidt de toepasselijke titel.’

De zanger weet ook niet wat er gebeurt, maar begint te zingen:

<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>La desilusión, la noche, el día.</i>	<i>De teleurstelling, de nacht, de dag</i>
<i>Te hace mal no reír</i>	<i>Je voelt je slecht om niet te lachen</i>
<i>Y te hace mal que otros se rían.</i>	<i>En je voelt je slecht omdat anderen met zichzelf lachen</i>
<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>Los diarios, la televisión,</i>	<i>De kranten, de televisie,</i>
<i>Las viejas profecías.</i>	<i>De oude voorspellingen</i>
<i>Te hace mal</i>	<i>Je voelt je slecht</i>
<i>La ciudad que no fue</i>	<i>Omdat de stad niet is</i>
<i>Como el sueño que una vez tenías.</i>	<i>Zoals in de droom die je eens had.</i>
<i>Y es que nunca nos dimos cuenta</i>	<i>En wij geven er ons nooit rekenschap van</i>
<i>Que vivir no es solo ir y venir de vuelta,</i>	<i>Dat leven niet alleen gaan, maar ook terugkeren is</i>
<i>Dime para que sirvieron tantos sueños</i>	<i>Zeg me dat ze zoveel dromen dienden</i>
<i>Escondidos tras las puertas.</i>	<i>Verborgen achter de deuren</i>
<i>Cambia</i>	<i>Verandering</i>
<i>Cambia de color, de gurú, de chamán</i>	<i>Verandering van kleur, van goeroe en van sjamaan</i>
<i>Cambia el norte, cambia el sur</i>	<i>Verander het noorden, verander het zuiden</i>
<i>Y hasta cambia el mar</i>	<i>En verander zelfs de zee</i>
<i>Y verás que va cambiando todo lo demás</i>	<i>En je zal bemerken dat al het overige gaat veranderen</i>

Héctor en Ana Luisa haasten zich naar de regiekamer.

‘De echte Frias zit op de *Granma*! Wanneer hij daar in beeld komt, valt ons plan in duigen!’

‘Daaraan had ik niet gedacht’, bekent de presentatrice.

Bij het bekijken van de tape verwijderende technici de beelden van de echte minister van Defensie. Ana Luisa haast zich naar de studio.

‘*Cambia*. Die wens van de meeste Cubanen is vandaag werkelijkheid geworden. Bedankt Carlos Varela. En nu krijgt u beelden te zien van de arrestatie van de familie Castro.’

De opluchting is groot dat het bewijs is geleverd dat Cuba is verlost van de oude demonen. Ana Luisa kondigt de rechtstreekse overschakeling aan naar het parlement voor de eedaflegging van de nieuwe president. In afwachting daarvan worden de quotes *Het FAR steunt De Witte Revolutie* en *Elke steun aan het oude regime zal worden bestempeld als hoogverraad* getoond, alsook beelden van de arrestanten op de muziek *Cambia* van Varela.

Ana Luisa en Héctor vallen elkaar in de armen. Ook de alter ego van minister van Defensie Frias is uitgelaten. Tot ontzetting van veel personeelsleden ontdoet hij zich van de vermomming.

‘Om de goede zaak te dienen, is een leugentje soms nodig’, glundert Héctor.

8. Ons kind zal opgroeien in een vrij Cuba

Wanneer Martha een teken krijgt van de verantwoordelijke in de controlekamer in het radio- en televisiegebouw, neemt ze resoluut het woord.

‘Dames en heren welkom in het parlement van Havana. Mijn naam is Martha Beatriz Roque en naast mij staat José Conrado Rodríguez. Dat ik nu het woord tot u richt, is voor mij een grote verrassing.’

‘Ook voor mij’, glimlacht de priester

‘De voorbij maanden hebben padre José en ikzelf de leiders van de oppositie gepolst over het Toekomstplan van professor José Esmiralda Chepe. Maar het voeren van vertrouwelijke gesprekken in het geheim is niet evident.’

‘Was’, onderbreekt José Conrado.

‘Een aantal afspraken kon op het laatste moment niet plaats vinden. Andere werden onderbroken. En nog andere keer bleek dat onze gesprekspartner was gearresteerd. Niettemin hebben wij de voorbije maanden zowat honderd personen gesproken van alle strekkingen.’

‘Behalve van de Communistische Partij’, voegt de priester daar schetsend aan toe. ‘En evenmin was de DGI op de hoogte. Ik wil de Geheime Dienst bedanken om een oogje dicht te knijpen.’ Maar Martha kan niet lachen. ‘Het was een verschrikkelijke periode. Dag en nacht leefden we onder hoogspanning. Tweemaal werd ik tijdelijk opgepakt. Gelukkig vonden zij geen bezwarende documenten, alleen lijsten waaraan zij kop noch staart kregen. Toch was die bevraging meer dan de moeite waard. Want op die manier groeide een breed draagvlak voor het Toekomstplan. Die tekst kan u nalezen op de internetsites www.cubanosunidos.cu en www.revolucionblanca.cu.’

‘We hebben gehoopt, gebeden en gedroomd’, zegt José Conrado. ‘Het was voor mij ...’ Hij kijkt naar Martha ‘Het was voor ons een voorrecht om mee te werken aan de toekomst van ons land.’

‘Het fundament, dames en heren, waarop het nieuwe Cuba vorm krijgt, is de verdienste van één man: professor Chepe.’

De man krijgt een staande ovatie.

‘Iedereen die we hebben bevraagd, uitte de wens dat de professor onze nieuwe president ad interim wordt’, vervolgt Martha. ‘We gaan vandaag geen stemming houden ...’

De vrouw wordt opnieuw onderbroken door het applaus van de enthousiaste menigte. De professor die is aangedaan, staat recht en buigt nederig het hoofd.

‘De professor, dames en heren’, neemt José Conrado over, ‘heeft dit aanbod aanvaard.’

Opnieuw volgt een golf van applaus.

‘Mijnheer de president.’ Met grote moeite overstemt Martha het gejuich. ‘Ik geef u graag het woord.’

Met trillende benen beklimt de professor langzaam het podium. Celia ondersteunt hem. Hij omhelst Martha en José Conrado. Het duurt enkele minuten alvorens hij van de emoties is bekomen en het stil wordt in de zaal.

Op de eerste rij zit Gonzalo naast zijn geliefde met op haar schoot ligt de mascotte Vinagrato. Naast hen heeft Reinaldo Escobar in de pijpzakjes van zijn hemd twee poppetjes gestoken.

‘Waar was je zopas’, vraagt Gonzalo.

‘Er is goed nieuws en er is groot nieuws’, glundert ze. ‘Waarmee begin ik?’

‘Het goede nieuws.’

‘Ik kreeg een schitterende ingeving. Mijn kunstwerk is voltooid. De stapel witte T-shirts met de beeltenis van groot tante Laura was de sleutel.’

‘Iets aan die spiraalvorm veranderd?’

Azahara reageert verrast. ‘Natuurlijk niet.’ Ze verheft haar stem boven het lawaai in de zaal.

‘Want daarin schuilt een enorme kracht. Onderaan verwijzen de ijzeren staven en de prikkeldraad naar de kampen en verschijnen op de T-shirts die in teer en rode verf zijn gedrenkt alleen sporadisch witte vlekken. Hogerop worden die witter en zijn glastegels in de nationale kleuren verwerkt. Verder zijn foto’s verwerkt van Orlando Zapata Tamayo, Wilman Villar Mendoza en Oswaldo Payá. Tussenin ziet u flarden van een gedicht van Pedro Luis Boitel, de kaft van *Nuestra America* van José Martí en zijn citaat *Juntarse: ésta es la palabra del mundo*. Binnenin straalt de lamp uit de ondergrondse ruimte een helder wit licht naar het plafond. Dit is het mooiste wat ik ooit heb gemaakt.’

‘Ik ben benieuwd. Maar wat steekt in uw rugzak?’

‘Het witte laken dat over het kunstwerk hing. Dat hangen we straks aan een stok. We vieren toch De Witte Revolutie, niet?’

‘En nu het grote nieuws.’

Maar zijn woorden worden overstemd door de professor die het woord neemt. ‘Mijn waarde landgenoten ...’

Eindelijk wordt het stil in de zaal.

‘Ik vertel dat straks’, fluistert Azahara.

Gonzalo grijpt haar hand en kust dat.

Beste vrienden.

Op de vraag van u allen aanvaard ik dit ambt. In tegenstelling tot anderen die zelfs de natie ten gronde zouden richten om dat doel te bereiken, heb ik dat nooit geambieerd.

Leven in een vrij land. Dat is sinds veertig jaar mijn obsessie. Zes jaar geleden herinnerde Laura Pollán, de edelmoedigste vrouw die ik ooit heb ontmoet, mij op haar sterfbed aan de woorden van Dom Hélder Câmara “Verander de wereld, begin bij jezelf” die wij aan de universiteit hadden geleerd. Die hebben vorm gegeven aan onze wereldvisie, maar vervaagden systematisch door de communistische brainwashing. Na Laura’s dood heb ik gewerkt aan de droom van een vrij Cuba rond een verzonnen verhaal, geschreven in de stijl van “de Columbiaan” over een denkbeeldige Witte Revolutie.

De voorbije zestien maanden zijn we er in geslaagd om die droom werkelijkheid te doen worden. Alleen door het opnemen van een dubbelrol kon die vredevolle Revolutie een feit worden. Ik was inderdaad ook adviseur van het hoofd van de DGI. Daarover ben ik niet fier, maar dat was de enige manier om zonder bloedvergieten het communistische juk af te werpen en de poging tot staatsgreep te verijdelen die ons land in een catastrofe zou hebben gestort.

Het oude Cuba is verleden tijd. Een Waarheidscommissie zal gerechtigheid doen geschieden, maar onze blik is vooral op de toekomst gericht. We staan nu voor de uitdaging om zij aan zij vorm te geven aan het Toekomstplan.

De aanwezigen worden opgeschrikt door enkele schoten, maar de professor onverstoorbaar verder.

Dat ambitieuze plan wil Cuba te laten uitgroeien tot een baken van hoop voor alle volkeren. Vanaf morgenvroeg ...

Als verlamd ziet de professor hoe Losaja de zaal binnenstormt. Hij is er als enige in geslaagd uit het hoofdkwartier van de Geheime Dienst te ontsnappen en is na het neerschieten van enkele agenten het parlement binnengedrongen.

‘Verrader, ellendige worm!’

Ziedend stormt hij op het spreekgestoelte af. Een golf van paniek gaat door de zaal. Nog voor iemand kan ingrijpen, houdt Losaja zijn revolver tegen de slaap van de professor.

‘Zelf de macht grijpen was uw enige doel’, tiert hij.

Hij grijpt hem bij de kraag en sleept hem naar beneden. Maar ondertussen houdt een tiental agenten hun baas onder schot.

Wanneer Pablo binnenkomt, neemt hij onmiddellijk zijn verantwoordelijkheid. ‘Wapen neer! Uw spel is over. Handen in de lucht en neerliggen op de grond.’

Hij gebiedt zijn manschappen om de druk op te voeren. Terwijl nog meer agenten binnenkomen, herhaalt Pablo: ‘Wapen neer!’

Wanneer een van de agenten hem wil vastgrijpen, schiet Losaja de professor neer die in paniek zijn hoofd wegdraait. De kogel boort zich in de sokkel van het spreekgestoelte, dat is besmeurd met spatten bloed en flarden hersenen. Onmiddellijk schiet Losaja, die wordt vastgegrepen zichzelf door het hoofd. Ook die kogel boort zich in het spreekgestoelte.

Nu is de chaos compleet. Mensen schreeuwen en huilen.

Celia werpt zich huilend op de professor. ‘Vader, vader ...’

Azahara kijkt vol afschuw naar het verminkte gezicht van de professor. Ze neemt het witte laken uit haar rugzak en bedekt zich lichaam. Het doek kleurt onmiddellijk rood.

Ze valt in de armen van Gonzalo. ‘Het grote nieuws is dat ik zwanger ben.’

De jonge man, die zijn oren nauwelijks kan geloven, weent van vreugde en verdriet.

‘Wanneer het een jongen is, zal hij José heten, zoals grootvader en Martí’, zegt hij met trillende stem. ‘En wanneer het een meisje is, Laura, zoals uw groot tante.’

Zij knikt instemmend terwijl hij met trillende hand naar het spreekgestoelte wijst. ‘Die kogels zullen iedereen herinneren aan het bloed dat is gevloeid om van Cuba een vrij land te maken.

Daarin zal ons kind opgroeien.’